

การศึกษารายกรณีของนักเรียนที่มีปัญหาการปรับตัวในครอบครัว
ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนชุมชนวัดบางชัน
อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

ปริญญานิพนธ์

ของ

ดวงกมล วงษ์ศรีหัส

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกจิตวิทยาการศึกษา

มีนาคม 2541

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

คณะกรรมการควบคุมและคณะกรรมการสอบได้พิจารณาปริญญานิพนธ์ฉบับนี้แล้ว
เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต
วิชาเอกจิตวิทยาการศึกษา ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

คณะกรรมการควบคุม

..... ประธาน
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์พรหมธิดา แสนคำเครือ)
..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์กมลรัตน์ กรีทอง)

คณะกรรมการสอบ

..... ประธาน
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์พรหมธิดา แสนคำเครือ)
..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์กมลรัตน์ กรีทอง)
..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ยุวดี เทียรฆปทุมาสิทธิ์)
..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(อาจารย์วิไลลักษณ์ พงษ์โสภา)

บัณฑิตวิทยาลัยอนุมัติให้รับปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกจิตวิทยาการศึกษา ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ ดร.เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์)
วันที่ 13 เดือน มีนาคม พ.ศ. 2541

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความกรุณา ของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์พรหมริดา แตนคำเครือ ประธานควบคุมปริญญานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ กมลรัตน์ กรีทอง กรรมการที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ยุวดี เทียมประสิทธิ์ อาจารย์ วิไลลักษณ์ พงษ์โสภา กรรมการสอบเพิ่มเติม ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษา ชี้แนะข้อบกพร่อง และให้ข้อเสนอแนะแก่ผู้วิจัยเป็นอย่างดี ผู้วิจัยรู้สึกทราบบ้างในพระคุณเป็นอย่างยิ่ง จึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ ที่นี้

ขอขอบพระคุณ อาจารย์ วิรัช ภักตร์วิสัย ผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียนวันครู 2502 อาจารย์ วิมล เข้มเพชร อาจารย์ 2 ระดับ 7 โรงเรียนชุมชนวัดบางชัน และคุณจรัสศรี เขียมอนันต์ ที่ให้ความอนุเคราะห์ในการจัดพิมพ์เอกสาร

ขอขอบพระคุณ คณะอาจารย์โรงเรียนชุมชนวัดบางชัน และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 2/1 ปีการศึกษา 2540 ที่ให้กำลังใจและอำนวยความสะดวก ตลอดจนให้ความร่วมมือกับผู้วิจัย อย่างดี

ขอขอบพระคุณ พี่ ๆ น้อง ๆ และเพื่อน ๆ ที่เป็นกำลังใจและช่วยเหลือให้ผู้วิจัยสามารถ ทำปริญญานิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสิ้นลงได้

ขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อ - คุณแม่ และคุณไพโรจน์ เสือจำศีล ที่เป็นกำลังใจและ ให้อุดหนุนแก่ผู้วิจัยตลอดมา

ดวงกมล วงษ์ศรีหัส

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
คำนำ.....	1
ความมุ่งหมายในการศึกษา.....	4
ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า.....	4
ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า.....	4
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	5
2 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย.....	7
การศึกษารายกรณี.....	7
ความหมายของการศึกษารายกรณี.....	7
จุดมุ่งหมายของการศึกษารายกรณี.....	9
ประโยชน์ของการศึกษารายกรณี.....	11
กระบวนการที่ใช้ในการศึกษารายกรณี.....	13
วิธีการที่ใช้ในการศึกษารายกรณี.....	59
การปรับตัวในครอบครัว.....	65
ความหมายของการปรับตัว.....	65
ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการปรับตัว.....	68
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวในครอบครัว.....	77
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวในครอบครัว.....	77
3 วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า.....	80
ประชากร.....	80
กลุ่มตัวอย่าง.....	80
การเลือกกลุ่มตัวอย่าง.....	80
วิธีการศึกษารายกรณี.....	81
แบบแผนการวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูล.....	90

บทที่	หน้า
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลศึกษาค้นคว้า.....	92
กรณีศึกษา รายที่ 1	92
กรณีศึกษา รายที่ 2	103
กรณีศึกษา รายที่ 3	115
กรณีศึกษา รายที่ 4	128
กรณีศึกษา รายที่ 5	140
5 บทย่อ สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ.....	154
บทย่อ.....	154
ความมุ่งหมายในการศึกษาค้นคว้า.....	154
วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า.....	155
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	156
สรุปผลการค้นคว้า.....	156
อภิปราย.....	163
ข้อเสนอแนะ.....	165
ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป.....	166
บรรณานุกรม.....	167
ภาคผนวก.....	175
ประวัติย่อของผู้วิจัย.....	204

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ

หน้า

1 แผนภูมิกระบวนการปรับตัว	74
---------------------------------	----

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ประเทศไทยในปัจจุบันได้รับการยกย่องจากนานาประเทศว่า เป็นประเทศหนึ่งที่จัดอยู่ในกลุ่มประเทศที่กำลังพัฒนา และมีอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ค่อนข้างรวดเร็ว กล่าวคือตั้งแต่ปี พ.ศ. 2531 เป็นต้นมา มีการขยายตัวทางการลงทุนในภาคอุตสาหกรรม เพิ่มขึ้นทุกปี จนเป็นที่กล่าวขวัญกันว่าประเทศไทยจะเป็นประเทศแนวหน้าของกลุ่มอุตสาหกรรมใหม่ที่มีอนาคตทางเศรษฐกิจที่สดใสในระยะอันใกล้ (บรรณารักษ์การุญการคำ, 2537 : 1) การพัฒนาอุตสาหกรรมถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความเจริญทางเศรษฐกิจของประเทศดังกล่าวถึงในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 จนถึงฉบับที่ 7 ต่างก็กำหนดความสำคัญในการมุ่งพัฒนาอุตสาหกรรมอย่างจริงจังและต่อเนื่องมาตลอด (สมเจตน์ ทิณพงษ์, 2537 : 4) สำหรับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 8 รัฐบาลได้กำหนดอัตราการขยายตัวในภาคอุตสาหกรรมไว้ถึงร้อยละ 10 (สมนึก นนธิจันทร์, 2539 : 25)

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2530 เป็นต้นมา รัฐบาลได้พัฒนาอุตสาหกรรมโดยดำเนินนโยบายกระจายอุตสาหกรรมไปสู่ส่วนภูมิภาค โดยถือนโยบายกระจายรายได้ ความเจริญและการจ้างงานออกไปสู่ชนบท ตลอดจนการแก้ไขความไม่เป็นระเบียบของโรงงานอุตสาหกรรมที่ตั้งอยู่ในบริเวณกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ดังนั้นเขตอุตสาหกรรมและนิคมอุตสาหกรรมจึงถูกกำหนดขึ้นในส่วนต่าง ๆ ของประเทศ ภายใต้ขอบเขตของวัตถุประสงค์ของการนิคมฯคือเพื่อให้โรงงานอุตสาหกรรมตั้งอยู่รวมกันในพื้นที่ที่กำหนดพื้นที่ให้เพื่อเป็นการสะดวกต่อการควบคุมดูแลและป้องกันมลภาวะต่าง ๆ (สยามโพสต์, 2539 : 17) ถึงปี พ.ศ. 2535 ประเทศไทยมีนิคมอุตสาหกรรมทั้งสิ้น 41 แห่ง จำแนกเป็นนิคมอุตสาหกรรม 21 แห่ง และเขตอุตสาหกรรม 20 แห่ง (สยามรัฐ, 2536 : 8)

จังหวัดปทุมธานีเป็นจังหวัดหนึ่ง ที่ถูกกำหนดให้เป็นเขตอุตสาหกรรมและนิคมอุตสาหกรรมใน 6 อำเภอของจังหวัดปทุมธานี มีโรงงานอุตสาหกรรมและสถานประกอบการทั้งสิ้น 2,328 แห่ง มีแรงงานกระจายอยู่ตามโรงงานต่าง ๆ ทั้งสิ้น 259,786 คน (สำนักงานแรงงานจังหวัดปทุมธานี, 2538 : 1) ซึ่งแรงงานเหล่านี้ส่วนใหญ่ก็อาศัยอยู่ในเขตอุตสาหกรรมนั้น ๆ เฉพาะอำเภอคลองหลวง มีโรงงานและสถานประกอบการตั้งอยู่ถึง 627 แห่ง จำนวนแรงงาน

ทั้งสิ้น 127,778 คน และบรรดาแรงงานล้วนมีที่อยู่อาศัยอยู่ในเขตอุตสาหกรรมนคร และบริเวณใกล้เคียง (แรงงานจังหวัด 2538 : 1)

สภาพสังคมในเขตอำเภอคลองหลวง ได้เปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตรกรรม ไปสู่สังคมอุตสาหกรรมอันเป็นสาเหตุให้ประชาชนในเขตอำเภอคลองหลวงได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วประชาชนในเขตอำเภอคลองหลวง เดิมจะประกอบอาชีพทำนาทำสวน และการเกษตรอื่น ๆ ในปัจจุบันสภาพสังคมของอำเภอคลองหลวง ได้เปลี่ยนจากสังคมเกษตรกรรมไปสู่สังคมอุตสาหกรรมประชาชนส่วนหนึ่ง หันมาประกอบอาชีพขายแรงงานในภาคอุตสาหกรรม นอกจากนี้ยังมีประชากรในภาคอื่น ๆ ต่างเข้ามาขายแรงงานในภาคอุตสาหกรรม ในเขตอำเภอคลองหลวงเป็นจำนวนมาก การทำงานในโรงงานพนักงานจะต้องทำงานโดยหมุนเวียนเวลาเข้าทำงาน หมายถึงการทำงานเป็นผลัด ผลัดละ 8 ชั่วโมง เวลาการทำงานของผลัดเช้า เริ่มทำงานเวลา 8.00 น. จนถึง 16.00 น. ผลัดบ่ายเริ่มทำงานเวลา 16.00 น. จนถึง 24.00 น. และผลัดดึกเริ่มทำงานเวลา 24.00 น. จนถึง 8.00 น. พนักงานทุกคนต้องเข้าทำงานเวียนไปตามผลัด ในบางครั้งพนักงานจะต้องทำงานล่วงเวลาในผลัดของตนเองถ้ามีพนักงานคนอื่นลาหยุด (สภาพแรงงาน เทียนฯ 2539 : 1) สภาพการณดังกล่าวนี้ ยังผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก ต่อการดำรงชีวิตครอบครัวของประชากรในเขตอุตสาหกรรมนคร และในขณะเดียวกันได้ก่อให้เกิดปัญหาตามมามากมาย เช่น ปัญหาด้านค่าครองชีพ ปัญหามลภาวะ และปัญหาครอบครัว เป็นต้น

จากการสำรวจข้อมูลเบื้องต้น โดยการใช้แบบสอบถามปลายเปิดเกี่ยวกับปัญหาด้านต่าง ๆ ของนักเรียน เช่น ปัญหาครอบครัว ปัญหาการคบเพื่อน ปัญหาการเรียน ปัญหาเศรษฐกิจ แล้วนำไปใช้สอบถามนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนชุมชนวัดบางชัน ปีการศึกษา 2539 จำนวน 239 คน พบว่านักเรียนมีปัญหาครอบครัว เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยดังนี้ พ่อแม่ทะเลาะวิวาทกัน พ่อแม่แยกทางกัน พ่อแม่รักลูกไม่เท่ากัน พ่อแม่ขาดเหตุผล ใช้อารมณ์กับลูก พ่อแม่ไม่มีเวลาให้กับลูก และมีปัญหากับพ่อเลี้ยง จำนวน 179 คน คิดเป็นร้อยละ 74.34 ปัญหาการเรียน ได้แก่ ไม่ชอบเรียนวิชาคณิตศาสตร์ ภาษาอังกฤษ วิทยาศาสตร์ ง่วนนอนเวลาเรียน ต้องการพัฒนาศักยภาพของตนเอง ครูให้งานมากเกินไป เป็นจำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 12.60 ปัญหาด้านสุขภาพ ได้แก่ มีโรคประจำตัว เป็นหวัด เป็นโรคหอบหืด รูปร่างไม่สมส่วน เป็นจำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 5.02 ปัญหาด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ เงินไม่พอใช้ มารดามีหนี้สิน เป็นจำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 4.18 และปัญหาการคบเพื่อน ได้แก่ มีความขัดแย้งกับเพื่อน เพื่อนประพฤติไม่ดี เพื่อนเห็นแก่ตัว เพื่อนขาดความจริงใจและเพื่อนมีกิริยาก้าวร้าว เป็นจำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 3.34 จากปัญหาดังกล่าว จะเห็นได้ว่านักเรียนในโรงเรียนชุมชนวัดบางชัน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี กำลังประสบกับปัญหาครอบครัว

เป็นจำนวนมากโดยเฉพาะพ่อแม่ทะเลาะวิวาทกัน มีจำนวนถึง 67 คน คิดเป็นร้อยละ 37.43 โดยแบ่งเป็นระดับชั้นได้ดังนี้ มัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 47.76 มัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 31.34 มัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 21 และจากการที่นักเรียนประสบปัญหาครอบครัวโดยเฉพาะพ่อแม่ทะเลาะกัน จึงส่งผลให้เด็กมีการทะเลาะวิวาทกับพี่น้อง แยกตัวตามลำพัง เบื่อครอบครัว เบื่อชีวิต ไม่ช่วยเหลืองานบ้าน รู้สึกว่าพ่อแม่ไม่รัก ขาดความรัก ความอบอุ่น ไม่มีความสุขเมื่ออยู่ในบ้าน

เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นมนุษย์ทุกคนจำเป็นต้องมีการปรับตัวอยู่ตลอดเวลา เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาหรือความทุกข์ เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข (กันยา สุวรรณแสง. 2533 : 59) อย่างไรก็ตามบุคคลบางคนไม่สามารถจัดปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นให้หมดไปได้สภาวะเช่นนี้จะทำให้เกิดความวุ่นวาย อึดอัดใจ ไม่เป็นสุข จะยังคงมีอยู่ต่อไป (ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์. 2530 : 71) ปัญหาการปรับตัวในครอบครัวที่เด็กนักเรียนในโรงเรียนชุมชนวัดบางขันกำลังประสบอยู่เป็นจำนวนมากนั้น ผู้วิจัยเห็นว่าปัญหาดังกล่าว ควรได้รับการช่วยเหลืออย่างเร่งด่วน เพราะสถาบันครอบครัวเป็นสถาบันแรกของมนุษย์ ที่มีส่วนในการพัฒนา เป็นแหล่งปลูกฝังทัศนคติ ค่านิยม และจิตใจให้กับสมาชิกในครอบครัว (เนงลักษณ์ เทพสวัสดิ์. 2538 : 163) ในการแก้ไขเด็กที่มีปัญหาการปรับตัวในครอบครัวนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า ควรจะมีการศึกษาถึงสาเหตุที่แท้จริงอย่างละเอียด และวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่ทำให้เด็กนักเรียนมีปัญหาการปรับตัวในครอบครัว คือ การศึกษารายกรณี (Case Study) โดย เป็นกระบวนการศึกษาเพื่อหาข้อมูลของบุคคลจากแหล่งต่าง ๆ แล้วแปลความหมายของพฤติกรรมนั้น ๆ ว่ามีความสัมพันธ์กับปัญหาและการปรับตัวของบุคคลอย่างไร (กมลรัตน์ หล้าสูงษ์. 2527 : 3) นอกจากนี้การศึกษารายกรณี ยังเป็นการศึกษารายละเอียดของบุคคลในระยะเวลาหนึ่ง ของบุคคลที่ได้มาวิเคราะห์ แปลความหมายเพื่อให้เข้าใจถึงสาเหตุของพฤติกรรมซึ่งอาจเป็นปัญหาหรือไม่เป็นปัญหาก็ได้ ในกรณีที่เป็นปัญหาจะได้พิจารณาทางแก้ไขส่วนในกรณีที่ไม่เป็นปัญหาก็จะใช้แนวทางในการป้องกันและส่งเสริมหรือนำไปเป็นแบบอย่างแก่บุคคลอื่นต่อไป

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในวิธีการศึกษารายกรณี เพื่อหาสาเหตุและช่วยเหลือนักเรียนให้เป็นผู้ที่มีความสามารถทางการปรับตัวในครอบครัวของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนชุมชนวัดบางขัน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

ความมุ่งหมายในการศึกษาค้นคว้า

เพื่อศึกษารายกรณีของนักเรียนที่มีปัญหาการปรับตัวในครอบครัวเพื่อทราบถึงปัญหาสาเหตุ และวิธีดำเนินการช่วยเหลือปัญหาการปรับตัวในครอบครัว

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

ผลของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ทำให้ทราบว่าสาเหตุที่ทำให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ปีการศึกษา 2540 โรงเรียนชุมชนวัดบางชัน อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี มีปัญหาการปรับตัวในครอบครัวได้แก่อะไรบ้าง และจะเป็นแนวทางให้ครูแนะแนว และบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับนักเรียน ที่มีความรู้ ความสามารถในการศึกษารายกรณี ได้นำวิธีการศึกษารายกรณีไปช่วยเหลือนักเรียนที่มีปัญหาการปรับตัวในครอบครัว ให้สามารถปรับตัวอยู่ในครอบครัวได้อย่างเหมาะสม

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

1. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนชุมชนวัดบางชัน อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ปีการศึกษา 2540 ที่มีปัญหาการปรับตัวในครอบครัว จำนวน 32 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนชุมชนวัดบางชัน อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ปีการศึกษา 2540 ที่มีปัญหาการปรับตัวในครอบครัว จำนวน 5 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มตัวอย่าง แบบเฉพาะเจาะจง(Purposive Sampling) จากประชากรโดยมีข้อจำกัดดังนี้

2.1 เพศหญิง

2.2 อายุใกล้เคียงกัน คือ อายุระหว่าง 13 - 14 ปี

2.3 ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวใกล้เคียงกัน คือ บิดามารดามีรายได้ประมาณ เดือนละ 3,000 - 8,000 บาท

2.4 สถานภาพทางครอบครัวใกล้เคียงกัน คือ บิดามารดาอยู่ด้วยกัน

2.5 อยู่ห้องเรียนเดียวกัน คือ มัธยมศึกษาปีที่ 2/1

3. ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

3.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ การศึกษารายกรณี

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ปัญหาการปรับตัวในครอบครัว

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การศึกษารายกรณี (Case Study) หมายถึง การศึกษารายละเอียดต่าง ๆ ของนักเรียนอย่างต่อเนื่องไปในระยะเวลาหนึ่ง แล้วนำรายละเอียดมาวิเคราะห์ ตีความโดยมีจุดมุ่งหมายที่จะช่วยเหลือเด็กที่มีปัญหาในการปรับตัวในครอบครัวและเพื่อให้เป็นแนวทางในการช่วยเหลือป้องกัน และส่งเสริมให้นักเรียนสามารถปรับตัวให้อยู่ในครอบครัว ได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ เพื่อให้นักเรียนสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขโดยใช้กระบวนการในการศึกษา 7 ขั้นตอน ดังนี้

1.1 การกำหนดปัญหาและการตั้งสมมติฐาน หมายถึงการที่ผู้วิจัยตั้งจุดมุ่งหมายหรือกำหนดว่าจะศึกษาปัญหาเกี่ยวกับเด็กที่มีปัญหาการปรับตัวในครอบครัว และผู้วิจัยได้คะเนว่าปัญหาการปรับตัวในครอบครัวของนักเรียนเกิดมาจากสาเหตุใดบ้าง โดยอาศัยความรู้ และประสบการณ์เพื่อพิสูจน์ต่อไปโดยอาศัยการทดลองหรือค้นหาข้อเท็จจริงด้วยวิธีต่าง ๆ ว่าเป็นไปตามที่คาดคะเนไว้หรือไม่

1.2 การรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล หมายถึงการหาข้อเท็จจริงหลังจากที่มีการกำหนดปัญหา และตั้งสมมติฐานแล้วโดยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลกับนักเรียนจากแหล่งต่าง ๆ ได้แก่ การสังเกตและบันทึกการสังเกต การสัมภาษณ์ การเยี่ยมบ้าน อดิตชีวประวัติและการบันทึกประจำวัน สังคมมิติ แบบสอบถาม แบบทดสอบ และระเบียบสนทนา แล้วนำข้อมูลที่ได้มาแปลความหมาย เพื่ออธิบายถึงสาเหตุและผลของปัญหาการปรับตัวในครอบครัวของนักเรียน ซึ่งอาจทำได้โดยวิธีการประชุมปรึกษารายกรณีด้วยการเชิญบุคคลที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนมาร่วมพิจารณาศึกษาข้อเท็จจริง ที่ได้จากการรวบรวมข้อมูล

1.3 การวินิจฉัย หมายถึง การนำเอาผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้รวบรวมจากหลาย ๆ วิธีมาเป็นพื้นฐานประกอบการพิจารณา เพื่อวินิจฉัยว่าอะไรเป็นสาเหตุของปัญหาการปรับตัวในครอบครัวโดยนำหลักเกณฑ์ในทฤษฎีทางจิตวิทยา มาพิจารณาดัดสิน กำหนดปัญหา

1.4 การช่วยเหลือ หมายถึง การแก้ปัญหานักเรียนที่มีปัญหาการปรับตัวในครอบครัวด้วยวิธีการต่าง ๆ ตามความเหมาะสม คือ การให้คำแนะนำ การชี้แนะ การให้คำปรึกษา ตลอดจนการส่งต่อไปยังผู้เชี่ยวชาญโดยเฉพาะ เพื่อการรักษาในรายที่มีปัญหาซับซ้อน หรือรุนแรง

1.5 การทำนายผล หมายถึง การคาดการณ์ล่วงหน้าว่านักเรียนมีความสนใจในการปรับตัวในครอบครัวได้มากน้อยเพียงใด

1.6 การติดตามผล หมายถึง การที่ผู้วิจัยได้กระทำหลังจากการช่วยเหลือแล้ว และศึกษาเพิ่มเติม ภายหลังการดำเนินการช่วยเหลือนักเรียนไปแล้วว่าได้ผลอย่างไร และสำรวจว่ามีปัญหาเกิดขึ้นใหม่อีกหรือไม่ การช่วยเหลือประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายเพียงใด หากมีข้อบกพร่องจะได้มีการปรับปรุงแก้ไขกระบวนการช่วยเหลือให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

1.7 การสรุปผลและข้อเสนอแนะ หมายถึง การที่ผู้วิจัยสรุปสิ่งที่ได้มาจากการศึกษา นักเรียนที่มีปัญหาการปรับตัวในครอบครัวทั้งหมด ตลอดจนให้ข้อเสนอแนะสำหรับนักเรียน ผู้ที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนและบุคคลที่สนใจที่จะศึกษาในลักษณะของปัญหาเช่นเดียวกันต่อไป

2. ปัญหาการปรับตัวในครอบครัว หมายถึง ความรู้สึกไม่สบายใจของนักเรียนที่เป็นอุปสรรคในการสร้างความสัมพันธ์กับสมาชิกในครอบครัว ทำให้การดำรงชีวิตร่วมกับสมาชิกในครอบครัว ไม่ราบรื่นไม่มีความสุข โดยการแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ได้แก่ ทะเลาะวิวาทกับพี่น้อง แยกตัวตามลำพัง ไม่ช่วยเหลืองานบ้าน เบื่อบรรยากาศในครอบครัวจนอยากหนีออกจากบ้าน รู้สึกขาดความรัก ความอบอุ่น และขาดความสุขเมื่ออยู่ในบ้าน

ข้อตกลงเบื้องต้น

นักเรียนที่มีปัญหาการปรับตัวในครอบครัวทั้ง 5 คน รวมทั้งบุคคลที่เกี่ยวข้องทั้งหมด ผู้วิจัยได้ใช้ชื่อสมมติ ทั้งนี้เพื่อเป็นการรักษาความลับ

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สำหรับเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในบทที่ 2 ผู้วิจัยขอเสนอหัวข้อต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. การศึกษารายกรณี
 - 1.1 ความหมายของการศึกษารายกรณี
 - 1.2 จุดมุ่งหมายของการศึกษารายกรณี
 - 1.3 ประโยชน์ของการศึกษารายกรณี
 - 1.4 กระบวนการในการศึกษารายกรณี
 - 1.5 วิธีการที่ใช้ในการศึกษารายกรณี
 - 1.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษารายกรณี
2. การปรับตัวในครอบครัว
 - 2.1 ความหมายของการปรับตัว
 - 2.2 ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการปรับตัว
3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับการปรับตัวในครอบครัว
 - 3.1 งานวิจัยในต่างประเทศ
 - 3.2 งานวิจัยภายในประเทศ

1. การศึกษารายกรณี

1.1 ความหมายของการศึกษารายกรณี

การศึกษารายกรณี หมายถึงการศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับบุคคลอย่างลึกซึ้งและวิเคราะห์ถึงสาเหตุ ที่ทำให้บุคคลมีพฤติกรรมเช่นนั้น หรือมีพฤติกรรมแปลกไปว่ามีสาเหตุมาจากอะไร รวมทั้งแปลความหมายของพฤติกรรมนั้น ๆ ว่ามีความสัมพันธ์กับปัญหา และการปรับตัวของบุคคลนั้นอย่างไร (พนม ลิ้มอารีย์, 2530 : 17) ซึ่งสอดคล้องกับ กมลรัตน์ หล้าสูงษ์ (2529 : 3) ที่กล่าวไว้ว่า การศึกษาบุคคลเป็นรายกรณี คือ การศึกษารายละเอียดต่าง ๆ ที่สำคัญของหน่วยใดหน่วยหนึ่งในสังคม เช่น บุคคล กลุ่ม ชุมชน สถาบัน เป็นต้น โดยเฉพาะในปัจจุบันมักเน้นศึกษารายละเอียดของแต่ละบุคคล การศึกษารายละเอียดจะต้องศึกษาต่อเนื่องกันไประยะเวลาหนึ่ง แล้วนำรายละเอียดที่ได้มาวิเคราะห์ตีความ เพื่อให้เข้าใจถึงสาเหตุ

ของพฤติกรรม ซึ่งอาจเป็นพฤติกรรมที่เป็นปัญหาหรือไม่เป็นปัญหาก็ได้ พัฒนาการด้านต่าง ๆ ความสามารถพิเศษด้านใดด้านหนึ่ง หรือหลาย ๆ ด้าน ถ้าในรายที่เป็นปัญหาจะได้เป็นแนวทางในการที่จะช่วยเหลือหรือแก้ไข แต่ถ้าในรายที่ไม่เป็นปัญหา จะได้ใช้เป็นแนวทางในการป้องกันส่งเสริม หรือนำไปเป็นแบบฉบับแก่บุคคลอื่นต่อไป

✓ พรหมธิดา แส่นคำเครือ (2528 : 70) กล่าวว่า การศึกษารายกรณีเป็นกระบวนการศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับบุคคลเป็นรายกรณีต่อเนื่องกันไประยะหนึ่ง โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อจะหาทางช่วยให้บุคคลปรับปรุงตนเองให้ดีขึ้นในทุกด้าน เช่น อารมณ์ สังคม เจตคติ ความสนใจ และการเรียน

✓ นันทิกา แย้มสรวล (2529 : 7) ได้สรุปความคิดรวบยอดของการศึกษารายกรณีว่าเป็นวิธีการศึกษาบุคคลอย่างละเอียดทุกด้านต่อเนื่องกันไปเป็นเวลานาน เป็นการรวบรวมข้อมูลทุกด้านของบุคคลมาจัดไว้อย่างเป็นระบบ เพื่อใช้ประโยชน์ในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และวินิจฉัยปัญหา เพื่อช่วยให้มองเห็นบุคลิกภาพรวมของบุคคล จนสามารถเข้าใจถึงธรรมชาติของบุคคลและสาเหตุของปัญหาอย่างชัดเจนแล้วจึงนำข้อมูลมาพิจารณาวางแผนให้การช่วยเหลือแนะแนวให้บุคคลพยายามแก้ไขและพัฒนาสภาพชีวิตของตนให้สามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากนั้น สุภาพรณ โคตรจรัส (2528 : 1) ได้กล่าวว่า การศึกษารายกรณีเป็นวิธีการศึกษาและวิเคราะห์สิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยละเอียด อาจเป็นการศึกษาบุคคลใดบุคคลหนึ่งชุมชนใดชุมชนหนึ่ง หรือสถาบันใดสถาบันหนึ่ง การศึกษารายกรณีมิได้หมายความว่าเฉพาะการรวบรวมข้อมูล ประวัติของบุคคลที่ถูกทำการศึกษาเท่านั้น แต่ยังต้องรวมถึงการนำข้อมูลเหล่านี้มาวิเคราะห์จัดหมวดหมู่และหาความสัมพันธ์ เพื่อนำไปสู่การวินิจฉัย การให้ข้อเสนอแนะเพื่อดำเนินการและติดตามผลตามลำดับ และสายฤดี วรกิจโกศาทร (2531 : 279) ยังมีความคิดเห็นว่าการศึกษารายกรณีอาจมิใช่หมายถึงการศึกษาเฉพาะบุคคลเพียงอย่างเดียวแต่อาจหมายถึงการศึกษาค้นคว้า กลุ่มบุคคลต่าง ๆ หรือแม้แต่เป็นการศึกษาขบวนการหรือลักษณะความสัมพันธ์ชนิดต่าง ๆ การสร้างมิตรภาพ การแก้ปัญหา เศรษฐกิจของครอบครัว เป็นต้น

จากแนวคิดข้างต้นสรุปได้ว่า การศึกษารายกรณี หมายถึง การศึกษาเรื่องราวของผู้รับการศึกษอย่างละเอียดต่อเนื่องกันไปในระยะเวลาหนึ่ง โดยการใช้กระบวนการในการศึกษารายกรณี ได้แก่ การใช้เทคนิคการสังเกต การสัมภาษณ์ การเยี่ยมบ้าน อดตชีวประวัติ และการบันทึกประจำวัน สังคมมิติ แบบสอบถาม แบบทดสอบ และระเบียบวิธีสนทนา แล้วนำมาวิเคราะห์เพื่อให้ผู้ศึกษาได้เข้าใจถึงสาเหตุของพฤติกรรมซึ่งอาจเป็นพฤติกรรมที่เป็นปัญหาหรือ

ไม่เป็นปัญหาก็ได้ พร้อมทั้งหาแนวทางในการช่วยเหลือ ป้องกัน และส่งเสริม เพื่อให้ผู้รับการศึกษาศาสามารถปรับปรุงตนเองให้ดีขึ้นทุกด้าน และสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขและมีประสิทธิภาพ

1.2 จุดมุ่งหมายของการศึกษารายกรณี

การศึกษารายกรณีมีจุดมุ่งหมายหลายประการ ดังที่ อารีย์ ตันท์เจริญรัตน์ (2526 : 219) ได้กล่าวไว้ว่า จุดมุ่งหมายของการศึกษารายกรณี มี 4 ประการ ดังนี้

1. เพื่อรู้จักและเข้าใจเด็กดีขึ้นทั้งพฤติกรรมที่แสดงออก เหตุผลการแสดงพฤติกรรมของเด็กในสิ่งที่เด็กรู้และส่วนที่เด็กไม่รู้

2. เพื่อการวิจัยอันเป็นประโยชน์ต่อการให้ความช่วยเหลือเด็ก ทั้งในรูปของการส่งเสริมพัฒนาทักษะความสามารถต่าง ๆ เพื่อหาทางแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น อีกทั้งหาแนวทางป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้นกับคนอื่น ๆ ด้วย

3. เพื่อการค้นคว้าวิจัย ซึ่งนำไปใช้ประโยชน์ทางจิตวิทยาหรือทางการแนะแนวในรูปของการปรับปรุงเทคนิคการใช้เครื่องมือต่าง ๆ

4. เพื่อติดตามผลของการใช้เทคนิคต่าง ๆ

กมลรัตน์ หล้าสูงษ์ (2529 : 8 - 9) ได้สรุปจุดมุ่งหมายของการศึกษารายกรณี ว่ามีจุดมุ่งหมายหลัก 2 ประการคือ

1. เพื่อใช้ในการแนะแนวและให้คำปรึกษา ซึ่งแบ่งออกเป็นจุดมุ่งหมายย่อยๆ ดังนี้

- 1.1 เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการวินิจฉัย และการรักษาในรายที่มีปัญหาต่าง ๆ เช่น ปัญหาการปรับตัว ปัญหาการเรียน ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ

- 1.2 เพื่อให้ผู้ศึกษาเข้าใจบุคคลได้อย่างละเอียด ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการให้คำปรึกษา

- 1.3 เพื่อทำให้บุคคลที่รับการศึกษา ได้รู้จักวิเคราะห์ตนเองจนเกิดความเข้าใจตนเองได้อย่างถูกต้องตรงความเป็นจริง

- 1.4 เพื่อใช้อบรมครูประจำการให้เข้าใจวิธีการศึกษารายกรณีได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งจะช่วยให้งานแนะแนวมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. เพื่อใช้ในกรณีอื่น ๆ ได้แก่

- 2.1 เพื่อใช้ในการวิจัย โดยศึกษาสาเหตุในอดีตและปัจจุบัน เพื่อทำนายพฤติกรรมที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งอาจเป็นพฤติกรรมที่เป็นปัญหาหรือไม่เป็นปัญหาก็ได้

2.2 เพื่อการติดตามผลของการใช้เทคนิค หรือวิธีการต่าง ๆ อันเป็นแนวทางที่จะปรับปรุงแก้ไขในโอกาสต่าง ๆ

2.3 เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการศึกษานักเรียนทุกคน ๆ ไป ที่ผู้ศึกษาสนใจ เช่น ความสามารถพิเศษ บุคลิกภาพที่ดี เป็นต้น

พนม ลิ้มอารีย์ (2530 : 18) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายที่สำคัญของการศึกษารายกรณีไว้ดังต่อไปนี้

1. เพื่อสืบค้นหาสาเหตุที่ทำให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่ผิดปกติ ซึ่งทางโรงเรียนจะได้ให้ความช่วยเหลือและแก้ไขได้อย่างถูกต้อง
2. เพื่อสืบค้นกระบวน (Pattern) ของพัฒนาการของนักเรียน ทั้งทางร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคมและจิตใจซึ่งทางโรงเรียนจะได้ให้การส่งเสริมพัฒนาได้อย่างเหมาะสม
3. เพื่อช่วยให้นักเรียนเกิดความเข้าใจตนเอง ยอมรับความจริงเกี่ยวกับตนเอง สามารถพัฒนาตนเองและวางแผนชีวิตได้ ตัดสินใจเลือกแนวทางศึกษาต่อและเลือกอาชีพตลอดจนสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขและมีประสิทธิภาพ
4. เพื่อช่วยให้ผู้ปกครองเข้าใจเด็กของตนเองได้ดีขึ้น และให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียนในการแก้ปัญหาของบุตรหลาน
5. เพื่อช่วยให้คณะครูได้เข้าใจนักเรียนอย่างละเอียดลึกซึ้งซึ่งถูกต้อง และนำผลของการศึกษารายกรณีไปใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอน การจัดกิจกรรม และการให้บริการต่าง ๆ แก่นักเรียนได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน

นอกจากนี้ ประจิม เมืองแก้ว (2536 : 9 - 10) ได้สรุปจุดมุ่งหมายของการศึกษารายกรณีไว้ดังนี้

1. เพื่อเข้าใจสาเหตุการแสดงพฤติกรรมของผู้รับการศึกษา
2. เพื่อการวิจัยอันเป็นประโยชน์ต่อการให้ความช่วยเหลือผู้รับการศึกษา ส่งเสริมพัฒนาความสามารถด้านต่าง ๆ ตลอดจนป้องกันปัญหาเช่นเดียวกันนี้ ที่อาจเกิดขึ้นกับบุคคลอื่น ๆ ต่อไป
3. เพื่อช่วยให้ผู้ปกครองเข้าใจนักเรียนในความปกครองของตน และให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียนในการแก้ไข ป้องกัน และส่งเสริมพฤติกรรมที่เกิดขึ้น
4. เพื่อช่วยให้นักเรียนเข้าใจตนเอง และร่วมมือในการแก้ไข ป้องกัน และส่งเสริมพฤติกรรมที่เกิดขึ้น

จากแนวคิดข้างต้นสรุปได้ว่า การศึกษารายกรณีมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้ศึกษาได้เข้าใจถึงสาเหตุของพฤติกรรมที่เป็นปัญหา และไม่เป็นปัญหา ของผู้รับการศึกษาอย่างละเอียด เพื่อการวินิจฉัยในการหาแนวทางการช่วยเหลือป้องกัน และส่งเสริมผู้รับการศึกษาให้มีพฤติกรรมที่เหมาะสม อีกทั้งการศึกษารายกรณียังช่วยให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้อง ระหว่างผู้รับการศึกษา และผู้ที่เกี่ยวข้องกับผู้รับการศึกษา เช่น ครู บิดา มารดา เป็นต้น

1.3 ประโยชน์ของการศึกษารายกรณี

การศึกษารายกรณี เป็นเทคนิควิธีการศึกษาที่มีประโยชน์ต่องานของบุคคลหลายอาชีพซึ่งมีทั้งประโยชน์ทางตรงและทางอ้อม กมลรัตน์ หล้าสูงษ์ (2527 : 9 - 10) ได้แบ่งประโยชน์ของการศึกษารายกรณีออกเป็น 2 แนวทางดังนี้

1. ประโยชน์ทางตรง อันเป็นประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับผู้ศึกษาเอง นั่นก็คือทำให้ผู้ศึกษาได้เข้าใจถึงปัญหาได้กว้างขวาง ขณะเดียวกันก็ทำให้เป็นคนที่จะรู้จักใช้เหตุผลในการพิจารณาสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับตนเองและสามารถพัฒนาตนเองได้ในที่สุด

2. ประโยชน์ทางอ้อม เป็นประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับผู้รับการศึกษา นั่นก็คือทำให้ผู้ที่ได้รับการศึกษาได้รับการช่วยเหลืออย่างถูกต้องทันต่อเหตุการณ์และในขณะเดียวกันผู้รับการศึกษา ก็จะเข้าใจตนเองมากขึ้นรู้จักป้องกันปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเอง และสามารถพัฒนาตนเองได้ในที่สุด

นันทิกา แยมสรวล (2529 : 10) ได้กล่าวถึงประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับผู้รับการศึกษา รายกรณีดังนี้

1. ทำให้ผู้ที่ทำการศึกษาทราบรายละเอียดของบุคคลหลาย ๆ ด้าน ทำให้รู้จักและเข้าใจธรรมชาติของบุคคลอย่างแท้จริง

2. ทำให้ผู้ทำการศึกษาเข้าใจถึงสาเหตุและเงื่อนไขต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมที่เป็นปัญหา จนทำให้ผู้ทำการศึกษามองเห็นแนวทางที่จะช่วยเหลือบุคคลได้

3. ทำให้ผู้ทำการศึกษามีความรู้และทักษะในการแนะแนวเพิ่มขึ้น รู้จักแก้ปัญหาโดยใช้ข้อเท็จจริงมาประกอบพิจารณาตัดสินใจ

4. ทำให้ผู้รับการศึกษาเข้าใจตนเองมากขึ้น

5. ทำให้ผู้รับการศึกษา มีโอกาสปรับปรุงตนเอง หรือแก้ไขปัญหามีสภาพชีวิตที่ดีขึ้น

6. ทำให้สถานศึกษาได้ทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับปัญหา และความต้องการของบุคคลและนำข้อมูลมาปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

7. ผลของการศึกษารายกรณี สามารถนำมาใช้เป็นตัวอย่งของการเกิดสถานการณ์ต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์โดยตรงต่อการศึกษาวิจัย และการสอนเกี่ยวกับบุคคลที่มีรูปแบบการพัฒนาการพิเศษ

นอกจากนี้ พนม ลัมอารีย์ (2530 : 19) ได้สรุปประโยชน์ของการศึกษารายกรณีไว้คือ

1. ประโยชน์ต่อครู หรือผู้แนะแนวที่เป็นผู้ศึกษาโดยตรง มีดังนี้

1.1 ช่วยให้ครู หรือผู้แนะแนวได้รายละเอียดเกี่ยวกับตัวนักเรียนอย่างกว้างขวาง ทำให้รู้จักเข้าใจธรรมชาติของมนุษย์ได้อย่างแท้จริง ช่วยให้ครูหรือผู้แนะแนวมีความเข้าใจ และยอมรับในเรื่องความแตกต่างระหว่างบุคคลดีขึ้น มีจิตใจเป็นกลางไม่มีอคติต่อบุคคลที่มาเกี่ยวข้อง

1.2 ช่วยให้ครูหรือผู้แนะแนวเข้าใจถึงสาเหตุ และเงื่อนไขต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมที่เป็นปัญหา ทำให้มองเห็นลู่ทางที่จะให้ความช่วยเหลือ แก้ไขปัญหาให้กับนักเรียนได้อย่างเหมาะสม ทันเวลาและเหตุการณ์

1.3 ช่วยให้ครูหรือผู้แนะแนวมีความรู้ มีทักษะการใช้เครื่องมือและกลวิธีต่าง ๆ ในการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับตัวนักเรียนและยังช่วยให้เป็นคนมีเหตุผล รู้จักเก็บข้อมูลอย่างมีระบบ รู้จักแก้ปัญหาโดยใช้ข้อมูลที่ได้รวบรวมไว้มาประกอบการพิจารณาตัดสินใจ

2. ประโยชน์ต่อนักเรียนที่เป็นผู้ได้รับการศึกษา ดังนี้

2.1 ช่วยให้นักเรียนได้เกิดการเข้าใจตนเอง ยอมรับความจริงเกี่ยวกับตนเอง มีการปรับปรุงตนเอง หรือแก้ไขปัญหของตน เพื่อช่วยให้สภาพชีวิตดีขึ้นกว่าเดิม

2.2 ช่วยให้นักเรียนมีกำลังใจ และมีความเต็มใจที่จะดำเนินชีวิตต่อไปอย่างมีความหวังและเข้มแข็ง

3. ประโยชน์ต่อคณะครู และโรงเรียน ดังนี้

3.1 ช่วยให้คณะครูรู้จักและเข้าใจนักเรียนของตนดีขึ้น ยินดีให้ความร่วมมือในการช่วยเหลือและแก้ไขปัญหให้กับนักเรียน

3.2 ให้นักเรียนได้ทราบข้อเท็จจริงต่าง ๆ เกี่ยวกับปัญหาและความต้องการของนักเรียน ทำให้สามารถนำข้อเท็จจริงเหล่านั้น มาใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงการเรียน

การสอน การจัดกิจกรรม และการให้บริการด้านต่าง ๆ แก่นักเรียนได้อย่างเหมาะสม และมีประสิทธิภาพ

4. ประโยชน์ต่อผู้ปกครองของนักเรียนที่ได้รับการศึกษา

4.1 ช่วยให้ผู้ปกครองเข้าใจเด็กของตนดีขึ้น ทำให้สามารถปฏิบัติตนต่อบุตรหลานได้อย่างเหมาะสม

4.2 ช่วยให้ผู้ปกครองเกิดความสบายใจ เพราะได้ตระหนักว่าโรงเรียนมีความตั้งใจและจริงใจในการป้องกัน ช่วยเหลือแก้ไขและส่งเสริมพัฒนานักเรียน

จากแนวคิดข้างต้นสรุปได้ว่า การศึกษารายกรณีมีประโยชน์มากกับบุคคลหลายฝ่าย คือ ผู้ศึกษา ผู้ถูกศึกษาและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้ถูกศึกษา อันได้แก่บุคคลภายในครอบครัว เพื่อน สถาบันการศึกษา ในการนำผลของการศึกษา ไปใช้เป็นแนวทางในการพิจารณาช่วยเหลือผู้ถูกศึกษาแล้ว ยังสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการป้องกันการเกิดปัญหากับบุคคลอื่นต่อไปได้

1.4 กระบวนการในการศึกษารายกรณี

การศึกษารายกรณี เป็นวิธีการศึกษาบุคคลอย่างละเอียดทุกด้านต่อเนื่องกันเป็นเวลานาน โดยการใช้เทคนิคการแนะนำหลาย ๆ อย่าง ในการรวบรวมข้อมูลของบุคคล โดยมีขั้นตอนในการศึกษาอย่างเป็นระบบเพื่อพยายามทำให้เป็นวิธีการวิทยาศาสตร์ ควรแก่การเชื่อถือได้ (กมลรัตน์ หล้าสูงษ์, 2529 : 23)

ธีระวุฒิ ประทุมพรรัตน์ (2520 : 16 - 17) ในการศึกษากรณีจะต้องมีการชี้แจงให้ทราบว่า เพราะสาเหตุใดจึงเลือกศึกษาเด็กคนใดคนหนึ่งแล้วจึงเริ่มต้นทำการศึกษารายกรณีดังนี้

1. รวบรวมข้อมูลหลายด้าน ๆ เกี่ยวกับตัวเด็ก ในสถานการณ์ต่าง ๆ
2. นำข้อมูลที่รวบรวมไว้มาวิเคราะห์ โดยการใช้บุคคลที่เกี่ยวข้องกับตัวเด็ก มาประชุมปรึกษาหารือกัน
3. วินิจฉัยปัญหาโดยนำผลของการวิเคราะห์มาทำการพิจารณา เพื่อวินิจฉัยว่าน่าจะมีอะไรเป็นเหตุของปัญหานั้น
4. สังเคราะห์ข้อมูล โดยการศึกษาข้อเท็จจริงเพิ่มเติม แล้วนำมาประกอบกับข้อเท็จจริงที่มีอยู่แล้ว เพื่อให้เข้าใจปัญหาและสาเหตุได้ดียิ่งขึ้น
5. แก้ไขปัญหาโดยใช้วิธีการต่าง ๆ ในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นให้หมดไป

6. ติดตามผลเพื่อที่จะทราบผลของการศึกษารายกรณีว่ามีผลดี หรือมีข้อบกพร่องอย่างไร เพื่อจะได้นำมาปรับปรุงแก้ไขในครั้งต่อไป

พนม ลิ้มอารีย์ (2530 : 20 - 21) มีแนวคิดว่าการศึกษารายกรณีอาจจำแนกเป็นขั้นตอนการดำเนินงานได้ 6 ขั้นตอน

ขั้นที่ 1 ขั้นรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับบุคคล (Collecting of the Necessary Data) ซึ่งจะช่วยให้อุ้จักนักเรียนที่ถูกศึกษา ตลอดจนช่วยให้ทราบความเป็นไปในปัจจุบันของนักเรียนผู้นั้นอีกด้วย

ขั้นที่ 2 ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล (Analysis) เป็นการนำข้อมูลที่ได้รวบรวมเอาไว้มาวิเคราะห์หาข้อเท็จจริงต่างๆ และจำแนกออกเป็นด้าน ๆ เพื่อสะดวกในการตีความข้อมูลเกี่ยวกับบุคคลนั้น

ขั้นที่ 3 ขั้นตรวจวินิจฉัยปัญหา (Diagnosis) ขั้นนี้เป็นการนำเอาผลการวิเคราะห์ข้อมูลขั้นที่ 2 มาเป็นพื้นฐานประกอบการพิจารณา เพื่อวินิจฉัยว่าอะไรน่าจะเป็นสาเหตุของปัญหา

ขั้นที่ 4 ขั้นสังเคราะห์ข้อมูลหรือขั้นรวบรวมเพิ่มเติม (Synthesis) กล่าวคือ เมื่อตรวจวินิจฉัยว่าอะไรน่าจะเป็นปัญหาแล้ว ก็ควรจะได้อีกศึกษาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับปัญหานั้นเพิ่มเติมด้วยวิธีต่าง ๆ ได้แก่ การสังเกต การสัมภาษณ์ การทดสอบและกลวิธีอื่น ๆ เป็นต้น แล้วนำข้อเท็จจริงที่ได้มาสังเคราะห์เข้าด้วยกันกับข้อเท็จจริงที่มีอยู่แล้ว เพื่อช่วยให้ผู้ศึกษาสามารถเข้าใจลักษณะของปัญหาและสาเหตุของปัญหาอย่างถ่องแท้

ขั้นที่ 5 ขั้นให้ความช่วยเหลือ (Treatment) เมื่อผู้ศึกษารายกรณีแน่ใจว่าการตรวจวินิจฉัยปัญหาของตนถูกต้องแล้ว ก็จะคิดหามาตรการต่าง ๆ เพื่อนำมาช่วยเหลือแนะแนวทางนักเรียนในการแก้ปัญหาแล้วดำเนินการให้ความช่วยเหลืออย่างจริงจัง ให้สามารถปรับตัวได้อย่างเหมาะสมและถูกต้อง

ขั้นที่ 6 ขั้นติดตามผล (Follow - up) เมื่อผู้ทำการศึกษารายกรณีได้ให้ความช่วยเหลือหรือให้การแนะแนวกับนักเรียนที่ถูกทำการศึกษาไปแล้ว สิ่งที่เขาได้ไม่ได้ในการศึกษารายกรณี คือ การติดตามผลเพราะจะทำให้ทราบว่า การศึกษารายกรณีประสบผลสำเร็จมากน้อยเพียงไร มีข้อบกพร่องที่ควรแก้ไขปรับปรุงอย่างไรบ้าง และจะต้องให้ความช่วยเหลือเพิ่มเติมอีกหรือไม่ เพื่อผู้ทำการศึกษาจะดำเนินการต่อไปอย่างเหมาะสม

นอกจากนี้ นันทิกา แย้มสรวล (2529 : 15 - 16) ได้เสนอรูปแบบของกระบวนการในการศึกษารายกรณีที่ใช้ในวงการศึกษาจิตวิทยาคลินิคนั้น ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ดังนี้

1. การวิเคราะห์บุคคล (Analysis of Students) โดยนำข้อมูลที่รวบรวมจากแหล่งข้อมูลหลาย ๆ แหล่ง จำแนกออกเป็นด้าน ๆ เพื่อความสะดวกในการตีความข้อมูลเกี่ยวกับบุคคลนั้น

2. การสังเคราะห์ข้อมูล (Synthesis of Data) โดยรวบรวมข้อมูลแต่ละด้านเข้าด้วยกัน เพื่อช่วยให้มองเห็นภาพรวมของโครงสร้างทางบุคลิกภาพ และสภาพชีวิตทั่ว ๆ ไปของบุคคลว่ามีลักษณะเด่น หรือลักษณะด้อยอะไรบ้างและบุคคลมีแนวโน้มที่จะแสดงพฤติกรรมต่อไปในอนาคตเป็นอย่างไร

3. การวินิจฉัยปัญหา (Diagnosis) คือการสรุปลักษณะของบุคคลโดยนำเอาหลักเกณฑ์ในทฤษฎีทางจิตวิทยามาพิจารณาตัดสิน กำหนดปัญหา และสรุปเกี่ยวกับลักษณะพฤติกรรมของบุคคลพร้อมกับระบุสาเหตุของปัญหาไว้ด้วย แต่บางครั้งการวินิจฉัยปัญหาอาจเป็นเพียงการเสนอแนวคิดเบื้องต้นที่เป็นประโยชน์ต่อการให้ความช่วยเหลือเท่านั้น จึงอาจไม่จำเป็นต้องระบุไว้ชัดเจนว่าปัญหาคืออะไร

4. การพยากรณ์ปัญหา (Prognosis) โดยนำผลจากการวิเคราะห์ข้อมูล การสังเคราะห์ข้อมูล และการวินิจฉัยปัญหามาพิจารณาเพื่อคาดการณ์ล่วงหน้า เกี่ยวกับแนวโน้มของพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของบุคคลว่ามีองค์ประกอบใดที่มีอิทธิพลต่อบุคคลนี้อีกในอนาคต สภาพชีวิตของบุคคลนี้จะเป็นอย่างไ หรือบุคคลน่าจะประสบปัญหาเกี่ยวกับเรื่องใดอีก หลังจากได้รับการช่วยเหลือครั้งนี้นี้สิ้นสุดลงไปแล้ว

5. การให้คำปรึกษาแนะแนว (Counseling) โดยนำความรู้และเทคนิคการแนะแนว มาช่วย แล้วให้คำปรึกษาแก่บุคคลที่มีความทุกข์ โดยทั้งผู้ให้คำปรึกษาและผู้ทุกข์จะวางแผน ร่วมกันในการแก้ปัญหา เพื่อให้ผู้ทุกข์มีการปรับตัวที่เหมาะสมกัน

6. การติดตามผล (Follow - up) เป็นการติดตามผลการให้คำปรึกษาเพื่อนำมา ประเมิน ประสิทธิภาพของการให้คำปรึกษา และสำรวจปัญหาใหม่ที่เกิดขึ้น

จากเอกสารดังกล่าวข้างต้น จะเห็นว่ากระบวนการศึกษารายกรณีที่นักจิตวิทยาแต่ละท่านได้เสนอแนวคิดนั้นใกล้เคียงกันมาก แต่อาจแตกต่างกันบ้างในบางขั้นตอน ซึ่งส่วนใหญ่จะมีความเห็นว่าการศึกษารายกรณีนั้นจำเป็นต้องทราบว่เพราะเหตุใดจึงเลือกผู้รับการศึกษาราย นั้น ฉะนั้นจึงต้องมีกำหนดจุดมุ่งหมายของการศึกษาให้ชัดเจน ในการศึกษาคครั้งนี้ใช้รูปแบบ กระบวนการในการศึกษารายกรณี ของ กมลรัตน์ หล้าสูงษ์ (2529 : 22 - 23) ซึ่งแบ่งกระบวนการในการศึกษารายกรณีออกเป็น 7 ขั้นตอน ดังนี้

1. การกำหนดปัญหาและการตั้งสมมติฐาน
2. การรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

3. การวินิจฉัย
4. การช่วยเหลือ การป้องกัน และการส่งเสริม
5. การทำนายผล
6. การติดตามผล
7. การสรุปข้อเสนอแนะ

กระบวนการศึกษารายกรณีทั้ง 7 ขั้นตอนดังกล่าว มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 การกำหนดปัญหา และการตั้งสมมติฐาน

การกำหนดปัญหา หมายถึง การที่ผู้ศึกษารายกรณีตั้งจุดมุ่งหมาย หรือกำหนดว่า การจะศึกษาสิ่งใดในบุคคลหนึ่ง ซึ่งอาจเป็นปัญหาหรือมีข้อปัญหาแต่เป็นความสนใจ ความสามารถพิเศษ หรืออื่น ๆ (กมลรัตน์ หล้าสูงษ์. 2529 : 23)

การตั้งสมมติฐาน หมายถึง การที่บุคคลที่ทำการศึกษารายกรณีได้คาดคะเนว่า พฤติกรรมของผู้รับการศึกษาซึ่งเป็นผลที่เกิดขึ้นแล้วนั้น มีสาเหตุมาจากสิ่งใดบ้าง โดยอาศัย ความรู้จากประสบการณ์ที่ผ่านมา เพื่อจะได้พิสูจน์ต่อไปโดยการทดสอบ หรือค้นหาข้อเท็จจริง ด้วยวิธีต่าง ๆ ว่าเป็นไปตามที่คาดไว้หรือไม่ (กมลรัตน์ หล้าสูงษ์. 2529 : 24)

ในการตั้งสมมติฐาน ควรตั้งไว้หลาย ๆ สมมติฐานเพื่อเป็นการป้องกันข้อผิดพลาด ที่อาจเกิดขึ้นได้ ในกรณีที่พบว่าข้อเท็จจริงไม่เป็นตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ นอกจากนั้นพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่ง ที่คนเราแสดงออกมาจากสาเหตุเดียวกัน และในทำนองเดียวกันพฤติกรรม ที่แตกต่างกัน อาจเกิดจากสาเหตุเดียวกันก็ได้ ฉะนั้นจึงควรตั้งสมมติฐานไว้หลาย ๆ สมมติฐาน

ขั้นที่ 2 การรวบรวมข้อมูล

การรวบรวมข้อมูล คือการหาข้อมูลหรือข้อเท็จจริงหลังจากที่มีการกำหนดปัญหา และ ตั้งสมมติฐานแล้ว โดยใช้เครื่องมือในการแนะแนวเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับผู้ที่เราศึกษา โดย รวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เช่น ระเบียบสะสม สังคมมิติ และผลการทดสอบทาง จิตวิทยา เป็นต้น

การวิเคราะห์ข้อมูล คือ การตีความ หรือแปลความหมายข้อมูลที่ได้จากการรวบรวม ข้อมูลแต่ละวิธีหรือเทคนิค เพื่อที่จะอธิบายเหตุผลและผลของพฤติกรรมที่เกิดขึ้น ซึ่งอาจทำได้ โดยวิธีประชุมปรึกษารายกรณี ด้วยการเชิญบุคคลที่เกี่ยวข้องกับผู้ที่เราศึกษามาร่วมกันพิจารณา ศึกษาข้อเท็จจริงที่ได้จากการรวบรวมข้อมูล

การรวบรวมข้อมูลที่ดีนั้นควรจะต้องใช้หลาย ๆ เทคนิค และแต่ละเทคนิคควรใช้หลาย ๆ ครั้ง เพื่อให้เข้าใจถึงพฤติกรรมของบุคคลอย่างละเอียดที่รับการศึกษาอย่างละเอียด และตรงกับข้อเท็จจริงมากที่สุด เทคนิคต่าง ๆ ที่นิยมใช้มี 8 เทคนิค ดังนี้ (กมลรัตน์ หล้าสูงษ์, 2529 : 29 - 30)

1. การสังเกตและการบันทึกการสังเกต (Observation and Observational record)
2. การสัมภาษณ์ (Interview)
3. การเยี่ยมบ้าน (Home - visit)
4. อัตตชีวประวัติ (Autobiography)
5. บันทึกประจำวัน (Dialy)
6. สังคมมิติ (Sociometry)
7. แบบสอบถาม (Ouestionnaire)
8. แบบทดสอบ (Testing)
9. ระเบียนสะสม (Cumulative record)

เทคนิคต่าง ๆ ทั้ง 8 เทคนิค ดังกล่าวมีรายละเอียดดังนี้

1. การสังเกตและการบันทึกการสังเกต (Observation and Observational record)

การสังเกตเป็นวิธีการ หรือเทคนิคอย่างหนึ่งที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับผู้ถูกศึกษาในการศึกษารายกรณี เป็นวิธีที่ใช้กันมากวิธีหนึ่ง บางครั้งอาจใช้รวมกับการสัมภาษณ์ วิธีนี้ไม่ต้องลงทุนมากสามารถปฏิบัติได้ทุกวัน ข้อมูลที่ได้จากการสังเกตจะช่วยให้ผู้สังเกตสามารถเข้าใจเกี่ยวกับการแสดงพฤติกรรมของบุคคลที่รับการศึกษา ในแต่ละสถานการณ์ได้อย่างละเอียดและตรงกับข้อเท็จจริง

1.1 ความหมายของการสังเกต

ธีระวุฒิ ประทุมพนรัตน์ (2520 : 32) กล่าวว่า การสังเกตหมายถึงวิธีการ หรือเทคนิคอย่างหนึ่งที่บุคคลหนึ่งเรียกว่าผู้สังเกต ทำการดูหรือสังเกตโดยตั้งใจล่วงหน้าบุคคลอีกบุคคลหนึ่ง เรียกว่าผู้ถูกสังเกต

๒๕๒๒ รัตติ พัฒนรังสรรค์ (2522 : 21) ให้ความหมายของการสังเกตไว้ว่าเป็นวิธีรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับตัวเด็กอีกวิธีหนึ่ง เพื่อนำมาศึกษาพิจารณาพฤติกรรมของเด็ก ทำให้รู้จักและเข้าใจเด็กแต่ละคนดีขึ้น การสังเกตนั้นเป็นสิ่งที่ทำไม่ยากแต่สำคัญที่ผู้สังเกต จะต้องเข้าใจวิธีการสังเกตที่แน่นอน จึงจะได้ผลตามจุดหมาย

พรหมธิดา แสนคำเครือ (2529 : 321) ให้ความหมายของการสังเกตว่า คือการมองอย่างมีจุดมุ่งหมาย และเป็นวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียนที่เก่าแก่มากที่สุดการสังเกตเป็นการมองลักษณะต่าง ๆ ที่ปรากฏในตัวของผู้ถูกศึกษา หรือเป็นการเฝ้าดูพฤติกรรมของผู้ถูกศึกษาอย่างเอาใจใส่ โดยใช้หูและตาเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อประโยชน์ในการศึกษา

กมลรัตน์ หล้าสุวรรณ (2529 : 30) กล่าวว่า การสังเกตคือการพิจารณาสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือหลาย ๆ สิ่ง อย่างมีจุดหมาย โดยการใช้อวัยวะสัมผัสส่วนใดส่วนหนึ่ง หรือทั้ง 5 ส่วน (หู ตา จมูก ลิ้น ผิวหนัง) โดยเฉพาะตาและหู ในการพิจารณาสิ่งนั้น

พนม ลิ้มอารีย์ (2530 : 53) ให้ความหมายของการสังเกตว่า เป็นวิธีการศึกษาเด็กเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับตัวเด็ก โดยการเฝ้าดูพฤติกรรมที่แสดงออกมาในลักษณะที่เป็นจริงตามธรรมชาติ ไม่มีการควบคุมสถานการณ์ หรือสร้างสถานการณ์เพื่อให้ทราบพฤติกรรมแต่อย่างใด ผู้สังเกตเพียงแต่เฝ้าดูพฤติกรรมที่เกิดขึ้น และพยายามจดจำไว้เท่านั้นจะไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการแสดงพฤติกรรมนั้นเลยแม้แต่น้อย

จากเอกสารดังกล่าว สรุปได้ว่า การสังเกต หมายถึง การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้การพิจารณาเฝ้าดู มองพฤติกรรมต่าง ๆ ของผู้รับการศึกษอย่างมีจุดหมาย โดยใช้อวัยวะสัมผัสคือ หู และตา ในการสังเกตและผู้ถูกสังเกตอยู่ในลักษณะที่เป็นไปตามธรรมชาติ

1.2 จุดมุ่งหมายของการสังเกต

ราตรี พัฒนรังสรรค์ (2522 : 21) กล่าวว่า จุดมุ่งหมายของการสังเกตมีดังนี้

1. เพื่อรวบรวมรายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับตัวเด็ก แล้วจัดบันทึกไว้ในระเบียบสะสม
2. เพื่อหาสาเหตุของพฤติกรรม ที่เป็นปัญหาของเด็ก เช่น ปัญหาการเรียนและการปรับตัวของเด็ก
3. เพื่อให้ผู้สังเกตได้รู้จักและเข้าใจเด็กอย่างถูกต้องทุกด้าน
4. เพื่อทราบความสามารถพิเศษและความถนัดตามธรรมชาติ เพื่อส่งเสริมเด็กแต่ละคนอย่างถูกต้อง
5. ใช้ในการติดตามผลนักเรียน ที่ได้รับความช่วยเหลือจากบริการแนะแนว

แล้วว่ามีพฤติกรรมเป็นอย่างไรดีขึ้นหรือไม่เพียงใด เพื่อนำไปพิจารณาว่าควรกระทำอย่างไรต่อไป

นอกจากนี้ กมลรัตน์ หล้าสุวรรณ (2529 : 32) ได้เสนอจุดมุ่งหมายของการสังเกตในการแนะแนวดังต่อไปนี้

1. เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงด้วยตนเอง
2. เพื่อให้เข้าใจพฤติกรรมที่แสดงออกของผู้ถูกสังเกต
3. เพื่อค้นหาสาเหตุบางประการของปัญหา
4. เพื่อให้ผู้สังเกตเป็นผู้ที่มีความรอบคอบและไวต่อการมีปฏิกิริยาโต้ตอบจากสิ่งแวดล้อม จนเป็นผู้ที่ปรับตัวได้ดีและรวดเร็วในแต่ละสถานการณ์

1.3 ชนิดของการสังเกต

กมลรัตน์ หล้าสุวรรณ (2529 : 33) ได้กล่าวถึงชนิดของการสังเกตไว้ว่าในการแบ่งชนิดของการสังเกต มีการแบ่งแตกต่างกันไปตามเกณฑ์ที่กำหนดขึ้นมา ซึ่งมีความถูกต้องทั้งนั้นอยู่ที่ว่าใครจะสนใจ และพอใจเกณฑ์ใด และได้แบ่งชนิดของการสังเกตโดยใช้เกณฑ์ต่าง ๆ 3 เกณฑ์ ดังนี้

1. ใช้วิธีในการสังเกตเป็นเกณฑ์ แบ่งชนิดของการสังเกตเป็น 2 ชนิดคือ

1.1 การสังเกตทางตรง (Direct Observation) เป็นวิธีการที่ผู้สังเกตเป็นผู้ที่ไปสังเกตพฤติกรรมผู้ถูกสังเกตด้วยตนเอง

1.2 การสังเกตทางอ้อม (Indirect Observation) เป็นวิธีการที่ผู้สังเกตให้บุคคลอื่นไปสังเกตพฤติกรรมของผู้ถูกสังเกต ผู้สังเกตจะทราบพฤติกรรมของผู้ถูกสังเกตได้จากการบอกเล่าของบุคคลที่ไปสังเกตแทน

2. ใช้ผู้สังเกตเป็นเกณฑ์ แบ่งการสังเกตออกเป็น 2 ชนิดคือ

2.1 การสังเกตโดยการเข้าร่วม (Participant Observation) เป็นวิธีการที่ผู้สังเกตจะต้องเข้าไปอยู่ใน สถานการณ์นั้นในฐานะสมาชิกคนหนึ่งของกลุ่ม

2.2 การสังเกตโดยการไม่เข้าร่วม (Non-Participant Observation) เป็นวิธีการที่ผู้สังเกตไม่ได้เข้าไปอยู่ในสถานการณ์นั้น แต่อยู่ภายนอกคอยสังเกตอย่างเดียว ไม่มีบทบาทในกลุ่มนั้น

3. ใช้ผู้ถูกสังเกตเป็นเกณฑ์ แบ่งการสังเกตเป็น 2 ชนิดคือ

3.1 การสังเกตแบบเป็นพิธีการ (Formal Observation) เป็นวิธีการสังเกตที่ผู้ถูกสังเกตรู้ตัวว่าถูกสังเกต เนื่องจากมีการนัดหมายกันล่วงหน้าก่อนการสังเกต

3.2 การสังเกตแบบไม่เป็นพิธีการ (Informal Observation) เป็นวิธีการสังเกตที่ผู้ถูกสังเกตไม่รู้ตัวว่าถูกสังเกต เนื่องจากไม่ได้มีการนัดหมายล่วงหน้า

1.4 หลักการสังเกต

✓ พนม ลิ้มอารีย์ (2530 : 55 - 57) ได้สรุปหลักการที่ดีไว้ดังนี้

1. กำหนดสิ่งที่จะสังเกตให้ชัดเจนก่อนจะเริ่มการศึกษารายกรณี
2. การสังเกตพฤติกรรม ผู้สังเกตจะต้องสังเกตพฤติกรรมควบคู่ไปกับสถานการณ์หรือสิ่งแวดล้อม
3. ควรทำการสังเกตเพียงคนเดียวในการสังเกตครั้งหนึ่งๆ เพื่อศึกษาพฤติกรรมได้อย่างละเอียดถี่ถ้วน
4. ควรสังเกตในขณะที่ทำกิจกรรมปกติ เช่น ในห้องเรียน ห้องประชุม สนามเด็กเล่น เป็นต้น เพื่อทำนายพฤติกรรมในอนาคตได้ดีที่สุด
5. ทำการสังเกตเป็นระยะเวลานาน ผู้สังเกตจำเป็นต้องใช้เวลาสังเกตเป็นระยะเวลาหลาย ๆ วัน เพราะมนุษย์ทุกคนย่อมมีอารมณ์แตกต่างกันไป ในแต่ละวันอาจเป็นระยะเวลา 3 เดือน หรือ 1 ภาคเรียน
6. ควรทำการสังเกตในสถานการณ์วิกฤต ซึ่งผิดแผกไปจากสถานการณ์ปกติบ้าง เพราะจะทำให้ทราบบุคลิกภาพที่แท้จริงบางประการของเด็กได้
7. การสังเกตเพื่อให้ได้มาซึ่งพฤติกรรมที่แท้จริง ควรมีผู้สังเกตหลาย ๆ คน เป็นการช่วยป้องกันข้อบกพร่อง ซึ่งอาจเกิดจากความไม่เที่ยงธรรมหรือการมีอคติของผู้สังเกต และยังช่วยให้สามารถทำการสังเกตพฤติกรรมได้กว้างขวาง
8. ควรสังเกตพฤติกรรมด้านใดด้านหนึ่งแต่เพียงด้านเดียว ในการสังเกตครั้งหนึ่ง ๆ
9. ผู้สังเกตต้องพยายามฝึกตนเองอย่าให้เกิดความลำเอียง พยายามทำให้เที่ยงตรงมากที่สุด ขณะสังเกต อย่างน่าเอาใจใส่รูปร่างหน้าตาหรือคุณลักษณะประจำตัวของเด็กหรือสิ่งอื่น ๆ มามีอิทธิพลต่อการสังเกตได้
10. การสังเกตจะมีคุณค่าเมื่อมีการบันทึกการสังเกตไว้อย่างถูกต้อง เพื่อเป็นหลักฐานนำไปคิดค้นหาสาเหตุแห่งพฤติกรรมที่เกิดขึ้น และคิดหาทางช่วยเหลือต่อไป
11. การสังเกตที่ดีจะต้องตรวจสอบผลที่ได้ ด้วยเครื่องมือวัดที่แน่นอนอื่น ๆ ประกอบด้วย เพื่อให้เป็นที่เชื่อมั่นได้มากยิ่งขึ้น
12. ควรสังเกตในสถานการณ์ต่าง ๆ กัน เช่น ขณะอยู่ในห้องเรียน ในโรงอาหาร ในชุมชนและในบ้าน นอกจากนี้ควรสังเกตขณะทำงานกับเพื่อนรุ่นราวคราวเดียวกัน เพื่อช่วยให้ผู้สังเกตได้มองเห็นกระบวนพฤติกรรมที่แท้จริง และแบบแผนพัฒนาการที่สำคัญของผู้ถูกสังเกต
13. ผู้สังเกตต้องระลึกไว้เสมอว่า การสังเกตเพียงครั้งเดียวไม่เป็นการเพียงพอ

ที่จะเข้าใจเด็ก จำเป็นต้องสังเกตหลาย ๆ ครั้ง แล้วนำข้อมูลต่าง ๆ มาประมวลกันเข้าจึงจะช่วยให้เข้าใจได้ถูกต้องแม่นยำ

✓ อารีย์ ตันท์เจริญรัตน์ (2526 : 21) ได้กล่าวว่า การสังเกตแต่ละครั้งควรใช้เวลานานพอที่จะเห็นภาพของพฤติกรรมที่แสดงในสถานการณ์นั้น โดยทั่วไปควรใช้เวลาในการสังเกตแต่ละครั้งอย่างน้อย 15 นาทีขึ้นไป

× การบันทึกการสังเกต

การบันทึกการสังเกตเป็นการกระทำเมื่อมีการสังเกตแล้ว โดยใช้หลักการบันทึกดังนี้

1. บันทึกพฤติกรรมที่เห็นได้ชัดเจน โดยเรียงลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก่อนหลัง
2. ใช้ภาษาที่ง่ายต่อการเข้าใจและสื่อความหมาย เพื่อผู้อื่นจะได้อ่านเข้าใจง่ายและเข้าใจตรงกัน

3. ควรบันทึกพฤติกรรมของผู้ถูกสังเกต แยกออกจากการแสดงความคิดเห็นของผู้สังเกต และในการบันทึกพฤติกรรมของผู้ถูกสังเกตในแต่ละครั้ง ไม่ควรใช้วิธีการสรุปพฤติกรรมที่ได้จากการสังเกตหลาย ๆ ครั้ง เข้าด้วยกัน

✓ นอกจากนี้ พวงรัตน์ ทวีรัตน์ (2523 : 41) ได้กล่าวว่า การสังเกตในแต่ละครั้งจะต้องขึ้นกับองค์ประกอบ 3 ประการ คือ ความตั้งใจ (Attention) การรับรู้ (Perception) และความไวของการรับรู้ (Sensation) จึงจะได้ข้อมูลที่แท้จริง

1.5 ลักษณะของพฤติกรรมที่ควรสังเกต

กมลรัตน์ หล้าสูงษ์ (2529 : 41 - 42) ได้เสนอแนะลักษณะของพฤติกรรมที่ควรสังเกตไว้ดังนี้

1. พฤติกรรมที่ทุกคนหรือคนส่วนใหญ่สนใจ หรือดึงดูดความสนใจ ซึ่งเป็นพฤติกรรมทั้งทางด้านบวกและด้านลบ เช่น เรียนเก่ง พฤติกรรมก้าวร้าว เป็นต้น
2. พฤติกรรมที่แสดงถึงความบกพร่องทางด้านร่างกายหรือจิตใจ เช่น เดินเขย่งเท้า ชอบแยกตัวอยู่คนเดียว เป็นต้น
3. พฤติกรรมที่เกิดขึ้นซ้ำซากหรือบ่อยครั้งเกินความจำเป็น ซึ่งอาจเกิดจากปัญหาทางจิตใจ เช่น การล้างมือบ่อยครั้ง การกระพริบตาบ่อยครั้ง เป็นต้น

1.6 ข้อได้เปรียบและข้อเสียเปรียบในการสังเกต

สุภางค์ จันทวานิช (2531 : 60 - 62) ได้เสนอข้อได้เปรียบและข้อเสียเปรียบในการสังเกตไว้ดังนี้

16.1 ข้อได้เปรียบ

1. ถ้าผู้สังเกตต้องการศึกษาพฤติกรรมที่ค่อนข้างลึกซึ้ง และไม่สามารถแสดงออกมาได้ด้วยคำพูด การสังเกตเป็นวิธีการที่เหมาะสม
2. การสังเกตช่วยเก็บข้อมูลที่ผู้สังเกตไม่สนใจ หรือเห็นเป็นเรื่องธรรมดาที่เคยชิน
3. การสังเกตช่วยเก็บข้อมูลที่ผู้สังเกตไม่เต็มใจบอก เพราะไม่มีเวลาหรือไม่แน่ใจในข้อเท็จจริง หรือกลัวว่าจะเป็นภัยแก่ตนเอง ผิดกฎเกณฑ์หรืออาจจะเป็นการเสื่อมเสียบุคลิกลักษณะของตนเอง
4. การสังเกตช่วยในการเก็บข้อมูลเพิ่มเติม เพื่อสนับสนุนหรือขัดแย้งกับข้อมูลที่ได้มาจากการบอกเล่า หรือเป็นข้อมูลที่เสริมความเข้าใจให้ชัดเจนถูกต้องยิ่งขึ้น
5. การสังเกตเป็นการศึกษาเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง ๆ ได้ทันที แทนที่จะต้องให้คนอื่นบอก ซึ่งการบอกเล่าอาจทำให้ข้อมูลคลาดเคลื่อนได้
6. การสังเกตเป็นการเก็บข้อมูลได้กับบุคคลทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นทารกหรือบุคคลที่อ่านหนังสือไม่ได้ รวมทั้งคนพิการ
7. การสังเกตเป็นวิธีการที่เก็บข้อมูลได้ละเอียด สามารถที่จะนำเหตุการณ์ที่ต่อเนื่องอื่น ๆ มาอธิบายเหตุการณ์ที่คนต้องการอธิบายได้หรืออธิบายเหตุการณ์นั้น ๆ ได้ลึกซึ้งกว่า โดยเฉพาะการทดลองต้องใช้วิธีการสังเกตตลอดเวลา
8. การสังเกตเป็นวิธีการที่มีลักษณะต่อเนื่อง เพราะผู้สังเกตต้องใช้เวลานาน เช่น เป็นปี เป็นเดือน ในการสังเกต จึงพอจะกล่าวได้ว่าอะไรมาก่อนหลัง สามารถศึกษาแนวโน้มได้

16.2 ข้อเสียเปรียบ

1. ความเที่ยงตรงและความน่าเชื่อถือได้ (Reliability & Validity) ของการสังเกต ทั้งนี้เนื่องมาจากการมีอคติของผู้สังเกต เลือกสังเกตเหตุการณ์ ดังจะเห็นบางครั้งผู้สังเกตหลาย ๆ คน แปลความหมายเหตุการณ์เดียวกันไม่ได้
2. การสังเกตไม่สามารถเก็บข้อมูลที่ต้องการหากเหตุการณ์นั้นไม่เกิดขึ้น ในเวลาที่ต้องการเก็บข้อมูล เช่น การปฏิบัติ การเลือกตั้งและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นไม่บ่อยนัก เช่น

พิธีบางพิธีที่มีปีละครั้ง พิธีแต่งงานก็ต้องรอให้มีคนแต่งงาน นอกจากนี้ยังถูกจำกัดเนื่องจากระยะเวลาของเหตุการณ์ เช่น ประเพณีชีวิตไม่สามารถสังเกตได้

3. การสังเกตไม่สามารถเก็บข้อมูลบางอย่าง ที่ผู้ถูกศึกษาไม่อนุญาตเข้าไปสังเกตได้ เช่น เรื่องส่วนตัวในครอบครัว พฤติกรรมเกี่ยวกับเพศ พิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์ไม่ให้บุคคลภายนอกเข้ามาร่วม บางครั้งการวิจัยออกมาแล้วก็มีคนคัดค้านว่าไม่ตรงกับความจริง

4. ความคลาดเคลื่อนของเหตุการณ์ บางอย่างที่ยังสังเกตคาดว่าจะเกิดก็ไม่เกิด เช่น ผู้ถูกสังเกตไม่มาหรือเปลี่ยนกิจกรรม ทำให้เสียเวลาหรือบางครั้งมีเหตุการณ์อื่นเข้ามาแทรก เช่น ฝนตกต้องย้ายสถานที่ ทำให้การสังเกตไม่ราบรื่น

5. การสังเกตไม่สามารถเก็บข้อมูลได้ครบถ้วนทุกแง่มุมของเหตุการณ์ หลาย ๆ เหตุการณ์ หรือบุคคลหลาย ๆ คนได้พร้อมกันภายในเวลาเดียวกันได้

6. ในกรณีที่ผู้ถูกสังเกตรู้ตัวว่าถูกสังเกต อาจทำให้ผู้ถูกสังเกตเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไม่เป็นไปตามธรรมชาติได้ ข้อมูลอาจบิดเบือนจากความเป็นจริง

1.7 การบันทึกการสังเกต

ข้อมูลที่สังเกตจะเชื่อถือได้เพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับผู้สังเกตเอง ผู้ที่สังเกตจะต้องได้รับการฝึกให้รู้จักการสังเกต ต้องสังเกตอย่างละเอียด และต้องรู้เทคนิคการสังเกตเป็นอย่างดี เพื่อที่จะหลีกเลี่ยงข้อผิดพลาด หรือกำจัดความลำเอียงต่าง ๆ ให้น้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้ (สุชา จันทน์อม. 2539 : 17)

กมลรัตน์ หล้าสูงษ์ (2529 : 43 - 44) ได้เสนอแนะหลักการบันทึกการสังเกตไว้ดังนี้

1. บันทึกพฤติกรรมที่เห็นได้ชัดเจน โดยเรียงตามลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก่อนหลัง

2. ใช้ภาษาที่ง่ายต่อการเข้าใจ และสื่อความหมายเพื่อผู้อื่นจะได้อ่านเข้าใจง่าย และเข้าใจตรงกันกับผู้บันทึก

3. ควรบันทึกพฤติกรรมของผู้ถูกสังเกต แยกไปจากการแสดงความคิดเห็นของผู้สังเกต และบันทึกเป็นพฤติกรรมผู้ถูกสังเกตในแต่ละครั้ง ไม่ควรใช้วิธีการสรุปพฤติกรรมที่ได้จากการสังเกตหลาย ๆ ครั้งเข้าด้วยกัน

4. ควรบันทึกทันทีหลังการสังเกตเสร็จสิ้นลง หรืออาจบันทึกในขณะที่สังเกต หากมีการสังเกตในระยะเวลาสั้น และมีผู้สังเกตหลายคน โดยการแบ่งเวลาในการสังเกตและบันทึก

วิธีการบันทึกการสังเกต

การบันทึกการสังเกต โดยทั่วไปมี 2 วิธี

1. การบันทึกแบบอัตนัย (Subjective Record) เป็นวิธีการบันทึกที่ใส่ความคิดเห็นของผู้สังเกตไปพร้อม ๆ กัน กับพฤติกรรมที่สังเกตได้ วิธีการบันทึกแบบนี้ที่นิยมกันมาก คือ การบันทึกพฤติกรรมแบบพรรณนา (Descriptive Record) ซึ่งสามารถทำได้ง่ายโดยเขียนข้อความเรียงไปเรื่อย ๆ แต่ถ้าผู้สังเกตมีอคติต่อผู้ถูกสังเกต ข้อมูลที่บันทึกอาจไม่ตรงกับข้อเท็จจริงก็ได้

2. การบันทึกแบบปรนัย (Objective Record) เป็นการบันทึกเฉพาะพฤติกรรมที่เกิดขึ้นและแยกความคิดเห็นของผู้สังเกตออกต่างหาก ซึ่งการบันทึกแบบนี้อาจจะทำได้ 2 วิธีดังนี้

2.1 การบันทึกแบบไม่เป็นระบบ คือ บันทึกพฤติกรรมที่สังเกตตามจุดมุ่งหมายและตามลำดับเหตุการณ์ การบันทึกแบบนี้ที่นิยมใช้เรียกว่า ระเบียบพฤติกรรม (Anecdotal Record) เป็นวิธีที่นิยมมากกว่าการบันทึกพฤติกรรมแบบพรรณนา เนื่องจากผู้อ่านสามารถเข้าใจพฤติกรรมที่แท้จริงของผู้ถูกสังเกตได้มากกว่า

2.2 การบันทึกแบบเป็นระบบ คือ การบันทึกหลังจากที่มีการตีความหรือเข้าใจลักษณะของพฤติกรรมที่สังเกตได้อย่างถูกต้อง เป็นการบันทึกที่เป็นปรนัยมากที่สุดมีความเที่ยงตรงเชื่อถือได้ ซึ่งการบันทึกพฤติกรรมแบบนี้ แบ่งออกเป็น 3 ประเภทดังนี้

2.2.1 การบันทึกพฤติกรรมโดยใช้มาตราส่วนประมาณค่า (Graphic Rating Scale) คือ การบันทึกการสังเกตโดยทำเป็นมาตราส่วนประเมินลักษณะพฤติกรรมต่าง ๆ ตามที่กำหนดขึ้นให้ตรงกับจุดมุ่งหมายที่ต้องการสังเกต

2.2.2 การบันทึกพฤติกรรมแบบกำหนดลักษณะพฤติกรรม (Behavior Descriptive Scale) คือการบันทึกการสังเกตโดยกำหนดลักษณะพฤติกรรมแล้วบรรยายลักษณะพฤติกรรมนั้น ๆ ไว้หลาย ๆ ข้อความ ให้ผู้บันทึกทำเครื่องหมายหน้าข้อความที่คิดว่าตรงกับลักษณะพฤติกรรมที่สังเกตได้

2.2.3 การบันทึกพฤติกรรมแบบให้คะแนน (Scoring Scale) คือ การบันทึกพฤติกรรมที่ได้จากการสังเกต โดยการที่ผู้บันทึกประเมินลักษณะของพฤติกรรมที่สังเกตได้เป็นตัวเลข และตัวเลขนี้จะป็นรหัสที่แปลความหมายออกเป็นพฤติกรรมต่าง ๆ

แบบฟอร์มบันทึกการสังเกต.

แบบระเบียนพฤติกรรม (Anecdotal Record)

ชื่อผู้ถูกสังเกต.....อายุ..... ปี เพศ.....

วันเวลาที่สังเกต.....สถานที่.....

.....ครั้งที่.....

พฤติกรรมที่สังเกตได้.....

.....

.....

.....

.....

ความคิดเห็นของผู้สังเกต.....

.....

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะของผู้สังเกต.....

.....

.....

.....

ลงชื่อ.....ผู้สังเกต

2. การสัมภาษณ์ (Interview)

ปัจจุบันการสัมภาษณ์ใช้กันอย่างกว้างขวางในการศึกษา การออกเสียง การออกความคิดเห็น การวิจัยตลาด และอื่น ๆ ด้วยเทคนิคอันก้าวหน้าของการสัมภาษณ์ การเลือกตัวอย่าง การหาข้อมูล ดังนั้น การสัมภาษณ์จึงกลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการศึกษาด้านจิตวิทยา (สุชา จันทน์เอม. 2539 : 17) การสัมภาษณ์ใช้เมื่อเราต้องการรวบรวมข้อมูลจากผู้รู้ข้อเท็จจริงโดยการสนทนาและในขณะเดียวกันก็ใช้เทคนิคการสังเกต เพื่อดูท่าทางพฤติกรรมปฏิกิริยา การแสดงอารมณ์ตอบสนองต่อบุคคลหรือเหตุการณ์ที่เล่า (นันทิกา แย้มสรวล. 2539 : 76) การสัมภาษณ์เป็นการสนทนาหรือพูดคุยกันระหว่างบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป โดย มีจุดมุ่งหมาย (กมลรัตน์ หล้าสูงวงศ์. 2539 : 93) รายละเอียดในการสนทนามักจะเป็นเรื่องส่วนตัวของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ซึ่งควรต้องเก็บไว้เป็นความลับ ดังนั้นการสนทนานี้จึงจำเป็นต้องอาศัยทักษะ และสัมพันธภาพระหว่างบุคคลเป็นอย่างมาก (อารีย์ ตันท์เจริญรัตน์. 2526 : 96) การใช้เทคนิคและเครื่องมือชนิดนี้จะต้องมีการเตรียมการล่วงหน้าไว้อย่างดี เช่น มีการนัดหมายเวลา สถานที่ และมีการเตรียมคำถามเพื่อจะได้ซักถามค้นหาข้อมูลทุกด้านและ ถามในขอบเขตหัวข้อที่กำหนดไว้

2.1 ความหมายของการสัมภาษณ์

การสัมภาษณ์เป็นการสนทนา หรือพูดคุยกันระหว่างบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป โดยการสนทนาต้องมีจุดประสงค์ในการสนทนา ซึ่งถือว่าเป็นเครื่องมือขั้นต้นของการติดต่อเกี่ยวข้องกัน โดยมีสัมพันธภาพและมนุษยสัมพันธ์เป็นหลักสำคัญของวิธีการสัมภาษณ์

2.2 ชนิดของการสัมภาษณ์

การสัมภาษณ์ที่นิยมใช้ในวงการแนะแนวและจิตวิทยา มี 2 ชนิด (กมลรัตน์ หล้าสูงวงศ์. 2529 : 94 - 96)

1. การสัมภาษณ์เพื่อค้นหาหรือทราบข้อเท็จจริง (Fact Finding Interview) เป็นการสัมภาษณ์ที่ผู้สัมภาษณ์สนทนาหรือซักถามข้อเท็จจริงต่าง ๆ เกี่ยวกับผู้ถูกสัมภาษณ์ในด้านความคิดเห็น ความรู้สึก ความสนใจ เจตคติ และค่านิยมของผู้ถูกสัมภาษณ์เกี่ยวกับตนเองและสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้เพื่อเป็นการหาข้อเท็จจริงหรือข้อมูลเพิ่มเติมจากที่มีอยู่ รวมทั้งยังเป็นการตรวจสอบว่าข้อมูลที่มีอยู่ตรงกับข้อเท็จจริงหรือไม่

2. การสัมภาษณ์เพื่อให้คำปรึกษา (Counseling Interview) เป็นการสัมภาษณ์ที่ผู้สัมภาษณ์สนทนากับผู้ถูกสัมภาษณ์ เพื่อให้ผู้ถูกสัมภาษณ์เข้าใจ และมองเห็นสภาพปัญหาของตนเองได้ชัดเจนขึ้น จนสามารถพิจารณาแก้ไขหรือตัดสินใจปัญหาของเขาได้หลังจากการให้สัมภาษณ์ นอกจากนี้การให้สัมภาษณ์ชนิดนี้ จะช่วยสร้างความคุ้นเคยระหว่างผู้สัมภาษณ์และผู้ถูกสัมภาษณ์ด้วย

2.3 กระบวนการสัมภาษณ์

กระบวนการสัมภาษณ์ มี 3 กระบวนการ ดังนี้

1. ก่อนการสัมภาษณ์
2. ขณะสัมภาษณ์
3. การยุติการสัมภาษณ์

1. ก่อนการสัมภาษณ์

กระบวนการขั้นนี้ มีองค์ประกอบ 4 ประการ ดังนี้

1.1 การเตรียมบุคคล เป็นการเตรียมทั้งผู้สัมภาษณ์และผู้ถูกสัมภาษณ์ในเรื่องของความพร้อมของทั้ง 2 ฝ่าย ซึ่งจะต้องมีกำหนดวัน เวลา และสถานที่ในการสัมภาษณ์ และอาจจะต้องมีการบอกจุดมุ่งหมายให้ผู้สัมภาษณ์ทราบ ในขณะที่เดียวกันผู้สัมภาษณ์ก็ต้องมีความสามารถในการสัมภาษณ์ เพื่อให้การสัมภาษณ์บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

1.2 การเตรียมจุดมุ่งหมายและหัวข้อในการสัมภาษณ์ โดยเฉพาะถ้าเป็นการสัมภาษณ์แบบบอกจุดมุ่งหมาย ก็อาจมีการบันทึกหัวข้อก่อนการสัมภาษณ์ และมีการจัดบันทึกในขณะสัมภาษณ์ด้วย แต่ถ้าหากเป็นการสัมภาษณ์ในลักษณะที่ไม่บอกจุดมุ่งหมายที่แท้จริง ก็ไม่ควรบันทึกหัวข้อที่สัมภาษณ์

1.3 การเตรียมสถานที่ ซึ่งจะต้องมีลักษณะสะดวก สบาย ควรเป็นที่มืดซิด เพื่อผลของการสัมภาษณ์

1.4 การเตรียมวัน เวลา ในการสัมภาษณ์ ส่วนใหญ่มักให้ผู้ถูกสัมภาษณ์เป็นผู้เลือกวัน เวลาที่สะดวก พร้อมทั้งจะช่วยให้ได้ข้อเท็จจริงมากขึ้น

2. ขณะสัมภาษณ์

ในขณะสัมภาษณ์ ผู้สัมภาษณ์จะต้องใช้เทคนิคต่าง ๆ ในการสัมภาษณ์ ซึ่งประกอบด้วยเทคนิคทั่วไป และเทคนิคเฉพาะ

กมลรัตน์ หล้าสูงวงศ์ (2529 : 100) กล่าวว่า ไม่ว่าจะเป็นการสัมภาษณ์ชนิดใดจะต้องใช้เทคนิคทั่วไป 4 ประการ ดังต่อไปนี้

1. การสังเกต (Observation) โดยใช้วิธีรวบรวมสัมผัสทั้งห้า
2. การฟัง (Listening) เป็นเทคนิคที่ดีที่สุดในการแนะแนวและให้คำปรึกษา
3. การใช้คำถาม (Questioning) ผู้สัมภาษณ์อาจจะต้องถามผู้ถูกสัมภาษณ์ในสิ่งที่ยังไม่กระจ่าง โดยการใช้คำถามที่มีลักษณะเป็นมิตร ผู้ถูกสัมภาษณ์ฟังแล้วเข้าใจว่าผู้สัมภาษณ์มีความตั้งใจที่จะช่วยเหลืออย่างแท้จริง
4. การพูด (Talking) การพูดที่ดีนั้นจะต้องแสดงการยอมรับเจตคติ และความรู้สึกของผู้ถูกสัมภาษณ์ ใช้ภาษาและถ้อยคำที่เหมาะสม ในขณะเดียวกันจะต้องพยายามพูดเพื่อควบคุมให้การสัมภาษณ์เป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้

ส่วนเทคนิคเฉพาะนั้น ผู้สัมภาษณ์จะต้องได้รับการฝึกฝนเป็นอย่างดี ซึ่งเทคนิคนี้จะช่วยให้การสัมภาษณ์มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เทคนิคเฉพาะดังกล่าวมีดังต่อไปนี้

1. การสร้างสายสัมพันธ์ (Rapport)
2. การแสดงความเห็นใจ (Sympathy)
3. การแสดงอารมณ์ร่วม (Empathy)
4. การทำให้เกิดความมั่นใจ (Assurance)
5. การแสดงความเห็นด้วย (Approval)
6. การทำให้เกิดความกระจ่าง (Clarification)
7. การสะท้อนความรู้สึก (Reflection of Feeling)
8. การใช้ความเงียบ (Silence)

3. การยุติการสัมภาษณ์

การยุติการสัมภาษณ์เป็นสิ่งสำคัญ ผู้สัมภาษณ์จะต้องทำให้ผู้ถูกสัมภาษณ์รู้สึกพอใจในการสนทนาที่ผ่านมา ดังนั้นการยุติการสัมภาษณ์ จึงต้องพยายามให้เป็นธรรมชาติมากที่สุด เพื่อจะเป็นผลดีต่อการสัมภาษณ์ครั้งต่อไป ไม่จึงควรปฏิบัติดังนี้

1. ให้ผู้ถูกสัมภาษณ์เกิดความมั่นใจว่า สิ่งที่เขาพูดไปนั้นจะเป็นความลับ และเป็นผลดีแก่เขา
2. ผู้สัมภาษณ์อาจตั้งคำถามให้ผู้ถูกสัมภาษณ์นำไปคิดก่อนยุติการสัมภาษณ์ เพื่อจะได้มีเรื่องราวต่อเนื่องในการสัมภาษณ์ครั้งต่อไป
3. ผู้สัมภาษณ์ให้ผู้ถูกสัมภาษณ์สรุปสิ่งที่เขาคิด หรือรู้สึกในขณะสัมภาษณ์

เพื่อจะช่วยให้เขาเข้าใจสภาพปัญหายิ่งขึ้น และอาจจะต้องมีการเพิ่มเติมหรือแก้ไขในบางตอน โดยผู้สัมภาษณ์

4. ผู้สัมภาษณ์จะต้องใช้คำพูด และท่าทีที่มั่นคงมีความจริงใจต่อผู้ถูกสัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่าต้องการ สัมภาษณ์ในคราวต่อไปอีก

5. มีการนัดวัน เวลา สถานที่ในการสัมภาษณ์ครั้งต่อไป

เมื่อยุติการสัมภาษณ์แล้ว ผู้สัมภาษณ์จะต้องรีบบันทึกการสัมภาษณ์ในรูปแบบฟอร์ม บันทึกการสัมภาษณ์ทันที ทั้งนี้เพื่อป้องกันข้อมูลผิดพลาด

ตัวอย่างแบบฟอร์มสำหรับบันทึกการสัมภาษณ์

การสัมภาษณ์ ครั้งที่.....

ชื่อ.....นามสกุล.....อายุ.....ปี
วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....เวลา.....น.
สถานที่.....

จุดมุ่งหมายในการสัมภาษณ์.....

สรุปผลจากการสัมภาษณ์.....

ความคิดเห็น.....

ข้อเสนอแนะ.....

นัดสัมภาษณ์ครั้งต่อไปวันที่.....เวลา.....น.
สถานที่.....

ลงชื่อผู้สัมภาษณ์.....

3. การเยี่ยมบ้าน (Home visit)

การเยี่ยมบ้านเป็นวิธีการอย่างหนึ่งที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ละร่วมมือกับบิดามารดา หรือผู้ปกครองในการช่วยเหลือผู้ถูกศึกษา ข้อมูลที่ควรได้จากการเยี่ยมบ้าน เช่น สภาพทั่วไปของบ้าน สภาพแวดล้อมของบ้าน ลักษณะท่าทีของผู้ปกครอง ลักษณะความสัมพันธ์ของบุคคลในครอบครัว เป็นต้น โดยทั่วไปผู้เยี่ยมบ้านคือครูแนะแนว หรือครูประจำชั้น ซึ่งเป็นตัวแทนของสถาบันศึกษา ส่วนในสถาบันทางการแพทย์ ผู้มีหน้าที่เยี่ยมบ้าน คือ นักสังคมสงเคราะห์

3.1 วัตถุประสงค์ของการเยี่ยมบ้าน

การเยี่ยมบ้านมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

- 3.1.1 เพื่อต้องการทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับทางบ้าน
- 3.1.2 เพื่อเป็นการสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างสถาบันกับบ้าน
- 3.1.3 เพื่อหาข้อมูลบางประการที่ไม่สามารถได้มาด้วยวิธีการอื่น ๆ

3.2 ข้อปฏิบัติในการเยี่ยมบ้าน

การเยี่ยมบ้านมีขั้นตอนในการปฏิบัติดังนี้ (กมลรัตน์ หล้าสูงษ์. 2529 :

122 - 124)

3.2.1 ขั้นเตรียมการก่อนเยี่ยมบ้าน

3.2.2 ขณะเยี่ยมบ้าน

3.2.3 หลังการเยี่ยมบ้าน

1. ขั้นเตรียมการก่อนการเยี่ยมบ้าน จะต้องปฏิบัติดังนี้

- กำหนดจุดมุ่งหมายในการเยี่ยมบ้าน
- นัดหมายวัน เวลา ที่จะไปเยี่ยมบ้านกับผู้ปกครอง

2. ขณะเยี่ยมบ้าน จะต้องปฏิบัติดังนี้

- แสดงสัมมาคารวะต่อเจ้าของบ้าน และแสดงความเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี
- ใช้การสังเกตและจดจำสิ่งที่ได้พบเห็น
- ระยะเวลาของการสนทนาควรหาทางสนับสนุนให้ผู้รับการศึกษาร่วมสนทนาด้วย เพื่อสังเกตสัมพันธภาพระหว่างผู้รับการศึกษากับผู้ปกครอง

- พยายามกระตุ้นให้ผู้ปกครองแสดงทัศนคติต่อสิ่งต่าง ๆ โดยเฉพาะผู้รับการศึกษาและสถาบันให้มากที่สุด
- กล่าวถึงผู้รับการศึกษาในด้านที่เป็นจริง
- ไม่ควรทำตัวเป็นพิธีรีตรอง
- ใช้เวลาในการเยี่ยมบ้านประมาณ 30 - 60 นาที หรือสังเกตจากบรรยากาศของเจ้าของบ้านที่แสดงว่าอึดอัด หรือมีธุรกิจที่ต้องทำ

3. หลังการเยี่ยมบ้าน ควรมีการจัดบันทึกข้อมูลต่าง ๆ ทันทีเมื่อกลับจากการเยี่ยมบ้าน โดยใช้แบบฟอร์มในการบันทึกการเยี่ยมบ้าน

ตัวอย่างแบบฟอร์มบันทึกการเยี่ยมบ้าน

รายงานการเยี่ยมบ้าน

ครั้งที่.....

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ชื่อ - สกุล ผู้เยี่ยมบ้าน.....

ชื่อนักเรียน.....ชั้น.....

ชื่อผู้ปกครอง บิดา.....มารดา.....

บ้านเลขที่.....โทรศัพท์.....

1. สภาพบ้านและบริเวณที่ตั้ง.....

2. สภาพภายในบ้าน.....

3. ลักษณะท่าทีของผู้ปกครอง.....

4. เจตคติของผู้ปกครองที่มีต่อโรงเรียน.....

5. เจตคติของผู้ปกครองที่มีต่อเด็กและการเรียนของเด็ก.....

6. ภาวะการเรียนรู้ของเด็กที่บ้าน (เช่น โอกาสในการอ่านหนังสือ ฯลฯ).....

7. ลักษณะของเพื่อนบ้าน เพื่อนเล่นของเด็ก.....

8. ความสัมพันธ์กับสมาชิกในครอบครัว.....

9. คำแนะนำที่ผู้ปกครองเสนอแนะต่อสถาบันการศึกษา.....

4. อัตชีวประวัติ (Autobiography)

การเขียนอัตชีวประวัติ เป็นการให้บุคคลเขียนประวัติ และเรื่องราวเกี่ยวกับตัวเอง การใช้อัตชีวประวัติ จึงเป็นเหมือนการช่วยให้ผู้ประสบปัญหาใช้เวลาคิดถึงตัวเอง และเข้าใจตัวเองยิ่งขึ้น ทั้งยังช่วยให้ผู้ศึกษาได้เข้าใจถึงพื้นฐานทางครอบครัว อุปนิสัย ความใฝ่ฝันตลอดจนทัศนคติที่มีต่อตนเองและสิ่งแวดล้อมของผู้ประสบปัญหามากยิ่งขึ้น (นันทิกา แยมสรวล, 2529 : 82) นอกจากนี้ อารีย์ ดันท์เจริญรัตน์ (2526 : 79) ยังกล่าวว่า อัตชีวประวัติ เป็นการให้บุคคลเขียนเล่าประวัติตนเองตามที่ตนเองคิด โดยมุ่งหมายที่จะเข้าใจถึงความรู้สึกนึกคิดของเด็กที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ เป็นสำคัญ ส่วน กมลรัตน์ หล้าสูงษ์ (2529 : 138) กล่าวว่า อัตชีวประวัติ คือ การที่บุคคลได้เขียนบรรยายประวัติความเป็นมาของตนเองตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ตลอดจนความหวังในอนาคต

จากข้อความดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า อัตชีวประวัติเป็นเครื่องมือชนิดหนึ่งที่เปิดโอกาสให้ผู้เขียนได้บรรยายความรู้สึกและเรื่องราวเกี่ยวกับตนเอง และประสบการณ์ต่าง ๆ อย่างเสรีตั้งแต่ในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต ซึ่งจะช่วยให้ผู้ศึกษาได้ทราบถึงบุคลิกลักษณะของผู้ที่รับการศึกษา

4.1 วัตถุประสงค์ในการเขียนอัตชีวประวัติ

การเขียนอัตชีวประวัติ มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อให้บุคคลได้ระบายความรู้สึกที่มีต่อตนเอง และสิ่งแวดล้อม
2. เพื่อให้ผู้อื่นเข้าใจบุคคลที่เขียนอัตชีวประวัติได้ดีขึ้น
3. เพื่อทราบข้อเท็จจริงจากการรวบรวมข้อมูล โดยวิธีอื่น ๆ

4.2 รูปแบบของอัตชีวประวัติ

การเขียนอัตชีวประวัติ โดยทั่วไปมี 2 รูปแบบ

1. แบบไม่กำหนดโครงสร้างหรือหัวข้อ (Unstructured Autobiography)
2. แบบกำหนดโครงสร้างหรือหัวข้อ (Structured Autobiography)

1. รูปแบบไม่กำหนดโครงสร้างหรือหัวข้อ

การเขียนแบบนี้จะเปิดโอกาสให้ผู้เขียนบรรยายเรื่องราวของเขาเอง โดยการเขียนเป็นความเรียงอิสระ ซึ่งวิธีนี้นักจิตวิทยาเชื่อว่าเป็นวิธีที่บุคคลจะเปิดเผยเรื่องราวที่เป็นความในใจ ซึ่งซ่อนเร้นอยู่ในส่วนลึกของจิตใจ การเขียนแบบนี้จะให้ประโยชน์และคุณค่ามากในการให้คำปรึกษาแต่ยากต่อการตีความหมาย เพราะมิได้เขียนตามรูปแบบใด ๆ

2. แบบกำหนดโครงสร้างหรือหัวข้อ

การเขียนแบบนี้ขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายของผู้ให้เขียน ว่าต้องการทราบเกี่ยวกับเรื่องใด แต่ก็มีผู้พยายามคิดหัวข้อขึ้นมาเสนอแนะไว้มากมาย โดยแบ่งตามระดับของผู้เขียนแบบฟอร์มมีหลายแบบฟอร์ม แต่ไม่ว่าเป็นแบบฟอร์มใดต้องมีเรื่องราวเกี่ยวกับความเป็นมาในอดีต ตั้งแต่จำความได้จนถึงปัจจุบันและกล่าวถึงความมุ่งหวังในอนาคตด้วย

ตัวอย่างหัวข้อของอัตชีวประวัติ

1. โรงเรียนของข้าพเจ้า
2. ครอบครัวของข้าพเจ้า
3. ชีวิตของข้าพเจ้าในโรงเรียนประถมศึกษา
4. ชีวิตของข้าพเจ้าในโรงเรียนมัธยมศึกษา
5. สิ่งที่ข้าพเจ้าทำได้ดีและสิ่งที่ข้าพเจ้าอยากทำได้
6. วิชาที่ข้าพเจ้าชอบเรียนมากที่สุดและวิชาที่ข้าพเจ้าชอบเรียนน้อยที่สุด
7. เพื่อนของข้าพเจ้า
8. อาจารย์ของข้าพเจ้า
9. ถ้าข้าพเจ้าสามารถมีสิ่งที่ข้าพเจ้าต้องการด้วยการขอสิ่งนั้นได้ ข้าพเจ้าควรขอสิ่งใดบ้าง

4.3 การวิเคราะห์อัตชีวประวัติ

การวิเคราะห์อัตชีวประวัติโดยใช้แนวของ โฟรห์ลิคซ์ (Froehlich) ซึ่งเสนอไว้ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1959 ซึ่งมีแนวทางในการวิเคราะห์ ดังนี้

1. การพิจารณาเกี่ยวกับสิ่งที่ขาดหายไปหรือการเว้นข้อความบางอย่าง

(Omission)

2. ความยาวของอัตชีวประวัติ (Length)
3. คำศัพท์ที่ใช้ (Vocabulary)
4. ระดับความลึกของความรู้ลึก (Level of Depth of Expression)
5. การจัดลำดับความคิด (Organization)
6. การกลบเกลื่อน (Gloss)
7. ลักษณะของการเขียน (Appearance)
8. การแต่งเรื่องขึ้นเอง (Fabrication)

9. ความผันแปรของปฏิกิริยา (Tonal Variations)

ถ้าผู้ศึกษารายกรณีไม่อยากเขียนอัตชีวประวัติ อาจให้เขาเล่าเรื่อง หรือเขียนอนุทินส่วนตัวเล่าเรื่องประทับใจในชีวิตที่ผ่านมาได้ หรือทำทั้งสองอย่างไปด้วยกัน

5. บันทึกรประจำวัน (Diary)

การเขียนบันทึกรประจำวันหรืออนุทินส่วนตัวเป็นส่วนหนึ่งของอัตชีวประวัติ โดยการเขียนถึงประสบการณ์ในด้านกิจกรรม และความรู้สึกในแต่ละวัน ซึ่งเป็นเหตุการณ์ปัจจุบัน การวิเคราะห์ก็คือ การสรุปเรื่องราวที่เขียนเล่ามาในแต่ละวัน โดยก่อนให้เขียนบันทึกรประจำวัน ผู้ให้เขียนจะต้องชี้แจงวัตถุประสงค์ที่แท้จริงในการเขียน และให้เขียนต่อเนื่องกันอย่างน้อย

1 สัปดาห์ ในการบันทึกรอาจมีแบบฟอร์มหรือไม่ก็ได้ แต่ต้องมีหัวข้อต่อไปนี้

1. ชื่อ อายุ เพศของผู้บันทึก
2. วัน เดือน ปีที่บันทึก
3. กิจกรรมที่ทำให้วันนั้น โดยต้องทำต่อเนื่องอย่างน้อย 1 สัปดาห์ จะทำให้ทราบนิสัยของผู้เขียนบันทึกรได้

6. สังคมมิติ (Sociometry)

สังคมมิติเป็นเทคนิคหนึ่งที่ใช้ศึกษาความสัมพันธ์ของสมาชิกภายในกลุ่ม โดยวิธีพิจารณาในแง่ของลักษณะของกลุ่ม และบทบาทของสมาชิกว่ามีธรรมชาติที่แท้จริงเป็นอย่างไร โดยความเชื่อพื้นฐานของนักจิตวิทยาที่มีต่อการทำสังคมมิติ มีดังนี้

1. มนุษย์ทุกคนย่อมต้องการที่จะเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม
2. การที่มีโอกาสอยู่ในสังคม ได้มีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น จะช่วยพัฒนาการด้านสังคมได้เป็นอย่างดี
3. ห้องเรียนเปรียบเสมือนห้องทดลองที่เด็กมีโอกาสนจะเรียนรู้มนุษย์สัมพันธ์ ซึ่งเป็นสิ่งที่มีอิทธิพลต่อเด็กเป็นอันมาก

ดังนั้น สังคมมิติจึงหมายถึง วิธีการอย่างหนึ่งที่ใช้วัดความสัมพันธ์ทางสังคมภายในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หากพบว่าผู้ใดคนหนึ่งไม่ได้รับการยอมรับจากกลุ่ม ก็จะได้หาทางช่วยเหลือให้เขามีพัฒนาการทางสังคม เพื่อที่จะได้อยู่กับบุคคลอื่นอย่างมีความสุขต่อไป

6.1 หลักการทำสังคมมิติ

การทำสังคมมิติมีหลักในการทำดังนี้

1. สมาชิกในกลุ่มควรจะรู้จักและคุ้นเคยกันเป็นอย่างดี
2. ก่อนทำสังคมมิติ ผู้ทำควรมีความสัมพันธ์และคุ้นเคยกับสมาชิกในกลุ่ม

พอสมควร

3. แจ้งจำนวนและรายชื่อสมาชิกให้ทุกคนในกลุ่มทราบ
4. การทำสังคมมิติแต่ละครั้ง ควรสมมติสถานการณ์เพียงสถานการณ์เดียว
5. ไม่ควรบอกล่วงหน้า เพราะจะทำให้ข้อมูลไม่เป็นธรรมชาติ
6. การทำสังคมมิติในแต่ละสถานการณ์ควรให้สมาชิกเลือกมากกว่า 1 อันดับ แต่ไม่ควรเกิน 3 อันดับ เพราะจะทำให้ยุ่งยากในการเขียนแผนผัง
7. การแปลความหมายของสังคมมิติในแต่ละสถานการณ์ จะแตกต่างกัน
8. ควรใช้วิธีอื่นควบคู่ไปด้วย เช่น กลวิธีไครเอย์ ฯลฯ

6.2 คำศัพท์ที่ใช้ในการทำสังคมมิติ

คำศัพท์ต่าง ๆ ที่นิยมใช้มีดังนี้

1. Sociometric Question หรือ Sociometric Criterion คือคำถามหรือสถานการณ์ที่ผู้ทำสังคมมิติกำหนดขึ้นมาเพื่อให้สมาชิกในกลุ่มเลือกบุคคลบางคนในกลุ่ม
2. Sociogram คือ แผนผังสังคมมิติซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างบุคคลในกลุ่ม
3. Sociometric Clique หรือ Subgroup คือ กลุ่มย่อย ๆ ในกลุ่มใหญ่ ซึ่งอาจมีหลายกลุ่มกลุ่มย่อยที่เล็กที่สุด อาจมีสมาชิกเพียง 2 คนก็ได้
4. Mutual Choice คือ การที่บุคคล 2 คนต่างเลือกซึ่งกันและกัน อาจเป็นอันดับเดียวกัน หรือ คนละอันดับก็ได้
5. Star หรือ Leader คือ บุคคลที่ได้รับเลือกจากสมาชิกมากที่สุด
6. Rejectee คือ บุคคลที่แยกตัวออกจากกลุ่มเลย เพราะเป็นที่รังเกียจของสมาชิกในกลุ่ม แต่บุคคลนั้นยังเลือกสมาชิกคนอื่น ๆ ในกลุ่ม
7. Isolate คือ บุคคลที่แยกตัวออกจากกลุ่มอยู่โดดเดี่ยวโดยไม่ได้รับเลือกจากสมาชิกในกลุ่มด้วย
8. Nectectee คือ บุคคลที่ได้รับเลือกจากกลุ่มเพียงเล็กน้อยและบุคคลนั้นมักจะอยู่ห่างไกลจากสมาชิกคนอื่น ๆ

9. Soeiometrie Cteavage คือ การขาดการเลือกซึ่งกันและกันระหว่างบุคคลสองคนขึ้นไปของกลุ่ม

10. Sociometric Structure คือ โครงสร้างทางสังคมมิติที่แสดงแบบแผนของการเลือกในระหว่างสมาชิกของกลุ่ม โดยเน้นถึงความสัมพันธ์ทางสังคมที่เกี่ยวข้องกันของแต่ละคน

11. Sociometric test คือ วิธีการทดสอบเพื่อวัดโครงสร้างทางสังคมมิติ

12. Sociometric Seore คือ จำนวนครั้งหรือคะแนนที่แต่ละบุคคลได้รับเลือกจากสมาชิกในกลุ่ม

13. Sociometric Status คือ สถานภาพของบุคคลในกลุ่ม เช่น Star , Rejectee Isolate , Neclectee ฯลฯ

6.3 ลำดับขั้นของการทำสังคมมิติ

ขั้นที่ 1 การกำหนดสถานการณ์

ขั้นที่ 2 การทำตารางแสดงผลการเลือก

ขั้นที่ 3 การสร้างแผนผังสังคมมิติ

ขั้นที่ 4 การตีความหมายจากแผนผังสังคมมิติ

นอกจากนี้ยังมีวิธีการวิธีหนึ่งที่นิยมใช้ควบคู่กับสังคมมิติในปัจจุบันคือกลวิธี “ใครเอ่ย”

กลวิธี “ใครเอ่ย” ขบวนการที่จะช่วยให้ครูแนะแนว และผู้ให้คำปรึกษาได้ทราบถึงเจตคติ (Attitude) ส่วนตัวระหว่างสมาชิกในห้องเรียนคือ การใช้กลวิธี “ใครเอ่ย” อันเป็นกลวิธีอีกอันหนึ่งสำหรับการหาข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียน โดยการถามจากเพื่อนของนักเรียนเอง เป็นวิธีที่ให้ประโยชน์มากวิธีหนึ่ง ในบางครั้งความคิดเห็นของนักเรียนต่อนักเรียน และครูต่อนักเรียนอาจไม่เหมือนกัน เช่น นักเรียนที่ครูเห็นว่าเป็นคนดี ในสายตาครูนั้นอาจเป็นบุคคลที่เพื่อนฝูงไม่ค่อยชอบเท่าใดนัก เป็นต้น

กลวิธี “ใครเอ่ย” ดำเนินการโดยครู เป็นผู้เขียนลำดับของคำถามที่บรรยายเกี่ยวกับคุณลักษณะต่าง ๆ ของเด็ก และเด็กแต่ละคนจะได้รับการขอร้องให้เขียนชื่อบุคคลในห้องเรียนที่เขาคิดว่ามีลักษณะที่ตรงกัน หรือใกล้เคียงกับคำถามเหล่านั้น โดยวิธีการนี้เท่ากับเป็นการเปรียบเทียบในทางที่บุคคลหนึ่งมองเห็นตัวเขาเอง และจากการที่บุคคลอื่นได้มองดูและรับรู้เกี่ยวกับตัวเขา

การดำเนินงานเกี่ยวกับกลวิธี “ใครเอ่ย” นี้ ครูจะต้องแน่ใจเสียก่อนว่า เด็กทุกคนในชั้นเรียนได้รู้จักและคุ้นเคยกันเป็นอย่างดีแล้ว เด็กจึงจะสามารถตอบคำถามได้ถูกต้อง นอกจากนี้ครูต้องทำให้เด็กไว้วางใจได้ว่า การตอบคำถามของเขาจะได้รับการปกปิดไว้เป็นความลับอย่างดี

การวิเคราะห์ผลของกลวิธี “ใครเอ่ย” จะควบคู่ขนานไปกับข้อทดสอบสังคมมิติแหล่งต่าง ๆ ของการเลือกควรได้รับการพิจารณาวิเคราะห์ และการกระทำควรกระทำเพื่อค้นคว้าหาความหมายที่อยู่เบื้องหลังการเลือกเหล่านั้น

ตัวอย่างคำถาม “ใครเอ่ย”

1. คนที่ชอบช่วยเหลือเพื่อนมากที่สุดในชั้นคือ
2. คนที่ชอบแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ มากที่สุดในชั้นคือ
3. ใครคือบุคคลที่ชอบพูดมากที่สุด
4. ใครคือบุคคลที่ชอบทำตามคำแนะนำ หรือคำสั่งของคนอื่น

7. แบบสอบถาม (Questionnaires)

แบบสอบถาม เป็นเครื่องมือที่สร้างขึ้นแทนการสัมภาษณ์ด้วยตนเองเป็นชุดคำถามหรือข้อความที่เป็นคำถามเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ที่ผู้ถามต้องการทราบข้อเท็จจริงในเรื่องนั้นคำถามส่วนมากจะเกี่ยวข้องกับเรื่องความคิดเห็น ทักษะคติ และความรู้สึกของผู้ตอบ ดังนั้นจะสามารถหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวนักเรียนได้หลาย ๆ ด้านอย่างมีประสิทธิภาพ

7.1 ชนิดของแบบสอบถาม

แบบสอบถามถ้าแบ่งตามเกณฑ์ สามารถแบ่งโดยใช้เกณฑ์ 2 เกณฑ์ดังนี้
เกณฑ์ที่ 1 ใช้เกณฑ์ของวัตถุประสงค์ ซึ่งใช้มาในการแนะแน จะแบ่งแบบสอบถามเป็น 3 ชนิดดังนี้

1. แบบสอบถามแบบกรอกข้อมูลส่วนบุคคลหรือการรวบรวมข้อมูล
(Collecting of Data)
2. แบบสอบถามแบบการประเมินผล (Evaluation Form)
3. แบบสอบถามแบบการติดตามผล (Follow - up Form)

เกณฑ์ที่ 2 ใช้เกณฑ์ลักษณะแบบสอบถาม จะแบ่งแบบสอบถามออกเป็น

3 ชนิดดังนี้

1. แบบสอบถามปลายเปิด หรือแบบไม่มีโครงสร้าง (Opened Form)
2. แบบสอบถามปลายปิด หรือมีโครงสร้าง (Closed Form)
3. แบบสอบถามชนิดรูปภาพ (Pictural Form)

เกณฑ์ที่ 1 ใช้เกณฑ์ของวัตถุประสงค์ซึ่งใช้ในการแนะแนว

การแนะแนวได้นำเอาแบบสอบถามมาใช้ในการหาข้อเท็จจริง เกี่ยวกับตัวนักเรียน ทั้งที่เป็นข้อเท็จจริงที่ยังไม่ทราบและความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ ซึ่งการสร้างและการใช้แบบสอบถามอาจจะง่ายแต่การสร้างแบบสอบถามที่ดี และนำไปใช้ได้เหมาะสมนั้น ทำได้ยากต้องอาศัยความรู้และประสบการณ์ มีการกำหนดจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน ใช้ภาษาที่ดีที่เข้าใจง่าย รูปแบบของแบบสอบถามต้องน่าสนใจ จึงจะทำให้ได้ข้อเท็จจริงต่าง ๆ หลายด้าน ภายในระยะเวลาอันสั้นและข้อมูลต่าง ๆ เหล่านั้นจะมีประสิทธิภาพมาก

การแนะแนวนำเอาแบบสอบถามมาใช้ได้ดังนี้

1. แบบสอบถามการเก็บรวบรวมข้อมูล (Collecting of Data)
 - 1.1 ข้อมูลส่วนบุคคล ซึ่งเป็นข้อเท็จจริง
 - 1.2 ความรู้สึกรู้คิด อารมณ์ สภาพจิตใจ ความต้องการ ฯลฯ
 - 1.3 เจตคติ ความสนใจ ความถนัด ความสามารถ
2. แบบสอบถามการประเมินผล (Evaluation)
 - 2.1 ประเมินผลในชั้นเรียน
 - 2.2 ประเมินผลบริการ หรือโครงการ
3. แบบสอบถามการติดตามผล (Follow - up)
 - 3.1 ติดตามผลนักเรียนที่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียน
 - 3.2 ติดตามผลนักเรียนที่ไม่สำเร็จการศึกษา
 - 3.3 ติดตามผลนักเรียนที่รับบริการ หรือโครงการ
 - 3.4 ติดตามผลเพื่อปรับปรุงผลงาน หรือบริการ

เกณฑ์ที่ 2 ใช้เกณฑ์ของลักษณะแบบสอบถาม

1. แบบเปิด หรือแบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured or Open form) เป็นแบบสอบถามที่เปิดกว้างให้ผู้ตอบ ตอบตามความคิดเห็นของตนได้อย่างเสรีดี ส่วนใหญ่ใช้แบบสอบถามชนิดนี้ เพื่อต้องการทราบความรู้สึกนึกคิด หรือแนวความคิดเห็นที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ เช่น

ท่านมีความคิดเห็นว่าโรงเรียนควรช่วยเหลือท่านอย่างไร.....

2. แบบปิดหรือแบบมีโครงสร้าง (Structured or Closed form) เป็นแบบทดสอบที่ผู้สร้างมีจุดมุ่งหมายที่แน่นอนวางไว้แล้ว ในแต่ละข้อจะประกอบด้วยคำถามหรือข้อความพร้อมทั้งมีคำตอบกำหนดไว้ให้เลือกตอบตามความเป็นจริง เช่น อาจจะให้เลือกว่าถูกหรือผิดใช่หรือไม่ บางกรณีก็มีคำตอบเป็นประโยควลีสั้น ๆ ไว้ให้เลือกตอบ หรือเลือกตามน้ำหนักของความชอบมากน้อย หรือไม่ก็ตอบโดยการเขียนสัญลักษณ์สั้น ๆ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

2.1 เป็นแบบใช้สัญลักษณ์แทนคำตอบ โดยใช้เขียนเครื่องหมายหน้าข้อความที่ต้องการ เช่น นักเรียนอาศัยอยู่กับใคร

.....ก. บิดา - มารดา

.....ข. ผู้ปกครอง

.....ค.ญาติพี่น้อง

.....ง. พระภิกษุ

.....จ. อื่น ๆ

7.2 ข้อจำกัดของแบบสอบถาม

แบบสอบถามมีข้อจำกัดในการใช้ดังนี้

1. ผู้ตอบแบบสอบถามมักจะหลีกเลี่ยงความจริง (ข้อเท็จจริง) บางอย่างทำให้ไม่ได้ข้อมูลที่แท้จริง

2. ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม เป็นข้อมูลดิบที่ต้องนำมาถ่วงน้ำหนักอีกครั้งหนึ่ง เพราะผู้เก็บข้อมูลไม่ได้เห็นสภาพต่าง ๆ ที่แท้จริงในขณะที่ผู้ตอบตอบคำถาม

3. ถ้าคำถามต่าง ๆ ในแบบสอบถามไม่ถูกต้องสมบูรณ์ ข้อมูลที่ได้รับก็จะไม่สมบูรณ์ตามไปด้วย

4. มักจะไม่ได้คำตอบกลับคืนมาครบตามจำนวนผู้ตอบ หรือไม่ได้รับคำตอบตรงตามเวลาที่ต้องการมีการติดตามทวงถาม

5. การตอบแบบสอบถามที่ให้เวลาตอบนาน ๆ จะทำให้นักเรียนมีโอกาสดูเสริมแต่งเติมบิดเบือนข้อมูล หรือปรีกษาคำตอบจากผู้อื่นซึ่งไม่ได้เป็นของตนเองอย่างแท้จริง

7.3 การใช้แบบสอบถามอย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากการสร้างข้อคำถาม รูปแบบต่าง ๆ ของแบบสอบถามแล้ว สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่จะทำให้แบบสอบถามมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น คือ การนำไปใช้อย่างถูกต้องเพื่อประโยชน์ในการแนะแนวมากที่สุด พรจันท์ เจียรอดิศักดิ์ (2527 : 63 - 64) ได้เสนอว่าการใช้แบบสอบถามให้มีประสิทธิภาพควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1. ควรใช้แบบสอบถามในกรณีที่ครูและนักเรียนมีความคุ้นเคยสนิทสนม หรือไว้วางใจซึ่งกันและกันเป็นอย่างดีแล้ว
2. ควรชี้แจงถึงวัตถุประสงค์ของแบบสอบถามเพื่อสร้างความศรัทธา มั่นใจในการเก็บรักษาเป็นความลับ และสร้างความเต็มใจในการตอบ
3. ให้นักเรียนตอบแบบสอบถามด้วยความสนใจ ไม่เคร่งเครียดเหมือนการทำข้อสอบ
4. อธิบายถึงวิธีการตอบแบบสอบถามให้นักเรียนเข้าใจอย่างชัดเจน
5. นำคำตอบที่ได้จากแบบสอบถามไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในการแนะแนว

8. แบบทดสอบ (Testing)

การใช้แบบทดสอบ เป็นการรวบรวมข้อมูลที่มีระบบเป็นวิธีการที่ควบคุมสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างรัดกุม มีกฎเกณฑ์แน่นอนและผลที่ได้จากแบบทดสอบมีความหมายชัดเจนในการแนะแนวจึงมักจะนำแบบทดสอบมาใช้ในกรณีที่ต้องการจะได้ข้อมูลที่เด่นชัดชี้เฉพาะเจาะจงอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น การใช้แบบทดสอบ เมื่อต้องการจะทราบถึงความถนัด ความสามารถ หรือบุคลิกภาพ การใช้แบบทดสอบจะทำให้ทราบถึงประเภทต่าง ๆ ของเด็กที่ต้องการ ทำให้ครูแนะแนวมีความสะดวกในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับความเป็นจริง

แบบทดสอบทางจิตวิทยาหรือแบบทดสอบที่ใช้ในการแนะแนว

แบบทดสอบทางจิตวิทยา หรือแบบทดสอบที่นำมาใช้ในการแนะแนว มีดังนี้

1. แบบทดสอบวัดเชาวน์ปัญญา (Intelligence Tests)
2. แบบทดสอบวัดความถนัด (Aptitude Tests)
3. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ (Achievement Tests)
4. แบบสำรวจความสนใจ (Interest Inventory)
5. แบบทดสอบวัดบุคลิกภาพ (Personality Tests)

1. แบบทดสอบวัดเชาวน์ปัญญา (Intelligence Tests)

เป็นการทดสอบที่ใช้สำหรับวัดความสามารถทั่ว ๆ ไปทางสติปัญญาของบุคคลในการแนะแนวนำเอาแบบทดสอบชนิดนี้มาใช้ เพื่อต้องการทราบถึงระดับเชาวน์ปัญญาของผู้ถูกวัด โดยการนำเอาผลของระดับเชาวน์ปัญญา ที่เรียกว่าเกณฑ์ภาคเชาวน์หรือ I.Q. (Intelligence Quotient) มาใช้เพื่อต้องการวินิจฉัยปัญหาและเพื่อทำนายความสำเร็จของผู้ถูกวัด

แบบทดสอบวัดเชาวน์ปัญญาที่นิยมใช้ในประเทศไทย

1. แสตนด์ฟอร์ด บิเนท์ (Stanford - Binet) สร้างโดย แสตนด์ฟอร์ด บิเนท์ (Stanford Binet) ในศตวรรษที่ 20 โดยเน้นเกี่ยวกับความสามารถในการตัดสินใจอย่างมีประสิทธิภาพ หรือการปรับตัวกับสิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสม แบบทดสอบของ บิเนท์ ได้ปรับปรุงในปี 1961 โดยเทอร์แมน และ เมอร์ริลล์ (Terman and Merrill) แห่งมหาวิทยาลัยแสตนด์ฟอร์ด ซึ่งดัดแปลงมาจากแบบทดสอบของ บิเนท์

2. เวคสเลอร์ อินเทลลิเจนซ์ (Wechsler Intelligence Tests) นักจิตวิทยาชาวอเมริกัน ชื่อ เดวิด เวคสเลอร์ (David Wechsler) ได้สร้างแบบทดสอบขึ้นเพื่อใช้วัดความสามารถในด้านต่าง ๆ ของบุคคล คือ ด้านการเรียนรู้ การปรับตัวกับสิ่งแวดล้อม การเข้าใจสิ่งที่เขื่อนามธรรมชาติ การกระทำอย่างมีเป้าหมาย การคิดอย่างมีเหตุผล โดยแบ่งแบบทดสอบเป็น 3 ชุด ดังนี้

2.1 WISC (Wechsler Intelligence Scale For Children) เป็นแบบทดสอบที่ใช้กับผู้ที่อายุระหว่าง 5 - 15 ปี

2.2 WAIS (wechsler Adult Intelligence Scale) ใช้สำหรับผู้ที่มีอายุ 16 ปี ขึ้นไป

2.3 WPPSI (Wechsler Preschool and Primary Scale of Intelligence) ใช้กับเด็กที่มีอายุระหว่าง 4 - 6 ปี

แบบทดสอบทั้ง 3 ชุด จะมีลักษณะคล้ายกัน เครื่องมือทดสอบอันนี้ประกอบด้วย 2 ภาค คือแบบสอบภาษา (Verbal) และแบบสอบด้านปฏิบัติ (Performance) แบบสอบด้านภาษามีแบบสอบย่อย 5 ชุด และแบบสอบด้านปฏิบัติมีแบบสอบย่อย 5 ชุด รวมมีแบบสอบย่อย 10 ชุด แบบสอบย่อยเหล่านี้แจ้งเป็นรายการและมีคำบรรยายลักษณะย่อ ๆ เรียงตามการทดสอบจริง และวัดตามความสามารถทางเชาว์ปัญญา ในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. วัดด้านภาษา (Verbal Scale) แบ่งเป็นการทดสอบในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ใช้ภาษาเป็นสื่อแบ่งเป็นแบบทดสอบต่าง ๆ ดังนี้

1.1 ความรู้ทั่วไป (Information)

หน้าที่ของความรู้รอบตัวทั่วไป เพื่อต้องการทราบการเรียนรู้ของผู้รับการทดสอบมาแต่อดีต หรือการศึกษาเล่าเรียนเบื้องต้นเป็นบุคคลที่อยากรู้อยากเห็น พยายามเก็บรวบรวมความรู้และข้อมูลต่าง ๆ ไว้เป็นความรู้พื้นฐาน มีความตื่นตัวต่อเหตุการณ์ประจำวันของโลก และวัดความจำในอดีต

1.2 ความเข้าใจด้านเหตุผล (Comprehension)

แสดงถึงการตัดสินใจทางด้านสังคม มีสามัญสำนึกหรือการตัดสินใจในการปฏิบัติต่อสิ่งแวดล้อมทางด้านสังคม มีความเข้าใจภูมิหลังสังคมของบุคคลนั้น ตัวอย่าง เช่น ข้อมูลและความรู้มาตรฐานของศีลธรรม กฎของสังคม และการปฏิบัติ ความสามารถที่จะประเมินค่าประสบการณ์ในอดีต ดัง เช่น การเลือกปฏิบัติที่ถูกต้อง การสังเคราะห์ และการย้ายถึงความจริงและความสัมพันธ์ต่าง ๆ พร้อมทั้งรับรู้ความเป็นจริง ความเข้าใจ ความสนใจ และความตื่นตัวต่อเหตุการณ์ประจำวันของชีวิต ความสามารถในการคิดที่เป็นนามธรรม

1.3 คณิตศาสตร์ (Arithmetic)

แสดงถึงการใช้เหตุผลตัวเลขในการคำนวณ และปฏิบัติกับตัวเลขที่ใช้ด้วยความรวดเร็ว บอกถึงสมาธิ และความตั้งใจ สัมผัสกับสิ่งที่เป็นความจริง และจิตใจที่พร้อมอยู่เสมอ นั่นคือเป็นการแสดงออกของกิจกรรมที่เกี่ยวกับโลกภายนอก บอกถึงความสามารถในการศึกษาเล่าเรียน รู้จักใช้เหตุผลที่เป็นปัญหา มีลักษณะเป็นนามธรรม และรู้จักวิเคราะห์ปัญหาด้วยการคำนวณ

1.4 การเปรียบเทียบเชิงนามธรรม (Similarities)

แสดงถึงข้อมูลแนวความคิดทางด้านภาษา (การพูด) หรือทางด้านความนึกคิด มีเหตุผลที่เป็นนามธรรม มีความสามารถทางด้านสื่อสัมพันธ์ผสมผสานกับความชำนาญในการใช้ภาษาอย่างง่าย ๆ

1.5 การทวนตัวเลข (Digit Span)

หน้าที่ของการใช้สมาธินับตัวเลข เป็นการฝึกสมาธิถึงความจำระยะสั้น ๆ หรือความจำที่เกิดจากการได้ยินเสียงทันทีทันใด บ่งถึงสมาธิและความตั้งใจ บ่งถึงการเปลี่ยนแปลงรูปแบบความคิด

2. วัดด้านปฏิบัติ (Performance Scale)

2.1 การสังเกตส่วนที่ขาดหาย (Picture completion)

บ่งถึงความชำนาญในการมองเห็น - รับรู้ส่วนละเอียดของสิ่งแวดล้อมและเกี่ยวกับความเป็นจริง สัมผัสรู้ส่วนทั้งหมดที่มีความเกี่ยวเนื่องกับส่วนประกอบของมัน มีความสามารถมองและคิดได้ถูกต้อง มีความสามารถแยกแยะสิ่งจำเป็นจากสิ่งที่ไม่จำเป็น มีความพร้อมในการสัมผัสรับรู้และสมาธิ รวมกับความสามารถในการมองให้เป็นองค์ประกอบ

2.2 จัดลำดับเรื่องราวจากภาพ (Picture Arrangement)

บ่งถึงความเข้าใจถึงเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมได้ถูกต้อง มีความสามารถเข้าใจสิ่งแวดล้อมทั้งหมด และศึกษาทำความเข้าใจได้ทั้งหมด เป็นการใช้ระยะสายตาและรับรู้สิ่งจำเป็นที่จุดหมายที่ได้มองเห็น เป็นความสามารถในการคาดการณ์ล่วงหน้า ของผลที่เกิดขึ้นของการกระทำครั้งแรก (การเรียงภาพ) และวางแผนต่อเนื่องไปถึงด้านความสัมพันธ์ของสังคม แสดงถึงการปรับตัวในเรื่องเพศ สังคม (โดยพิจารณาจากนิทานที่ขอให้ผู้รับการทดสอบเล่าในข้อสอบย่อย)

2.3 การต่อภาพตามแบบ (Block Design)

เป็นการแสดงถึงแนวความคิดที่ไม่ใช้คำพูด เป็นการรวมปฏิบัติระหว่างสายตาและมือ และองค์ประกอบการรับรู้ แสดงถึงความสามารถที่ใช้ความพยายามและสมาธิ แสดงถึงการร่วมปฏิบัติในการทำด้วยมือ สายตา และช่องว่าง และการบังคับการทำด้วยมือและความเร็วในการรับรู้ (การมอง)

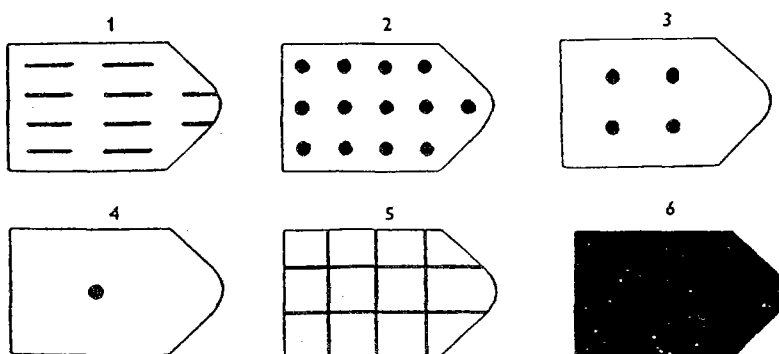
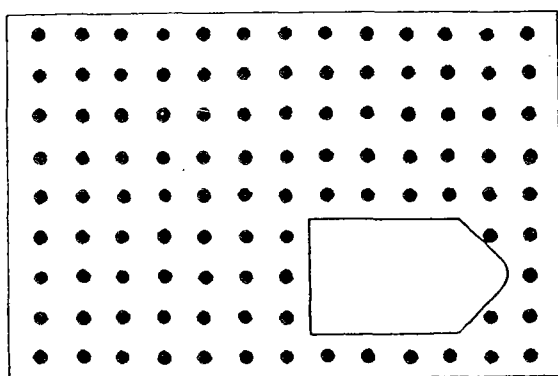
2.4 การประกอบภาพให้สมบูรณ์ (Object Assembly)

บ่งถึงองค์ประกอบในการทำงานของตาและมือ เป็นการสังเคราะห์เอาชิ้นส่วนมาจัดรวมกันในลักษณะที่คล้ายกับภาพที่เคยเห็น แสดงถึงความสามารถในการแยกแยะรูปร่างที่คุ้นเคย โดยการทำด้วยมือ และความเร็วของการหยั่งรู้ในการมองเห็น วัตถุที่ไม่ทราบมาก่อนซึ่งมีความเกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน

2.5 การทำสัญลักษณ์ตามแบบ (Coding)

เป็นการทำงานโดยการประสานกันระหว่างตากับมือด้วยความรวดเร็วแสดงถึงความสามารถในการเรียนรู้งานที่ไม่คุ้นเคยมาก่อน เป็นความสามารถการเรียนรู้ในการตอบสนอง และรับผิดชอบต่อสิ่งใหม่ ๆ ด้วยสายตา บอกถึงขั้นตอนของการยืดหยุ่น และความสามารถในการสับเปลี่ยน บอกถึงความสามารถในการคงไว้ซึ่งความพยายาม ความตั้งใจสมาธิ และประสิทธิภาพของจิตใจ มีความเกี่ยวข้องในการเรียนรู้และสามารถในการเลียนแบบสิ่งใหม่ ๆ จากการมองดู และบอกถึงความจำระยะสั้น ๆ ด้วย

3. แบบทดสอบวัดเชาว์ปัญญาแบบโปรเกรสซีฟ (Progressive Matrices) คือแบบทดสอบเชาว์ปัญญาที่ใช้ทดสอบแบบกลุ่ม (Group Test) คือผู้ทดสอบหนึ่งคนทำการทดสอบ ผู้ถูกทดสอบมากกว่าหนึ่งคนขึ้นไป ที่นิยมใช้ได้แก่ แบบทดสอบโปรเกรสซีฟ แมทริกซ์ ของแรเวน (Raven) นักจิตวิทยาชาวอังกฤษ แบบทดสอบนี้ประกอบด้วยรูปภาพ (60 รูป) โดยแบ่งออกเป็น 5 ชุด ๆ ละ 12 รูป แต่ละรูปมีส่วนที่ขาดหายไป ผู้ถูกทดสอบต้องเลือกชิ้นที่ติดกันจะต้องนำมาเติมให้สมบูรณ์ โดยเลือกจากชิ้นต่าง ๆ ที่มีไว้ให้เลือกเป็นจำนวน 6 ชิ้น สำหรับชุด A B และ C หรือ 8 ชิ้น ในชุด D และ E ดังรูป

2. แบบทดสอบความถนัด (Aptitude Test)

เป็นแบบทดสอบที่ใช้สำหรับการหาความถนัดเฉพาะอย่างของแต่ละบุคคล โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อการทำนายแนวโน้มที่บุคคลจะประสบความสำเร็จในการเรียนหรือการทำงานอย่างใดอย่างหนึ่งในอนาคต และเพื่อเป็นส่วนช่วยในการพิจารณาวางแผนการศึกษาต่อ และการประกอบอาชีพ

แบบทดสอบความถนัดที่ใช้กันมี 2 ประเภท ดังนี้

1. แบบทดสอบความถนัดชนิดตัวประกอบพหุคูณ (Multifactor Aptitude Tests) เป็นแบบทดสอบที่วัดความถนัดตามธรรมชาติหลาย ๆ ชนิด ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นส่วนประกอบของการเรียน

2. แบบทดสอบความถนัดเฉพาะด้าน เป็นแบบทดสอบที่ใช้ความถนัดเฉพาะด้านของบุคคลเพื่อดูว่ามีความถนัดทางด้านใดด้านหนึ่งมากน้อยเพียงใด เช่น ความถนัดทางดนตรี หรือความถนัดทางศิลปะ เป็นต้น

3. แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ (Achievement Test)

แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ สร้างขึ้นเพื่อใช้วัดสิ่งที่นักเรียนรู้เกี่ยวกับเนื้อหาวิชาต่าง ๆ และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้มากน้อยเพียงใด คะแนนต่าง ๆ ของการทดสอบจะสะท้อนให้เห็นถึงประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ผู้เรียนได้มีหรือได้รับทั้งภายในและภายนอกสถาบันการศึกษา

แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์สร้างขึ้นด้วยวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อใช้วัดหรือประเมินผลสัมฤทธิ์ในหลายๆ วิชา เช่น การใช้ภาษา วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และสังคมศึกษา แบบทดสอบในลักษณะนี้ เรียกว่า แบบทดสอบชุด (Tests Batteries) ซึ่งใช้สำหรับวัดความเจริญงอกงามของผู้เรียนในเนื้อหาวิชาอย่างกว้าง ๆ สามารถนำมาใช้กับเด็กในระดับประถมศึกษาจนถึงระดับผู้ใหญ่

2. เพื่อใช้วัดหรือประเมินผลสัมฤทธิ์ แต่เพียงด้านเดียว เช่น การอ่าน หรือคณิตศาสตร์ เป็นต้น

3. แบบทดสอบวัดความพร้อมหรือการทำนาย (Readiness or Prognostic Tests) สร้างขึ้นเพื่อใช้ทำนาย หรือคาดคะเนว่าบุคคลแต่ละคนอาจได้รับประโยชน์จากการฝึกการเรียน ในระยะเวลาต่อมาดีเลวอย่างไร จุดเน้นเฉพาะของแบบทดสอบนี้เพื่อค้นหาความสามารถที่เป็นสิ่งสำคัญในการเรียน การอ่าน ในการคิดเกี่ยวกับตัวเลข และในการเขียนแบบทดสอบความพร้อมนี้บางท่านจัดไว้เป็นแบบทดสอบความสามารถมากกว่าที่จะเป็นแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์

4. แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์เพื่อการตรวจวิเคราะห์ (Diagnostic Achievement) สร้างขึ้นเพื่อใช้วัดความรู้ส่วนใดส่วนหนึ่งโดยเฉพาะ หรือเพื่อวัดทักษะเฉพาะอย่างแบบทดสอบนี้จะช่วยให้ผู้สอนสามารถตรวจวิเคราะห์ถึงความสามารถในทางวิชาการของผู้เรียน เป็นการวัดผลสัมฤทธิ์ และวิเคราะห์ถึงจุดเด่นและจุดด้อยของผู้เรียนควบคู่กัน

แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ที่เป็นมาตรฐาน ที่นิยมใช้กันในปัจจุบัน เป็นแบบทดสอบความสามารถในการนำไปใช้มากกว่าวัดความจำ ในประเทศไทยมีดังนี้

1. แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของสำนักทดสอบทางการศึกษา และจิตวิทยามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ แบ่งได้ดังนี้

ระดับที่ 1 แบ่งเป็นวิชา คณิตศาสตร์ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ วิทยาศาสตร์ ศิลปะศึกษา พลานามัย

ระดับที่ 2 แบ่งเป็นวิชา คณิตศาสตร์ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ สังคมศึกษา

2. แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของสำนักทดสอบทางการศึกษา กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ แบ่งได้ดังนี้

ระดับ ป.3 แบ่งออกเป็นวิชา คณิตศาสตร์

ระดับ ป.6 ภาษาและความรู้ทั่วไป

ระดับ ม.4 แบ่งออกเป็นวิชา คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาไทย

ระดับ ม.6 ภาษาอังกฤษ สังคมศึกษา

4. แบบสำรวจความสนใจ (Interest Inventory)

เป็นแบบทดสอบที่จัดทำออกมาในรูปของแบบสำรวจ เพื่อจะได้ทราบว่าผู้เรียนมีความสนใจสิ่งใดบ้างและมากน้อยเพียงใด เพราะความสนใจของคนเรานั้นจะมีส่วนสัมพันธ์กับความสำเร็จในด้านการเรียน และการประกอบอาชีพ

เบรย์ฟิลด์ (กมลรัตน์ หล้าสูงรัง 2527 : 306 ; อ้างจากอิงมาจาก Brayfield. 1950 : 3) ได้กำหนดการใช้แบบสำรวจความสนใจเพื่อการแนะแนวไว้ ดังนี้

1. ค้นหาความสนใจที่ไม่ปรากฏ หรือที่บุคคลไม่ทราบว่าตนมีอยู่
2. ตรวจสอบความสนใจที่บุคคลคิดว่าตนมีอยู่ว่ามีจริงหรือไม่
3. ค้นหาความขัดแย้ง ซึ่งอาจเกิดขึ้นหรือเกิดขึ้นแล้วระหว่างความสนใจที่บุคคลคิดว่าตนมีอยู่กับความสนใจที่บุคคลคิดว่าตนไม่มีอยู่ หรือกับความสนใจที่วัดได้ด้วยวิธีการอื่น

4. ค้นหาความแตกต่างระหว่างความสนใจกับความถนัดตามธรรมชาติ หรือความสามารถของบุคคล
5. ค้นหาความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้น หรือเกิดขึ้นแล้วระหว่างความสนใจชนิดต่าง ๆ
6. ตรวจสอบกระสวนความสนใจของบุคคล ซึ่งยังไม่ปรากฏชัดเจน
7. เกี่ยวกับความสนใจของบุคคลว่ามีความโน้มเอียงที่จะเป็น ซึ่งมีได้เป็นตัวกำหนดความสนใจในอาชีพใดอาชีพหนึ่งโดยเฉพาะ
8. ค้นหาการปรับตัวในทางการศึกษา และในทางอาชีพอันเนื่องมาจากความสนใจที่ไม่เหมาะสม

ชนิดของแบบสำรวจความสนใจ

แบบสำรวจความสนใจที่นิยมกันอย่างแพร่หลาย มีดังนี้

1. Kuder Preference Record เป็นแบบสำรวจที่มีข้อให้ตอบแต่ละข้อจะมีตัวเลือก 3 ข้อ โดยให้เลือกตอบที่ชอบมากที่สุดและบอกตัวที่น้อยที่สุด ซึ่งแบบสำรวจความสนใจ Kuder นี้มี 3 ชุด
 - 1.1 ความสนใจสาขาอาชีพต่าง ๆ เช่น อาชีพเกี่ยวกับเครื่องกลไกคำนวณ วิทยาศาสตร์ ศิลปะ ดนตรี เป็นต้น
 - 1.2 ความสนใจอาชีพเฉพาะ เช่น อาชีพครู แพทย์ สถาปนิก วิศวกร นักจิตวิทยา เป็นต้น
 - 1.3 ความสนใจลักษณะงาน เช่น ชอบทำงานกับกลุ่มชน ชอบทำงานที่ใช้ความคิด ชอบทำงานประชาสัมพันธ์ เป็นต้น
2. แบบสำรวจความสนใจอาชีพของสำนักงานทดสอบทางการศึกษา กรมวิชาการ และคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แบ่งกลุ่มความสนใจออกเป็น 10 ประเภท ได้แก่ ทางด้านจักรกล ด้านคำนวณ เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ งานชักชวนโฆษณา งานเสมียน งานศิลปะ งานวรรณกรรม งานดนตรี งานบริการสังคม และการทำงานนอกบ้าน
3. แบบทดสอบความสนใจอาชีพกองการจัดหางาน กรมแรงงาน แบ่งความสนใจออกเป็น 9 กลุ่ม ได้แก่ อาชีพเสมียน การค้า อาชีพบริการ ช่างไฟฟ้า ช่างเครื่องยนต์กลไก หัตถกรรม ขั้วรถ ช่างก่อสร้าง และช่างโลหะ

5. แบบทดสอบบุคลิกภาพ (Personallity Tests)

แบบทดสอบบุคลิกภาพ เป็นแบบทดสอบที่ใช้สำหรับวัดลักษณะการปรับตัวทางอารมณ์ มนุษย์สัมพันธ์ แรงจูงใจ และบุคลิกลักษณะต่าง ๆ ของบุคคล เช่นลักษณะการเป็นผู้นำ การถ่อมตัว ความเชื่อมั่นในตนเอง

การวัดบุคลิกภาพเพื่อการแนะแนวมีจุดมุ่งหมายดังนี้

1. เพื่อเข้าใจบุคลิกลักษณะที่แท้จริงของบุคคล และช่วยให้เข้าใจบุคลิกภาพของเขาเองอย่างถูกต้อง ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีผลในการนำมาวางแผนทางศึกษาต่อและประกอบอาชีพให้ถูกต้องเหมาะสมยิ่งขึ้น
2. เพื่อรู้จักและเข้าใจลักษณะการปรับตัว เช่น ผื่นเลื่อนลอย เอาแต่อารมณ์ตนเอง เป็นใหญ่ เติบโตมาก ก้าวร้าว วิดกกังวล เรียกร้องความสนใจ ซึ่งนับเป็นบุคลิกภาพที่ไม่พึงประสงค์ ควรได้รับการช่วยเหลือแก้ไขให้ถูกต้องเหมาะสมต่อไป

ชนิดของแบบทดสอบบุคลิกภาพ

แบบทดสอบบุคลิกภาพ ที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลายมี 2 แบบ ดังนี้

1. แบบทดสอบบุคลิกภาพที่เป็นปรนัย (Objective Type) เป็นแบบทดสอบที่ให้ผู้ถูกทดสอบตอบคำถามด้วยความจริงใจ ตามความรู้สึกของแต่ละบุคคลที่เกี่ยวกับความรู้สึกของตนเองที่มีต่อบุคคลอื่น สิ่งแวดล้อม โดยการร่วมมือเลือกตอบ ใช่หรือไม่ใช่ แบบทดสอบที่นิยมใช้มีดังนี้

1.1 The Edward Personal Preference Schedule (EPPS) ผู้สร้างคือ อเลน แอล เอดเวิร์ด (Allen L. Edwards) เป็นแบบทดสอบใช้วัดลักษณะของบุคลิกภาพอันเป็นลักษณะทางใจประกอบด้วย ความต้องการด้านต่าง ๆ รวม 15 ด้าน ใช้ทดสอบกับนักเรียนในระดับมัธยมศึกษา

1.2 California Psychological Inventory (C.P.I) ผู้สร้าง คือ เอช.จี. ยอกซ์ (H.G. Gough) มักจะเป็นคำถามเกี่ยวกับความมั่นใจในตนเอง ความรับผิดชอบ ความสนใจ เป็นต้น

2. แบบทดสอบโปรเจคทีฟ (Projective Tests) เป็นแบบทดสอบที่ใช้สิ่งเร้าเป็นสื่อโดยการให้ผู้ถูกทดสอบเผชิญกับสิ่งเร้าต่าง ๆ ซึ่งอยู่ในลักษณะคลุมเครือ จนกระทั่งแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ออกมาจนผู้ทดสอบสามารถนำคำตอบมาตีความหมายได้ แบบทดสอบที่นิยมใช้มีดังนี้

2.1 Rorschach Ink Blot Test ผู้สร้างแบบทดสอบนี้ คือ จิตแพทย์ชาวสวิสเซอร์แลนด์ ชื่อ เฮร์แมน รอร์สชัค (Herman Rorschach) แบบทดสอบนี้จะประกอบด้วยภาพหยดหมึกเป็นรูปต่างๆ รวม 10 ภาพ เป็นภาพสี 5 ภาพ และเป็นภาพขาวดำ 5 ภาพ ผู้ถูกทดสอบจะตอบคำถามจากการดูภาพเหล่านั้นทีละภาพ ผู้ทดสอบจะนำคำตอบที่ได้มาตีความการทดสอบทำได้ทั้งเป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่ม

2.2 Thematic Apperception Test (T.A.T) ผู้สร้างแบบทดสอบนี้ คือ ซี.ดี. มอร์แกน (C.D. Morgan) และ เอช.เอ.เมอร์เรย์ (H.A. Murry) แบบทดสอบชนิดนี้จะประกอบไปด้วยภาพจากสถานการณ์คลุมเครือทั้งหมด 20 ภาพ เป็นภาพที่แสดงสถานการณ์ทางสังคมต่างๆ ที่ไม่ชัดเจน อาจพิจารณาได้หลายแง่หลายมุม ผู้ถูกทดสอบจะถูกกำหนดให้เล่าเรื่องจากภาพและนำคำตอบที่ได้มาตีความ การทดสอบจะทำได้ทั้งเป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่มก็ได้

2.3 Word Association เป็นกลวิธีระบายความในใจชนิดที่ใช้ความเกี่ยวข้องทางถ้อยคำ เป็นการให้ระบายความรู้สึกออกมาด้วยการพูดปากเปล่า ผู้ทดสอบจะตั้งคำถามขึ้นมาซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นคำถามที่มีความหมายเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ เช่น ครอบครัว บ้าน โรงเรียน ครู ฯลฯ และให้ผู้ถูกทดสอบตอบคำถามเหล่านั้นตามความรู้สึกนึกคิด ซึ่งต้องใช้เวลารวดเร็วไม่ให้ใช้เวลาคิดนาน การทดสอบชนิดนี้จะทำให้ทราบถึงความรู้สึกที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ ของผู้รับการทดสอบ หรืออาจจะทำให้ทราบถึงสาเหตุหรือที่มาของความขัดแย้งของการกระทำกระเทือนอารมณ์ได้

2.4 Sentence Completion เป็นวิธีการที่ให้ผู้ทดสอบเติมประโยคให้สมบูรณ์ ซึ่งข้อความที่เติมนั้นอาจจะเปิดเผยถึงความรู้สึกนึกคิดที่ลึกซึ้ง หรือเก็บกด หรือมีแนวโน้มของความเป็นไปได้ต่าง ๆ ทำให้ทราบถึงความวิตกกังวล ความลังเลใจ ฯลฯ ประโยคต่าง ๆ เหล่านั้นผู้ทดสอบมักจะสร้างแบบทดสอบเกี่ยวกับเรื่องรอบ ๆ ตัว และทั้งประโยคค้างไว้ เช่น

ฉันรู้สึกดีใจเมื่อ.....

ฉันไม่ชอบบุคคลที่.....

2.5 Oral and Written Story Telling and Composition เป็นวิธีการให้ผู้ถูกทดสอบเล่าเรื่องหรือเขียนเรียงความเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เพื่อกระตุ้นให้ได้ระบายความขัดแย้งในใจความกระวนกระวาย ความปรารถนาต่อสิ่งต่าง ๆ หรือความกลัวตลอดเวลาที่ให้ผู้ถูกทดสอบเขียนหรือเล่าควบคู่กันไปด้วย

2.6 การใช้งานสร้างสรรค์ทางด้านศิลปะ เพื่อศึกษานุคลิกภาพของนักเรียน ซึ่งอาจจะใช้วิธีดังนี้

2.6.1 การวาดภาพด้วยนิ้วมือ (Finger Painting) เป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ระบายความรู้สึกที่เกิดขึ้นได้ทันทีทันใด อาจจะเป็นการเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ได้

2.6.2 การเล่น (Play) เป็นวิธีการที่ใช้เพื่อหาสาเหตุของปัญหา และหาแนวทางแก้ปัญหา เพราะการเล่นจะเป็นการแสดงออกของบุคคล ซึ่งแสดงออกถึงความรู้สึกนึกคิด อารมณ์ ประสบการณ์ โดยทั่วไปจะจัดสถานการณ์ให้แล้วให้นักเรียนเล่นกับเครื่องเล่นต่าง ๆ ที่จัดไว้ และผู้ทดสอบใช้การสังเกตติดตามพฤติกรรมและบุคลิกภาพต่าง ๆ

ข้อควรคำนึงในการใช้แบบทดสอบต่าง ๆ

การใช้แบบทดสอบให้มีประสิทธิภาพ ควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1. ผู้ใช้แบบทดสอบควรเป็นผู้ที่มีความชำนาญ เชี่ยวชาญในแบบทดสอบนั้น ๆ เคยได้รับการเรียนรู้หรืออบรมมาดีพอ
2. ไม่ควรใช้แบบทดสอบเพื่อเป็นเครื่องมือยืนยันความสามารถ หรือเก่งกล้าอย่างใดอย่างหนึ่ง พึงระลึกว่า ต้องการได้ข้อมูลที่ได้จากแบบทดสอบเพื่อช่วยเหลือบุคคลไม่ใช่การพิสูจน์
3. ใช้แบบทดสอบเมื่อกรณีที่เหมาะสม เช่น ไม่สามารถหาข้อมูลได้จากวิธีอื่น ๆ และไม่ควรใช้พร่ำเพรื่อในทุกกรณี
4. ก่อนใช้แบบทดสอบควรแน่ใจเสียก่อนว่า บุคคลที่จะถูกทดสอบนั้นเหมาะสมกับแบบทดสอบนั้น ๆ เช่น วัยของผู้ทดสอบ
5. ไม่จำเป็นต้องนำผลที่แปลได้จากแบบทดสอบมารายงานให้ผู้ถูกทดสอบทราบโดยละเอียด เพราะบางอย่างควรทราบแต่ส่วนรวมเท่านั้น

9. ระเบียบสะสม (Cumulative Record)

ระเบียบสะสมเป็นเอกสารสำคัญอย่างหนึ่งของการแนะแนว สำหรับบันทึกข้อมูลต่าง ๆ ที่เก็บรวบรวมได้ โดยเริ่มบันทึกข้อมูลหรือรายละเอียดต่าง ๆ ของผู้เรียน ตั้งแต่เริ่มเข้าเรียนจนกระทั่งจบการศึกษา ฉะนั้นระเบียบสะสมนี้ จะเป็นแหล่งของข้อมูลแหล่งแรกที่คุณครูสามารถศึกษาเรื่องราวของผู้เรียนได้เมื่อต้องการศึกษา จะทำให้เห็นพัฒนาการของผู้เรียนในด้านต่าง ๆ ซึ่งนับว่าเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง

9.1 ชนิดของระเบียบสละสม โดยทั่วไประเบียบสละสมแบ่งออกได้ดังนี้

1. แบบแผ่นเดียว โดยบรรจุข้อความต่าง ๆ ที่บันทึกทั้งด้านหน้าและด้านหลัง ซึ่งบางแห่งอาจดัดแปลงเป็นแบบพับได้ ระเบียบสละสมแบบนี้เก็บรักษาได้สะดวก แต่สามารถเก็บข้อมูลได้น้อยไม่เหมาะสมกับนักเรียนที่มีข้อมูลมาก ๆ เช่น ในระดับมัธยมศึกษา หรือระดับอุดมศึกษา

2. แบบแฟ้มหรือแบบเป็นเล่ม มีลักษณะถาวรมากกว่าชนิดแรกแบบนี้จะเก็บข้อมูลได้มากกว่าและสามารถเพิ่มเติมได้ โดยนำข้อมูลมาแทรกลงในแฟ้มหรือเล่ม ทำให้ได้ข้อมูลสมบูรณ์มากขึ้นแต่สิ้นเปลืองงบประมาณในการจัดทำ

3. แบบเป็นซองหรือแบบรวมหมายถึง การนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ทั้งหมดไว้ในซองเดียวกัน โดยแยกข้อมูลแต่ละชนิดออกจากกันเป็นเรื่อง ๆ สะดวกต่อการบันทึกข้อมูลและในเรื่องของการเก็บรักษาเป็นความลับ เพราะสามารถนำออกมาเฉพาะเรื่องได้ข้อเสีย คือ อาจมีการสูญหายได้ง่าย ถ้าขาดความรอบครอบ

9.2 ข้อมูลต่าง ๆ ที่รวบรวมไว้ในระเบียบสละสม

ควรเป็นข้อมูลทุกประเภทที่ได้ศึกษาจากตัวผู้เรียน และรวมถึงการกรอกหรือบันทึกข้อมูลพื้นฐานที่บรรจุอยู่ในระเบียบสละสม โดยสรุปข้อมูลที่ควรรวบรวมไว้ในระเบียบสละสมควรประกอบด้วยหัวข้อต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. ประวัติส่วนตัวของผู้เรียน เช่น

ชื่อ สกุล	เพศ
วัน เดือน ปีเกิด	เชื้อชาติและสัญชาติ
สถานที่เกิด	ที่อยู่ของผู้เรียน
เหตุการณ์เมื่อตอนเกิด	ที่อยู่ของบิดามารดา

2. ประวัติครอบครัวและสภาพความเป็นอยู่ทางบ้าน

ชื่อ บิดา มารดา หรือผู้ปกครอง	ที่อยู่ของผู้เรียนในปัจจุบัน
อาชีพของบิดามารดา	สถานที่เกิดของบิดามารดา
อาชีพของผู้ปกครอง	ภาษาที่ใช้พูดในบ้าน
สถานภาพการแต่งงานของบิดามารดา	สภาพทางเศรษฐกิจของครอบครัว

3. ประวัติสุขภาพและรายงานสุขภาพ

ระเบียบสุขภาพที่ได้รับการบันทึกโดยแพทย์ หรือพยาบาล

บันทึกการฉีดวัคซีน ปลุกผี

การเจ็บป่วย หรืออุบัติเหตุ

การรักษาสุขภาพฟัน

ความบกพร่องทางด้านร่างกายอื่น ๆ

4. ประวัติทางการศึกษา และรายงานพัฒนาการ

คะแนนผลการเรียนประจำภาค และคะแนนรายวิชา

รายงานพิเศษเกี่ยวกับรายวิชาที่มีปัญหา

รายงานเกี่ยวกับการประมาณค่าผลการเรียน

คะแนนทดสอบอื่น ๆ เช่น

เชาว์ปัญญา

ความถนัด - ความสนใจ

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

บุคลิกภาพ

รายงานเกี่ยวกับการมาเรียน

อื่น ๆ

5. เบ็ดเตล็ด

ความสนใจในกิจกรรมและการเข้าร่วมกิจกรรม

ความสนใจและความพึงพอใจเกี่ยวกับอาชีพ

โครงการในอนาคต

พฤติกรรมต่าง ๆ ที่ควรส่งเสริม ช่วยเหลือ หรือแก้ไข

อื่น ๆ

6. ข้อมูลอื่น ๆ ที่ได้จากการบริการต่าง ๆ ของสถาบัน

ผลจากการสัมภาษณ์ หรือให้คำปรึกษา

รายงานสังคมมิติ

อัตชีวประวัติ - บันทึกประจำวัน

การสังเกตของครูแนะแนว หรือครูประจำชั้น

การประมาณค่าคุณลักษณะต่าง ๆ

รายงานการเยี่ยมบ้าน

อื่น ๆ

9.3 การรวบรวมข้อมูลและบันทึกในระเบียบสนทนา

แหล่งที่จะได้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียนนั้น ไม่จำเป็นจะต้องได้จากตัวผู้เรียน แต่เพียงฝ่ายเดียว ในบางครั้งการเก็บข้อมูลจากตัวผู้เรียนเอง อาจได้ข้อมูลที่ไม่สมบูรณ์ ผิดพลาด ฉะนั้น เพื่อจะได้ข้อมูลที่สมบูรณ์เพียงพอในการที่จะนำมาศึกษา จะต้องรวบรวมจากหลาย ๆ แหล่ง ดังนี้

1. จากตัวผู้เรียนเอง เช่น จากการสัมภาษณ์ ให้ผู้เรียนเขียนอัตชีวประวัติ เขียนบันทึกประจำวัน การให้ตอบแบบสอบถามและจากการสังเกตของผู้สอน
2. จากบิดามารดาหรือผู้ปกครอง เช่น การเยี่ยมบ้าน การสัมภาษณ์ผู้ปกครอง
3. จากเพื่อน เช่น การสัมภาษณ์ สังคมมิติ แบบสอบถาม
4. จากครู อาจเป็นครูประจำชั้นหรือครูแนะแนว เช่น การสัมภาษณ์
5. จากคนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของผู้เรียน ได้แก่ แพทย์ พยาบาล นักสังคมสงเคราะห์

9.4 ประโยชน์ของระเบียบสนทนา

ระเบียบสนทนาเป็นเอกสารที่ให้คุณค่าทางการแนะแนวมามาก ดังที่ จำเนียร ช่วงโชติ (2527 : 212 - 213) ได้กล่าวไว้ดังนี้

1. ช่วยครูและครูแนะแนว หรือผู้ให้คำปรึกษา ในด้านการแนะแนว หรือการให้คำปรึกษาในกรณีที่มีผู้เรียนมีปัญหาต่าง ๆ ที่ต้องการความช่วยเหลือ
2. ช่วยครูและผู้แนะแนวในการช่วยผู้เรียนวางแผนการเลือกเรียน และการตัดสินใจเลือกแนวทางการศึกษาต่อ หรือการเลือกประกอบอาชีพให้เหมาะสมกับสติปัญญา ความถนัด ความสนใจ ความสามารถ เจตคติและคุณลักษณะอื่น ๆ
3. ช่วยผู้เรียนให้รู้จักเข้าใจตนเองอย่างถูกต้อง อันจะเป็นแนวทางในการตัดสินใจเลือกการดำเนินชีวิต
4. ช่วยบิดามารดา หรือผู้ปกครอง ให้รู้จักและเข้าใจเด็กในความปกครองของตน โดยผ่านครูแนะแนว ในการสนับสนุนในเรื่องการเรียน หรือการประกอบอาชีพ
5. ช่วยผู้สอน ในเรื่องการจัดกลุ่มการเรียนในชั้นเรียนให้เหมาะสมยิ่งขึ้น
6. ช่วยทางสถาบันการศึกษาใช้ในการวางโครงการติดตามผลงานด้านการแนะแนว ด้านการสอน ด้านการบริหาร

ขั้นที่ 3 การวินิจฉัยข้อมูล

การวินิจฉัยข้อมูล คือ การนำผลที่ได้จากการวิเคราะห์หรือตีความหมายของข้อมูลที่รวบรวมได้หลาย ๆ วิธีการ มาพิจารณาดูว่าผลการวิเคราะห์ที่สอดคล้องกันส่วนใหญ่มีแนวโน้มไปทางใดมากที่สุด จะวินิจฉัยว่ามีปัญหาหรือมีพฤติกรรมไปในแนวนั้นโดยนำหลักเกณฑ์ในทฤษฎีจิตวิทยามาพิจารณาตัดสิน และสรุปเกี่ยวกับลักษณะพฤติกรรมของบุคคลพร้อมกับระบุสาเหตุของปัญหาได้ด้วย แต่บางครั้งการวินิจฉัยปัญหาอาจเป็นเพียงการเสนอแนวความคิดเบื้องต้นที่เป็นประโยชน์ต่อการช่วยเหลือเท่านั้น

นันทิกา แย้มสรวล (2529 : 34 - 36) ได้เสนอแนวคิดว่า กระบวนการวินิจฉัยปัญหาสามารถดำเนินการเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ก. ขั้นกำหนดปัญหา จะต้องทราบแน่ชัดว่าปัญหาคืออะไร เพื่อให้การพิจารณาวินิจฉัยปัญหาเป็นไปอย่างมีระบบและน่าเชื่อถือ ผู้ศึกษาควรตั้งเกณฑ์กำหนดปัญหาขึ้นตามความรู้และประสบการณ์ของตน เช่น อาจกำหนดปัญหาแยกประเภทตามลักษณะของผู้มีปัญหาแยกประเภทตามลักษณะของผู้มีปัญหาประเภทต่าง ๆ เช่น ประเภทต้องพึ่งพิงผู้อื่นจนเอาตัวไม่รอด ประเภทขาดข้อสนเทศ เป็นต้น หรือกำหนดปัญหาตามระดับความทุกข์ที่เกิดขึ้น ซึ่งมี 2 ระดับ

1. ความทุกข์ที่เกิดขึ้นในระดับความคิด ไม่สามารถคิดอย่างมีเหตุผล
2. ความทุกข์ที่เกิดขึ้นในระดับความรู้สึก เป็นผลจากการมีความสัมพันธ์กับผู้อื่นแล้วได้รับความกดดันทางอารมณ์สูง

นอกจากนั้นอาจยึดหลักการตอบคำถามต่อไปนี้

1. ปัญหาคืออะไร
2. ปัญหานั้นเกิดขึ้นเมื่อใด ระยะการเกิดปัญหานั้นเพียงใด มีเหตุการณ์สำคัญอะไรเกิดขึ้นในขณะนั้นบ้าง
3. ปัญหาเกิดขึ้นที่ใด มีใครเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น นอกจากสถานที่นั้นแล้วเกิดปัญหาในสถานที่อื่นอีกหรือไม่
4. ปัญหานั้นเกิดขึ้นได้อย่างไร อะไรเป็นสาเหตุของปัญหา เป็นต้น

ข. การค้นหาสาเหตุของปัญหา เมื่อกำหนดปัญหาแล้ว ให้นำข้อมูลที่อ้างอิงถึงอดีตและปัจจุบันมาพิจารณาหาความสัมพันธ์ของข้อมูลในด้านต่าง ๆ เพื่อพิจารณาว่าสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นมีลักษณะอย่างไร หรือปัญหาที่เกิดขึ้นเนื่องจากอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมประเภทใด

การวินิจฉัยนี้ วินิจฉัยโดยพิจารณาสมมติฐานเป็นหลัก เพราะการรวบรวมข้อมูลเป็นการรวบรวมตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อกระทำการวินิจฉัยปัญหาแล้วขั้นต่อไปคือสรุปพฤติกรรม

ที่เป็นปัญหา สาเหตุของปัญหาคืออะไร และควรเสนอแนะความคิดเกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือได้ด้วย

ขั้นที่ 4 การช่วยเหลือ การป้องกัน และการส่งเสริม

การช่วยเหลือ คือ การแก้ปัญหาด้วยวิธีการต่าง ๆ ตามความเหมาะสม วิธีเหล่านั้นมีดังนี้

1. การให้คำปรึกษา (Counseling) โดยใช้เทคนิคหรือทฤษฎีการให้คำปรึกษา ซึ่งจะต้องประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับผู้รับการศึกษาในรายที่มีปัญหาไม่ซับซ้อน สามารถเข้าใจตนเองได้ หลังจากได้รับคำปรึกษาแล้ว

2. การใช้ระบบส่งต่อไปยังผู้เชี่ยวชาญโดยเฉพาะ เช่น นักจิตวิทยา จิตแพทย์ เป็นต้น ในรายที่มีปัญหาที่ซับซ้อนหรือรุนแรง

การป้องกัน เป็นการให้ความรู้ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับปัญหา เช่น สาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหา เป็นต้น ซึ่งการป้องกันนี้อาจทำได้ในรายที่ยังไม่เกิดปัญหา หรือเกิดปัญหาแล้ว แต่ป้องกันไม่ให้เกิดขึ้นมาอีก

การส่งเสริม คือ วิธีการที่จะทำให้บุคคลมีพัฒนาการ สามารถปรับตัวอยู่ในสังคมได้ โดยไม่มีข้อขัดแย้ง ซึ่งอาจทำได้โดยการทำกิจกรรมนันทนาการต่าง ๆ การร้องเพลง การพูดคุย สนุกสนาน การเล่นกีฬา เป็นต้น

ขั้นที่ 5 การทำนายผล

การทำนายผล เป็นการคาดการณ์ล่วงหน้าว่าผู้รับการศึกษา จะมีสภาพการณ์เป็นอย่างไรในอนาคต นันทิกา แยมสรวล (2529 : 36) ได้เสนอแนะว่าการทำนายผลจะต้องกระทำโดยยึดหลักความแตกต่างระหว่างบุคคล 3 ประการต่อไปนี้

1. บุคคลแต่ละคนย่อมมีลักษณะเฉพาะเป็นของตนเอง ซึ่งไม่เหมือนกับผู้อื่น
2. บุคคลแต่ละคนย่อมพัฒนาการไปตามลักษณะเฉพาะของตนเองอย่างต่อเนื่องกันไป

3. บุคคลแต่ละคนย่อมมีกระบวนการเปลี่ยนแปลง เป็นของตนเองซึ่งดำเนินไปตามลักษณะประสบการณ์ที่เคยประสบมาและตามแผนการที่วางไว้สำหรับอนาคตของตนเอง

นอกจากนั้นจะต้องคำนึงถึงสภาพแวดล้อมที่สร้างเงื่อนไข และข้อเท็จจริงในชีวิตผู้ประสบปัญหาด้วย ฉะนั้นผู้ที่ทำนายผลได้ถูกต้องแม่นยำ มักจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ ตลอดจนประสบการณ์อย่างพอเพียง

ดังนั้นหากผู้ทำการศึกษารายกรณีไม่มีความเชี่ยวชาญพอ กระบวนการในขั้นนี้อาจไม่
ต้องมี ทั้งนี้เนื่องจากหากผลการทำนายผิดพลาด ก็มักจะเกิดผลเสียทั้งผู้ทำนายและผู้ถูกทำนายได้
(กมลรัตน์ หล้าสูงษ์, 2539 : 370)

ขั้นที่ 6 การติดตามผล

การติดตามผล เป็นการกระทำหลังจากให้ความช่วยเหลือไปแล้ว ควรติดตามผลเพื่อ
ประเมินว่าเมื่อทำการศึกษาลแล้วช่วยไปแล้วได้ผลเป็นอย่างไร และเพื่อสำรวจดูว่ามีปัญหาใหม่เกิด
ขึ้นกับเขามากหรือไม่ ถ้าพบว่ามีปัญหาใหม่เกิดขึ้น ก็จะได้ให้ความช่วยเหลือได้ทันที่ นอกจากนี้
ยังเป็นการติดตามผล เพื่อจะได้นำผลการประเมินมาปรับปรุงกระบวนการให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วิธีการติดตามผล

การติดตามผลสามารถกระทำได้หลายวิธีดังต่อไปนี้

1. การนัดสัมภาษณ์ผู้รับการศึกษา
2. การสังเกตการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในตัวผู้รับการศึกษา
3. การสัมภาษณ์ติดตามผลจากผู้ปกครองหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง
4. ติดต่อซักถามข่าวคราวด้วยการส่งจดหมายหรือแบบสอบถาม

ระยะเวลาในการติดตามผล

การติดตามผลไม่มีระยะเวลาแน่นอน ทั้งนี้แล้วแต่สถานการณ์และโอกาสของผู้ทำการ
ศึกษา กมลรัตน์ หล้าสูงษ์ (2529 : 376) ได้แนะนำหลักในการพิจารณาระยะเวลาในการ
ติดตามผลดังนี้

1. รายที่มีปัญหาซับซ้อนให้ติดตามผลในช่วงระยะเวลานั้น
2. การติดตามผลระยะแรกควรติดตามในระยะเวลาที่สั้น เช่น ติดตามทุก 2 สัปดาห์
เมื่อดีขึ้นในระยะที่ 2 จึงติดตามทุกเดือน เมื่อดีขึ้นเรื่อย ๆ ในระยะที่ 3 ก็ติดตามทุก 2 เดือน จนแน่
ใจว่าอาการดีขึ้นจนหายเป็นปกติ จึงปล่อยช่วงเวลาให้ห่างออกไปโดยไม่ต้องกำหนดให้สม่ำเสมอ
หรือตายตัวเช่นครั้งแรก ๆ

การติดตามผลมักติดตามในรายที่มีปัญหา และการติดตามผลไม่จำเป็นต้องทำในราย
ที่ทำการศึกษารายกรณีสิ้นสุดลงแล้ว แต่การติดตามผลจะทำได้ในขณะที่ทำการศึกษารายกรณี
ทุกระยะ โดยเฉพาะในแต่ละครั้งที่ไปพบผู้รับการศึกษาหรือแต่ละครั้งที่ให้การช่วยเหลือ ป้องกัน
และส่งเสริม เพื่อประเมินผลว่าสิ่งที่ทำไปนั้นถูกต้องให้ผลดีหรือไม่ ถ้าไม่ให้ผลดีแสดงว่าไม่
ถูกต้อง จะต้องมีการแก้ไขปรับปรุงเปลี่ยนแปลงต่อไป

การติดตามผลทุกครั้งควรเขียนสรุปผลการติดตาม ข้อมูลที่ได้จากการติดตามผลจะเป็นประโยชน์ต่อการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ประสบปัญหาในโอกาสต่อไป และเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจศึกษาผู้ประสบปัญหาคนต่อไปด้วย

ขั้นที่ 7 การสรุปผลและข้อเสนอแนะ

การสรุปผลและการให้ข้อเสนอแนะ อาจทำได้ทั้งในขณะที่ทำการศึกษารายกรณีหรือหลังจากทำการศึกษารายกรณีแล้ว โดยทั่วไปพบว่ามักทำควบคู่กันไป ทั้งนี้เพื่อประสิทธิภาพของการศึกษารายกรณี และก่อนเปิดการศึกษารายกรณีเป็นครั้งสุดท้าย ควรสรุปผลของการศึกษาให้ทั้งหมดและให้ข้อเสนอแนะไว้สำหรับผู้ที่จะมาศึกษาบุคคลรายนี้ หรือผู้ที่สนใจต่อไป

กมลรัตน์ หล้าสูงษ์ (2539 : 372) กล่าวว่า การให้ข้อเสนอแนะที่ดีควรให้ไว้หลายทางอย่างน้อยควรเสนอไว้ 3 ทาง ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะสำหรับผู้รับการศึกษารายกรณี
2. ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องกับผู้รับการศึกษารายกรณี
3. ข้อเสนอแนะสำหรับบุคคลที่สนใจหรือบุคคลที่จะศึกษาในลักษณะเช่นเดียวกันต่อไป

1.5 วิธีการที่ใช้ในการศึกษารายกรณี

การศึกษารายกรณีให้บรรลุจุดมุ่งหมาย และเกิดประโยชน์ทั้งแก่ผู้ศึกษา และผู้รับการศึกษานั้นจะต้องใช้วิธีควบคู่กันไป 2 วิธี ดังนี้

1. การศึกษาประวัติรายกรณี (Case History)
2. การประชุมปรึกษารายกรณี (Case Conference)

1. การศึกษาประวัติรายกรณี (Case History)

กมลรัตน์ หล้าสูงษ์ (2529 : 579) ได้ให้ความหมายของการศึกษาประวัติรายกรณีไว้ว่า เป็นการจดบันทึกหรือรายงานผลจากการใช้วิธีการศึกษา โดยหัวข้อของการจดบันทึกการศึกษารายกรณี มีลักษณะคล้ายคลึงหรือเช่นเดียวกันกับการศึกษารายกรณี เช่น กล่าวถึงลักษณะของผู้รับการศึกษ สาเหตุที่ศึกษา วิธีการรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ การวินิจฉัย การสรุปผลและข้อเสนอแนะ ตลอดจนการติดตามผล ซึ่งรายละเอียดดังกล่าวได้กล่าวไว้ในกระบวนการการศึกษารายกรณี

2. การประชุมปรึกษารายกรณี (Case conference)

2.1 ความหมายของการประชุมปรึกษารายกรณี

พนม ลิมอารีย์ (ม.ป.ป. : 26) กล่าวว่า การประชุมปรึกษารายกรณี คือ ประชุมเพื่อปรึกษาหารือเกี่ยวกับปัญหาของบุคคลใดบุคคลหนึ่งซึ่งเป็นลักษณะหนึ่งของการศึกษาที่จะต้องทำร่วมกันเป็นคณะ

จำเนียร ชวงโชติ (2517 : 196) กล่าวว่า การประชุมปรึกษารายกรณี คือ การนำบุคคลที่เกี่ยวข้องกับเด็กที่ทำการปรึกษารายกรณีนั้น มาประชุมร่วมกันเพื่อปรึกษาหารือเกี่ยวกับการพิจารณาตีความหมายและสังเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ เข้าด้วยกันตลอดจนพิจารณาช่วยเหลือแนะแนวเด็กเป็นระยะไป

ธีระวุฒิ ปทุมนพรัตน์ (2526 : 216) กล่าวว่า การประชุมปรึกษารายกรณี คือ การประชุมพิจารณาสาเหตุของพฤติกรรม โดยอาศัยประวัติที่สืบได้เป็นเกณฑ์ ผู้เข้าประชุมประกอบด้วยครูแนะแนว พยาบาล และบุคคลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในการช่วยเหลือ

พรหมธิดา แสงคำเครือ (2528 : 73) กล่าวว่า การประชุมปรึกษารายกรณี หมายถึง การประชุมของผู้ที่เกี่ยวข้องกับผู้ถูกศึกษา โดยมีจุดประสงค์เพื่อพิจารณาและให้ข้อสรุปในเรื่องการวิเคราะห์ตีความ การป้องกัน การช่วยเหลือผู้ถูกศึกษา

นอกจากนั้น กมลรัตน์ หล้าสูงษ์ (2529 : 599) ให้ความหมายของการประชุมปรึกษารายกรณีว่า คือ การประชุมกันของบุคคลหลายฝ่าย เพื่อระดมความคิดเห็นและร่วมแสดงความคิดเห็นโดยยอมรับความคิดเห็นของสมาชิกส่วนใหญ่ในที่ประชุม ที่ให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหาหรือป้องกัน ส่งเสริมบุคคลที่รับการศึกษานั้น ๆ

จากเอกสารดังกล่าว พอจะสรุปได้ว่า การประชุมปรึกษารายกรณี หมายถึงการประชุมร่วมกันระหว่างบุคคลที่เกี่ยวข้องกับผู้ถูกศึกษา เพื่อระดมความคิดเห็นและร่วมแสดงความคิดเห็นในการพิจารณาข้อเท็จจริงจากข้อมูลต่าง ๆ ที่รวบรวมได้มาวิเคราะห์ และวินิจฉัยหาสาเหตุของพฤติกรรม ตลอดจนหาทางช่วยเหลือ ส่งเสริม ป้องกัน หรือแก้ไขพฤติกรรมต่าง ๆ ให้แก่บุคคล

2.2 ประโยชน์ของการร่วมประชุมปรึกษารายกรณี

การประชุมปรึกษารายกรณี มีประโยชน์ดังนี้

1. เป็นประโยชน์โดยตรงกับบุคคลที่ถูกศึกษารายกรณี ซึ่งจะได้รับการช่วยเหลือให้มีการปรับตนเอง และแก้ไขปัญหของตนเองให้ดียิ่งขึ้น

2. เป็นประโยชน์สำหรับผู้ที่มีส่วนร่วมในการประชุม โดยเฉพาะครูจะได้เห็นคุณค่าประโยชน์ของการศึกษารายกรณี

3. ช่วยให้ผู้บุคคลได้รับการพิจารณาปัญหาตามข้อเท็จจริง และเป็นการลดความโน้มเอียงหรือการมองบุคคลในแง่ร้ายต่าง ๆ โดยไม่มีการพิจารณาอย่างแท้จริง เช่น ครูมองนักเรียนคนหนึ่งว่าเป็นเด็กเกียจคร้าน ชอบโกหก ชอบขโมย เป็นต้น

2.3 รูปแบบของการประชุมปรึกษาหารือ

การประชุมปรึกษารายกรณี มี 3 รูปแบบ ดังนี้ (กมลรัตน์ หล้าสูงษ์, 2529 : 600 - 603)

2.3.1 การประชุมเฉพาะผู้เชี่ยวชาญในปัญหาหรือกรณีนั้น ๆ และผู้ใกล้ชิดตลอดจนผู้เกี่ยวข้อง เช่น ครูแนะแนว ครูประจำชั้น ครูประจำวิชา บิดา มารดา หรือผู้ปกครอง เป็นต้น

2.3.2 การประชุมกลุ่มใหญ่ จะประกอบด้วยบุคคลหลายฝ่าย ดังนี้

1. ผู้เชี่ยวชาญ เช่น จิตแพทย์ นักจิตวิทยา ครูแนะแนว เป็นต้น
2. ผู้ใกล้ชิด เช่น บิดา มารดา ผู้ปกครอง เป็นต้น
3. ผู้เกี่ยวข้อง เช่น ครูประจำชั้น ครูประจำวิชา เป็นต้น

2.3.3 การประชุมกลุ่มเล็ก จะประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญ ได้แก่ ครูแนะแนวและผู้ใกล้ชิดที่เกี่ยวข้องกับปัญหาหรือกรณีนั้น ๆ โดยตรง เช่น บิดา มารดา ผู้ปกครองของผู้รับการศึกษา

จากรูปแบบของการประชุมปรึกษารายกรณื่อดังกล่าว กมลรัตน์ หล้าสูงษ์ (2529 : 603 - 604) รูปแบบที่ 2 เป็นที่นิยมใช้มากที่สุด และจะต้องเน้นการรักษาความลับมากที่สุด นอกจากนั้นในการประชุมปรึกษารายกรณีทุกรูปแบบ จะต้องมีการพิจารณาในการประชุมซึ่งอาจจะเป็นผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ใดก็ได้ จะต้องเป็นผู้ศึกษารายกรณีเป็นผู้รายงานผลจากการศึกษาตลอดจนชี้แจงเหตุผลหรือจุดมุ่งหมาย ส่วนเวลาที่ใช้ในการประชุมมักใช้เวลาประมาณครั้งละ 1 ชั่วโมง โดยใช้ช่วงเวลาที่สมาชิกทุกคนหรือส่วนใหญ่พร้อม ทั้งนี้เพื่อประสิทธิภาพในการประชุม ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้การประชุมปรึกษารายกรณี แบบการประชุมกลุ่มเล็ก

2.4 กระบวนการในการจัดประชุมปรึกษารายกรณี

กระบวนการประชุมปรึกษารายกรณี มี 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นเตรียมการ
2. ขั้นดำเนินการประชุม
3. ขั้นยุติการประชุม

ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ขั้นเตรียมการ

ในขั้นเตรียมการ มีการปฏิบัติ ดังนี้

- 1.1 การเตรียมบุคคล โดยการออกจดหมายเชิญไปยังประธานและสมาชิก โดยระบุ วัน เวลา สถานที่ และจุดมุ่งหมายในการประชุม
- 1.2 เตรียมสถานที่ เป็นการจองสถานที่ล่วงหน้าให้มีขนาดพอเหมาะกับสมาชิก รวมทั้งระบบแสง เสียง ที่จำเป็นต้องใช้ในการประชุม
- 1.3 เตรียมข้อมูล อาจเตรียมเฉพาะผู้ศึกษารายกรณีสำหรับรายงานในที่ประชุม หรืออาจมีบันทึกย่อแจกแก่สมาชิกที่เข้าร่วมประชุม ซึ่งแล้วแต่กรณี

2. ขั้นตอนการประชุม

ในขั้นดำเนินการประชุม มีการปฏิบัติดังนี้

- 2.1 ประธานกล่าวเปิดประชุมและแนะนำผู้ทำการศึกษารายกรณีพร้อมทั้งอนุญาตให้ผู้ศึกษารายกรณีรายงานผลการศึกษาแก่สมาชิกในที่ประชุม
- 2.2 ผู้ทำการศึกษารายกรณีรายงานข้อมูลต่าง ๆ ที่ศึกษาไปแล้วแก่ที่ประชุม
- 2.3 ประธานเปิดโอกาสให้สมาชิกซักถามข้อมูลหรือข้อสงสัยจากผู้ศึกษา
- 2.4 สมาชิกทุกคนร่วมแสดงความคิดเห็น
- 2.5 ประธานสรุปข้อพึงปฏิบัติตามความเห็นของสมาชิกส่วนใหญ่ในที่ประชุม โดยมีเลขานุการเป็นผู้จดบันทึกการประชุม และปิดการประชุม

3. ขั้นตอนการประชุม

การยุติการประชุมปรึกษากรณี กระทำเมื่อประธานสรุปข้อพึงปฏิบัติตามความเห็นของสมาชิกส่วนใหญ่ในที่ประชุมแล้ว ประธานจะกล่าวขอบคุณสมาชิกและปิดการประชุม

2.5 ข้อควรระวังในการประชุมปรึกษากรณี

การประชุมปรึกษากรณี ผู้ร่วมประชุมมีข้อควรระวังดังนี้

1. จะต้องให้ข้อมูลตามข้อเท็จจริง โดยปราศจากอคติ
2. ไม่นำคำกล่าวที่ไม่มีพยานหลักฐานมาแสดงได้จริงมากว่าในที่ประชุม

1.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษารายกรณี

ภรณ์ ธรรมาภรณ์พิลาส (2513 : 73 - 77) ได้ทำการศึกษาสาเหตุการหนีเรียนของนักเรียน 3 คน พร้อมทั้งวิธีการให้คำปรึกษาเพื่อช่วยเหลือ ผลปรากฏว่าสาเหตุที่ทำให้

เด็กหนึ่งเรียนนั้น แตกต่างกันในแต่ละราย เด็กบางรายมีปัญหาเกี่ยวกับความสามารถทางการเรียนดีกว่าเพื่อน ๆ ในห้องเรียนเดียวกัน ทำให้เมื่อการเรียน ไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับบุคคลอื่น ๆ ได้ เด็กบางรายมีปัญหาทางด้านอารมณ์ขาดความรักจากบิดา มารดา มองโลกในแง่ร้าย มีปัญหากับน้ำหนักตัวไม่ยอมรับความจริง บางครั้งสาเหตุการหนีเรียนเกิดจากการอับอายเสียใจตามใจเกินไปและอยู่ในกลุ่มเพื่อนเกเร มีการเรียนอ่อน มีปัญหาเกี่ยวกับเศรษฐกิจทางบ้าน และมีปัญหาทางด้านสังคมปรับตัวเข้ากับเพื่อนไม่ได้ เพราะถูกผู้ปกครองใช้วิธีการอับอายเสียใจแบบเข้มงวดตามกฎเกณฑ์มากเกินไป

สาริกา กาญจนะ (2518 : 87 - 92) ได้ศึกษาเด็กเป็นรายกรณีของนักเรียน 6 คน โดยผ่านการบำบัดด้วยหนังสือเพื่อให้เด็กมีการยอมรับตนเอง ลดความวิตกกังวล และมีความเชื่อเพื่อ ซึ่งเป็นกลุ่มปัญหา 3 กลุ่ม โดยแบ่งเด็กออกเป็นกลุ่มปัญหาละ 2 คน แล้วนำมาศึกษาเฉพาะคนเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมและความคิดเห็น หลังจากการบำบัดด้วยหนังสือโดยใช้การทดสอบด้วยแบบสอบถาม ผลปรากฏว่า เด็กมีการยอมรับตัวเองมากขึ้น เด็กมีความวิตกกังวลน้อยลง และเด็กมีความเชื่อเพื่อมากขึ้น เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ทั้ง 3 กลุ่มปัญหา

มัทนีย์ บุรณเขตต์ (2532 : 80 - 85) ได้ศึกษาลักษณะภูมิหลัง และสภาวะทางจิตใจของหญิงที่ถูกข่มขืนอย่างละเอียด โดยศึกษาเป็นรายกรณี จำนวน 10 ราย กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้หญิงหรือเด็กที่ถูกข่มขืน ได้รับความช่วยเหลือ และติดต่อกับโครงการบ้านดอนมรรณกลุ่มเพื่อนหญิง ผลการวิจัยพบว่า เหตุการณ์ข่มขืนที่เกิดขึ้นมีผลกระทบต่อกรณีศึกษาทั้งทางด้านร่างกาย ด้านจิตใจ และด้านสังคม ส่วนใหญ่ถูกข่มขืนโดยคนคุ้นเคยในครอบครัว สถานที่เกิดเหตุมักเกิดขึ้นภายในบ้านของตนเอง จำนวนผู้หญิงที่ถูกข่มขืนทั้งหมด 10 ราย มาจากครอบครัวที่อบอุ่นจำนวน 1 ราย และมาจากสภาพครอบครัวที่ไม่อบอุ่นจำนวน 9 ราย สภาวะทางจิตใจพบว่าผู้หญิงที่ถูกข่มขืนส่วนใหญ่ มีสภาวะด้านการแสดงออกไม่เป็นไปตามวัยกลไกทางจิตที่พบบ่อยได้แก่ การเก็บกด การถดถอย การปฏิเสธ และการกล่าวโทษตัวเอง ส่วนการแสดงออกทางอารมณ์นั้น ส่วนใหญ่เก็บกดแต่มีแนวโน้มจะระเบิดออกมาได้ถ้ามีความเครียดสูง นอกจากนั้นยังมีความรู้สึกเป็นปมด้อยในชีวิตและยังฝังใจกับเหตุการณ์ที่ถูกข่มขืน

วัชรภรณ์ อภิวัชรางกูร (2535 : 166 - 170) ได้ศึกษารายกรณีของนักศึกษาพยาบาลจำนวน 3 คน ที่มีแนวโน้มกระทำอัตวินิบาตกรรม ผลจากการศึกษาพบว่า สาเหตุของการกระทำอัตวินิบาตกรรม ประกอบด้วยสาเหตุใหญ่ ๆ 2 สาเหตุ คือ สาเหตุด้านบุคคล และสาเหตุด้านสิ่งแวดล้อม สาเหตุด้านบุคคล ได้แก่ สาเหตุด้านร่างกาย และจิตใจ ปัญหาที่พบ คือ ความผิดปกติทางด้านบุคลิกภาพ มีพัฒนาการทางบุคลิกภาพไม่ดี ไม่สามารถพัฒนาตนเองได้

จึงเกิดความรู้สึกไม่ปลอดภัย ตัวเองไม่มีความภาคภูมิใจในตนเองลดลง ความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นไม่ดี ส่วนสาเหตุด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ลักษณะการเลี้ยงดูบุตรที่ไม่ถูกต้องทำให้เด็กขาดความเป็นตัวของตัวเอง ไม่มั่นใจในตนเองมีความรู้สึกขาดความรัก เห็นคุณค่าในตนเองต่ำ และสาเหตุด้านสิ่งแวดล้อมอีกข้อหนึ่ง ได้แก่ สภาพครอบครัวแตกแยก ในครอบครัวแตกแยก บิดามารดาจะมีความขัดแย้ง ไม่เข้าใจซึ่งกันและกัน ทำให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งต้องรับภาระในการเลี้ยงดูบุตร ความเครียด และความหงุดหงิดจากบิดามารดาจะถ่ายทอดไปสู่บุตรเด็กจะรู้สึกมีปมด้อย ขาดความมั่นคงหวาดหวั่น ปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมรอบ ๆ ตัวได้ยาก

ประจิม เมืองแก้ว (2536 : 132 - 141) ได้ศึกษารายกรณีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ ผลการศึกษาพบว่า สาเหตุที่ทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ คือ สาเหตุจากตัวนักเรียน สาเหตุจากภูมิหลังทางครอบครัว และสาเหตุจากปัญหาการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน สาเหตุจากตัวนักเรียนที่พบ ได้แก่ บุคลิกภาพไม่เหมาะสม ขาดแรงจูงใจในการเรียน การมีนิสัยในการเรียนไม่ถูกต้อง การมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อการศึกษา ปัญหาสุขภาพร่างกายไม่แข็งแรงและปัญหาพื้นฐานทางการศึกษาดำ สาเหตุทางภูมิหลังครอบครัว ได้แก่ การอบรมเลี้ยงดูไม่ถูกต้อง ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวอยู่ในระดับต่ำ ระดับการศึกษาของบิดามารดาอยู่ในระดับต่ำ ปัญหาความสัมพันธ์ทางบ้านไม่ดี และปัญหาสิ่งแวดล้อมทางบ้านไม่ดี ส่วนสาเหตุจากปัญหาการจัดการเรียนการสอนไม่เหมาะสม การมีจำนวนอาจารย์ผู้สอนไม่สอดคล้องกับจำนวนนักเรียน ทำให้การจัดการเรียนการสอนไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

อังสนา เปะนันท์ (2536 : 91) ได้ศึกษารายกรณีของนักเรียนชั้นประถมศึกษาที่มีพฤติกรรมสุดดุดมสารระเหย ผลการศึกษาพบว่า พฤติกรรมสุดดุดมสารระเหยของนักเรียน มีสาเหตุจากลักษณะส่วนตัวของเด็ก ที่มีการพัฒนาบุคลิกภาพไม่เหมาะสม มาจากสภาพครอบครัวแตกแยก บิดามารดามีการทะเลาะกันบ่อย ขาดความอบอุ่นจากครอบครัว การอบรมเลี้ยงดูไม่เหมาะสม ที่อยู่อาศัยในแหล่งชุมชนแออัด ซึ่งมีการระบาดของยาเสพติด

นิธิมา สุวนิช (2537 : 80 - 51) ได้ศึกษารายกรณีของวัยรุ่นที่ติดยาเสพติด ผลการศึกษาพบว่า พฤติกรรมเสพติดอื่นของวัยรุ่น มีสาเหตุมาจากลักษณะส่วนตัวของวัยรุ่นที่พัฒนาบุคลิกภาพไม่เหมาะสม มาจากสภาพครอบครัวแตกแยก และสถานที่อยู่อาศัยอยู่ในแหล่งชุมชนแออัดที่มีการระบาดของยาเสพติด

รุ่งทิพย์ ยอดประตุ (2537 : 106 - 109) ได้ศึกษารายกรณีของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีพฤติกรรมก่อวินในชั้นเรียน ผลการศึกษาพบว่าพฤติกรรมก่อวินในชั้นเรียนมีสาเหตุมาจากตัวเด็ก โดยปัญหาที่พบคือเด็กขาดความรักความอบอุ่นจากบิดามารดา ทำให้เกิดความรู้สึกไม่มั่นคง ส่วนสาเหตุจากสิ่งแวดล้อม ปัญหาที่พบคือสภาพครอบครัว การอบรมสั่งสอน

บรรยากาศของครอบครัว การประพฤติปฏิบัติของบิดามารดา และสมาชิกในครอบครัวล้วนมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมก่อนวัยในชั้นเรียน และอีกสาเหตุหนึ่ง คือ การเลือกคบเพื่อน

ธวัชวรรณ พิมพ์งาม (2538 : 137 - 143) ได้ศึกษารายกรณีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่มีปัญหาการปรับตัว ผลการศึกษาพบว่าปัญหาการปรับตัวของนักเรียนมีสาเหตุมาจากลักษณะส่วนตัวของเด็ก คือ เด็กเกิดความไม่สบายใจ และมีความเครียดเนื่องมาจากการไม่สามารถตอบสนองความต้องการพื้นฐานของตนเองได้ อีกสาเหตุหนึ่ง คือ สิ่งแวดล้อมทางบ้าน ได้แก่ การอบรมเลี้ยงดูที่ไม่เหมาะสม

จากการศึกษารายกรณี ในเรื่องดังกล่าวข้างต้น พบว่า การศึกษารายกรณีสามารถใช้ได้ผลเกี่ยวกับการแก้ปัญหา เด็กวัยรุ่นที่มีปัญหาทางครอบครัวหรือมีพฤติกรรมไม่เหมาะสมอันจะเกิดความเดือดร้อนต่อตนเองและสังคม โดยการศึกษารายกรณีนั้นได้มีการช่วยเหลือป้องกันและส่งเสริมกับผู้รับการศึกษา จากการศึกษาที่กล่าวมาทั้งหมด ผู้รับการศึกษามีพฤติกรรมที่ดีขึ้นมีการพัฒนาตนเองในทางที่ดีขึ้น ผู้วิจัยคิดว่าการศึกษารายกรณี เป็นวิธีหนึ่งที่สามารถใช้แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับเด็กได้ โดยเฉพาะปัญหาการปรับตัวในครอบครัวของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนชุมชนวัดบางชัน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

2. การปรับตัวในครอบครัว

2.1 ความหมายของการปรับตัว

ในเรื่องการปรับตัวมีผู้ให้คำจำกัดความและความหมายไว้มากมายประการ คือ Lazarus (1969 : 17 - 18) อธิบายความเป็นมาของ “การปรับตัว” ว่าการปรับตัวมีกำเนิดมาจากวิชาชีววิทยา กล่าวคือ ดาร์วิน (Charles Darwin) เป็นผู้เริ่มใช้คำว่า “การปรับตัว” (Adaptation) ในทฤษฎีวิวัฒนาการที่ว่า สิ่งมีชีวิตที่สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาวะแวดล้อมของโลกที่เต็มไปด้วยภัยอันตรายได้เท่านั้นที่จะดำรงชีวิตอยู่ได้ การปรับตัวในแง่ชีววิทยา เป็นการปรับตัวที่เป็นไปตามสภาพความต้องการของร่างกาย แต่ในแง่จิตวิทยา หมายถึง การปรับตัวที่เป็นไปตามสภาพความต้องการของจิตใจ ลาซารัสกล่าวถึง การปรับตัวของมนุษย์ว่าเป็นไปตามแรงผลักดันสองอย่างคือ

1. แรงผลักดันจากภายนอก (External Demands) เกิดจากการที่มนุษย์อยู่ท่ามกลางสิ่งแวดล้อม การที่มนุษย์ต้องอยู่ร่วมกัน และต้องผูกพันกับผู้อื่น ดังนั้นคนเราจึงต้องปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและสังคม ซึ่งเริ่มตั้งแต่วัยเด็กจนถึงวัยผู้ใหญ่
2. แรงผลักดันจากภายใน (Internal Demands) อันได้แก่ความต้องการ อาหาร น้ำ และความอบอุ่น เพื่อให้สามารถดำรงชีพอยู่ได้ด้วยความสุข และอีกส่วนเกิดจากสภาวะทางจิตซึ่ง

เป็นผลของการเรียนรู้ เช่น ความต้องการความอบอุ่นใจ ความต้องการเป็นที่ยอมรับของสังคม และความต้องการความสำเร็จ

รอเจอร์ส (Rogers, 1947 : 358) กล่าวถึงการปรับตัวที่ดีว่า การปรับตัวที่ดี คือ การที่บุคคลมีความเข้าใจในตนเอง และเข้าใจบุคลิกภาพของตนเอง เมื่อบุคคลรู้จักตนเอง รู้จักคุณภาพความสามารถ แรงบันดาลใจและทัศนคติที่ดีต่อตนเองตลอดจนเข้าใจสัมพันธ์ภาพที่มีต่อบุคคลอื่น ก็จะไม่มีความตึงเครียด ซึ่งเป็นการปรับตัวที่ดีทางจิตวิทยา

เฮิร์ลลอค (Hurlock, 1950 : 428) กล่าวว่า ถ้าเด็กมีการปรับตัวดี จะมีลักษณะยอมรับสภาพตนเองมีความเชื่อมั่นในตนเองว่าสามารถจะช่วยเหลือผู้อื่นได้มีความเป็นประชาธิปไตย มีวิธีสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นได้ดี และสนใจคนอื่น

กิลเมอร์ (Gilmer, 1971 : 75) ให้ความหมายของการปรับตัวไว้ว่า หมายถึง การรับรู้ของบุคคลเกี่ยวกับตนเองและสภาพแวดล้อม โดยจะไม่เทียบกับเกณฑ์หรือระเบียบใด ๆ ทั้งสิ้น เป็นการรับรู้ตนเองของแต่ละบุคคล

โคลแมน และ แฮมเมน (Coleman และ Hammen ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์, 2528 : 71 ; อ้างอิงมาจาก Coleman and Hammen, 1974 : 535) กล่าวว่า การปรับตัว หมายถึง ผลของความพยายามของบุคคลที่พยายามปรับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นแก่ตนเอง ไม่ว่าปัญหานั้นจะเป็นปัญหาด้านบุคลิกภาพ ด้านความต้องการ หรือด้านอารมณ์ ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม จนเป็นสภาพการณ์ที่บุคคลนั้นสามารถอยู่ได้ในสภาพแวดล้อมนั้น ๆ สำหรับในประเทศไทย สุชา จันทน์เอม (2522 : 135 -136) ให้ความหมายของการปรับตัวไว้ว่า การปรับตัว หมายถึง ขบวนการที่บุคคลได้แสดงพฤติกรรมเพื่อให้บรรลุเป้าหมายต่าง ๆ ในสิ่งแวดล้อมของเขา มนุษย์ทุกคนต้องมีการปรับตัวตราบเท่าที่เขายังดำรงชีวิตอยู่ ต้องแก้ปัญหาเพื่อความสำเร็จในการทำงานเพื่อทำมาหาเลี้ยงชีพเพื่อสนองความต้องการทั้งกาย ทางจิตใจ และทางสังคม

สงวน สุทธิเลิศอรุณ (2524 : 118) อธิบายไว้ว่า การปรับตัว หมายถึงความพยายามของบุคคลที่จะเปลี่ยนแปลง และปรับปรุงพฤติกรรมของตนให้เข้ากับสภาพแวดล้อม และสถานการณ์ต่าง ๆ ที่ตนเกี่ยวข้องอยู่

กมลรัตน์ หล้าสูงษ์ (2524 : 180) กล่าวว่า การปรับตัว หมายถึง กระบวนการที่บุคคลพยายามปรับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นแก่ตนเอง ไม่ว่าจะเป็นปัญหาด้านอารมณ์ ด้านบุคลิกภาพ และด้านความต้องการให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม จนเป็นสภาพการณ์ที่สามารถอยู่ได้ในสังคม หรือในสภาพแวดล้อมนั้น ๆ

สุรางค์ จันทน์เอม (2526 : 68) อธิบายว่า การปรับตัว หมายถึง การที่บุคคลแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายปลายทางในสิ่งแวดล้อมของตน มนุษย์ทุกคนจะต้องมีการปรับตัวด้วยกันทั้งสิ้น แต่ละคนจะมีแบบแผนในการปรับตัวแตกต่างกันออกไป เพื่อสนองความต้องการทางร่างกาย เช่น อาหาร การออกกำลังกายแล้ว ยังสนองความต้องการด้านสังคมอีกด้วย เช่น การช่วยให้ทำงานร่วมกับผู้อื่นด้วยความราบรื่น การทำให้เพื่อนฝูงชอบในด้านอารมณ์ก็เช่นเดียวกับเมื่อมนุษย์ได้รับในสิ่งที่ตนต้องการแล้ว ความตึงเครียดต่าง ๆ ก็ย่อมคลายลงไป

กุลวรรณ วิทยาวงศ์รุจิ (2526 : 7) ได้นิยามคำว่า การปรับตัวไว้ว่าการปรับตัว หมายถึง ขบวนการที่บุคคลใช้เพื่อที่จะทำให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยการประพฤติปฏิบัติตนได้ตามแนวทางส่วนใหญ่ของสังคมตลอดจนเข้าใจสภาพของตนเอง และสภาพความสัมพันธ์กับผู้อื่น

ดารณี ประคองศิลป์ (2530 : 24) ได้กล่าวว่า การปรับตัว หมายถึง การรับรู้ของบุคคลในระดับปกติ จากจิตสำนึก เกี่ยวกับอารมณ์ สังคม และสิ่งแวดล้อม

สิริชัย ประทีปฉาย (2533 : 177) ได้กล่าวว่า การปรับตัว หมายถึง บุคคลต้องหาวิธีการต่าง ๆ จัดความไม่สบายใจให้หมดไป เพื่อให้สภาพจิตใจของตนปกติ เมื่อบุคคลมีความต้องการก็ย่อมจะต้องต่อสู้ เพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ต้องการ การต่อสู้ดิ้นรนเป็นความพยายามที่จะแก้ปัญหาในความเป็นอยู่ประจำวัน

วรรัตน์ ประสิทธิ์ธัญกิจ (2537 : 28) ให้ความหมายของการปรับตัวไว้ว่า หมายถึง สภาพจิตใจของคนเราที่ประสบและรับรู้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสิ่งแวดล้อมรอบข้างอันได้แก่ปัญหาด้านสุขภาพ พัฒนาการทางกาย ปัญหาที่พบในโรงเรียนหรือครอบครัว ปัญหาด้านการเงิน การงาน และอนาคต ปัญหาด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนและบุคคลทั่วไปตลอดจนความกังวลใจเกี่ยวกับตนเอง

จากความหมายของ “การปรับตัว” ที่หลายท่านได้กล่าวไว้ ผู้วิจัยมีความคิดว่าชีวิตของทุกคนจะดำรงอยู่ได้ ย่อมขึ้นอยู่กับปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ที่อยู่รอบตัว ซึ่งหมายความว่า การปรับตัว หมายถึง กระบวนการที่มนุษย์ปรับปรุงตนเองให้เข้ากับความเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ หรือปัญหาอุปสรรคที่กำลังประสบอยู่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ละสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข และนั่นแสดงให้เห็นว่าผู้คนที่จะสามารถปรับตัวได้ดีย่อมมีพื้นฐานมาจากคนที่มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตดี จึงจะส่งผลให้คนเรานั้นมีความสุข ดังคำปรัชญาของอาริสโตเติล ที่กล่าวว่า

“สุขภาพจิต เป็นเรื่องของการปรับตัวให้มีความสมดุลระหว่างหน้าที่การงาน ความรัก และการสันตนาการ เพราะในทุกแห่งทุกสังคมจะมีการทำงาน ความรัก และสันตนาการเป็น กิจกรรมประจำของมนุษย์”

2.2 ทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวกับการปรับตัว

2.2.1 ทฤษฎีการปรับตัว

ในที่นี้จะกล่าวถึงทฤษฎีการปรับตัวของอีริคสัน และทฤษฎีการปรับตัวของรอยล์ ดังนี้

2.2.1.1 ทฤษฎีการปรับตัวของอีริคสัน

อีริคสัน (ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจักษ์จะนิก. 2524 : 10 - 12 ; อ้างอิงมาจาก Erikson. 1959 : 88 - 94) กล่าวว่า สิ่งที่มีความสำคัญที่สุดในการปรับตัว คือ ความสัมพันธ์กับผู้ที่เกี่ยวข้องแวดล้อมคนในช่วงนั้น ๆ ครอบครัวจึงมีส่วนเกี่ยวข้องกับความสามารถในการปรับตัวของเด็กมาก ครอบครัวมีความสำคัญในการวางพื้นฐานทางจิตใจให้แก่บุคคลตั้งแต่วัยทารกเป็นต้นมา ความจำเป็นที่จะต้องปรับตัวของบุคคล เนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย ทางความรู้ ความสามารถ และความเปลี่ยนแปลงสภาพทางสังคม การที่บุคคลจะปรับตัวได้ดีเพียงใดนั้น อยู่ที่ความสัมพันธ์ของบุคคลนั้นที่มีต่อสิ่งแวดล้อมรอบตน อีกทั้งความสนใจในการปรับตัวได้ดีในขั้นก่อนจะมีอิทธิพลต่อความสามารถปรับตัวในขั้นต่อไปด้วยนอกจากนี้ ทฤษฎีของอีริคสัน กล่าวว่า เด็กต้องปรับตัวเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางสรีระและสังคม การเปลี่ยนแปลงทางสรีระประกอบกับการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว และพื้นฐานทางจิตใจแต่เดิมของเด็ก ซึ่งจะส่งผลร่วมกันต่อความสามารถในการปรับตัวของบุคคลในแต่ละช่วงอายุ แม้แต่ในช่วงวัยรุ่น วัยรุ่นยังต้องการความอบอุ่นและความเข้าใจจากครอบครัว ฉะนั้น ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวจึงมีความสำคัญมากต่อสุขภาพจิตของทั้งเด็กและวัยรุ่นเป็นอย่างยิ่ง

ทฤษฎีการปรับตัวของอีริคสัน มีประโยชน์ในการช่วยอธิบายความเกี่ยวข้องระหว่างครอบครัว กับสุขภาพจิตของบุคคลในวัยเด็ก ทฤษฎีนี้ได้เน้นวิธีการอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบรักสนับสนุน และแบบใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์ของบุคคลในวัยเด็กเล็กจนถึงวัยรุ่น นอกจากนั้น ทฤษฎีของอีริคสันได้ชี้ให้เห็นข้อขัดแย้งระหว่างบิดา มารดากับเด็กซึ่งอาจจะเกิดได้ทุกระดับอายุ โดยเฉพาะในวัยรุ่น อันเป็นสาเหตุหนึ่งที่ขัดขวางความสามารถในการปรับตัวของเด็ก นอกจากนี้ การปฏิบัติต่าง ๆ ของบิดามารดาต่อเด็กจะเป็นที่พอใจของเด็กเพียงใดย่อมขึ้นอยู่กับความต้องการและความสามารถในด้านต่าง ๆ ตลอดจนพัฒนาการทางอารมณ์เชิงสังคมของเด็กด้วย

จะเห็นได้ว่าทฤษฎีการปรับตัวของอีริคสันนี้ ให้ความสำคัญของครอบครัว เพราะเป็นสถาบันที่วางพื้นฐานทางจิตใจแก่บุคคลที่ส่งผลต่อการปรับตัวของบุคคลในแต่ละวัยนอกจากนั้นความสัมพันธ์ของบุคคลภายในครอบครัว ยังเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยส่งเสริมสุขภาพจิตของเด็กด้วย

2.2.1.2 ทฤษฎีการปรับตัวของรอยย์

รอยย์ (Roy, 1974 : 135 - 138) กล่าวถึงพื้นฐานความเชื่อเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ว่า ประกอบด้วยร่างกาย จิตใจ และสังคม ซึ่งทำงานผสมผสานเป็นหน่วยเดียวกัน เพื่อคงภาวะปกติสุขหรือภาวะสุขภาพดี ความเจ็บป่วยหรือสิ่งกระตุ้นต่าง ๆ เกิดจากการเปลี่ยนแปลงจากภายนอก หรือภายในบุคคลที่เข้าสู่ระบบชีวิต จะก่อให้เกิดความกระทบกระเทือนต่อบุคคล ทั้งด้านร่างกาย จิตใจและสังคม ดังนั้น บุคคลจึงต้องมีการปรับตัวเพื่อรักษาความสมดุลของร่างกายจิตใจและสังคมบุคคล บุคคลที่ประสบความสำเร็จในการปรับตัว จะมีความมั่นคงในชีวิต ซึ่งมีพฤติกรรมที่แสดงออกให้เห็นคือ มีสุขภาพดี ยอมรับความเป็นจริง มีความพึงพอใจในชีวิต เป็นต้น ส่วนผู้ที่ประสบความล้มเหลวในการปรับตัวก่อให้เกิดปัญหาด้านสุขภาพไม่ยอมรับความเป็นจริง มีความเครียด เป็นต้น

การปรับตัวเพื่อคงภาวะสมดุลในบุคคลนั้น รอยย์ (Roy) ได้รวบรวมพฤติกรรมการปรับตัวของมนุษย์ไว้เป็น 4 ประเด็น คือ

① พฤติกรรมการปรับตัวตามความต้องการทางด้านสรีรวิทยา (Physiological Needs) เพื่อรักษาภาวะของการมีสุขภาพดี

2. พฤติกรรมการปรับตัวตามมโนทัศน์ของตนเอง (Self Concept) มีพื้นฐานมาจากความต้องการทางด้านจิตใจเป็นความรู้สึกนึกคิดที่บุคคลมีต่อตนเอง หากบุคคลมีความมั่นคงทางจิตใจ มีความเชื่อมั่นและมองเห็นคุณค่าของตนเอง ยอมรับความเป็นจริงย่อมปรับตัวได้ดีกว่าบุคคลที่มองตนเองไร้ค่า และไม่ยอมรับความเป็นจริง

3. พฤติกรรมการปรับตัวตามบทบาทหน้าที่ (Role Function) เป็นการตอบสนองความต้องการ เพื่อคงไว้ซึ่งความมั่นคงทางสังคม ในสถานการณ์ใดก็ตามที่บุคคลไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทของตนเองได้ บุคคลต้องมีการปรับตัวเพื่อแสดงบทบาทของตนให้เป็นไปตามปกติ แต่จะสำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับปรับตัวของบุคคลนั้น

4. พฤติกรรมการปรับตัวตามความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับผู้อื่น (Interdependence Relations) เป็นการตอบสนองความต้องการพื้นฐานของบุคคล เพื่อคงไว้ซึ่งความมั่นคงทางสังคม ดังนั้นความเหมาะสมระหว่างการพึ่งตนเอง การพึ่งผู้อื่น และการให้ผู้อื่นพึ่งพาตนมีส่วนช่วยให้เกิดความมั่นคงทางด้านจิตใจและสังคม

สำหรับทฤษฎีการปรับตัวของรอยัล เน้นว่ามนุษย์จะปรับตัวเพื่อรักษาความสมดุลของร่างกายไว้ อันได้แก่ ความต้องการทางด้านร่างกาย ด้านความรู้สึกนึกคิดตามหน้าที่และความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับผู้อื่น ทั้งนี้เพื่อจุดมุ่งหมายที่ว่า ต้องการให้ตนเองมีความสุข สามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข

ผู้วิจัยเห็นว่า การปรับตัวเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งของมนุษย์ทุกคน โดยเฉพาะนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนชุมชนวัดบางชัน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี เพราะนักเรียนเหล่านี้จัดอยู่ในช่วงวัยรุ่น ซึ่งเป็นวัยที่มีปัญหาในเรื่องการปรับตัวอย่างมาก โดยเฉพาะการปรับตัวในครอบครัว

2.2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการปรับตัว

2.2.2.1 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวและบุคลิกภาพ

นิภา นิธยาน (2530 : 105 - 113) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของบุคลิกภาพไว้ 3 ประการ คือ

1. อิทธิพลของสภาวะพื้นฐานทางภายในเชิงชีววิทยา อันได้แก่ลักษณะพื้นฐานในการตอบโต้และศักยภาพทางพันธุกรรมของบุคคล
2. อิทธิพลของสภาวะแวดล้อมอันได้แก่สภาวะทุกอย่างที่แวดล้อมบุคคล
3. อิทธิพลของสภาวะความเป็น “คน” อันได้แก่การรับรู้ และความเข้าใจที่บุคคลได้รับจากประสบการณ์ทุกอย่างในชีวิตของตน ซึ่งแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล

นอกจากปัจจัยหลักที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวและพฤติกรรม 3 ประการดังกล่าวแล้ว ยังมีผู้ค้นพบปัจจัยมากมายหลายอย่าง ซึ่งมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการกำหนดพฤติกรรมการปรับตัวในวัยเด็ก และการเปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพในวัยรุ่น ซึ่งได้ชื่อว่าเป็นวัยวิกฤติแห่งการปรับตัว ตลอดจนการสร้างแบบแผนบุคลิกภาพในวัยผู้ใหญ่ ปัจจัยเหล่านี้ ได้แก่

1. อิทธิพลของสภาวะเคมีภายในร่างกาย หรือระบบการทำงานของระบบต่อมไร้ท่อซึ่งทำหน้าที่ผลิตฮอร์โมน อันก่อให้เกิดสภาวะเคมีขึ้นภายในร่างกายและมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลทั้งทางร่างกายและจิตใจ ต่อมไร้ท่อที่สำคัญ เช่น ต่อมพิทูอิทารี ต่อมไทรอยด์ ต่อมอะดรีนาล และต่อมโกแนด

2. อิทธิพลของรูปทรงนับว่าเป็นอิทธิพลทางอ้อมของสรีระ และกายวิภาค ที่มีต่อพฤติกรรมการปรับตัว และบุคลิกภาพของคนเรา รูปทรงของเด็กแต่ละคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งขนาดของร่างกาย ความสวยงาม หรือความสง่างามที่มีผลต่อสังคมของเด็กอย่างยิ่ง เพราะว่าผู้เกี่ยวข้องย่อมพึงพอใจและส่งผลสะท้อนให้เด็กเกิดเจตคติ หรือ ความรู้สึกต่อตนเองในแง่ดีตามไปด้วย

3. อิทธิพลของสุขภาพ เห็นได้ว่าสภาพร่างกายในด้านสุขภาพความแข็งแรง อ่อนแอ หรือความมีโรคภัยไข้เจ็บมีผลต่อเจตคติ และพฤติกรรมของแต่ละคนไม่เพียงชั่วระยะเวลาที่เจ็บป่วย เท่านั้น แต่มีผลในระยะยาวด้วย เช่น เด็กที่มีอาการป่วยเรื้อรังมักจะแสดงออกในรูปพฤติกรรมที่ อ่อนเพลีย โกรธง่ายหงุดหงิด เอาใจยาก อัจฉริยะบางคนก็โศกดีกว่า เห็นแก่ตัว และขาดความ สะกดกลั่น เป็นสาเหตุขัดขวางการสังคมของเด็ก

ในการดำเนินชีวิตของมนุษย์เราทุกคน จำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม และสังคม นับตั้งแต่สิ่งแวดล้อมภายในครอบครัว โรงเรียน เพื่อนบ้านและชุมชน โดยมี วัฒนธรรมเป็นแกนกลางในการกำหนดแนวทางประพฤติกให้เป็นไปตามแบบฉบับที่วางไว้ และเป็นที่ยอมรับของสังคม เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและเพื่อความเป็นระเบียบ เพื่อประโยชน์ สุขแก่ทั้งส่วนตัวและส่วนรวม อีกทั้งการปรับตัวนั้นยังหมายถึงวิธีการที่มนุษย์ใช้แก้ปัญหา อุปสรรค ที่ตนเองประสบให้ผ่านพ้นปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ของชีวิตได้ เพื่อการดำรงชีวิต อย่างเป็นสุข

ถ้าพิจารณาสาเหตุที่มนุษย์ทุกคนพยายามจัดหากระบวนการมาแก้ไข้ปัญหา เพื่อให้ตนเองบรรลุความต้องการของตน เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีความสุขนั้น ซึ่งก็หมายถึงการปรับตัวนั่นเอง สาเหตุที่แท้จริงที่มนุษย์ต้องมีการปรับตัวเนื่องมาจากความต้องการพื้นฐานของมนุษย์นั่นเอง ดังที่ Abraham Maslow (อาวี พันธ์มณี. 2534 : 187 - 189) ได้จัดลำดับขั้นตามความต้องการของ มนุษย์ออกเป็นขั้นต่าง ๆ ไว้ 5 ขั้น

ลักษณะความต้องการของมาสโลว์ สามารถอธิบายได้ดังนี้

ขั้นที่ 1 ความต้องการทางสรีระ (Basic Physiological Need) เป็นความต้องการพื้นฐาน ที่สำคัญที่สุดทางด้านการดำรงชีวิต เช่น ความต้องการอาหาร น้ำ อากาศ และอุณหภูมิ เป็นต้น

ขั้นที่ 2 ความต้องการความปลอดภัยและมั่นคง (Safety and Security Needs) คือ ความต้องการความปลอดภัยมั่นคง ปลอดภัยจากความวิตกกังวล ตลอดจนการหลีกเลี่ยงอันตราย หรือความเจ็บปวดต่าง ๆ

ขั้นที่ 3 ความต้องการความรักและเป็นเจ้าของ (Love and Belongiing Needs) คือ ความต้องการความรัก ความอบอุ่น การมีส่วนร่วมรับผิดชอบในกิจการต่าง ๆ ตลอดจนการเข้าร่วมเป็นสมาชิกในหมู่คณะ

ขั้นที่ 4 ความต้องการที่จะได้รับการยกย่องจากผู้อื่น (Self Esteem Needs) คือ ความ ต้องการได้รับการยกย่องนับถือ เช่น ต้องการชื่อเสียง เกียรติยศ ความร่ำรวย ฐานะทาง สังคมและการยอมรับนับถือตนเอง และการยอมรับจากสังคม

ขั้นที่ 5 ความต้องการที่จะบรรลุถึงความต้องการของตนเองอย่างแท้จริง (Self Actualization) คือ ความต้องการสูงสุดของบุคคลที่จะต้องพยายามกระทำการต่าง ๆ ตามความเหมาะสม และความสามารถของตนเองให้เต็มที่ เพื่ออุทิศตนให้เป็นประโยชน์แก่วิทยาการและมวลมนุษยชาติซึ่งเป็นการอยู่เหนือความต้องการเกี่ยวกับชื่อเสียงเกียรติยศ ความร่ำรวย หรือการกระทำเพื่อตนเอง

2.2.2.2 ลักษณะของเด็กวัยรุ่นที่ปรับตัวได้ดีและมีสุขภาพจิตดี

ผู้ที่สามารถปรับตัวได้ดี มักจะเป็นผู้ที่มีสุขภาพจิตดี อันเป็นผลเนื่องมาจากความต้องการของบุคคลนั้นได้รับการตอบสนอง จึงไม่ประสบปัญหาความคับข้องใจหรือความวิตกกังวลใด ๆ บุคคลนั้นจึงเกิดความสุข และส่งผลถึงมีความสามารถในการปรับตัวได้ดีอีกด้วยตามที่ วีระ ไชยศรีสุข (2533 : 16 - 17) ได้สรุปถึงลักษณะของผู้ที่มีสุขภาพจิตดี ดังนี้

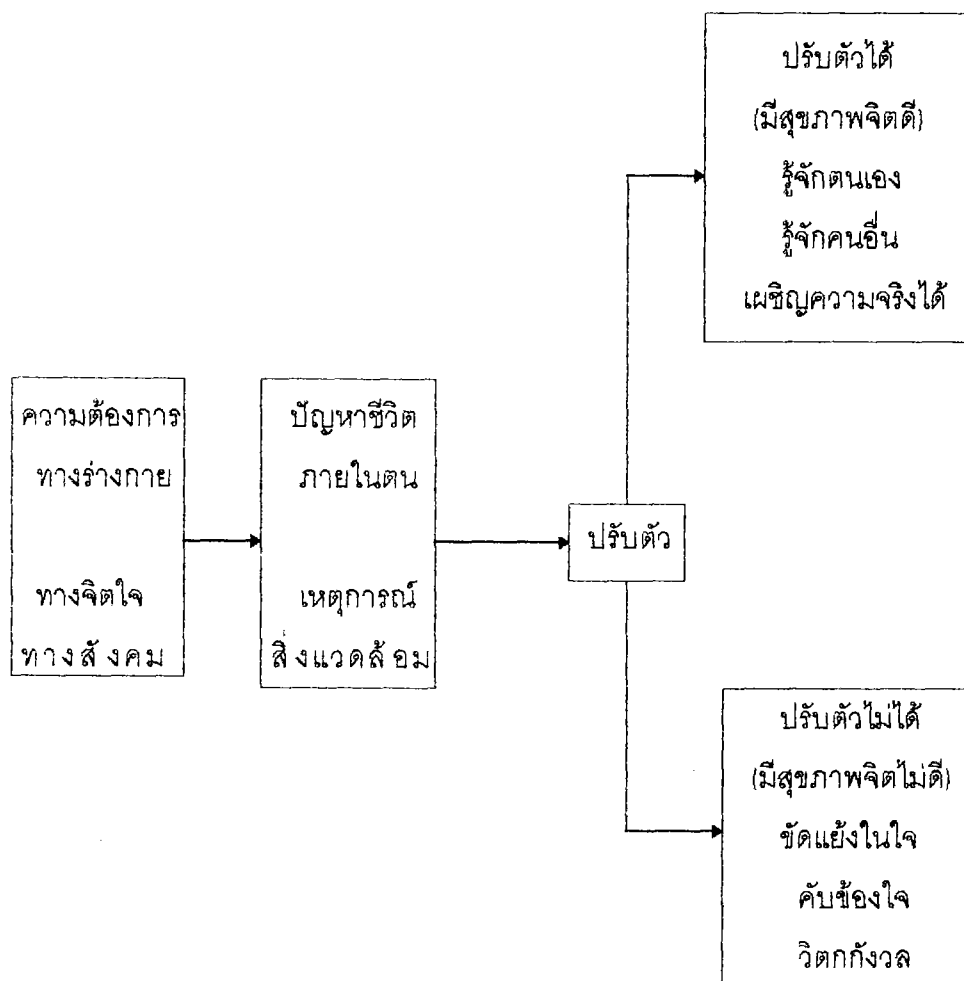
ลักษณะของผู้ที่มีสุขภาพจิตดี

1. เป็นผู้ที่มีความสามารถ และเต็มใจที่จะรับผิดชอบอย่างเหมาะสมกับระดับอายุ
2. เมื่อเผชิญกับปัญหาที่จะต้องแก้ไข เขาก็ไม่หาทางหลบเลี่ยง
3. สามารถตัดสินใจด้วยความกังวลน้อยที่สุด มีความรู้สึกขัดแย้งในใจน้อยที่สุด
4. เป็นผู้ที่สามารถอดทน อดกลั้นต่อความผิดหวังและภาวะคับข้องใจทางอารมณ์ได้ดี
5. เป็นผู้ที่ไม่พยายามที่จะเปลี่ยนแปลงความจริง
6. เป็นผู้ที่สามารถอดได้ รอได้ จนกว่าจะพบสิ่งใหม่ หรือทางเลือกใหม่ที่มีความสำคัญหรือดีกว่า
7. เป็นผู้ที่ยอมรับรู้จากความล้มเหลวของตนเอง แทนที่จะหาข้อแก้ตัวด้วยการหาเหตุผลเข้าข้างตนเอง หรือโยนความผิดให้แก่คนอื่น ๆ
8. เป็นผู้ที่จะแสดงความโกรธออกมาโดยตรง เมื่อเขาได้รับความเสียหายหรือถูกรังแก และแสดงออกเพื่อป้องกันความถูกต้องของเขาด้วยเหตุผล
9. เป็นผู้ที่สามารถระดมพลังที่มีอยู่ในตัวออกมาใช้ได้อย่างทันที และสามารถรวมพลังงานนั้นสู่เป้าหมายอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อความสำเร็จของเขา
10. เป็นผู้ที่สามารถปฏิบัติตนได้สมบทบาท รู้ว่าจะปฏิบัติอย่างไรเมื่อถึงเวลาทำงาน หรือเมื่อถึงเวลาเล่น

นอกจากที่ วีระ ไชยศรีสุข ได้สรุปเกี่ยวกับลักษณะของผู้ที่มีสุขภาพจิตดีไว้แล้ว นิภา นิธยาน (2530 : 155 - 157) ได้กล่าวไว้ถึงลักษณะของเด็กวัยรุ่นที่ปรับตัวได้ดี และมีสุขภาพจิตดี พอสรุปได้ดังนี้

1. มีความเชื่อมั่นและความรู้สึกมั่นคง อันก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในตัวเองไม่มีปมด้อย ในขณะที่เดียวกันก็รู้จักยอมรับความสามารถ และความสำเร็จของผู้อื่นที่เหนือกว่าตนมีความปรารถนาดีต่อผู้อื่นด้วยความจริงใจ กล้าเผชิญชีวิตโดยไม่ท้อแท้ต่ออุปสรรค
2. มีลักษณะอบอุ่นเป็นมิตร มีลักษณะนิสัยน่ารัก เมตตากรุณาต่อผู้อื่นด้วยน้ำใสใจจริง ไม่หวังผลตอบแทน ไม่เห็นแก่ตัว เกรงใจ และคำนึงถึงจิตใจของผู้อื่น
3. มีความรู้สึกตระหนักในคุณค่าของภาระหน้าที่ที่ปฏิบัติ การดำเนินชีวิตแต่ละวันเป็นไปอย่างมีคุณค่าและไม่น่าเบื่อหน่าย
4. พร้อมที่จะรับประสบการณ์ใหม่ ๆ และสนใจในกิจกรรมรอบตัว มีความสุขในสิ่งต่าง ๆ ตามความถนัดและความสนใจของตน
5. รู้จักรักษานามัยและสุขภาพร่างกายสม่ำเสมอ ทั้งในการกิน การนอน และการออกกำลังกาย เป็นต้น
6. มีความกล้าที่จะเผชิญความจริงในชีวิต กล้าที่จะเผชิญความจริงที่เกี่ยวกับสภาพของตนเองที่นำความทุกข์ใจมาให้ เช่น ความล้มเหลวและความผิดพลาดในชีวิต โดยไม่หาทางออกด้วยการกล่าวโทษผู้อื่น หรือกลบเกลื่อนข้อบกพร่องของตนเองด้วยวิธีการปรับตัวแบบต่าง ๆ
7. มีจิตใจหนักแน่นมั่นคง ไม่ท้อถอยและหวาดหวั่น พร้อมที่จะแก้ไขปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นเต็มกำลังความสามารถ
8. มีความสามารถในการปรับตัวได้ดี สามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมทางครอบครัวและสังคมได้ง่าย มีใจกว้างพอที่จะรับฟังความคิด และข้อโต้แย้งของผู้อื่น ในเวลาเดียวกันก็เป็นผู้ยึดมั่นในหลักการที่ดี มีมาตรฐานการประพฤติปฏิบัติสูง และยึดถือค่านิยมที่ดีงาม
9. มีอารมณ์ที่ช่วยส่งเสริมแทนที่จะขัดขวางสวัสดิภาพของชีวิต ไม่มีอารมณ์เกลียดเคียดแค้นหรืออิจฉาริษยา รู้จักที่จะยับยั้งและควบคุมอารมณ์ได้ มีอารมณ์รักใคร่ และเป็นมิตรกับเพศตรงข้ามได้ด้วยดี
10. ปราศจากนิสัยในทางจิตที่กระทบกระเทือนบุคลิกภาพ ไม่ลงโทษตัวเองเมื่อทำผิด แต่จะจดจำประสบการณ์ไว้เป็นบทเรียนที่มีค่า ไม่หวาดระแวงในผู้อื่น ไม่หุ่หมุ่หมิมในเรื่องเล็กน้อยที่ไร้สาระ ไม่เคร่งเครียดและวิตกกังวลจนเกินกว่าเหตุ

นอกจากนี้ สุชาติ โสภประยูร (2527:44-46) ได้กล่าวถึงหลักทั่วไปในการปรับตัวไว้ดังนี้

ภาพประกอบ แผนภูมิกระบวนการปรับตัว

จากแผนภูมิจะเห็นได้ว่า ตามปกติแล้วคนเราย่อมมีความต้องการเบื้องต้นที่สำคัญอยู่ 3 ประการ ได้แก่ ความต้องการทางร่างกาย เช่น ความหิว การขับถ่าย แรงผลักดันทางเพศ ความต้องการทางจิตใจ เช่น ความรัก ความอบอุ่น ความรู้สึกปลอดภัย ความต้องการทางสังคม ฯลฯ และเมื่อใดก็ตาม ที่คนเราไม่สามารถตอบสนองความต้องการเหล่านี้ได้ ก็จะทำให้เกิดปัญหาชีวิตขึ้น อาจจะมาจากร่างกายในร่างกายของตนเอง หรือมาจากเหตุการณ์หรือสิ่งแวดล้อมภายในสังคมก็ได้ เมื่อมีปัญหากระทบกระเทือนอารมณ์เกิดขึ้นเช่นนี้ คนเราจะเริ่มใช้วิธีการปรับตัวต่าง ๆ เข้ามาแก้ปัญหา โดยอาจจะใช้ทั้งกลไกป้องกันตนเอง และวิธีการปรับตัวอื่น ๆ ที่บุคคล

ได้พิจารณาแล้วว่าเหมาะสม หลังจากนั้นผลแห่งการปรับตัวที่มีต่อจิตใจ และอารมณ์ก็จะเกิดขึ้น ดังนั้น ถ้าปรับตัวได้ ปัญหาชีวิตนั้น ๆ จะหมดไป และบุคคลจะมีสุขภาพจิตดี แต่ตรงกันข้าม ถ้าปรับตัวไม่ได้ ปัญหาชีวิตนั้น ๆ จะยังคงอยู่ต่อไป และบุคคลจะเริ่มมีสุขภาพจิตไม่ดี ผลทางจิตใจเหล่านี้ มักได้แก่ ความขัดแย้ง ความคับข้องใจ และความวิตกกังวล ผลทางจิตใจหรือความตึงเครียดทางจิตใจเหล่านี้ เมื่อมีเพิ่มมากขึ้น ๆ ก็อาจจะเป็นโรคจิต โรคประสาทได้ในที่สุด

จากทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการปรับตัว สรุปได้ว่า บุคคลที่สามารถปรับตัวได้ดีมิใช่ผู้ปราศจากปัญหา แต่เป็นผู้กล้าเผชิญปัญหา อุปสรรคและความยุ่งยากในชีวิตอย่างมีสติ และไม่หวาดหวั่น ตลอดจนเป็นผู้ที่พร้อมที่จะเผชิญทั้งความสุขความทุกข์ในชีวิต บางครั้งแม้จะประสบชะตากรรมที่ยังความผิดหวังและล้มเหลวแก่ชีวิต ก็ยังมีความกล้าหาญเข้มแข็งพอที่จะดำเนินชีวิตต่อไป โดยไม่ยอมพ่ายแพ้หรือท้อถอย และปัญหาการปรับตัวของคนเรานั้นมีสาเหตุมาจากตัวบุคคล และสิ่งแวดล้อม ในอันที่จะสนองความต้องการเบื้องต้นที่สำคัญ ได้แก่ ความต้องการทางร่างกาย ความต้องการทางจิตใจ และความต้องการทางสังคม

3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวในครอบครัว

3.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวในครอบครัว

สถาบันแห่งแรกที่เป็นรากฐานในการส่งเสริมให้วัยรุ่นปรับตัวได้อย่างมีความสุขในสังคม ได้แก่ สถาบันครอบครัว ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการหล่อหลอมบุคลิกภาพของเด็ก ถ้าภายในครอบครัวมีความสุข มีความสามัคคีกลมเกลียวกันเป็นอย่างดี ย่อมทำให้เด็กเจริญเติบโตด้วยดีทั้งสติปัญญาและความนึกคิด ซึ่งจะเป็นกำลังของประเทศชาติต่อไป ชีวิตครอบครัวที่เพียบพร้อมด้วยความรักใคร่กลมเกลียว และอบอุ่นมั่นคงในวัยเยาว์ ย่อมเป็นรากฐานสำคัญของบุคลิกภาพที่ดีในภายหน้า เด็กที่เกิดมาอยู่ท่ามกลางสภาพแวดล้อมทางครอบครัวที่ร่มเย็นเป็นสุข ตั้งแต่ทารกจนกระทั่ง เติบโต ย่อมมีบุคลิกภาพที่ดีงาม และสามารถปรับตัวได้ดี มีชีวิตที่เป็นสุข (สมาคมคนเศรษฐศาสตร์แห่งประเทศไทย 2525 : 280) ในทำนองเดียวกัน ซัลลิแวน (Sullivan, 1969 : 5) เชื่อว่าการพัฒนาบุคลิกภาพมีผลมาจากสัมพันธภาพระหว่างบุคคลในครอบครัว ถ้าในครอบครัวมีความรักใคร่ซึ่งกันและกัน มีความเป็นอยู่ที่อบอุ่น ก็จะทำให้เด็กเกิดความมั่นใจปรับตัวในสังคมได้ดี มีการพัฒนาทางบุคลิกภาพที่ดีได้ เช่นเดียวกับ เฮิร์ลอค (Hurlock, 1964 : 661) ซึ่งมีความเห็นว่า พ่อแม่ที่ยอมรับเด็ก คือ ให้ความรัก และสร้างความอบอุ่นที่เกิดขึ้นในบ้าน ผลที่ตามมาคือ ทำให้เด็กมีอารมณ์มั่นคง ร่าเริงสามารถเผชิญชีวิต มีความมั่นใจ และปรับตัวได้ดี

จรรยา สุวรรณทัต (2529 : 54 - 56) เห็นว่าความสัมพันธ์ที่ราบรื่นในครอบครัวจะเป็นเครื่องมือในการป้องกันปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับเด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงได้สรุปถึงปัจจัยที่มีส่วนในการสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัวไว้ดังนี้

1. สถานภาพทางเศรษฐกิจ - สังคมของครอบครัว กล่าวคือ ครอบครัวใดที่มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ไม่ขัดสน ย่อมนำมาซึ่งความสุขของครอบครัว
2. การรู้จักบทบาทและหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัว ตลอดจนสามารถปฏิบัติการสอดคล้องกับบทบาทและหน้าที่ของตนเอง พ่อแม่มีหน้าที่อบรมสั่งสอนบุตร ก็ควรกระทำโดยมีรากฐานจากเหตุและผล ไม่กระทำด้วยอารมณ์
3. การรู้จักลักษณะธรรมชาติ และความต้องการมูลฐานของเด็ก พ่อแม่ที่เข้าใจลักษณะธรรมชาติของการเจริญเติบโต และมีความพร้อมที่จะช่วยเหลือเด็กเมื่อเกิดปัญหาย่อมมีส่วนช่วยสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดี
4. ความคงเส้นคงวาของพ่อแม่ในการวางระเบียบวินัย ปัจจัยนี้นับว่ามีอิทธิพลมากต่อบรรยากาศในครอบครัว โดยเฉพาะวัยรุ่นซึ่งมีความอดทนน้อยต่อการไม่คงเส้นคงวาของพ่อแม่ ซึ่งเป็นต้นเหตุให้เกิดความคลอนแคลนในการสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างพ่อแม่ลูก

สวนสุชา จันทน์เอม และสุรางค์ จันทน์เอม (2529 : 156 - 157) และมาโนช สุขฤกษ์ (2528 : 65) ให้ความเห็นว่า เด็กที่เติบโตมาจากครอบครัวที่ขาดความสมบูรณ์ ซึ่งเป็นผลมาจากการตาย การหย่าร้าง พ่อ แม่แยกกันอยู่ และสภาวะอื่น ๆ ที่ทำให้สูญเสียพ่อแม่ จะทำให้เด็กขาดความรัก และความอบอุ่นที่ควรจะได้รับเป็นคนมีปมด้อยในตนเอง เมื่อโตขึ้นอาจประสบปัญหาการปรับตัว และการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น

สภาพทางเศรษฐกิจ เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในการปรับตัวของเด็ก เด็กที่มาจากครอบครัวยากจน จะไม่ได้รับการตอบสนองตามความต้องการไม่ว่าจะเป็น ทางกาย ทางใจ ในทางตรงข้าม เด็กที่มาจากครอบครัวที่ร่ำรวยก็เกิดปัญหาด้านการปรับตัวได้เช่นกัน คือ เด็กพวกนี้อาจได้สิ่งของต่าง ๆ มากมาย แต่ขาดการตอบสนองทางด้านจิตใจก็จะสร้างปัญหาในสังคมเช่นกัน (พยอม วงศ์สารศรี 2526 : 237) นอกจากนี้ขนาดของครอบครัวของวัยรุ่นที่แตกต่างกัน ก็มีผลให้วัยรุ่นมีความสามารถในการปรับตัวแตกต่างกันไปด้วย โดยเฉพาะวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวที่มีขนาดเล็ก จะมีการปรับตัวได้ดีกว่าวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวที่มีขนาดใหญ่ (กุลวรรณ วิทยาวงศ์รุจิ 2526 : 25)

สรุปได้ว่าครอบครัวมีความสำคัญมากในการปรับตัวของวัยรุ่น โดยเฉพาะสัมพันธภาพในครอบครัว มีผลต่อการปรับตัวของวัยรุ่นเป็นอย่างดีมาก ถ้าสัมพันธภาพในครอบครัวดีวัยรุ่น

จะสามารถปรับตัวได้ดี แต่ถ้าสัมพันธภาพในครอบครัว รวมทั้งสัมพันธภาพระหว่างบุคคลไม่ดี ก็จะทำให้วัยรุ่นปรับตัวได้ยาก นอกจากนี้การปรับตัวของวัยรุ่นยังขึ้นอยู่กับกรอบมโนทัศน์ทางเศรษฐกิจ และขนาดของครอบครัวเป็นสำคัญ

3.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวในครอบครัว

3.2.1 งานวิจัยในต่างประเทศ

สปริงเกอร์ (นิภาพรรณ โสมนะพันธ์. 2525 : 26 ; อ้างอิงมาจาก Springer. 1958 : 321 - 328) ได้ศึกษาความมั่นคงทางอารมณ์ของเด็กที่มาจากสถานภาพทางสังคมต่างกัน ผลการศึกษาพบว่า ความมั่นคงทางอารมณ์ของเด็ก มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับฐานะความเป็นอยู่ของครอบครัว กล่าวคือ เด็กที่มาจากบ้านที่ยากจน มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำ จะเป็นคนที่ปรับตัวไม่ดี และอารมณ์ไม่มั่นคง มีปริมาณมากกว่าเด็กที่มาจากเศรษฐกิจที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมปานกลาง

ออสเบล (เปรมสุริย์ เชื้อมทอง. 2526 : 2 ; อ้างอิงมาจาก Ausubel n.d.) ได้ศึกษาประวัติของเด็กที่ทำความผิด และเป็นอาชญากร พบว่าส่วนมากมาจากครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ พ่อหรือแม่ทะเลาะเบาะแว้งไม่ลงรอยกัน ทำให้เด็กไม่ได้รับความรัก ความอบอุ่นเพียงพอให้เกิดความน้อยเนื้อต่ำใจ ปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมรอบ ๆ ตัวได้ยาก

มันโร (วจิราภรณ์ ไชยรัตน์. 2539 : 34 ; อ้างอิงมาจาก Munro. 1966 : 433 - 457) ได้ศึกษาผู้ป่วยจิตเวช ผลที่ได้คือผู้ป่วยจิตเวชทั่วไปร้อยละ 19.5 ชาติบิดามารดาหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งก่อนอายุ 16 ปี และเมื่อเปรียบเทียบผู้ป่วยอารมณ์เศร้ากับคนปกติ พบว่าพวกที่มีอารมณ์เศร้าเพราะสูญเสียบิดามารดา ก่อนอายุ 16 ปี มากกว่าคนปกติ

เดลฟ์ (Delph. 1971 : 5029 A) ได้ศึกษาสัมพันธภาพระหว่างบุคคลกับการปรับตัวทางสังคม ผลการศึกษาพบว่า เด็กที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะยากจน มีการปรับตัวไม่ดี

ฮอร์ (เชื้อฮารี แจ่มผล. 2533 : 32 ; อ้างอิงมาจาก Drr. 1978) ได้ศึกษาเด็กที่เรียนชั้น 8 - 10 จำนวน 10 คน พบว่า เด็กวัยรุ่นในครอบครัวที่มีสัมพันธภาพที่ดี จะมีการปรับตัวได้ดี และมีความมั่นคงทางอารมณ์

ฮอดจ์ เวสเลอร์ และ บอลัน ไทด์ (อัญชลี วงษ์ทางสวัสดิ์. 2533 : 33 ; อ้างอิงมาจาก Hodges, weslesler and Ballantine. 1979)

3.2.2 งานวิจัยในประเทศ

ศิริพร หลิมศิริวงศ์ (2511 : 51) ได้ศึกษาเกี่ยวกับปัญหาครอบครัวที่ทำให้เด็กต้องมาอยู่ในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กกลาง พบว่าส่วนใหญ่เด็กอยู่กับพ่อแม่แต่สภาพในบ้านแตกแยก พ่อแม่ทะเลาะวิวาทกันเสมอ ๆ

เดือน สุภาพ (พวงสร้อย วรกุล. 2522 : 24 ; อ้างอิงมาจาก เดือน สุภาพ. 2508 : 26) ศึกษาเด็กวัยรุ่นที่มีปัญหา 5 คน พบว่าเด็กทั้ง 5 คน เกิดปัญหาเพราะสาเหตุจากความผิดหวังในครอบครัว ขาดความรัก ความเอาใจใส่ ทำให้มีความทุกข์ความคับข้องใจทับถมมากขึ้นเรื่อย ๆ และไม่มีใครช่วยให้สบายใจได้

กุลวรรณ วิทยาวงศ์จุ (2526 : 58 - 59) ได้ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพในครอบครัวกับการปรับตัว โดยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนที่ศึกษาอยู่ในโรงเรียนสหศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย ในกรุงเทพมหานคร จำนวน 499 คน ผลการวิจัยพบว่า มีความสัมพันธ์ในทางบวกคือ ถ้าความสัมพันธ์ภายในครอบครัวระหว่างพ่อแม่กับเด็กวัยรุ่นดี การปรับตัวและพฤติกรรมของเด็กวัยรุ่นจะเป็นไปในทางที่ดีด้วย แต่ในทางตรงกันข้าม ถ้าความสัมพันธ์ภายในครอบครัวไม่ดี จะทำให้เด็กวัยรุ่นปรับตัวได้ยากขึ้น

ชีรวัฒน์ นิจนตร (2526 : 197) ได้ศึกษาพบว่า เด็กจากครอบครัวแตกแยก มีมโนภาพแห่งตนต่ำกว่า ซึมเศร้ามากกว่า วิตกกังวลมากกว่า และมีสุขภาพจิตรวมเสื่อมกว่าเด็กวัยรุ่นจากครอบครัวปกติ

ณรงค์ศักดิ์ ตะละภฏ (2526 : 46 - 48) ได้ศึกษาถึงอิทธิพลของครอบครัวต่อการพัฒนาบุคลิกภาพว่าครอบครัวที่ไม่ลงรอยกันในชีวิตสมรส และบ้านแตกผู้รับเคราะห์แทนก็คือลูกนั่นเอง ซึ่งผลจากการที่พ่อแม่กระทบกระทั่งกันทุกวัน วันละเล็กละน้อยจะทารุณจิตใจเด็กมากกว่าการทะเลาะครั้งใหญ่ ๆ ปีละ 1 - 2 ครั้ง ส่วนผลจากการหย่าร้างของพ่อแม่พบว่าเด็กมีอาการซึม หงอยเหงา ว้าวุ่น คิดมาก และมีปัญหาในการปรับตัว

จกกล หงสุรพันธ์ (2536 : 65) ได้ศึกษาผลการให้คำปรึกษา แบบโรเจอร์ส ที่มีการปรับตัวในครอบครัว ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่านักเรียนกลุ่มที่ได้รับการให้คำปรึกษาแบบโรเจอร์สมีการปรับตัวในครอบครัวดีขึ้นกว่านักเรียนที่ได้รับข้อเสนอแนะอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

อรพิน ชูชม และอัจฉรา สุขารมณ (2536 : 58) ได้ศึกษาถึงองค์ประกอบที่สัมพันธ์กับการปรับตัวของวัยรุ่นพบว่า ความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับตนเอง และสภาพแวดล้อมทางบ้านต่างมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับการปรับตัวของนักเรียนวัยรุ่น

วรารัตน์ ประสิทธิธัญกิจ (2536 : 89 - 90) ได้ศึกษาการปรับตัวของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนกีฬา จังหวัดสุพรรณบุรี สังกัดกรมพลศึกษา ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนโรงเรียนกีฬาสุพรรณบุรี มีการปรับตัวในระดับดี โดยที่ปรับตัวได้ดีที่สุดในด้านครอบครัว ด้านการเงิน และด้านการงาน และอนาคตดีกว่าด้านอื่น ๆ

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวในครอบครัว ทั้งในต่างประเทศ และในประเทศไทยดังได้กล่าวมาแล้ว สรุปได้ว่า ครอบครัวยุคใหม่มีความสำคัญต่อการปรับตัวของเด็กมาก การที่เด็กจะปรับตัวได้ดีในครอบครัวเพียงใดขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ เช่น ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว ความเข้าใจกันของสมาชิกในครอบครัว การอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ ขนาดของครอบครัว ฐานะทางเศรษฐกิจและสภาพของครอบครัว บุคคลจะดำรงชีวิตอยู่ในครอบครัวได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะต้องพยายามพัฒนาตนเองให้ปรับตัวเข้ากับครอบครัวของตนให้ได้

บทที่ 3

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

แหล่งข้อมูลและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่มีปัญหาการปรับตัวในครอบครัวโรงเรียนชุมชนวัดบางขัน อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ปีการศึกษา 2540 จำนวน 32 คน เป็นนักเรียนชาย 10 คน นักเรียนหญิง 22 คน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่มีปัญหาการปรับตัวในครอบครัวโรงเรียนชุมชนวัดบางขัน อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ปีการศึกษา 2540 จำนวน 5 คน เป็นนักเรียนหญิงทั้ง 5 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มตัวอย่าง แบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมีวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างดังนี้

1. คัดเลือกนักเรียนจากแบบสำรวจข้อมูลเบื้องต้นที่ระบุว่า มีปัญหาด้านครอบครัวในระดับชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 2 จำนวน 32 คน เป็นนักเรียนชาย 10 คน นักเรียนหญิง 22 คน

2. สุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) โดยใช้ข้อจำกัดดังนี้

- 2.1 เพศหญิง

- 2.2 อายุใกล้เคียงกัน คือ อายุระหว่าง 13 - 14 ปี

- 2.3 สถานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวใกล้เคียงกัน คือ บิดามารดามีรายได้ประมาณ เดือนละ 3,000 - 8,000 บาท

- 2.4 สถานภาพทางครอบครัวใกล้เคียงกัน คือ บิดามารดาอยู่ด้วยกัน

- 2.5 อยู่ห้องเรียนเดียวกัน คือ มัธยมศึกษาปีที่ 2/1

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามปัญหาการปรับตัวในครอบครัวที่ผู้วิจัยดัดแปลงมาจากแบบสอบถามการปรับตัวในครอบครัวของ จงกล หงสุรพันธุ์ (2534 : 84 - 94) มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.92 ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างแบบสอบถามปัญหาการปรับตัวในครอบครัว

คำชี้แจง

1. ขอให้นักเรียนอ่านสถานการณ์แต่ละข้อแล้วเลือกตอบให้ตรงกับความคิด ความรู้สึก และแนวโน้มที่นักเรียนจะกระทำให้มากที่สุด โดยเขียนเครื่องหมาย (X) ทับตัวอักษรที่ต้องการเพียงข้อเดียว

2. คำตอบของนักเรียนจะไม่เป็นผลเสียต่อผลการเรียนของนักเรียน และจะรักษาไว้เป็นความลับ จะนำไปใช้เพื่อประโยชน์ต่อตัวนักเรียนเอง

ตัวอย่าง

(0) เวล่านักเรียนรู้สึกไม่สบายใจ เกี่ยวกับเรื่องที่พ่อแม่ทะเลาะกัน นักเรียนจะอย่างไร

- ก. อ่านหนังสือที่ชอบ
- ข. นั่งคิดคนเดียว
- ค. ปรึกษาคูณครุว่าควรจะทำอย่างไร

(00) ขณะที่พ่อแม่ทะเลาะกันเสียงดัง นักเรียนรู้สึกอายเพื่อนบ้าน นักเรียนจะอย่างไร

- ก. ออกจากบ้านไปชั่วขณะ
- ข. เรียกเพื่อนบ้านให้ช่วยกันห้ามพ่อแม่
- ค. ทำกิจกรรมของตนเองตามปกติ

เกณฑ์การตรวจให้คะแนน

การตรวจให้คะแนนแบบสอบถาม กำหนดไว้ดังนี้

- พยายามคิดหาวิธีสร้างความสงบสุขในครอบครัว ให้ 1 คะแนน
- แก้ปัญหาโดยการให้ความสนใจกิจกรรมอื่นแทน ให้ 2 คะแนน
- การแก้ปัญหาที่ทำให้ตนเองและครอบครัวเดือดร้อน ให้ 3 คะแนน

วิธีการศึกษารายกรณี

มีวิธีการศึกษา 7 ขั้นตอนดังนี้

1. กำหนดปัญหาและตั้งสมมติฐาน
2. รวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล
3. ทำการวินิจฉัย
4. ให้การช่วยเหลือ ป้องกัน และส่งเสริม

5. ทำนายผล
6. ติดตามผล
7. สรุปผลและข้อเสนอแนะ

1. กำหนดปัญหาและตั้งสมมติฐาน

การกำหนดปัญหา ในการวิจัยครั้งนี้พฤติกรรมที่เป็นปัญหาคือ การที่นักเรียนมีปัญหาการปรับตัวในครอบครัว และมีความมุ่งหมายที่จะศึกษาสาเหตุของการที่นักเรียนมีปัญหาการปรับตัวในครอบครัวว่าเกิดจากอะไรบ้าง และจะทำการช่วยเหลือ และส่งเสริมให้นักเรียนสามารถปรับตัวในครอบครัวได้ดีขึ้น สามารถดำรงชีวิตอยู่ในครอบครัวได้อย่างมีความสุข

สมมติฐานในการศึกษารายกรณีครั้งนี้ คือ ปัญหาการปรับตัวในครอบครัว เกิดจากสาเหตุดังต่อไปนี้

1. เกิดจากตัวแปรด้านส่วนตัว ได้แก่
 - 1.1 บุคลิกภาพ
 - 1.2 เชื้อชาติ
2. เกิดจากตัวแปรด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่
 - 2.1 ด้านครอบครัว
 - 2.1.1 สัมพันธภาพในครอบครัว
 - 2.1.2 ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว
 - 2.1.3 อาชีพของบิดา มารดา
 - 2.1.4 การศึกษาของบิดามารดา
 - 2.2 ด้านโรงเรียน ได้แก่ บรรยากาศในโรงเรียนทั้งในและนอกห้องเรียน
 - 2.3 ด้านสังคม ได้แก่
 - 2.3.1 สัมพันธภาพกับเพื่อนบ้าน
 - 2.3.2 สภาพความเป็นอยู่ของที่อยู่อาศัย ได้แก่ ชุมชนแออัด

2. การรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

- 2.1 เทคนิคที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้เทคนิค 8 เทคนิค ดังนี้
 - 2.1.1 การสังเกต และการบันทึกการสังเกต เพื่อเก็บข้อมูลไว้ประกอบการพิจารณาวิจัย และเข้าใจพฤติกรรมเพื่อการช่วยเหลือต่อไป โดยสังเกตนักเรียนในสถานการณ์

ต่าง ๆ เช่น สถานการณ์ในการเรียน สถานการณ์ในการเล่นกับเพื่อน สถานการณ์ในการทำงาน สถานการณ์ในการทำกิจกรรมอิสระ และสถานการณ์ที่อยู่บ้านในแต่ละสถานการณ์ หลังการสังเกตผู้วิจัยบันทึกการสังเกตโดยใช้ระเบียบวิธีการสังเกต (ตัวอย่างในภาคผนวก)

2.1.2 การสัมภาษณ์เพื่อหาข้อมูลจากนักเรียน และบุคคลที่เกี่ยวข้องกับนักเรียน ใช้การสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ (Formal Interview) กับบุคคลต่อไปนี้คือ

1. นักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง
2. อาจารย์ประจำชั้น
3. อาจารย์แนะแนว
4. อาจารย์ฝ่ายปกครอง
5. อาจารย์ประจำวิชาต่างๆ ได้แก่
 - 5.1 อาจารย์ประจำวิชาสามัญ
 - 5.2 อาจารย์ประจำวิชาชีพ
 - 5.3 อาจารย์ประจำวิชากิจกรรมเสริมหลักสูตร
6. เพื่อนสนิทที่เรียนในโรงเรียน และเพื่อนที่อยู่ในละแวกบ้านเดียวกัน
7. ผู้ปกครอง

ผู้วิจัยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์เพื่อหาข้อมูลในด้านต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. ทักษะชีวิตที่มีต่อครอบครัวและสมาชิกในครอบครัว
2. ทักษะชีวิตที่มีต่อโรงเรียน
3. ทักษะชีวิตที่มีต่อสังคมที่อยู่อาศัย
4. ความสัมพันธ์กับบุคคลในครอบครัว
5. ความสัมพันธ์กับเพื่อน
6. ความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อตนเอง

2.1.3 การเยี่ยมบ้าน เพื่อสังเกตความเป็นอยู่ทางบ้าน และรวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับทางบ้านตนเอง และยังเป็นการร่วมมือกับบิดามารดา หรือผู้ปกครองในการช่วยเหลือนักเรียนโดยปฏิบัติ ดังนี้

2.1.3.1 นัดหมายวันเวลาที่จะไปเยี่ยมบ้านกับผู้ปกครอง ของผู้รับการศึกษ

2.1.3.2 ไปเยี่ยมบ้านพร้อมทั้งสังเกตและสัมภาษณ์ผู้ปกครอง ตลอดจนบุคคลภายในบ้าน เช่น บิดา มารดา เพื่อหาข้อมูลในเรื่องความสัมพันธ์ในครอบครัว ทักษะชีวิต

ของผู้ปกครองที่มีต่อโรงเรียน และทัศนคติของผู้ปกครองที่มีต่อผู้รับการศึกษา ความเป็นอยู่และค่านิยมของผู้ปกครองในด้านต่าง ๆ

2.1.4 การเขียนอัตชีวประวัติ ให้นักเรียนเขียนหลังจากผู้วิจัยได้สร้างความคุ้นเคยกับนักเรียนได้แล้วจึงให้เขียนอัตชีวประวัติโดยไม่กำหนดหัวข้อ แต่ให้แนวทางว่าให้เขียนเล่าเรื่องของตนเองและครอบครัว ตั้งแต่จำความได้ในอดีตจนถึงปัจจุบัน และให้บอกความคาดหวังในอนาคตของนักเรียนด้วย เพื่อให้ทราบถึงทัศนคติที่มีต่อตนเอง ต่อครอบครัว ต่อโรงเรียน และต่อการศึกษา

เมื่อทราบอัตชีวประวัติแล้ว จึงนำมาวิเคราะห์โดยใช้แนวทางการวิเคราะห์ของไฟรชลิคซ์ “Froehlich” (กมลรัตน์ หล้าสูงรังษ์, 2529 : 148 ; อ้างอิงมาจาก Froehlich, 1959) โดยพิจารณาถึงสิ่งต่อไปนี้ คือ

1. การพิจารณาเกี่ยวกับสิ่งที่ขาดหายไป หรือการเว้นข้อความบางอย่าง (Omission) เป็นการวิเคราะห์สิ่งที่ผู้เขียนละเว้นไม่กล่าวถึงว่าอาจจะจะมีอะไรผิดปกติ เช่น บุคคลเล่าประวัติโดยละเอียด แต่ไม่กล่าวถึงบิดาเลย ซึ่งเป็นไปไม่ได้ที่เขาจะไม่มีบิดา แสดงว่าเขามีความรู้สึกที่ไม่ปกติกับบิดา เป็นต้น

2. ความยาวของอัตชีวประวัติ (Length) เป็นการวิเคราะห์ความยาวของชีวประวัติที่ผู้เขียนได้เขียนไว้ ซึ่งแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้เขียนกับผู้ให้เขียน แรงจูงใจของผู้เขียนที่อยากจะเขียนและการเห็นประโยชน์ที่ได้จากการเขียน ความสบายใจและความพร้อมที่จะระบายความในใจ

3. คำศัพท์ที่ใช้ (Vocabulary) เป็นการวิเคราะห์คำศัพท์ที่ใช้เขียน ซึ่งแสดงถึงลักษณะต่างๆ ของผู้เขียน เช่นระดับการศึกษาและอารมณ์ของผู้เขียน

4. ระดับความลึกของความรู้สึก (Level or Depth of Expression) เป็นการวิเคราะห์ถึงเนื้อเรื่องที่เขียนว่ามีรายละเอียดมากน้อยเพียงไร ซึ่งแสดงถึงความรู้สึกที่ซ่อนเร้นอยู่ภายในจิตใจของผู้เขียน เช่น เรื่องบางเรื่องแบบผิวเผิน และบางเรื่องเขียนอย่างละเอียดทุกแง่มุม เป็นต้น

5. การจัดลำดับความคิด (Organization) เป็นการวิเคราะห์การเล่าเรื่องราวเป็นขั้นตอน ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และความคาดหวังในอนาคต ซึ่งจะแสดงถึงการจัดลำดับความคิดระดับการศึกษา และความสามารถในการจำของผู้เขียน

6. การกลบเกลื่อน (Gloss) เป็นการวิเคราะห์ถึงความพยายามปกปิดบางสิ่งบางอย่างในเรื่องราวของตนเอง โดยเขามักจะใช้กลไกทางจิตวิทยาในการป้องกันตนเอง เช่น การขมเขย การทดแทน การหาเหตุผลเข้าข้างตนเอง เป็นต้น

7. การแต่งเรื่องขึ้นเอง (Confabulation) เป็นการวิเคราะห์ถึงการที่ผู้เขียนได้ผูกเรื่องราวขึ้นมาเอง โดยปราศจากมูลความจริง เพื่อล่อหลอกให้ผู้อ่านเข้าใจไขว้เขว หรือเข้าใจผิดไปจากข้อเท็จจริง

8. ลักษณะของการเขียนเรื่อง (Appearance) เป็นการวิเคราะห์ถึงลักษณะของกระดาษที่เขียน ลายมือและรูปแบบของการเขียน ความสะอาด ความเป็นระเบียบ ซึ่งแสดงความตั้งใจในการเขียนและลักษณะนิสัยของผู้เขียน

9. ความผันแปรของปฏิกริยา (Tonal Variations) เป็นการวิเคราะห์ถึงการเล่าเรื่องราวพร้อมกับแสดงอารมณ์เมื่อเล่าเรื่องนั้นๆ โดยแตกต่างกันไปตามเรื่องที่เล่า เช่น ดีใจจะเล่าอย่างสนุกสนานและเขียนไว้อย่างรวดเร็ว แต่ถ้าผิดหวังเสียใจ อาจจะเล่าด้วยความโกรธแค้น และอาจเขียนไว้เพียงเล็กน้อย

ผู้วิจัยใช้เทคนิคในการเขียนอัตชีวประวัติเพื่อหาข้อมูลในเรื่อง ความรู้สึกที่มีต่อตนเอง และสิ่งแวดล้อมในเรื่อง ครอบครัว โรงเรียน เพื่อน และสังคมที่นักเรียนอาศัยอยู่ ตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งจะทำให้ทราบถึงกระบวนการของการเกิดพฤติกรรมของผู้รับการศึกษา

2.1.4.1 บันทึกประจำวัน เป็นการให้ผู้รับการศึกษาเขียนบันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับตนเอง เป็นการเปิดเผยความรู้สึกส่วนตัวที่มีต่อเหตุการณ์ และสภาพแวดล้อมรอบตัว โดยการชี้แจงวัตถุประสงค์ ให้ผู้รับการศึกษาทราบก่อนการเขียนบันทึกประจำวัน และให้เขียนกันอย่างต่อเนื่อง เป็นเวลา 1 สัปดาห์ โดยมีหัวข้อต่อไปนี้ (กมลรัตน์ หล้าสูงษ์, 2529 : 176)

1. ชื่อ อายุ เพศ ของผู้บันทึก
2. วัน เดือน ปี ที่บันทึก
3. กิจกรรมที่ทำในวันนั้น

หลังจากนั้น จึงนำข้อมูลที่ได้จากการบันทึกประจำวันมาวิเคราะห์ตีความหมาย เพื่อหาข้อมูลในเรื่องของการดำเนินชีวิตประจำวัน ความคิดเห็นที่มีต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ความขัดแย้งและความสุขในการดำเนินชีวิตประจำวันของผู้รับการศึกษา

2.1.5 ใช้สังคมมิติเพื่อหาความสัมพันธ์ของสมาชิกภายในกลุ่ม และศึกษาโครงสร้างทางสังคมของกลุ่มว่ามีธรรมชาติที่แท้จริงอย่างไร โดยผู้วิจัยแจ้งวัตถุประสงค์ในการทำสังคมมิติให้ครูประจำชั้นทราบ และผู้วิจัยขอเวลาในการดำเนินการทำสังคมมิติเองในชั้นเรียน มีการกำหนดสถานการณ์ขึ้นตามความมุ่งหมายในการสำรวจของผู้วิจัย คือต้องการสำรวจว่านักเรียนที่ถูกศึกษานั้นมีความสัมพันธ์ทางด้านสังคมในการคบเพื่อนอย่างไร

2.1.5.1 ขั้นตอนการทำสังคมมิติ มีดังนี้

1. แจกกระดาษที่มีขนาด 3×5 นิ้ว แล้วให้นักเรียนเขียนชื่อ นามสกุลของตนไว้ในหัวกระดาษหรือนามบัตรนั้น พร้อมทั้งเขียนวันที่ และห้องเรียนกำกับไว้ด้วย

2. กำหนดสถานการณ์ คือ ถ้าจะไปเที่ยวเชียงใหม่ นักเรียนจะเลือกใครนั่งข้าง ๆ ตนเอง โดยให้เลือกเพื่อนในห้องเรียนเดียวกัน ให้เลือกได้ 2 คน ตามลำดับความชอบมากที่สุด เป็นอันดับ 1 และชอบน้อยกว่าเป็นอันดับ 2 และสถานการณ์การทำงานกลุ่มให้เลือกเพื่อนเข้ากลุ่มได้ 2 คน ตามลำดับความชอบมากที่สุด เป็นอันดับ 1 และชอบกว่าเป็นอันดับ 2 เช่นกัน

3. ให้นักเรียนเขียนชื่อเพื่อนลงในกระดาษที่แจกให้ โดยให้เรียงลำดับเลือกใครคนแรกเป็นอันดับ 1 และใครรองลงมาเป็นอันดับ 2

เมื่อได้ข้อมูลแล้วนำมาจัดกระทำข้อมูล สร้างตารางสังคมมิติขึ้นเขียนชื่อนักเรียนในช่องผู้เลือก และผู้ได้รับเลือกกรอกคะแนนลงในตารางพร้อมกับสรุปผลของคะแนนที่กรอกลงในตารางนั้นนำผลสรุปของคะแนนที่กรอกลงในตาราง มาสร้างแผนผังสังคมมิติ โดยดำเนินการดังนี้

1. กำหนดสัญลักษณ์ต่างๆ ได้แก่

นักเรียนชาย	○
นักเรียนหญิง	▲
เลือกเป็นอันดับ 1	→
เลือกเป็นอันดับ 2	⇒
เลือกซึ่งกันและกันในอันดับ 1	↔
เลือกซึ่งกันและกันในอันดับ 2	⇔

2. สร้างแผนผังสังคมมิติโดยใช้หลักทางสถิติดังนี้ คือ (กมลรัตน์ หล้าสูงวงศ์. 2529 : 194-195)

2.1 กำหนดวงกลม 4 วง ที่มีขนาดต่างกัน สามารถซ้อนกันทั้ง 4 วง โดยใช้หลักของควอไทล์ (Quatile) ซึ่งแบ่งข้อมูลออกเป็น 4 ส่วน

2.2 เรียงลำดับคะแนน (x)

2.3 หาความถี่ของคะแนน (f)

2.4 หาความถี่สะสมของคะแนน (cf)

2.5 หาดำแหน่งของควอไทล์ ที่ 1, 2 และ 3

2.6 เขียนแผนผังตามค่าควอไทล์ที่คำนวณดังนี้

2.6.1 วงกลมในสุดคือคนที่ได้คะแนนมากกว่าควอไทล์ที่ 3 ขึ้นไป

2.6.2 วงกลมถัดออกมาติดวงกลมในคือคนที่ได้คะแนนอยู่ในระหว่าง
ควอไทล์ที่ 2 และ 3

2.6.3 วงกลมถัดออกมาติดวงกลมนอกคือคนที่ได้คะแนนอยู่ในระหว่าง
ควอไทล์ที่ 1 และ 2

2.6.4 วงกลมนอกสุด คือ คนที่ได้คะแนนต่ำกว่าคะแนนในควอไทล์ที่ 1

3. ดีความหมายของแผนผังสังคมมิติ ที่ได้เกี่ยวกับลักษณะของกลุ่ม และบทบาทสมาชิกของกลุ่ม ขณะเดียวกันก็พิจารณาฐานะทางสังคมของนักเรียนที่ถูกศึกษา เพื่อตีความหมาย ความสัมพันธ์ของนักเรียนที่ถูกศึกษากับเพื่อนในกลุ่ม

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ใช้กลวิธี “ใครเอ่ย” (Guess Who or Who's Who technique) โดยใช้แบบสอบถาม “ใครเอ่ย” ควบคู่กับการทำสังคมมิติ

2.1.6 ใช้แบบสอบถามและแบบสำรวจ เพื่อทราบถึงรายละเอียดบางประการที่เป็นประโยชน์ในการวินิจฉัยปัญหา และช่วยเหลือกลุ่มตัวอย่างต่อไป แบบสอบถาม และแบบสำรวจที่ใช้มีดังนี้

2.1.6.1 แบบสอบถามแบบกรอกข้อมูลส่วนบุคคล

2.1.6.2 แบบสอบถามผู้ปกครองนักเรียน

2.1.6.3 แบบสอบถามปัญหาการปรับตัวในครอบครัว

2.1.6.4 แบบสำรวจความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อตนเอง

2.1.6.5 แบบสอบถามใครเอ่ย

ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามเพื่อหาข้อมูลในเรื่องต่างๆ เพื่อจุดมุ่งหมายดังต่อไปนี้

1. เพื่อทราบข้อมูลส่วนตัวของกลุ่มตัวอย่าง
2. เพื่อทราบความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อตนเองของกลุ่มตัวอย่าง
3. เพื่อทราบความรู้สึกของบิดามารดา หรือผู้ปกครองที่มีต่อกลุ่มตัวอย่าง
4. เพื่อทราบความสามารถในการปรับตัวในครอบครัวของกลุ่มตัวอย่าง

2.1.7 ใช้แบบทดสอบเพื่อนำผลการทดสอบมาช่วยวินิจฉัยปัญหา เพื่อเป็นประโยชน์ในการให้ความช่วยเหลือด้านต่างๆ แก่กลุ่มตัวอย่าง แบบทดสอบที่ใช้มีดังนี้

2.1.7.1 แบบทดสอบเขาวนปัญญา ใช้แบบทดสอบโปรเกรสซีฟ แมทริซิส (Progressive Matricess) ของราเวน (Raven) นักจิตวิทยาชาวอังกฤษ

การแปลความหมาย จากคะแนนระดับสติปัญญาที่คำนวณได้นำมาแปลความหมายได้
ดังนี้คือ

ระดับสติปัญญา	ความหมาย
130 ขึ้นไป	ฉลาดมาก (Very Superior)
120-129	ฉลาด (Superior)
110-119	ค่อนข้างฉลาด (Bright Normal)
90-109	ปานกลาง (Average)
80-89	ต่ำกว่าปกติ (Dull Normal)
70-79	คาบเส้น (Retardation)
ต่ำกว่า 70 ลงไป	ปัญญาอ่อน (Mental Retarded)

2.1.7.2 แบบทดสอบบุคลิกภาพ ใช้แบบทดสอบดังนี้

1. Bender Gestalt Test
2. Draw A Person Test
3. My Family Test
4. Kinetic House Tree Person (K.H.T.P)
5. Sentence Completion Test (S.C.T)

2.1.8 ระเบียบสะสม (Cumulative Record) ใช้ระเบียบสะสมเพื่อหาข้อมูลของผู้รับ
การศึกษา ซึ่งโรงเรียนได้รวบรวมไว้แล้ว โดยเก็บข้อมูลของนักเรียน เกี่ยวกับประวัติส่วนตัว
ประวัติครอบครัว ประวัติสุขภาพ ประวัติทางการศึกษาและรายงานพัฒนาการ ฯลฯ ซึ่งจะทำให้ผู้
วิจัยได้นำข้อมูลมาวินิจฉัยหาสาเหตุของปัญหา และเพื่อใช้เป็นแนวทางในการช่วยเหลือ ร่วมกับ
ข้อมูลที่ได้จากแหล่งอื่นๆ

2.2 การจัดกระทำข้อมูล

เมื่อรวบรวมข้อมูลที่ได้จากหลายแหล่งข้อมูล และเก็บรวบรวมเป็นรายบุคคลเพื่อ
ปรับข้อมูลที่รวบรวมมาได้ให้เหมาะกับกระบวนการแปลความหมาย โดยการแยกข้อมูลออกเป็น
ด้านๆ เพื่อความสะดวกในการวิเคราะห์และแปลความหมายข้อมูล

3. การวินิจฉัย

สรุปสาเหตุที่ทำให้นักเรียนมีปัญหาการปรับตัวในครอบครัว ซึ่งได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นที่ 2 และใช้ทฤษฎีทางจิตวิทยา เช่น ทฤษฎีบุคลิกภาพ ช่วยในการวินิจฉัยสาเหตุให้ถูกต้อง

4. การช่วยเหลือ การป้องกัน และการส่งเสริม ทำการช่วยเหลือนักเรียนโดยการให้คำปรึกษาแก่นักเรียนที่รับการศึกษาทั้ง 5 คน และให้คำแนะนำกับบุคคลที่เกี่ยวข้องกับผู้รับการศึกษา

5. การทำนายผล

เพื่อบอกให้ทราบว่าปัญหานี้สามารถแก้ไขได้หรือไม่ โดยอาศัยความสัมพันธ์ของข้อมูลที่เป็นผลมาจากการวิเคราะห์และวินิจฉัย เพื่อคาดการณ์ล่วงหน้าว่าปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหารุนแรงจนแก้ไขไม่ได้ หรือยังสามารถแก้ไขได้เล็กน้อยเพียงใด

6. การติดตามผล

ทำการติดตามผลในขณะที่ทำการศึกษารายกรณีทุกระยะ คือ ติดตามผลทุกครั้ง ที่ไปพบกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา หรือแต่ละครั้งที่ให้การช่วยเหลือ ป้องกัน หรือส่งเสริม เพื่อประเมินผลว่าสิ่งที่ทำไปนั้นถูกต้องหรือไม่ และควรมีการปรับปรุงอย่างไร

7. การสรุปผลและข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยปฏิบัติดังนี้

7.1 สรุปผลทุกครั้งหลังทำการศึกษาแต่ละครั้ง ทำให้ทราบว่าทำอะไรไปแล้วบ้าง และให้ข้อเสนอแนะว่ามีการวางแผนทำอะไรในครั้งต่อไป

7.2 สรุปก่อนปิดทำการศึกษา โดยสรุปผลของการทำการศึกษาไว้ทั้งหมด และให้ข้อเสนอแนะไว้สำหรับผู้ที่จะศึกษานักเรียนทั้ง 5 คนต่อไป โดยเสนอแนะไว้ 3 กลุ่ม คือ

7.2.1 ข้อเสนอแนะสำหรับผู้รับการศึกษาเป็นรายกรณี

7.2.2 ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องกับผู้รับการศึกษาเป็นรายกรณี

7.2.3 ข้อเสนอแนะสำหรับบุคคลที่สนใจจะศึกษานักเรียนในลักษณะเช่นเดียวกัน

ต่อไป

การประชุมปรึกษาเป็นรายกรณี (Case Conference)

เป็นการประชุมเพื่อปรึกษาร่วมกัน หลังการทำการศึกษารายกรณีแล้วโดยมีจุดประสงค์ของการประชุมปรึกษาเป็นรายกรณี ดังนี้

1. เพื่อพิจารณาปัญหาตามข้อเท็จจริง จากบุคคลหลาย ๆ ฝ่ายในที่ประชุม
2. เพื่อลดความไม่เอียง หรือการมองนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในแง่ร้าย และจะทำให้ได้รับข้อเสนอแนะในการช่วยเหลือ และแก้ปัญหาจากบุคคลหลาย ๆ ฝ่ายในที่ประชุม

หลักการประชุมปรึกษาเป็นรายกรณีมีดังนี้

1. การประชุมปรึกษาเป็นรายกรณี ใช้การประชุมกลุ่มเล็ก ซึ่งประกอบด้วยบุคคลต่อไปนี้คือ ผู้บริหารโรงเรียน อาจารย์แนะแนว อาจารย์ประจำชั้น อาจารย์ผู้สอนรายวิชา และผู้ปกครองของนักเรียน โดยมีผู้บริหารโรงเรียนเป็นประธานในการประชุมปรึกษาเป็นรายกรณี

2. การประชุมปรึกษาเป็นรายกรณี จะทำการประชุมประมาณ 1 ชั่วโมง
3. ในการประชุมแต่ละครั้งมีขั้นตอนการประชุม 3 ขั้นตอนดังนี้
 - 3.1 ขั้นเตรียมการ
 - 3.2 ขั้นดำเนินการประชุม
 - 3.3 ขั้นยุติการประชุม

(ดังรายละเอียดในหน้า (62-63))

การวิเคราะห์ข้อมูล

เนื่องจากการวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงบรรยาย (Descriptive Reserch) ในลักษณะของการวิจัยเชิงความสัมพันธ์ (Interrelationship Studies) ผู้วิจัยเก็บข้อมูลด้วยตนเองโดยละเอียดทุกขั้นตอน โดยใช้เครื่องมือต่าง ๆ ดังรายละเอียดที่กล่าวไว้ในหัวข้อเรื่องเทคนิคที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล จึงเป็นการนำข้อมูลมาสรุปหาข้อเท็จจริง ดังนั้นการรายงานผลการวิจัย จึงเขียนสรุปเป็นรายบุคคล และโดยภาพรวมทั้ง 5 ราย ตั้งแต่ลักษณะของปัญหา ประวัติด้านต่าง ๆ โดยย่อ การวินิจฉัย การช่วยเหลือ การป้องกัน การส่งเสริมและการติดตามผลตลอดจนการสรุปผลและข้อเสนอแนะ

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

จากการใช้เทคนิค 9 เทคนิค ในการรวบรวมข้อมูล สามารถสรุป และวิเคราะห์ โดยภาพรวมได้ดังนี้

กรณีศึกษาตอนที่ 1 เด็กหญิง ก. (ระยะเวลาศึกษาตั้งแต่วันที่ 15 กันยายน 2540 ถึง 20 ธันวาคม 2540 รวม 125 วัน)

ลักษณะทั่วไป เด็กหญิง ก. เป็นนักเรียนหญิงไทย วัย 14 ปี ผิวค่อนข้างคล้ำ รูปร่างสูงใหญ่ ผอมตรงยาวระดับคาง ผมนั้นยาวถึงกลาง นัยน์ตากลมโตสีดำ ใบหน้ากลม ผิวหน้ามีสิ่วแต่งกายสะอาด พูดน้อย เดินก้มหน้า เสียงเบา พูดจาเรียบร้อย จากการรวบรวมข้อมูลโดยใช้เทคนิค 8 เทคนิค สามารถสรุปและวิเคราะห์ ข้อมูลได้ดังนี้

1. การสังเกตและการบันทึกสังเกต

การสังเกตทั้งที่อยู่ในห้องเรียน ชั่วโมงคาบอิสระ และวิชาสุขศึกษา นอกห้องเรียนวิชาลูกเสือ และกิจกรรมพัฒนา จำนวน 4 ครั้ง ครั้งละ 30 นาที พบว่า เด็กหญิง ก. เป็นคนเงียบขรึม พูดน้อย สิ้นหน้าเคร่งเครียดตลอดเวลา พูดจาค่อนข้างสุภาพ หงุดหงิดไม่ไหง่าย บางครั้งไม่สนใจคนรอบข้าง มีสมาธิในการเรียน ขาดเรียนบ่อย ส่งงานไม่ทันบ่อยครั้ง

ในขณะที่มีสัมพันธภาพกับผู้อื่น เด็กหญิง ก. พูดจาสุภาพ ช่วยเหลือเพื่อน ๆ ดี ให้ความร่วมมือกับเพื่อนและครูเป็นอย่างดี

2. การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยสัมภาษณ์ทั้งผู้รับการศึกษา และผู้เกี่ยวข้อง ดังนี้

2.1 การสัมภาษณ์ เด็กหญิง ก. ทราบว่า เด็กหญิง ก. อาศัยอยู่กับบิดามารดา ซึ่งมีบุตรทั้งหมด 2 คน คือ เด็กหญิง ก. และ น้องสาว อยู่บ้านเช่าไม่มีบ้านเป็นของตนเอง บิดามารดาอายุที่อยู่บ่อยมาก บิดามีอาชีพขับมอเตอร์ไซด์รับจ้าง มารดามีอาชีพเป็นแม่บ้านในสนามกอล์ฟ มารดามีรายได้ประมาณเดือนละ 4,000-5,000 บาท ต่อเดือน บิดามีรายได้ประมาณเดือนละ 4,000-5,000 บาท บิดามารดามีปัญหาทะเลาะวิวาทกันบ่อยด้วยเรื่องเศรษฐกิจของครอบครัว และเรื่องบิดาของ เด็กหญิง ก. เล่นการพนัน เด็กหญิง ก. กับน้องสาวมีปัญหาขัดแย้งกันเสมอด้วยเรื่องหลบหลีกการทำงานบ้าน เด็กหญิง ก. ต้องการให้เศรษฐกิจครอบครัวดีขึ้น เด็กหญิง ก. กับน้องสาวจึงไปหางานพิเศษทำในวันหยุด โดยการเป็น Caddy ในสนามกอล์ฟที่มารดาเป็นแม่บ้านอยู่เงินที่ได้จากการทำงานพิเศษ เด็กหญิง ก. จะให้แม่เก็บไว้ใช้จ่ายในครอบครัว มารดาจะให้เงิน เด็กหญิง ก. กับน้องสาววันละ 30 บาท ทุกคนในครอบครัวของ เด็กหญิง ก.

จะต่างคนต่างอยู่ เนื่องจากเวลาการทำงานของแต่ละคนไม่ตรงกัน มารดาของ เด็กหญิง ก. จะมีอาการเครียดและปวดศีรษะเป็นประจำ เมื่อมารดาปวดศีรษะจะนอนทั้งวัน ไม่ทำอะไรเลย เด็กหญิง ก. ต้องทำงานบ้าน น้องสาวไม่ช่วยงานบ้าน มักจะออกเที่ยวกับเพื่อน เด็กหญิง ก. รู้สึกไม่สบายใจ ไม่ต้องการให้น้องเที่ยวกลางคืนกับเพื่อน ห้ามแล้วน้องก็ไม่เชื่อฟัง เด็กหญิง ก. ต้องการให้บิดามารดาว่ากล่าวน้องสาวบ้างแต่บิดาก็ไม่ค่อยมีเวลาอยู่บ้าน มารดากลับจากทำงานก็จะนอนทั้งวัน เด็กหญิง ก. มีความตั้งใจจะเรียนให้สูง ๆ และหางานทำเพื่อช่วยบิดามารดาเก็บเงินไว้ซื้อบ้านเป็นของตนเอง เพราะ เด็กหญิง ก. รู้สึกเบื่อที่อยู่อาศัยเนื่องจากคับแคบมาก

2.2 การสัมภาษณ์ผู้ปกครองแสดงความคิดเห็นว่า เด็กหญิง ก. มีความขัดแย้งกับน้องสาวบ่อยมาก ด้วยเรื่องน้องไม่เชื่อฟังและไม่ช่วยทำงานบ้าน บิดามารดาจะดุว่า เด็กหญิง ก. ถ้าบ้านไม่เรียบร้อยหรือกลับบ้านผิดเวลา และเรื่องไปเที่ยวกับเพื่อนในวันหยุด เด็กหญิง ก. จะเสียใจคิดว่าบิดาไม่รัก ไม่เข้าใจตนเอง ผู้ปกครองบอกว่า เด็กหญิง ก. ไม่ได้ใช้นามสกุลเหมือนกับบิดามารดา เพราะตอนแจ้งเกิดมารดาแจ้งให้เป็นบุตรของตากับยาย ด้วยเหตุผลส่วนตัวบางประการ ผู้ปกครองสอนให้ เด็กหญิง ก. รักและสามัคคีกับน้องเป็นพี่ควรจะให้โอกาสน้อง ยอมน้องบ้าง

2.3 การสัมภาษณ์อาจารย์แนะแนว แสดงความคิดเห็นว่า เด็กหญิง ก. เป็นเด็กพูดน้อย ค่อนข้างเก็บกด พูดจาสุภาพเรียบร้อย ไม่มีปัญหากับเพื่อนในเรื่องการเรียน เด็กหญิง ก. สนใจการเรียนดี มีความรับผิดชอบ แต่จะขาดเรียน ระยะหลัง เด็กหญิง ก. จะสนใจการเรียนน้อยลง ไม่นอนและหงุดหงิดง่าย

2.4 การสัมภาษณ์อาจารย์ประจำวิชา ภาษาไทย สังคมศึกษา ภาษาอังกฤษ แสดงความคิดเห็นว่า เด็กหญิง ก. ดูเครียด เก็บกด ค่อนข้างแยกตัว ไม่กล้าแสดงออกพูดจาสุภาพเรียบร้อย เวลาพูดคุยกับเพื่อนจะดูรำเริง เด็กหญิง ก. สนใจเรียน มีสมาธิในการเรียนดี แต่ขาดเรียนบ่อย อาจารย์เคยสอบถามเรื่องการขาดเรียนบ่อย ทราบว่า เด็กหญิง ก. ติดตามมารดาไปเยี่ยมบิดาที่ถูกคุมขัง เนื่องจากบิดากระทำผิดกฎหมาย

2.5 การสัมภาษณ์เพื่อนสนิท ชื่อ ด.ญ.ธาวินี โพธิ์ชัย แสดงความคิดเห็นว่า เด็กหญิง ก. เป็นคนประหยัด มักจะมีเรื่องครอครวมาเล่าให้เพื่อนฟังเสมอ เด็กหญิง ก. กับน้องสาวจะมีปัญหาขัดแย้งกันเรื่องได้เงินมาโรงเรียนไม่เท่ากัน น้องสาวจะได้มากกว่า ในเวลาเลิกเรียน เด็กหญิง ก. ชอบชวนเพื่อนไปเที่ยว ไม่อยากกลับบ้าน แต่ไม่มีเพื่อนไปด้วย ระยะนี้ เด็กหญิง ก. ขาดเรียนบ่อยเพราะไปเยี่ยมบิดาที่ถูกคุมขัง บางขณะ เด็กหญิง ก. จะเอาแต่ใจตนเอง หงุดหงิดง่าย และพูดคำหยาบบ้าง

3. การเยี่ยมบ้าน ผู้วิจัยได้ไปเยี่ยมบ้าน 2 ครั้ง ในวันที่ 15 ตุลาคม 2540 และ 24 พฤศจิกายน 2540 ผู้วิจัยได้สังเกตและสัมภาษณ์ผู้รับการศึกษาและผู้ปกครองมี ดังนี้

3.1 การสังเกตพบว่า สถานที่พักอยู่ในบริเวณสนามกอล์ฟ เป็นห้องแถวตึกชั้นเดียว มีประตูเข้าออกทางเดียว ไม่มีหน้าต่าง บริเวณหน้าห้องแถวมีป่าหญ้าขึ้นรก และมีน้ำขังบางแห่ง หน้าห้องแถวมีแผ่นซีเมนต์วางเป็นทางเท้าตลอดแนวห้องแถว ด้านหน้าห้องแถวมีกองขยะและเศษของเก่าของเพื่อนบ้านที่เก็บไว้ขาย ห้องพักมีความกว้างประมาณ 4 เมตร มีความยาวประมาณ 7 เมตร มีห้องน้ำภายในห้องพัก ห้องนอน 1 ห้อง ภายในบ้านมีเครื่องอำนวยความสะดวกได้แก่ โทรทัศน์ วิทยุ พัดลม และหม้อหุงข้าว ติดกับห้องน้ำใช้เป็นที่ทำครัว ห้องนอนอยู่ด้านหลังห้องน้ำ ภายในห้องนอนมีเสื้อ ผ้าห่ม และหมอน มีราวสำหรับแขวนผ้าอูมูมห้องด้านหนึ่ง และมีกองผ้าที่ใส่แล้วอยู่จำนวนมาก มีโต๊ะวางโทรทัศน์อยู่ที่มุมห้องด้านขวา ติดกับประตูทางเข้าบ้านด้านขวามือ จะมีที่นอนม้วนพับไว้อีก 1 ชุด ตามปกติบิดามารดาจะใช้ที่นอนนอนที่มุมห้องด้านขวามือโต๊ะวางโทรทัศน์ เด็กหญิง ก. และน้องสาวจะนอนในห้องนอน ภายในห้องพักไม่ค่อยเรียบร้อยบริเวณหน้าห้องน้ำที่ใช้เป็นที่ปรุงอาหาร จะมีสิ่งของวางไว้ไม่เป็นระเบียบ ค่อนข้างสกปรกด้านหลังห้องพักจะติดกับห้องแถวอีกด้านหนึ่ง บริเวณที่อยู่ไม่มีเสียงรบกวน เพราะเป็น บริเวณของสนามกอล์ฟไม่มีรถแล่นผ่าน

3.2 การสัมภาษณ์พบว่า ในการสนทนา เด็กหญิง ก. ไม่ค่อยพูด จะตอบคำถามเมื่อมีผู้ถามเท่านั้น มารดาจะเป็นผู้คุยมากที่สุด ส่วนมารดาจะไม่ค่อยมีเวลาอยู่บ้าน มารดาจะเป็นผู้ดูแลทั้งหมด

การเยี่ยมบ้านครั้งนั้นพอสรุปได้ว่า สถานที่พักอาศัยคับแคบ ไม่ถูกสุขลักษณะขาดความเป็นระเบียบเรียบร้อย และค่อนข้างสกปรก ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกที่อาศัยอยู่ด้วยกันระหว่างมารดาและน้องสาวรวมทั้ง เด็กหญิง ก. ไม่ดีเนื่องจาก เด็กหญิง ก. ต้องรับผิดชอบทำงานทุกอย่างในบ้าน น้องสาวไม่ช่วยงานบ้าน มารดาจะไม่ค่อยมีเวลาอยู่บ้านพัก มารดาจะชอบไปเที่ยวบ้านเพื่อน เพราะอากาศในบ้านพักร้อนอบอ้าวมาก เด็กหญิง ก. มีปฏิสัมพันธ์กับบิดาน้อยมาก เพราะบิดาไม่ค่อยกลับบ้าน ถ้ากลับก็จะดึกมาก เด็กหญิง ก. จึงมีปัญหาเรื่องสัมพันธ์ภาพกับบิดามารดาและน้องสาว

4. อัตตชีวประวัติ

อัตตชีวประวัติทราบว่า เด็กหญิง ก. เกิดในครอบครัวขนาดเล็กที่ประกอบด้วยบิดามารดา และน้องสาว 1 คน รวมสมาชิกในครอบครัวมี 4 คน จากการวิเคราะห์ข้อมูลสรุปได้ดังนี้

4.1 ชีวิตในเยาว์วัยของ เด็กหญิง ก. ครอบครัวอบอุ่นมีความสุข บิดามารดา ให้ทุกอย่างตามที่ เด็กหญิง ก. ต้องการ เด็กหญิง ก. รักน้องสาวและเสียสละทุกอย่างให้น้องสาว เพราะบิดามารดาสอนให้รักและเสียสละให้กับน้อง บางครั้ง เด็กหญิง ก. รู้สึกน้อยใจที่น้องทำผิด แล้วมารดาไม่ว่ากล่าว ครอบครัวย้ายที่อยู่บ่อยมาก เคยย้ายไปอยู่จังหวัดตราดแล้วบิดามารดา ทะเลาะกันมาก มารดาเลยพาลูก ๆ มาอยู่ที่จังหวัดฉะเชิงเทรา เด็กหญิง ก. จำวันที่มารดาไป เทียวทะเล แต่ไม่มีบิดาไปด้วยเป็นอย่างดี

4.2 ชีวิตในปัจจุบันพบว่า เด็กหญิง ก. ขณะนี้เรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีเพื่อนมากชีวิตในโรงเรียนจะมีความสุขมากกว่าอยู่ที่บ้าน ชีวิตในขณะนี้มีความสุขและความทุกข์ ถ้าเป็นที่บ้านจะรู้สึกมีความทุกข์เนื่องจากสมาชิกของครอบครัวอยู่กันไม่พร้อมหน้า มีคนใดคนหนึ่งขาดหายไป

4.3 ชีวิตในอนาคตพบว่า เด็กหญิง ก. ต้องการเรียนให้จบ และเรียนต่อในระดับสูงขึ้น เด็กหญิง ก. มีความต้องการที่จะประกอบอาชีพเป็นครู แต่ก็กลัวว่ามารดาจะไม่สามารถส่งให้ตนเรียนต่อได้เนื่องจากปัญหาเศรษฐกิจ เด็กหญิง ก. คิดว่าถ้ามารดาไม่สามารถส่งให้ตนเองเรียนต่อได้ก็จะหางานทำเก็บเงินแล้วค่อยเรียนต่อภายหลัง จุดมุ่งหมายสำคัญของ เด็กหญิง ก. คือต้องการมีเงินเดือนไว้เลี้ยงบิดามารดาและน้องสาว

การวิเคราะห์อดีตชีวิตประวัติของ เด็กหญิง ก. จุดที่เป็นข้อสังเกตว่าน่าจะเป็นปัญหามากที่สุดคือ มีความรู้สึกวามารดาไม่ว่ากล่าวน้องสาวเวลาที่น้องสาวทำผิด และรู้สึกมีความทุกข์ใจเนื่องจากสมาชิกในบ้านขาดหายไป

5. บันทึกประจำวัน

การบันทึกประจำวันเป็นเวลา 1 สัปดาห์ ตั้งแต่วันที่ 28 พฤศจิกายน 2540 ถึงวันที่ 4 ธันวาคม 2540 ทำให้ทราบว่า เด็กหญิง ก. มีกิจวัตรประจำวันคล้ายคลึงกัน คือ เด็กหญิง ก. ตื่นนอนประมาณเวลา 06.30 น. ในตอนเช้า หลังจากนั้นทำภารกิจส่วนตัว ไปโรงเรียนโดยรถประจำทางมาถึงโรงเรียนจะเริ่มเรียนชั่วโมงแรกประมาณ 08.30 น. และเรียนจนถึงเวลา 15.30 น. พอกลับถึงบ้านก็จะมีกิจวัตรประจำวันคือ ซักผ้า หุงข้าว ทำอาหาร รับประทานอาหาร แล้วจึงพักผ่อนทำการบ้าน หลังจากทำการบ้านเสร็จจะรีดผ้า แล้วจึงเข้านอน ถ้าเป็นวันหยุด เสาร์-อาทิตย์ เด็กหญิง ก. จะตื่นนอนประมาณ 06.50 น. ในตอนเช้า หลังจากนั้นทำภารกิจส่วนตัว แล้วจึงไปทำงานหารรายได้พิเศษ จะกลับจากทำงานเวลาประมาณ 16.00 น. แล้วจึงซักผ้า อาบน้ำ รับประทานอาหาร พักผ่อน รีดผ้า และเข้านอนเวลาประมาณ 21.30 น.

บันทึกประจำวันพบว่า เด็กหญิง ก. เป็นคนมีระเบียบในการดำเนินชีวิตกิจกรรมต่าง ๆ โดยเฉพาะการใช้ชีวิตในโรงเรียน เด็กหญิง ก. จะไม่มีเวลาในการทบทวนเรื่องการเรียนรู้ หรือทำการบ้านในวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ เพราะเหนื่อยต่อการ ทำงานบ้านและการทำงานหารายได้พิเศษ

6. สังคมมิติ

การทำสังคมมิติ 2 สถานการณ์ การไปทัศนศึกษาเชียงใหม่ เด็กหญิง ก. ไม่ได้เป็นทั้ง Star และ Rejectee ในสถานการณ์ การไปทัศนศึกษาเชียงใหม่ เด็กหญิง ก. ได้รับเลือกเป็นอันดับ 1 และอันดับ 2 จากเพื่อน 2 คน ซึ่งมีสมาชิกในกลุ่ม 3 คน ส่วนสถานการณ์ การทำรายงานกลุ่ม เด็กหญิง ก. เป็น Neglectee โดยได้รับเลือกจากเพื่อนเป็นอันดับ 2 จากเพื่อน 1 คน จากการเลือกของสมาชิกกลุ่มเดียวกับสถานการณ์ไปทัศนศึกษา แสดงให้เห็นว่า เด็กหญิง ก. มีเพื่อนสนิทเพียง 2 คน เป็นคนค่อนข้างแยกตัว ไม่ได้ได้รับความไว้วางใจในเรื่องความรับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมาย ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของเพื่อนในห้องเรียนว่า เด็กหญิง ก. ขาดเรียนบ่อย ส่งงานไม่ทัน ไม่สนิทกับเพื่อนในห้อง ชอบเก็บตัว และแยกตัวออกจากเพื่อน

7. แบบสอบถามและแบบสำรวจ

แบบสอบถามและแบบสำรวจ ปรากฏผลดังนี้

7.1 แบบสอบถาม "ใครเอ่ย"

แบบสอบถาม "ใครเอ่ย" พบว่า เด็กหญิง ก. ได้รับการประเมินจากเพื่อน ๆ ดังนี้ คือ เป็นผู้ที่ใจน้อยแสนจน เป็นผู้ที่ใช้อารมณ์มากกว่าเหตุผล และเป็นผู้ที่เอาเปรียบเพื่อน และไม่ช่วยงานเพื่อน ชอบคุยเรื่องครอบครัว

7.2 แบบสอบถามแบบกรอกข้อมูลส่วนบุคคล

แบบสอบถามแบบกรอกข้อมูลส่วนบุคคล พบว่า เด็กหญิง ก. อาศัยอยู่กับบิดา มารดาและน้องสาว บิดามีอาชีพขับมอเตอร์ไซด์รับจ้าง มารดาเป็นพนักงานของสนามกอล์ฟ น้องสาวกำลังศึกษาอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เด็กหญิง ก. ได้รับเงินค่าใช้จ่ายจากมารดา ประมาณวันละ 20-30 บาท ซึ่งเงินที่มารดาจ่ายให้ เด็กหญิง ก. นั้น คือเงินที่ เด็กหญิง ก. ได้จากการทำงานพิเศษในวันเสาร์-อาทิตย์ที่สนามกอล์ฟที่มารดาเป็นพนักงานอยู่เด็กหญิง ก. มีสุขภาพดี ไม่มีโรคประจำตัว เคยเป็นลมเวียนศีรษะบ้างบางครั้ง ไม่เคยตรวจสุขภาพ ในด้านสังคมพบว่า เด็กหญิง ก. ได้รับอนุญาตให้ตัดสินใจด้วยตนเอง เด็กหญิง ก. ชอบอ่านหนังสือประเภท รักใคร่ ตลกขบขัน กีฬา ชิวประวัติและประวัติศาสตร์ ชอบเล่นกีฬาทั้งในร่มและกลางแจ้งมาก งานอดิเรกคือ ดูโทรทัศน์ ฟังเพลง อ่านหนังสือ ในด้านการศึกษาพบว่า เด็กหญิง ก. ไม่ได้ทำตาราง กำหนดเวลาดูหนังสือ ต้องการคำแนะนำเกี่ยวกับวิธีการเรียน ผลการเรียนรู้ในระดับปานกลาง

เมื่อโตขึ้นต้องการเป็นครูหรือเป็นหมอ บิดามารดาไม่ได้คาดหวังว่าลูกจะเป็นอะไร นอกจากนั้น เด็กหญิง ก. มีความรู้สึกเกี่ยวกับความเป็นอยู่ทางบ้านไม่ค่อยดีนัก บิดามารดาชอบทะเลาะกันบ่อย ปัญหาเรื่องความไม่สบายใจที่ต้องการได้รับความช่วยเหลือคือ ไม่ต้องการให้บิดามารดาทะเลาะกัน

7.3 แบบสอบถามเพื่อรวบรวมข้อเท็จจริงจากผู้ปกครอง

แบบสอบถามเพื่อรวบรวมข้อเท็จจริงจากผู้ปกครอง พบว่า เด็กหญิง ก. อาศัยอยู่กับบิดามารดา และน้องสาว 1 คน รวมสมาชิกในครอบครัว 4 คน ครอบครัว เด็กหญิง ก. เข้าบ้านอยู่ในบ้านพักสนามกอล์ฟ ในอัตราเดือนละ 2,000 บาท มารดามีรายได้ประมาณเดือนละ 4,800 บาท บิดามีรายได้ประมาณเดือนละ 4,000-5,000 บาท แต่ต้องมีภาระในการผ่อนรถที่ใช้ขับรับจ้าง มารดาเป็นผู้จ่ายค่าเช่าบ้านและค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ในครอบครัว เด็กหญิง ก. และน้องสาวช่วยกันทำงานในวันหยุดเพื่อหารายได้พิเศษช่วยครอบครัว เด็กหญิง ก. ช่วยทำงานบ้านทุกอย่าง ซักผ้า หุงข้าว ล้างจาน และกวาดถูบ้าน บางครั้ง เด็กหญิง ก. แสดงอาการไม่พอใจในการทำงานบ้าน เด็กหญิง ก. จะประพฤติตนอยู่ในโอวาทของบิดามารดา คือ สนใจการเรียน ทำงานบ้าน กลับบ้านตรงเวลา เด็กหญิง ก. สนใจการกีฬา มารดายังไม่แน่ใจว่าจะให้ เด็กหญิง ก. ศึกษาต่อในระดับสูงขึ้นได้หรือไม่ เนื่องจากปัญหาทางเศรษฐกิจ ผู้ปกครองยินดีจะมาให้ความร่วมมือกับทางสถานศึกษาทุกเรื่อง ตามปกติ เด็กหญิง ก. ชอบทำงานตามลำพัง แต่เวลาเล่นชอบเล่นกับผู้อื่น มารดา เด็กหญิง ก. คิดว่า เด็กหญิง ก. มีความสุขมากเมื่ออยู่ที่โรงเรียน

7.4 แบบสอบถามปัญหาการปรับตัวในครอบครัว

แบบสอบถามปัญหาการปรับตัวในครอบครัว พบว่า เด็กหญิง ก. มีปัญหาการปรับตัวในครอบครัวระดับปานกลาง กล่าวคือ

ในด้านเบื่อบรรยากาศในครอบครัวจนอยากหนีออกจากบ้าน พบว่าถ้ามีคนมาบอกเด็กหญิง ก. ว่าบิดามารดาทะเลาะกันรุนแรง เด็กหญิง ก. จะรู้สึกรำคาญอยากออกไปให้พ้นจากบ้าน เวลาที่ เด็กหญิง ก. มีปัญหาขัดแย้งกับพี่สาวแต่กลับถูกมารดาดุซ้ำ เด็กหญิง ก. จะรู้สึกว่ามารดารักพี่สาวมากกว่าจึงนึกอยากตายหรือไปไหนให้พ้น ๆ และถ้ามีปัญหาคัดแย้งกับน้องสาวแต่กลับถูกบิดาบอกให้ยอมอภัยให้น้อง เด็กหญิง ก. มีความรู้สึกท้อใจเป็นอย่างมาก เด็กหญิง ก. มีปัญหาด้านนี้ระดับมาก

ในด้านการทะเลาะวิวาทกับพี่น้อง พบว่า เด็กหญิง ก. เมื่อถูกบิดามารดาว่า จะรู้สึกหงุดหงิดไม่สามารถควบคุมอารมณ์ได้ ถ้ามีพี่น้องมาพูดคุยด้วย เด็กหญิง ก. จะไม่พูดคุยหรืออธิบายอะไรทั้งสิ้น นอกจากนี้ถ้าพี่ชายมานำเสื้อผ้าของ เด็กหญิง ก. ไปใช้ เด็กหญิง ก. จะนึกโกรธพี่ชายมาก เด็กหญิง ก. มีปัญหาทางด้านนี้ระดับปานกลาง

ในด้านการแยกตัวตามลำพัง พบว่า เด็กหญิง ก. จะรู้สึกอับอายเพื่อนบ้านเมื่อบิดามารดาทะเลาะกันและจะแยกตัวไปเล่นกับเพื่อน ในขณะที่สมาชิกทุกคนกำลังสนทนากันอยู่ด้วยกัน เด็กหญิง ก. จะเข้าไปทักทายทุกคนและแยกตัวไปทำงานตามปกติ เมื่อมีปัญหาไม่เข้าใจกับพี่น้อง เด็กหญิง ก. จะไปเดินเที่ยวตามห้างสรรพสินค้ากับเพื่อน นอกจากนี้เวลาที่ปัญหาส่วนตัวต้องการหาที่ปรึกษา เด็กหญิง ก. เลือกที่จะปรึกษากับเพื่อนบ้านที่สนิท เด็กหญิง ก. มีปัญหาด้านนี้ระดับปานกลาง

ในด้านไม่ช่วยเหลืองานบ้าน พบว่า เด็กหญิง ก. จะถูกบิดามารดาตำหนิในเรื่องกิริยาการทำงานบ้านอย่างไม่เต็มใจ และถ้าครอบครัวจัดงานทำบุญสมาชิกทุกคนช่วยกันทำความสะอาดบ้าน เด็กหญิง ก. จะอยู่ใกล้ ๆ เมื่อว่าบิดามารดาจะเรียกใช้ นอกจากนี้ เด็กหญิง ก. จะยอมทำงานแทนสมาชิกอื่นต่อเมื่อมารดาบอกให้ทำ เด็กหญิง ก. มีปัญหาด้านนี้ระดับปานกลาง

ในด้านขาดความรัก ความอบอุ่น ความสุข เมื่ออยู่ในบ้าน พบว่า เด็กหญิง ก. สามารถเข้าใจเหตุผลที่บิดามารดาไม่มาร่วมกิจกรรมที่โรงเรียนจัด เด็กหญิง ก. มีปัญหาด้านนี้ระดับเล็กน้อย

7.5 แบบสอบถามแบบเติมประโยคให้สมบูรณ์

แบบสอบถามแบบเติมประโยคให้สมบูรณ์ ทั้งสิบห้าด้าน ซึ่งได้แก่ด้าน มารดาบิดา ครอบครัว สัมพันธภาพกับเพื่อนต่างเพศ เพศสัมพันธ์ เพื่อนทั่วไป ผู้ที่เหนือกว่า ผู้ที่ด้อยกว่า เพื่อนร่วมกลุ่ม ความกลัว ความรู้สึกผิด ความสามารถ อดีต อนาคต และเป้าหมาย พบว่า เด็กหญิง ก. มีปัญหาทางด้าน บิดา และ ด้านความรู้สึกผิด ดังนี้

ด้านบิดา เด็กหญิง ก. ต้องการให้บิดาไม่เป็นคน เจ้าชู้ เล่นการพนัน ครอบครัวจะได้ดีมีความสุขมากขึ้น และต้องการให้บิดามีเวลาให้กับครอบครัวมากขึ้น เพื่อเด็กหญิง ก. จะได้มีโอกาสสร้างสัมพันธภาพอันดีระหว่างเด็กหญิง ก. และบิดา

ด้านความรู้สึกผิด เด็กหญิง ก. ต้องการลืมความทุกข์ในเวลาที่จะเห็นบิดามารดาทะเลาะกัน กับรู้สึกผิดที่เคยโกหกมารดาว่าไปโรงเรียนแต่กลับหนีไปเที่ยว และมีความรู้สึกละอายใจต่อการที่บิดาทะเลาะกัน

7.6 แบบสำรวจความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อตนเอง

แบบสำรวจความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อตนเอง พบว่า เด็กหญิง ก. มีความรู้สึกนึกคิดต่อตนเองว่า เป็นคนพูดไม่เก่ง ไม่สามารถทำอะไรได้ตามใจตนเอง รู้สึกกลัวที่บิดามารดาทะเลาะกัน ชอบสิ่งที่เป็นธรรมชาติ สวยงาม มีจุดมุ่งหมายในชีวิต คือ ต้องการเรียนให้สูง ๆ ทำงานดี ๆ ได้เงินเดือนสูง นอกจากนี้ เด็กหญิง ก. จะรู้สึกภูมิใจในผลการเรียน การทำงานของตน และ มีความรู้สึกว่าตนเองด้อยกว่าผู้อื่นทางด้านการเรียน เมื่อต้องแข่งขันกับผู้อื่น

คนอื่นมองเด็กหญิง ก. ว่า เป็นคนสนุกสนาน ไม่เครียด พุดเก่ง ช่างซักถาม จะโกรธมากเมื่อถูกดูถูกจากผู้อื่น เด็กหญิง ก. รู้สึกมีความสุขเมื่อบิดามารดา และน้องมีความสุข จะรู้สึกไม่สบายใจ กังวลใจ เมื่อบิดามารดาทะเลาะวิวาทกัน ต้องการรู้จักกับคนอื่น ๆ ที่ไม่เคยรู้จัก เด็กหญิง ก. ชอบคนมีเหตุผล ไม่ชอบคนที่ไม่มีความเหตุผล เอาแต่ใจตนเอง นอกจากนี้ เมื่อถึงเวลาที่ต้องตัดสินใจ เด็กหญิง ก. จะตัดสินใจด้วยตนเอง

การที่เด็กหญิง ก. มองตนเองและคนอื่นมองพบว่ามีความสอดคล้องกัน คือ เด็กหญิง ก. รู้สึกกลัว กังวลใจ ไม่สบายใจเมื่อบิดามารดาทะเลาะวิวาทกัน

8. แบบทดสอบ

แบบทดสอบปรากฏผล ดังนี้

8.1 แบบทดสอบเชาว์ปัญญา แบบโปรเกรสซีฟ แมทริซิส (Progressive Matrices)

แบบทดสอบเชาว์ปัญญาแบบโปรเกรสซีฟ แมทริซิส พบว่า เด็กหญิง ก. มีผลการทดสอบดังนี้ ได้คะแนนดิบ = 36 เทียบเป็น I.Q. = 98 ซึ่งมีเชาว์ปัญญาอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง (Average)

ผลการทดสอบ พบว่า เด็กหญิง ก. มีเชาว์ปัญญาอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง

8.2 แบบทดสอบ เบนเดอร์เกสตัลท์ (Bender Gestalt Test)

แบบทดสอบเบนเดอร์เกสตัลท์ พบว่า เด็กหญิง ก. ถดถอย มีความวิตกกังวล หวาดระแวง ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง อารมณ์กระเจิดกระเจิง คิดการใหญ่โต ต้องการได้รับความช่วยเหลือและสนับสนุนจากบุคคลอื่น ขาดความอบอุ่น ไม่เชื่อมั่นในตนเอง ต้องการชมเชย ขาย บางครั้งชอบคล้อยตามบุคคลอื่นโดยไม่มีเหตุผล ทะเยอทะยาน

8.3 แบบทดสอบวาดภาพคน (Draw a Person Test)

แบบทดสอบวาดภาพคน พบว่า เด็กหญิง ก. มีความวิตกกังวล ไม่มั่นคง ไม่พอใจในตนเอง ตระหนักในสังคม ย้ำคิดย้ำทำบางเรื่อง มีความขัดแย้งในใจ ก้าวร้าว ต้องการพึ่งพาผู้อื่น ขาดความมั่นใจ มีปัญหาทางด้านการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล มีความรับผิดชอบ ชอบ ชอบเพื่อน

8.4 แบบทดสอบวาดภาพครอบครัว (My Family Test)

แบบทดสอบวาดภาพครอบครัว พบว่า เด็กหญิง ก. มีความรู้สึกว่าสมาชิกในครอบครัวต่างคนต่างอยู่ ไม่มีความสนิทสนมกัน เด็กหญิง ก. ต้องการใกล้ชิดกับบิดา ขาดความมั่นใจเวลาอยู่ใกล้ชิดกับบิดา มารดาเป็นผู้รับผิดชอบตัดสินใจทั้งหมดในครอบครัว ชอบจินตนาการ

8.5 แบบทดสอบวาดภาพบ้าน ต้นไม้ คน (Kinetic House - Tree - Person Test)

แบบทดสอบวาดภาพบ้าน ต้นไม้ คน พบว่า เด็กหญิง ก. มีชีวิตไม่ค่อยราบรื่น มีบางสิ่งบางอย่าง รู้สึกโดดเดี่ยว ถูกทอดทิ้ง รู้สึกมีปมด้อย รู้สึกไม่ปลอดภัย รู้สึกผิด พยายามจะมีชีวิตที่มั่นคง ชอบคิดการใหญ่โต หวาดระแวง ถดถอย ต้องการความเป็นส่วนตัว ไม่ต้องการให้ใครมายุ่งรบกวน ระวังตัวมากเกินไป อนาคตเป็นผู้นำในครอบครัว ต้องการใกล้ชิดบิดา

9. ระเบียบสะสม

ระเบียบสะสม พบว่า เด็กหญิง ก. มีความสนใจกีฬาบอลเลย์บอล ต้องการศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย แนวทางในการประกอบอาชีพ ต้องการเป็นหมอ เด็กหญิง ก. มีความประพฤติอยู่ในเกณฑ์ดี นอกจากนี้ เด็กหญิง ก. มีความซื่อสัตย์ มีความกตัญญูต่อเวที มีความร่วมมือและเสียสละ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความสามารถในการแก้ปัญหา และมีมนุษยสัมพันธ์อยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างดี เด็กหญิง ก. มีผลการเรียนเกรดเฉลี่ย 2.4

ในด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับนักเรียน ครูประจำชั้น และผู้ปกครอง มีความคิดเห็นสอดคล้องกัน คือ เด็กหญิง ก. มีความรับผิดชอบดี สามารถแบ่งเวลาว่างในการทำกิจกรรมได้เหมาะสม เอาใจใส่การเรียนพอใช้ มีมนุษยสัมพันธ์กับผู้อื่นดี และสุขภาพแข็งแรง

การวินิจฉัย

จากข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมข้อมูล ทั้ง 9 เทคนิค ดังกล่าว วินิจฉัยได้ว่า เด็กหญิง ก. มีปัญหาการปรับตัวในครอบครัว จากสาเหตุดังนี้

1. สาเหตุจากตัวแปรด้านส่วนตัว มีดังนี้

1.1 เกิดจากบุคลิกภาพไม่เหมาะสม

จากการสังเกต สัมภาษณ์ แบบสอบถามและแบบสำรวจ อดีตชีวิตประวัติ และแบบทดสอบต่าง ๆ มีผลสอดคล้องกันว่า เด็กหญิง ก. มีบุคลิกภาพไม่เหมาะสม คือ เป็นคนมีความวิตกกังวล หวาดระแวง ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง ต้องการพึ่งพาผู้อื่น มีปัญหาทางด้านการสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล ชอบเพื่อน และรู้สึกโดดเดี่ยว มีปมด้อย ทั้งนี้เนื่องมาจาก การอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว และความสัมพันธ์ในครอบครัว

2. สาเหตุจากตัวแปรด้านสิ่งแวดล้อม มีดังนี้

2.1 ด้านครอบครัว

จากการสังเกต การสัมภาษณ์ การเยี่ยมบ้าน แบบสอบถามและแบบสำรวจ อดีตชีวิตประวัติ ทำให้สรุปได้ว่า ครอบครัวเป็นสาเหตุประการหนึ่งที่ทำให้มีผลต่อปัญหาการปรับตัวในครอบครัวของ เด็กหญิง ก. ดังต่อไปนี้

2.1.1 สัมพันธภาพในครอบครัว เด็กหญิง ก. มีปัญหาการปรับตัวในครอบครัวเนื่องจากสภาพครอบครัวของ เด็กหญิง ก. เป็นครอบครัวที่ทุกคนมุ่งทำงาน ไม่มีเวลาให้กัน และเด็กหญิง ก. มีทัศนคติที่ไม่ดีต่อบิดา เพราะบิดาเป็นคนเจ้าชู้ เล่นการพนัน ไม่รับผิดชอบครอบครัว นอกจากนี้ เด็กหญิง ก. ไม่ได้ได้รับความรักความอบอุ่นจากครอบครัว เนื่องจากบิดามารดาจะให้ความรักความสนใจน้องสาวมากกว่า

2.1.2 ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว รายได้ของครอบครัวเด็กหญิง ก. ไม่เพียงพอกับรายจ่าย จึงทำให้ทุกคนในครอบครัวต้องช่วยกันหารายได้ เวลาที่ทุกคนจะได้พบปะเพื่อสร้างความเข้าใจอันดีต่อกันจึงมีน้อย ทุกคนในครอบครัวจะรู้สึกเหนื่อยกับการหารายได้จึงทำให้บิดามารดาไม่มีเวลาให้การดูแลเอาใจใส่กับเด็กหญิง ก. จึงเป็นผลให้เด็กหญิง ก. มีปัญหาการปรับตัวในครอบครัว

2.1.3 ระดับการศึกษาของบิดามารดา จัดอยู่ในระดับต่ำ ขาดความรู้เกี่ยวกับการอบรมดูแลลูก บิดามารดาไม่สามารถให้คำแนะนำคำปรึกษาแก่บุตรในเรื่องส่วนตัวและเรื่องการศึกษาได้ นอกจากนี้บิดามารดายังขาดความเอาใจใส่ในเรื่องความเป็นอยู่ของ เด็กหญิง ก. จึงเป็นผลให้ เด็กหญิง ก. มีปัญหาการปรับตัวในครอบครัว

2.2 ด้านสังคม

จากการสังเกต การสัมภาษณ์ และการเยี่ยมบ้าน ทำให้สรุปได้ว่า สังคมเป็นสาเหตุประการหนึ่งที่ทำให้มีผลต่อปัญหาการปรับตัวในครอบครัวของ เด็กหญิง ก. ดังต่อไปนี้

สภาพความเป็นอยู่ของที่อยู่อาศัย ได้แก่ ชุมชนแออัด ครอบครัวของเด็กหญิง ก. อาศัยอยู่ในห้องเช่าเล็ก ๆ ซึ่งมีสภาพคับแคบ มีจำนวนประชากรอาศัยอยู่ในบริเวณห้องเช่าจำนวนมาก แต่ละห้องเช่าไม่มีการรักษาความสะอาด ไม่มีการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมในบริเวณที่อยู่อาศัย เพื่อนบ้านที่อยู่อาศัยส่วนใหญ่จะไม่สนใจดูแลความสะอาดของที่อยู่อาศัย และมีการพูดจาถ้อยคำที่ไม่สุภาพ ดัดสินปัญหาการขัดแย้งด้วยวิธีการรุนแรง เด็กหญิง ก. มีพฤติกรรมคล้อยตามเพื่อนบ้าน ส่งผลให้ เด็กหญิง ก. ไม่สนใจการทำงานบ้านเท่าที่ควร และแก้ปัญหาความขัดแย้งในครอบครัวด้วยวิธีการรุนแรงเช่นกัน จึงเป็นผลให้ เด็กหญิง ก. มีปัญหาการปรับตัวในครอบครัว

การช่วยเหลือ ป้องกัน และส่งเสริม

ผู้วิจัยได้ให้การช่วยเหลือ ดังนี้

1. ให้การช่วยเหลือโดยตรง ปฏิบัติดังนี้

1.1 ให้คำปรึกษาแก่ เด็กหญิง ก. 6 ครั้ง โดยใช้เทคนิคการให้คำปรึกษาแบบผสม ให้คำปรึกษาในเรื่องการปฏิบัติตนต่อบิดา ความรับผิดชอบหน้าที่ในครอบครัว การพิจารณาตนเองในเรื่องที่ถูกบิดาว่าอยู่เสมอ การกลับบ้านให้ตรงเวลา การปฏิบัติตนในการอยู่ร่วมกันในครอบครัว เพื่อให้ เด็กหญิง ก. มีความเข้าใจตนเองตามความเป็นจริง ยอมรับสภาพชีวิตของตนได้ตรงตามความจริง มีความรู้สึกที่ตนเองมีคุณค่า มีการตั้งเป้าหมายชีวิตที่ถูกต้อง พัฒนาตนเองในเรื่องการปรับตัวในครอบครัว

นอกจากนั้นเทคนิคสำคัญที่นำมาใช้ในการให้คำปรึกษา เช่น การยอมรับ (Acceptance) การสะท้อนความรู้สึก (Reflection of Feeling) การทำให้เกิดความกระจ่าง (Clarification) การเงียบและการฟัง (Silence and Listening) การตั้งคำถาม (Questioning) เป็นต้น จากการใช้เทคนิคดังกล่าว ปรากฏว่า เด็กหญิง ก. สามารถยอมรับความจริงในเรื่องครอบครัว และสามารถปรับตัวในครอบครัวได้ดีขึ้น

1.2 ให้ความรักความสนใจเด็กหญิง ก. อย่างสม่ำเสมอ เพื่อช่วยให้เด็กหญิง ก. เกิดความรู้สึกอบอุ่น ปลอดภัย ไม่โดดเดี่ยว อันจะทำให้ เด็กหญิง ก. สามารถพัฒนาตนเอง พร้อมทั้งจะสามารถปรับตนเองให้อยู่ในสภาพแวดล้อมที่เผชิญอยู่ได้

2. ให้การช่วยเหลือโดยทางอ้อม ปฏิบัติดังนี้

2.1 ผู้วิจัยทำการประชุมปรึกษารายกรณี (Case Conference) 1 ครั้ง ในวันที่ 28 ธันวาคม พ.ศ. 2540 เวลา 14.30 น. ถึง 15.30 น. ซึ่งประกอบด้วยผู้บริหารโรงเรียน อาจารย์แนะแนว อาจารย์ประจำชั้น อาจารย์ผู้สอนรายวิชา เพื่อขอความช่วยเหลือในการเอาใจใส่ให้กำลังใจ และความเข้าใจในพฤติกรรมที่เกิดขึ้น และช่วยกันแก้ไขเพื่อเป็นการส่งเสริมให้เด็กหญิง ก. มีการปรับตัวในครอบครัวที่ดีขึ้น

2.2 ปรึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นกับบิดามารดาที่บ้านของผู้รับการศึกษา เพื่อให้เกิดความเข้าใจในตัว ของ เด็กหญิง ก. มากขึ้น และขอความร่วมมือในการแก้ไขปัญห ของ เด็กหญิง ก.

การทํานายผล

เนื่องจากปัญหาของ เด็กหญิง ก. เป็นปัญหาที่มีสาเหตุมาจากหลายองค์ประกอบ กล่าวคือ ปัญหาเกิดจากผู้รับการศึกษา ปัญหาจากครอบครัว และปัญหาจากสังคม ซึ่งผู้วิจัย

พิจารณาแล้วเห็นว่าสาเหตุดังกล่าวสามารถแก้ไขได้ถ้า เด็กหญิง ก. รวมทั้งบิดามารดาและบุคลากรในโรงเรียนมีความตั้งใจจริงที่จะแก้ปัญหานี้อย่างจริงจัง ผู้วิจัยทำนายผลว่าสาเหตุดังกล่าวไม่รุนแรงมากนัก ถ้าหาก เด็กหญิง ก. ได้รับความรัก ความอบอุ่น และการดูแลเอาใจใส่อย่างแท้จริง ก็สามารถช่วยเหลือได้ นอกจากนี้ เด็กหญิง ก. ให้ความร่วมมือในการแก้ปัญหาเป็นอย่างดีอีกด้วย

การติดตามผล

หลังจากได้ให้การช่วยเหลือ ผู้วิจัยได้ติดตามผลเป็นระยะ ๆ ได้ปรากฏผลดังนี้

1. จากการสังเกต การสัมภาษณ์ และการเยี่ยมบ้าน เด็กหญิง ก. สรุปได้ว่า เด็กหญิง ก. มีพฤติกรรมการปรับตัวในครอบครัวมีทัศนคติต่อครอบครัว เปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น เช่น ลดการทะเลาะวิวาทกับสมาชิกในครอบครัวลง มีความสัมพันธ์อันดีกับบุคคลในครอบครัว ช่วยเหลืองานในครอบครัว และรู้สึกมีความสุขเมื่ออยู่ในครอบครัว
2. จากการสัมภาษณ์ผู้ปกครองเด็กหญิง ก. และสมาชิกคนอื่น ๆ ในครอบครัว สรุปได้ว่าเด็กหญิง ก. มีพฤติกรรมการปรับตัวในครอบครัวดีขึ้น
3. จากการตอบแบบสอบถามปัญหาการปรับตัวในครอบครัวพบว่า คะแนนการตอบแบบสอบถามก่อน และหลังการให้คำปรึกษา ผลการตอบแบบสอบถามพบว่า เด็กหญิง ก. มีการปรับตัวในครอบครัวดีขึ้น เนื่องจากคะแนนการตอบแบบสอบถามในครั้งหลังลดลงจากเดิม (ดังตารางในหน้า 196)

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะสำหรับ เด็กหญิง ก. มีดังนี้

เด็กหญิง ก. ควรเข้าใจตนเอง ยอมรับความจริงที่เกิดขึ้นกับชีวิต มีความรักและภูมิใจในตนเองและครอบครัว และแก้ไขข้อบกพร่องของตนเอง

2. ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้อง มีดังนี้

2.1 บิดามารดา หรือผู้ปกครอง ควรให้ความรัก ความอบอุ่น ดูแลเอาใจใส่บุตรอย่างใกล้ชิด ให้กำลังใจ ให้ความสนใจในด้านความเป็นอยู่ภายในครอบครัว และในเรื่องการศึกษา ตลอดจนทั้งการปกครองดูแลบุตรด้วยความยุติธรรม

2.2 อาจารย์ประจำชั้น อาจารย์ประจำทุกวิชา ควรให้กำลังใจ ให้ความสนใจ และให้คำแนะนำในการจัดแบ่งเวลาสำหรับการทำกิจกรรมที่บ้านและที่โรงเรียน อีกทั้งให้ความเข้าใจเวลาที่ผู้รับการศึกษาขาดเรียนและขาดการส่งงาน

3. ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ที่จะศึกษาต่อไป ดังนี้

ผู้ที่จะศึกษาต่อไปควรจะต้องสร้างสัมพันธภาพ ความเป็นกันเอง ยอมรับและเข้าใจในตัวเด็กหญิง ก. โดยการแสดงความรัก ความเอาใจใส่สนใจ และห่วงใยเด็กหญิง ก. อย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง ทั้งนี้เพื่อให้เด็กหญิง ก. ศรัทธาในตัวผู้ศึกษา กล่าวที่จะระบายความรู้สึกที่แท้จริงออกมา ซึ่งจะทำให้เกิดแนวทางในการพัฒนาและช่วยเหลือ โดยการปรับพฤติกรรมได้อย่างถูกต้องต่อไป

นอกจากนี้ ผู้ศึกษาควรฝึกใช้เทคนิคต่าง ๆ ในการให้คำปรึกษา และควรฝึกการประชุมปรึกษารายกรณีให้เกิดความชำนาญ เพื่อการนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด

กรณีศึกษาชายที่ 2 เด็กหญิง ข. (ระยะเวลา ตั้งแต่ 15 กันยายน 2540 ถึง 20 ธันวาคม 2540 รวม 125 วัน)

ลักษณะทั่วไป เด็กหญิง ข. เป็นเด็กหญิงไทย วัย 14 ปี ผิวดำแดง รูปร่างสูงท้วม ผอมตรงทรงนักเรียน ยาวระดับคาง นัยน์ตาโตสีดำ ใบหน้ารูปไข่ ผิวหน้าค่อนข้างเรียบ มีสิวลเล็กน้อย แต่งกายสะอาด พุดจาสุภาพ คุยเก่ง ยิ้มเก่ง เดินตัวตรง เชื่องช้า

จากการรวบรวมข้อมูลโดยใช้เทคนิค 8 เทคนิค สามารถสรุป และวิเคราะห์ข้อมูลได้ดังนี้

1. การสังเกตและการบันทึกการสังเกต

การสังเกตทั้งที่อยู่ในห้องเรียน ชั่วโมงคาบอิสระ และวิชาสุขศึกษา นอกห้องเรียนวิชาลูกเสือ และกิจกรรมพัฒนา จำนวน 4 ครั้ง ครั้งละ 30 นาที พบว่า เด็กหญิง ข. เป็นคนร่าเริง คุยสนุก ร่วมกิจกรรมทุกอย่างกับเพื่อนด้วยความสนุกสนานมีความรับผิดชอบ สนใจเรียน ส่งงานทันตามเวลา

ในขณะที่มีสัมพันธภาพกับผู้อื่น เด็กหญิง ข. พุดจาสุภาพ สนุกสนาน พุดคุยร่าเริงแจ่มใส ให้ความร่วมมือกับเพื่อนและครูเป็นอย่างดี

2. การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยสัมภาษณ์ทั้งผู้รับการศึกษาและผู้เกี่ยวข้องดังนี้

2.1 การสัมภาษณ์ เด็กหญิง ข. อาศัยอยู่กับบิดามารดา พี่ชาย 2 คน พี่สาว 1 คน ไม่มีบ้านเป็นของตนเอง อาศัยห้องเช่าของสนามกอล์ฟ บิดาเช่าไว้ 2 ห้อง พี่ชาย 2 คนอยู่ห้องเช่า 1 ห้อง เด็กหญิง ข. และบิดามารดาอยู่อีก 1 ห้อง ส่วนพี่สาวได้หายออกจากบ้าน

ไปหลายปีแล้ว โดยได้นำลูกชายมาฝากไว้กับบิดามารดา ปัจจุบัน เด็กหญิง ข. ทำหน้าที่ดูแลหลานชาย เด็กหญิง ข. รู้สึกหนักใจเรื่องบิดามารดาทะเลาะกันเป็นประจำ บิดามารดาทะเลาะกันเรื่องบิดามีผู้หญิงอื่น เด็กหญิง ข. จะคอยปลอบใจมารดา บิดาของ เด็กหญิง ข. เรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จากจังหวัดชลบุรี ส่วนมารดาไม่เคยเรียนหนังสือ บิดาเป็นคนใจดี ตามใจลูก ส่วนมารดาเป็นคนไม่ให้อภัย เด็กหญิง ข. เล่าว่าชีวิตในวัยเด็กค่อนข้างลำบากเพราะความยากจน ปัจจุบันสภาพความเป็นอยู่เริ่มดีขึ้น เพราะพี่ชายทั้ง 2 คน ทำงานมีรายได้ช่วยเหลือครอบครัว เด็กหญิง ข. ได้ทำงานพิเศษในวันหยุดโดยการเป็น Caddy ที่สนามกอล์ฟ เพื่อช่วยเหลือครอบครัวอีกทางหนึ่ง นอกจากทำงานพิเศษแล้ว เด็กหญิง ข. ช่วยเหลืองานในครอบครัวทุกอย่าง เช่น ซักผ้า ถูบ้าน ล้างจาน แต่มักจะถูกมารดาดุว่าเรื่องทำกับข้าวไม่เป็น และกลับบ้านไม่ตรงเวลาอยู่เสมอ เด็กหญิง ข. ตั้งใจจะเรียนหนังสือให้สูง ๆ หางานทำรับผิดชอบตนเอง เลี้ยงดูมารดา และเก็บเงินไว้ไปซ่อมแซมบ้านที่ต่างจังหวัด

2.2 การสัมภาษณ์ผู้ปกครองแสดงความคิดเห็นว่า เด็กหญิง ข. มักจะแสดงอาการไม่พอใจเวลาที่มารดาบ่นว่าเรื่องการทำอาหาร มารดาเป็นห่วง เด็กหญิง ข. ว่าถ้ามีครอบครัวแล้วทำอาหารไม่เป็นจะทำให้ เด็กหญิง ข. ลำบาก เวลาเด็กหญิง ข. ไม่พอใจมักจะทำกิจกรรมแกะสลักของภายในบ้าน เด็กหญิง ข. มักจะกลับบ้านผิดเวลาบ่อยมาก มารดาก็จะกังวลใจ รู้สึกเป็นห่วง เพราะเป็นลูกผู้หญิงคนเดียวในบ้าน พี่ชายของ เด็กหญิง ข. ทั้งสองคนจะควบคุมดูแล เด็กหญิง ข. อย่างใกล้ชิด ในเรื่องการเที่ยวกับเพื่อนในเวลากลางคืน เด็กหญิง ข. ช่วยเหลือรับผิดชอบงานในครอบครัวดีมาก เช่น เลี้ยงหลาน กวาดบ้าน ถูบ้าน ซักผ้า รีดผ้า

2.3 การสัมภาษณ์อาจารย์แนะแนว แสดงความคิดเห็นว่า เด็กหญิง ข. เคยขาดเรียนบ่อย ๆ จนไม่มีสิทธิ์เข้าสอบหลายวิชา แต่ก็ได้เข้าสอบในภายหลัง การขาดเรียนบ่อยของเด็กหญิง ข. มีสาเหตุมาจากมีปัญหาขัดแย้งกับมารดา เด็กหญิง ข. เป็นคนพูดเก่ง มีเพื่อนมาก ตั้งใจเรียนดี ส่งงานไม่ทันบางวิชา เด็กหญิง ข. ไม่มั่นใจในเรื่องการศึกษามาก เพราะไม่แน่ใจสภาพเศรษฐกิจของครอบครัวว่าบิดามารดาจะสามารถส่งให้ตนเรียนต่อในระดับสูงขึ้นได้หรือไม่

2.4 การสัมภาษณ์อาจารย์ประจำวิชา ภาษาไทย สังคมศึกษา ภาษาอังกฤษ แสดงความคิดเห็นว่า เด็กหญิง ข. เป็นเด็กตั้งใจเรียน ผลการเรียนค่อนข้างดี มีความรับผิดชอบ พุดจาสุภาพ อุปนิสัยร่าเริง แต่ขาดเรียนบ่อย ปัจจุบัน เด็กหญิง ข. มีสมาธิในการเรียนลดลง และมักจะแต่งกายผิดระเบียบ คือกระโปรงนักเรียนตัดรัดรูปมากเกินไป คุณครูว่ากล่าวก็ไม่แก้ไข ใช้วิธีหลบคุณครูแทนการแก้ไข

2.5 การสัมภาษณ์เพื่อนสนิท ชื่อ ด.ญ. วิไลวรรณ สุขสมบูรณ์ แสดงความคิดเห็นว่า เด็กหญิง ข. เป็นคนช่างพูด คุยเก่ง มีอัธยาศัยดี จริงใจ รักเพื่อน เวลามีปัญหาจะมา

ปรึกษาเพื่อน ทั้งปัญหาส่วนตัวและปัญหาการเรียน และปัญหาทางครอบครัว เด็กหญิง ข. จะขาดเรียนบ่อยด้วยสาเหตุการขัดแย้งกับมารดา และสุขภาพ เด็กหญิง ข. จะป่วยเป็นโรคกะเพาะอาหาร เด็กหญิง ข. เริ่มจะเที่ยวกับเพื่อนต่างโรงเรียน กลับบ้านผิดเวลา จนถูกบิดามารดาตำหนิบ่อยครั้ง

3. จากการเยี่ยมบ้าน ผู้วิจัยได้ไปเยี่ยมบ้าน 2 ครั้ง ในวันที่ 20 ตุลาคม 2540 และวันที่ 20 พฤศจิกายน 2540 ผู้วิจัยได้สังเกตและสัมภาษณ์ผู้รับการศึกษาและผู้ปกครอง มีดังนี้

3.1 การสังเกตพบว่า สถานที่พักอยู่ในบริเวณสนามกอล์ฟ เป็นห้องแถวตึกชั้นเดียว มีประตูเข้าออกทางเดียว ไม่มีหน้าต่าง บริเวณหน้าห้องแถวมีราวตากผ้าและรถมอเตอร์ไซด์จอดอยู่บริเวณหน้าห้องแถว มีห้องแถวพักอีกส่วนหนึ่งซึ่งหันหน้าเข้าหากัน ด้านข้างห้องแถวเป็นทุ่งนาและทางเดินริมทางเดินมีโต๊ะไม้วางเรียงกระถางต้นไม้ดอกไม้จำนวนมาก ห้องพักมีความกว้างประมาณ 4 เมตร ยาวประมาณ 7 เมตร ห้องน้ำอยู่ในห้องพัก และมีห้องนอน 1 ห้องภายในบ้านมีเครื่องอำนวยความสะดวก ได้แก่ โทรทัศน์ วิทยุ พัดลม ตู้เย็น หม้อหุงข้าว เตาแก๊สติดกับห้องน้ำจะใช้เป็นที่ปรุงอาหาร มีห้องนอนอยู่ด้านหลังห้องน้ำ ภายในห้องนอนมีที่นอนแบบพับได้ ผ้าห่มและหมอนวางไว้ มีตู้โชว์วางติดกับผนังบ้านเพื่อใช้เป็นที่วางโทรทัศน์และวิทยุ และมีตู้เสื้อผ้าวางบังห้องน้ำ 1 ตู้ ตามปกติบิดามารดาจะใช้ที่นอนแบบพับได้ปูนอนหน้าตู้เสื้อผ้า เด็กหญิง ข. จะนอนในห้องเพียงลำพัง ส่วนพี่ชายจะเข้าห้องพักติดกันพักอยู่ ภายในห้องพักการวางสิ่งของทุกอย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย สะอาด ห้องน้ำ ห้องนอน และบริเวณที่ใช้ทำครัวสะอาดเรียบร้อย ด้านหลังห้องพักจะติดกับห้องแถวอื่น บริเวณที่อยู่ไม่มีเสียงรบกวน เพราะเป็นบริเวณในสนามกอล์ฟ ไม่มีรถผ่าน

3.2 การสัมภาษณ์พบว่า ในการสนทนา เด็กหญิง ข. ไม่ค่อยพูด ยิ้ม จะตอบคำถามเมื่อมีผู้ถามเท่านั้น บิดาจะเป็นผู้พูดคุยมากที่สุด ส่วนมารดาจะพูดบ้างเล็กน้อย

การเยี่ยมบ้านครั้งนี้พอสรุปได้ว่า สถานที่พักคับแคบ ไม่ถูกสุขลักษณะ แต่ภายในห้องพักและบริเวณรอบ ๆ ห้องพักค่อนข้างสะอาด มีความเป็นระเบียบ ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกที่อาศัยอยู่ด้วยกันระหว่างบิดามารดา พี่ชาย และเด็กหญิงค.ดี แต่ เด็กหญิง ข.จะมีปฏิสัมพันธ์กับบิดาและพี่ชายน้อยมาก เพราะเวลาการทำงานของบิดา ทำให้บิดามีเวลาอยู่บ้านน้อยมากจะกลับมาตอนดึก ส่วนพี่ชายก็ไม่ค่อยจะกลับบ้าน เด็กหญิง ข. จึงมีปัญหาเรื่องสัมพันธ์ภาพกับบิดาและพี่ชาย

4. อดีตชีวิตประวัติ

อดีตชีวิตประวัติ ทราบว่า เด็กหญิง ข. เกิดในครอบครัวขนาดกลาง ที่ประกอบด้วย บิดา มารดา และพี่ชาย 2 คน พี่สาว 1 คน และ เด็กหญิง ข. รวมสมาชิกในครอบครัวมี 6 คน จากการ วิเคราะห์ข้อมูล สรุปได้ดังนี้

4.1 ชีวิตในเยาว์วัยของ เด็กหญิง ข. ครอบครัวอบอุ่นมีความสุข บิดามารดารัก เพราะเป็นบุตรคนสุดท้อง เด็กหญิง ข. ไม่ชอบเรียนหนังสือ ชอบเที่ยว บิดามารดาเคยพาไปเที่ยว งานวัด เด็กหญิง ข. ชื่นชอบมากฝรั่งเคี้ยวจนกระทั่งหลับ เด็กหญิง ข. ชอบรับประทานหมากฝรั่ง และ หลายครั้งที่หมากฝรั่งติดเส้นผม จนมารดาต้องตัดผม ส่วนที่ติดหมากฝรั่งทิ้ง

4.2 ชีวิตในปัจจุบัน เด็กหญิง ข. ขณะนี้เรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีเพื่อน มาก ผลการเรียนอยู่ในระดับพอใช้ สนใจการเรียนดี และพยายามเรียนให้ได้ดีที่สุด เพราะต้อง การเรียนในระดับที่สูงขึ้น

4.3 ชีวิตในอนาคตพบว่า เด็กหญิง ข. ต้องการเรียนให้จบ และเรียนต่อใน ระดับสูงเพื่อจะได้ประกอบอาชีพเป็นนางพยาบาล ซึ่งเป็นสิ่งที่ เด็กหญิง ข. ใฝ่ฝันตั้งแต่ยังเป็นเด็ก

การวิเคราะห์อดีตชีวิตประวัติ ของ เด็กหญิง ข. จุดที่เป็นข้อสังเกตว่าน่าจะเป็น ปัญหามากที่สุด คือ ไม่มีความรู้สึกผูกพันกับพี่ชายและพี่สาวเลย

5. บันทึกประจำวัน

การบันทึกประจำวันเป็นเวลา 1 สัปดาห์ ตั้งแต่วันที่ 28 พฤศจิกายน 2540 ถึงวันที่ 4 ธันวาคม 2540 ทำให้ทราบว่า เด็กหญิง ข. มีกิจวัตรประจำวันคล้ายคลึงกับเด็กหญิง ข. จะตื่น นอนเวลา 06.30 น. ในตอนเช้าวันปกติ ส่วนวันหยุดจะตื่นนอน ประมาณ 7.00 น. หลังจากตื่น นอนทำภารกิจส่วนตัว ไปโรงเรียน เข้าเรียนหนังสือ กลับถึงบ้านจะทำการบ้าน อ่านหนังสือ พัก ผ่อน ไปหาเพื่อน กลับมาดูโทรทัศน์ แล้วจึงเข้านอน ประมาณ 21.15 น. ในวันหยุดหลังจากทำ ภารกิจส่วนตัวแล้วจะไปทำงานพิเศษ กลับเข้าบ้านตอนเย็น แล้วเข้านอนประมาณ 21.15 น.

จากบันทึกประจำวัน พบว่า เด็กหญิง ข. เป็นเด็กสนใจเรียน รักเพื่อน ไม่ช่วยเหลือ งานบ้านเท่าที่ควร รับผิดชอบดูแลตนเองได้

6. สังคมมิติ

การทำสังคมมิติ 2 สถานการณ์ การไปทัศนศึกษาเชียงใหม่ และ การทำรายงานกลุ่ม ปรากฏว่าในสถานการณ์ดังกล่าว เด็กหญิง ข. ไม่ได้เป็นทั้ง Star และ Rejectee ใน สถานการณ์ การไปทัศนศึกษาเชียงใหม่ เด็กหญิง ข. ได้รับการเลือก เป็นอันดับ 2 จากเพื่อน สมาชิก 3 คนในกลุ่ม ส่วนสถานการณ์ การทำรายงานกลุ่ม เด็กหญิง ข. ได้รับเลือก เป็นอันดับ 1 จากการเลือกของเพื่อน สมาชิกในกลุ่ม 3 คนซึ่งเป็นสมาชิกกลุ่มเดิม แสดงให้เห็น

ว่า เด็กหญิง ข. มีเพื่อนสนิทในกลุ่ม 2-3 คน เป็นคนมีความรับผิดชอบ ตั้งใจทำงาน ส่งงานทันเวลา ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของเพื่อนในห้องเรียนว่า เด็กหญิง ข. มีความรับผิดชอบ ตั้งใจทำงาน ส่งงานทันตามเวลา เป็นคนอารมณ์ดี ร่าเริง

7. แบบสอบถามและแบบสำรวจ

แบบสอบถามและแบบสำรวจ ปรากฏผลดังนี้

7.1 แบบสอบถาม "ใครเอ่ย"

แบบสอบถาม "ใครเอ่ย" พบว่า เด็กหญิง ข. ได้รับการประเมินจากเพื่อน ๆ ดังนี้ เป็นผู้ที่มาโรงเรียนสายเป็นประจำ ดูกังวลใจไม่มีความสุข เป็นผู้ที่ใช้อารมณ์มากกว่าเหตุผล ไม่ให้ง่าย เรียกร้องความสนใจ เอาเปรียบเพื่อน และชอบคุยเรื่องครอบครัว

7.2 แบบสอบถามแบบกรอกข้อมูลส่วนบุคคล

แบบสอบถามแบบกรอกข้อมูลส่วนบุคคล พบว่า เด็กหญิง ข. อาศัยอยู่กับบิดามารดา พี่ชายอีก 2 คน และหลานชาย 1 คน ในบ้านเช่า บิดามีอาชีพรับจ้างเงินฝักที่ตลาดไท มารดาเป็นแม่บ้าน พี่ชายทั้ง 2 คน ทำงานที่เดียวกับบิดา เด็กหญิง ข. ได้รับเงินค่าใช้จ่ายจากมารดาประมาณวันละ 40 บาท เด็กหญิง ข. ทำงานพิเศษในวันเสาร์และอาทิตย์ที่สนามกอล์ฟ รายได้จากการทำงาน เด็กหญิง ข. จะนำมาให้มารดาเก็บไว้ เด็กหญิง ข. มีสุขภาพดีมาก เคยป่วยเป็นอีสุกอีใสตอนอายุ 9 ปี และเคยประสบอุบัติเหตุรถชนตอนอายุ 6 ปี ไม่เคยตรวจสุขภาพในด้านสังคม เด็กหญิง ข. อาศัยอยู่บ้านเช่าของ Golf House เด็กหญิง ข. ไม่ชอบที่อยู่อาศัยเนื่องจากคับแคบ เด็กหญิง ข. ชอบอ่านหนังสือเกี่ยวกับเครื่องยนต์กลไก วิทยาศาสตร์ กีฬา ชีวิตประวัติ และประวัติศาสตร์ ชอบเล่นกีฬา โดยเฉพาะวอลเลย์บอล เด็กหญิง ข. ไม่มีสถานที่เงียบสงบเหมาะสมสำหรับการทำการบ้านและอ่านหนังสือจึงทำให้ไม่มีสมาธิในการอ่านหนังสือ งานอดิเรกคือ การเล่นกีฬา ในด้านการศึกษาพบว่าเด็กหญิง ข. ไม่ได้ทำตารางกำหนดเวลาดูหนังสือ และต้องการคำแนะนำเกี่ยวกับวิธีเรียน ผลการเรียนอยู่ในระดับดี อนาคตเด็กหญิง ข. ต้องการประกอบอาชีพเป็นนางพยาบาล มารดาต้องการให้มีอาชีพเป็นนางพยาบาลเช่นกัน นอกจากนั้น เด็กหญิง ข. มีความรู้สึกเกี่ยวกับความเป็นอยู่ทางบ้านว่าไม่ดี เพราะบิดามารดาไม่เข้าใจกัน และไม่เข้าใจตนเอง ปัญหาหรือความไม่สบายใจที่ต้องการได้รับความช่วยเหลือ คือ ต้องการมีที่อยู่อาศัยใหม่ บิดามารดามีความเข้าใจกัน และเอาใจใส่ในความเป็นอยู่ของ เด็กหญิง ข. บ้าง

7.3 แบบสอบถามเพื่อรวบรวมข้อเท็จจริงจากผู้ปกครอง

แบบสอบถามเพื่อรวบรวมข้อเท็จจริงจากผู้ปกครอง พบว่า เด็กหญิง ข. อาศัยอยู่กับบิดามารดา พี่ชาย 2 คน และ หลานชาย 1 คน รวมสมาชิกในครอบครัว 6 คน ภายในบ้านเช่าของสนามกอล์ฟ ในอัตราเดือนละ 2,000 บาท มารดาเป็นแม่บ้าน บิดารับจ้างเงินฝัก มี

รายได้ประมาณเดือนละ 8,000 บาท พี่ชายทั้งสองคน ทำงานที่เดียวกับบิดา มารดาเป็นผู้ดูแลจัดการการใช้จ่ายต่าง ๆ ของครอบครัว เด็กหญิง ข. ได้รับเงินค่าใช้จ่ายจากมารดาประมาณเดือนละ 500 บาท เด็กหญิง ข. ทำงานหารายได้พิเศษในวันหยุด รายได้ เด็กหญิง ข. ให้มารดาเก็บไว้ เด็กหญิง ข. ได้รับมอบหมายให้ทำงานบ้าน ล้างจาน ซักผ้า กวาดดูบ้านและเลี้ยงหลาน เด็กหญิง ข. ทำงานที่ได้รับมอบหมายแบบทำบ้างไม่ทำบ้าง เด็กหญิง ข. จะประพฤติตนอยู่ในโอวาทของบิดามารดา สนใจการเรียนและการเล่นกีฬา มารดา เด็กหญิง ข. ต้องการให้ เด็กหญิง ข. ศึกษาต่อชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย และประกอบอาชีพรับราชการ เพราะมีความมั่นคงและดูสบายกว่าอาชีพอื่น ผู้ปกครองยินดีจะมาให้ความร่วมมือกับทางสถานศึกษาทุกเรื่อง ตามปกติ เด็กหญิง ข. จะชอบทำงานตามลำพัง และเล่นกับผู้อื่น ผู้ที่ให้ค่าปรึกษาคำแนะนำแก่เด็กเวลาทำการบ้าน คือเพื่อนข้างบ้าน งานอดิเรกของ เด็กหญิง ข. คือ การปลูกต้นไม้ ฟังวิทยุ ดูโทรทัศน์ และเลี้ยงหลาน สุขภาพโดยทั่วไปของ เด็กหญิง ข. ดี มารดาของ เด็กหญิง ข. คิดว่า เด็กหญิง ข. มีความสุขมากเมื่ออยู่ที่โรงเรียน เพราะคุณครูให้ความช่วยเหลือเด็กดี รักเด็ก

7.4 แบบสอบถามปัญหาการปรับตัวในครอบครัว

แบบสอบถามปัญหาการปรับตัวในครอบครัว พบว่า เด็กหญิง ข. มีปัญหาการปรับตัวในครอบครัวระดับปานกลาง กล่าวคือ

ในด้านการแยกตัวตามลำพัง พบว่า เด็กหญิง ข. จะเข้าไปหามารดาบิดามารดา ในเวลาที่ทั้งสองท่านทะเลาะกันเสียงดัง ถ้าสมาชิกทุกคนในครอบครัวสนทนากันอยู่ด้วยกัน เด็กหญิง ข. จะร่วมวงสนทนาด้วย เวลามีปัญหาไม่เข้าใจกันกับพี่ชายจะรู้สึกเสียใจร้องไห้ แยกตัวเข้าห้องทำกิจกรรมส่วนตัว เมื่อเด็กหญิง ข. มีปัญหส่วนตัวจะปรึกษาบิดามารดา เด็กหญิง ข. มีปัญหาด้านนี้ในระดับปานกลาง

ในด้านเบื่อบรรยากาศในครอบครัวจนอยากหนีออกจากบ้านพบว่า เด็กหญิง ข. จะปรึกษาเพื่อนว่าจะทำอย่างไรดีในขณะที่บิดามารดาทะเลาะกันรุนแรง เด็กหญิง ข. มีความคิดว่าครอบครัวของคนอื่นคงมีการทะเลาะกันเหมือนครอบครัวตน และถ้ามีปัญหาเกี่ยวกับพี่ชาย มารดากลับดูว่าตน เด็กหญิง ข. จะร้องไห้เสียใจแต่ก็คิดว่าต้องอดทนต่อไปเพื่อครอบครัว นอกจากนี้ถ้าบิดามารดาบอกให้ เด็กหญิง ข. หยุดเรียนเนื่องจากปัญหาทางเศรษฐกิจ โดยให้พี่ชายเรียนเพียงคนเดียว เด็กหญิง ข. ยินดีทำตามพี่ชายร้อง แต่จะคิดหาทางเรียนภายหลัง เด็กหญิง ข. มีปัญหาด้านนี้ระดับปานกลาง

ในด้านขาดความรัก ความอบอุ่น ความสุข เมื่ออยู่ในบ้าน พบว่า เด็กหญิง ข. สามารถเข้าใจในเหตุผลที่บิดามารดามาร่วมงานของโรงเรียนไม่ได้เพราะมีภาระกิจ และเมื่อบิดามารดาช่วยน้องจัดของเพื่อไปอยู่ค่ายพักแรมแต่ไม่ช่วยตน เด็กหญิง ข. คิดว่าตนสามารถจัดของ

ได้ด้วยตนเอง นอกจากนี้เด็กหญิง ข. ต้องการให้ครอบครัวของตนพูดจากันด้วยถ้อยคำที่สุภาพเหมือนครอบครัวคนอื่น เด็กหญิง ข. มีปัญหาในด้านนี้ระดับปานกลาง

ในการทะเลาะวิวาทกับพี่น้อง พบว่า เด็กหญิง ข. สามารถแบ่งของฝากที่บิดาซื้อให้ ให้กับน้องด้วยความเต็มใจ เวลากลับบ้านผิดเวลา ถูกพี่ชายซักถามจะรู้สึกรำคาญใจมากแต่ก็ฟังเฉย ๆ แล้วแยกตัวเข้าห้อง ในขณะที่อารมณ์เสีย น้องเข้ามาถามการบ้าน เด็กหญิง ข. จะเดินหนีจากน้อง ในขณะที่บิดามารดาบอกว่าจนรู้สึกหงุดหงิด พี่ชายเข้ามาถามสาเหตุที่ถูกดุ เด็กหญิง ข. ก็จะอธิบายสาเหตุที่ถูกดุ และถ้าพี่ชายนำเสื้อผ้าที่ตนเตรียมไว้ไปใส่ เด็กหญิง ข. จะหาเสื้อตัวใหม่มาใส่โดยไม่นึกโกรธ เด็กหญิง ข. มีปัญหาในด้านนี้เพียงเล็กน้อย

ในด้านไม่ช่วยเหลืองานบ้าน พบว่า เด็กหญิง ข. จะถูกบิดามารดาดุว่ากล่าวในเรื่องหลบหลีกงานบ้าน ในขณะที่สมาชิกทุกคนร่วมกันทำความสะอาดบ้าน เด็กหญิง ข. จะช่วยเลี้ยงน้อง และเด็กหญิง ข. จะทำงานบ้านตามที่แม่สั่งต่อเมื่อดูรายการโทรทัศน์ที่ตนสนใจและถ้าจำเป็นต้องทำงานแทนสมาชิกคนอื่น ๆ ในครอบครัว เด็กหญิง ข. จะทำทั้ง ๆ ที่ไม่ต้องการทำ เด็กหญิง ข. มีปัญหาในด้านนี้เพียงเล็กน้อย

7.5 แบบสอบถามแบบเติมประโยคให้สมบูรณ์

แบบสอบถามแบบเติมประโยคให้สมบูรณ์ ทั้งสิบห้าด้าน ซึ่งได้แก่ด้าน มารดา บิดา ครอบครัว สัมพันธภาพกับเพื่อนต่างเพศ เพศสัมพันธ์ เพื่อนทั่วไป ผู้ที่เหนือกว่า ผู้ที่ด้อยกว่า เพื่อนร่วมกลุ่ม ความกลัว ความรู้สึกผิด ความสามารถ อดีต อนาคต และเป้าหมาย พบว่า เด็กหญิง ข. มีปัญหาทางด้าน บิดา และ ด้านความรู้สึกผิด ดังนี้

ด้านบิดา เด็กหญิง ข. รู้สึกว่าบิดาไม่รัก และตนเองก็ไม่รักบิดาเช่นกัน บิดาเป็นคนเจ้าชู้ และไม่มีเวลาให้กับครอบครัว ทำให้เด็กหญิง ข. ไม่ค่อยได้พบกับบิดา

ด้านความรู้สึกผิด เด็กหญิง ข. รู้สึกว่าตนเองไม่เคยเอาใจบิดามารดา มีความละอายต่อมารดา และรู้สึกผิดที่เคยเถียงกับบิดามารดา

ด้านความสามารถ เด็กหญิง ข. จะรู้สึกเสียใจ เมื่อเคราะห์ร้ายประดังกันเข้ามา เชื้อคนง่าย และรู้สึกว่าตนเองมีโอกาสนในชีวิตน้อย และมีความสามารถด้อยกว่าผู้อื่น

7.6 แบบสำรวจความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อตนเอง

แบบสำรวจความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อตนเอง พบว่า เด็กหญิง ข. มีความรู้สึกนึกคิดต่อตนเองว่า เป็นคนที่มีความตั้งใจ มุ่งมั่น รู้สึกกลัวเมื่อบิดามารดาทะเลาะกัน และไม่สามารถทำให้บิดามารดาเลิกทะเลาะกันได้ เด็กหญิง ข. ชอบเพื่อนที่เข้าใจตนเอง มีความภูมิใจเกี่ยวกับการเรียนของตนเอง มีจุดมุ่งหมายในชีวิตว่า ต้องการเรียนให้สูง ๆ เพื่อประกอบอาชีพเป็นนาง

พยาบาล นอกจากนี้ เด็กหญิง ข. รู้สึกว่าเมื่อต้องการแข่งขันกับผู้อื่น การแข่งขันต้องมีแพ้หรือชนะสลับกันไป

คนอื่นมอง เด็กหญิง ข. ว่า เป็นคนสนุกสนาน พูดมาก ใช้อารมณ์มากเกินไป รู้สึกมีความสุขมากเวลาบิดามารดารักและเข้าใจกัน รู้สึกไม่สบายใจเมื่อถูกอาจารย์ตำหนิ กังวลใจ เวลาสอบ สิ่งที่ทำให้ เด็กหญิง ข. รู้สึกโกรธมาก คือ การถูกแฟนทิ้ง เด็กหญิง ข. ต้องการรู้จักกับดารา เด็กหญิง ข. ชอบคนที่ใจดี ไม่ชอบคนที่โกรธง่าย นอกจากนี้ เมื่อถึงเวลาต้องตัดสินใจ เด็กหญิง ข. ต้องปรึกษามารดา

จากการที่เด็กหญิง ข. มองตนเองและคนอื่นมอง พบว่ามีความสอดคล้องกัน คือเด็กหญิง ข. รู้สึกกลัวการที่บิดามารดาทะเลาะกัน และรู้สึกมีความสุขมากเวลาที่บิดามารดารักและเข้าใจกัน นอกจากนี้พบว่า เด็กหญิง ข. สนใจในเรื่องการเรียนมาก

8. แบบทดสอบ

แบบทดสอบปรากฏผลดังนี้

8.1 แบบทดสอบเชาว์ปัญญา แบบโปรเกรสซีฟ แมทริซิส (Progressive Matrices)

แบบทดสอบเชาว์ปัญญาแบบโปรเกรสซีฟ แมทริซิส พบว่า เด็กหญิง ข. มีผลการทดสอบดังนี้ ได้คะแนนดิบ = 33 เทียบเป็น I.Q. = 95 ซึ่งมีเชาว์ปัญญาอยู่ในเกณฑ์ ปานกลาง (Average)

จากผลการทดสอบพบว่า เด็กหญิง ข. มีเชาว์ปัญญาอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง

8.2 แบบทดสอบ เบนเดอร์เกสตัลท์ (Bender Gestalt Test)

แบบทดสอบเบนเดอร์เกสตัลท์ พบว่า เด็กหญิง ข. ค่อนข้างก้าวร้าว เปลี่ยนใจง่าย มีปัญหาในการควบคุมอารมณ์ บุคลิกภาพไม่มั่นคง กลัวความไม่แน่นอน ขาดความอบอุ่น อารมณ์แปรปรวน ค่อนข้างใจร้อน ดื้อ เอาแต่ใจตนเอง คล้อยตามคนง่าย

8.3 แบบทดสอบวาดภาพคน (Draw a Person Test)

แบบทดสอบวาดภาพคน พบว่า เด็กหญิง ข. มีความรู้สึกขาด ไม่พอใจในตนเอง มีความวิตกกังวล ไม่มั่นคง ขาดการควบคุมอารมณ์ ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง มีความรู้สึกผิด ประเมินตนเองเกินกว่าความจริง สร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่นไม่ดี บางครั้งชอบเข้าสังคม บางครั้งชอบอยู่คนเดียว คิดมาก ซึมเศร้า

8.4 แบบทดสอบวาดภาพครอบครัว (My Family Test)

แบบทดสอบวาดภาพครอบครัว พบว่า เด็กหญิง ข. ไม่สนิทสนมกับพี่ชายทั้งสองคน เด็กหญิง ข. ต้องการใกล้ชิดบิดา ในครอบครัวมารดาเป็นผู้ดูแล มีอำนาจในงานต่าง ๆ ของครอบครัว

8.5 แบบทดสอบวาดภาพบ้าน ต้นไม้ คน (Kinetic House - Tree - Person Test)

แบบทดสอบวาดภาพบ้าน ต้นไม้ คน พบว่า เด็กหญิง ข. มีความกังวลระแวง พยายามปกป้องตนเอง มีคุณธรรม รู้สึกมีปมด้อย ความรู้สึกต่อบิดาไม่ค่อยอบอุ่น ใกล้ชิดกับ มารดามากกว่าบิดา

9. ระเบียบสะสม

ระเบียบสะสม พบว่า เด็กหญิง ข. เคยเป็นรองหัวหน้าชั้นในระดับประถมศึกษา และเคย ได้รับทุนเรียนดีแต่ยากจนในระดับประถมศึกษา สนใจกีฬาบอลเลย์บอล งานอดิเรก เลี้ยงสัตว์ ปลุกต้นไม้ เด็กหญิง ข. เป็นผู้มีความประพฤติอยู่ในเกณฑ์ดีมาก มีความซื่อสัตย์ มีระเบียบวินัย มีความมานะอดทน มีความรับผิดชอบ มีความกตัญญูต่อบุคคล มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และมีมนุษยสัมพันธ์อยู่ในเกณฑ์ดี นอกจากนี้พบว่า เด็กหญิง ข. เป็นผู้มีความร่วมมือและเสียสละ และมีความสามารถในการแก้ปัญหาอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างดี เด็กหญิง ข. มีผลการเรียน เกรตเฉลี่ย 2.76

ในด้านความเห็นเกี่ยวกับนักเรียน ครูประจำชั้น และผู้ปกครอง มีความคิดเห็นสอดคล้องกัน คือ เด็กหญิง ข. มีความรับผิดชอบ สามารถแบ่งเวลาในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้ดี มีสัมพันธ์ภาพกับผู้อื่นดี และมีสุขภาพแข็งแรง

การวินิจฉัย

จากข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมข้อมูล ทั้ง 9 เทคนิค ดังกล่าว วินิจฉัยได้ว่า เด็กหญิง ข. มีปัญหาการปรับตัวในครอบครัว จากสาเหตุ ดังนี้

1. สาเหตุจากตัวแปรด้านส่วนตัว มีดังนี้

1.1 เกิดจากบุคลิกภาพไม่เหมาะสม

จากการสังเกต การสัมภาษณ์ แบบสอบถามและแบบสำรวจ อดีตชีวประวัติ และแบบทดสอบต่าง ๆ มีผลสอดคล้องกันว่า เด็กหญิง ข. มีบุคลิกภาพไม่เหมาะสม คือ เป็นคนค่อนข้างก้าวร้าว อารมณ์แปรปรวน ค่อนข้างใจร้อน เอาแต่ใจตนเอง ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง ประเมินตนเองเกินกว่าความจริง สร้างสัมพันธ์ภาพกับผู้อื่นไม่ดี รู้สึกมีปมด้อย คิดมาก มีความวิตกกังวล และคล้อยตามคนอื่นง่าย ทั้งนี้เนื่องจากการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว และความสัมพันธ์ในครอบครัว

2. สาเหตุจากตัวแปรด้านสิ่งแวดล้อม มีดังนี้

2.1 ด้านครอบครัว

การสังเกต การสัมภาษณ์ การเยี่ยมบ้าน แบบสอบถามและแบบสำรวจ และอัตตชีวประวัติ ทำให้สรุปได้ว่า ครอบครัวเป็นสาเหตุประการหนึ่งที่ทำให้มีผลต่อปัญหาการปรับตัวในครอบครัวของเด็กหญิง ข. ดังต่อไปนี้

2.1.1 สัมพันธภาพในครอบครัว เด็กหญิง ข. มีปัญหาการปรับตัวในครอบครัวเนื่องจากสภาพครอบครัว เด็กหญิง ข. เป็นครอบครัวที่ทุกคนมุ่งทำงาน และการทำงานไม่มีเวลาที่แน่นอน เด็กหญิง ข. เป็นลูกผู้หญิงคนเดียวในบ้าน ไม่สนิทกับพี่ชาย ต้องรับผิดชอบงานบ้านทุกอย่างร่วมกับมารดา เป็นสาเหตุให้ เด็กหญิง ข. มีความรู้สึกกลัวพี่ชายสบาย ไม่ต้องช่วยงานบ้าน เด็กหญิง ข. มีทัศนคติที่ไม่ดีต่อบิดา คิดว่าบิดาเป็นคนเจ้าชู้ มารดาไม่ให้ความสนใจ เด็กหญิง ข. เท่าที่ควรและมารดาใช้เวลาส่วนหนึ่งกับการเล่นการพนัน เลยทำให้ เด็กหญิง ข. รู้สึกขาดความรัก ความอบอุ่นจากครอบครัว จึงเป็นผลให้ เด็กหญิง ข. มีปัญหาการปรับตัวในครอบครัว

2.1.2 ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว รายได้ของครอบครัว เด็กหญิง ข. เป็นรายได้ที่ไม่แน่นอน รายรับไม่เพียงพอกับรายจ่าย บิดาหารายได้สำหรับการใช้จ่ายของครอบครัว เป็นค่าเช่าบ้าน ค่าอาหาร การศึกษาของบุตร และเลี้ยงหลาน พี่ชายทั้งสองคนหารายได้ก็แบ่งให้ครอบครัวเพียงเล็กน้อย เพราะพี่ชายต้องเก็บเงินสำหรับสร้างฐานะครอบครัวของตนเอง เด็กหญิง ข. จึงต้องช่วยหารายได้เพิ่มในวันหยุด สมาชิกทุกคนใช้เวลากับการทำงานมาก ขาดการพักผ่อน จึงเกิดความเครียด นอกจากนี้ยังขาดเวลาสำหรับการพบปะพูดคุยกันในครอบครัว จึงทำให้เด็กหญิง ข. รู้สึกโดดเดี่ยว ขาดความอบอุ่น จึงเป็นผลให้เด็กหญิง ข. มีปัญหาการปรับตัวในครอบครัว

2.1.3 ระดับการศึกษาของบิดามารดา จัดอยู่ในระดับต่ำ ขาดความรู้ความเข้าใจในการเลี้ยงดูบุตร บิดามารดาและสมาชิกอื่น ๆ ในครอบครัวไม่สามารถให้คำแนะนำคำปรึกษาแก่ เด็กหญิง ข. ได้ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องส่วนตัว หรือเรื่องการศึกษา นอกจากนี้บิดามารดา ยังขาดความเอาใจใส่ในเรื่องความเป็นอยู่ในครอบครัว ของเด็กหญิง ข. จึงเป็นผลให้เด็กหญิง ข. มีปัญหาการปรับตัวในครอบครัว

2.2 ด้านสังคม

การสังเกต การสัมภาษณ์ และการเยี่ยมบ้าน ทำให้สรุปได้ว่า สังคมเป็นสาเหตุประการหนึ่งที่ทำให้มีผลต่อการปรับตัวในครอบครัว ของ เด็กหญิง ข. ดังต่อไปนี้

2.2.1 สภาพความเป็นอยู่ของที่อยู่อาศัย ได้แก่ชุมชนแออัด ครอบครัวของเด็กหญิง ข. อาศัยอยู่ในห้องเช่าเล็ก ๆ มีสภาพคับแคบ จำนวนประชากรมีมาก แต่ละห้องเช่าจะมีความเป็นอยู่แบบต่างคนต่างอยู่ ทุกคนรอบครัวมุ่งทำงาน ถึงเวลากลับบ้านพักผ่อน จะไม่มีเวลาพบปะพูดคุยกับเพื่อนบ้าน เมื่อเด็กหญิง ข. กลับจากโรงเรียน บางครั้งจะไม่พบสมาชิกคนอื่น ๆ จึงทำให้รู้สึกเหงา เด็กหญิง ข. จึงมักออกไปเที่ยวที่บ้านเพื่อน ๆ เป็นประจำทำให้กลับบ้านผิดเวลา ทำงานบ้านไม่ทัน เมื่อมารดาพบเห็นจะโมโหและดุว่า เด็กหญิง ข. เป็นประจำ จึงเป็นผลให้ เด็กหญิง ข. มีปัญหาการปรับตัวในครอบครัว

การช่วยเหลือ ป้องกัน และส่งเสริม

ผู้วิจัยได้ให้การช่วยเหลือ ดังนี้

1. ให้การช่วยเหลือโดยตรง ปฏิบัติดังนี้

1.1 ให้คำปรึกษาแก่ เด็กหญิง ข. 6 ครั้ง โดยใช้เทคนิคให้คำปรึกษาแบบผสม ให้คำปรึกษาในเรื่อง การปฏิบัติตนต่อบิดา ความรับผิดชอบหน้าที่ในครอบครัว เรื่องการกลับบ้านให้ตรงเวลา การปฏิบัติตนในการอยู่ร่วมกันในครอบครัว เพื่อให้เด็กหญิง ข. มีความเข้าใจตนเองตามความเป็นจริง ยอมรับสภาพชีวิตของตนได้ตรงตามความเป็นจริง มีความรู้สึกที่ตนเองมีคุณค่า พยายามพัฒนาตนเอง มีการตั้งเป้าหมายชีวิตที่ถูกต้อง และพัฒนาตนเองในเรื่องการปรับตัวในครอบครัว

นอกจากนั้นเทคนิคสำคัญที่นำมาใช้ในการให้คำปรึกษา เช่น การยอมรับ (Acceptance) การสะท้อนความรู้สึก (Reflection of feeling) การทำให้เกิดความกระจ่าง (Clarification) การเงียบและการฟัง (Silence and Listening) การตั้งคำถาม (Questioning) เป็นต้นจากการใช้เทคนิคดังกล่าวปรากฏว่า เด็กหญิง ข. สามารถยอมรับความจริงในเรื่องครอบครัว และสามารถปรับตัวในครอบครัวได้ดีขึ้น

1.2 ให้ความรัก ความสนใจ เด็กหญิง ข. อย่างสม่ำเสมอ เพื่อช่วยให้ เด็กหญิง ข. เกิดความรู้สึกอบอุ่น ปลอดภัย ไม่โดดเดี่ยว มีความมั่นใจในตนเอง อันจะทำให้ เด็กหญิง ข. สามารถพัฒนาตนเองพร้อมที่จะสามารถปรับตนเองให้อยู่ในสภาพแวดล้อมที่เผชิญอยู่ได้

2. ให้การช่วยเหลือโดยทางอ้อม ปฏิบัติดังนี้

2.1 ผู้วิจัยทำการประชุมปรึกษารายกรณี (Case Conference) 1 ครั้ง ในวันที่ 5 มกราคม 2541 เวลา 14.30 น. ซึ่งประกอบด้วยผู้บริหารโรงเรียน อาจารย์แนะแนว อาจารย์ประจำชั้น อาจารย์ผู้สอนรายวิชา และผู้ปกครองนักเรียน เพื่อขอความช่วยเหลือในการเอาใจใส่ให้กำลังใจ และความเข้าใจในพฤติกรรมที่เกิดขึ้น และช่วยกันแก้ไขเพื่อเป็นการส่งเสริมให้เด็กหญิง ข. มีการปรับตัวในครอบครัวที่ดีขึ้น

2.2 ปัญหาที่เกิดขึ้นกับบิดามารดาที่บ้านของผู้รับการศึกษา เพื่อให้เกิดความเข้าใจในตัวของเด็กหญิง ข. มากขึ้น และขอความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาของเด็กหญิง ข.

การทำนายผล

เนื่องจากปัญหาของเด็กหญิง ข. เป็นปัญหาที่มีสาเหตุมาจากหลายองค์ประกอบ กล่าวคือ ปัญหาเกิดจากผู้รับการศึกษา ปัญหาจากครอบครัว และปัญหาจากสังคม ซึ่งผู้วิจัยพิจารณาแล้วเห็นว่าสาเหตุดังกล่าวสามารถแก้ไขได้ถ้า เด็กหญิง ข. รวมทั้งบิดามารดาและบุคลากรในโรงเรียนมีความตั้งใจจริงที่จะแก้ปัญหานี้อย่างจริงจัง ผู้วิจัยทำนายผลว่าสาเหตุดังกล่าวไม่รุนแรงมากนัก ถ้าหาก เด็กหญิง ข. ได้รับความรัก ความอบอุ่น และการดูแลเอาใจใส่อย่างแท้จริง ก็สามารถช่วยเหลือได้ นอกจากนี้ เด็กหญิง ข. ให้ความร่วมมือในการแก้ปัญหาก็เป็นอย่างดีอีกด้วย

การติดตามผล

หลังจากได้ให้การช่วยเหลือ ผู้วิจัยได้ติดตามผลเป็นระยะ ๆ ได้ปรากฏผลดังนี้

1. จากการสังเกต การสัมภาษณ์ และการเยี่ยมบ้าน เด็กหญิง ข. สรุปได้ว่า เด็กหญิง ข. มีพฤติกรรมการปรับตัวในครอบครัว มีทัศนคติต่อครอบครัวเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น เช่น ลดการทะเลาะวิวาทกับสมาชิกในครอบครัวลง มีความสัมพันธ์อันดีกับบุคคลในครอบครัว ช่วยเหลืองานในครอบครัว และรู้สึกมีความสุขเมื่ออยู่ในครอบครัว

2. จากการสัมภาษณ์ผู้ปกครองเด็กหญิง ข. และสมาชิกคนอื่น ๆ ในครอบครัว สรุปได้ว่าเด็กหญิง ข. มีพฤติกรรมการปรับตัวในครอบครัวดีขึ้น

3. จากการตอบแบบสอบถามปัญหาการปรับตัวในครอบครัว พบว่าคะแนนการตอบแบบสอบถามก่อนและหลังการให้คำปรึกษา ผลการตอบแบบสอบถามพบว่า เด็กหญิง ข. มีการปรับตัวในครอบครัวดีขึ้น เนื่องจากคะแนนการตอบแบบสอบถามในครั้งหลังลดลงจากเดิม (ดังตารางในหน้า 196)

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะสำหรับ เด็กหญิง ข. มีดังนี้

เด็กหญิง ข. ควรเข้าใจตนเอง ยอมรับความจริงที่เกิดขึ้นกับชีวิต มีความรักและภูมิใจในตนเองและครอบครัว และแก้ไขข้อบกพร่องของตนเอง

2. ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้อง มีดังนี้

2.1 บิดามารดา หรือผู้ปกครอง ควรให้ความรัก ความอบอุ่น ดูแลเอาใจใส่บุตรอย่างใกล้ชิด ให้กำลังใจ ให้ความสนใจในด้านความเป็นอยู่ภายในครอบครัว และในเรื่องการศึกษา ตลอดทั้งส่งเสริมให้ เด็กหญิง ข. สนับสนุนกับพี่ชายมากขึ้น

2.2 อาจารย์ประจำชั้น อาจารย์ประจำวิชา ควรให้กำลังใจ ให้ความสนใจ และให้คำแนะนำในการจัดแบ่งเวลาสำหรับการทำกิจกรรมที่บ้านและที่โรงเรียน อีกทั้งให้ความเข้าใจเวลาที่ผู้รับการศึกษามาเรียนและขาดการส่งงาน

3. ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ที่จะศึกษาต่อไป ดังนี้

ผู้ที่จะศึกษาต่อไปควรจะต้องสร้างสัมพันธภาพ ความเป็นเอง ยอมรับและเข้าใจในตัวเด็กหญิง ข. โดยการแสดงความรัก ความเอาใจใส่สนใจ และห่วงใยเด็กหญิง ข. อย่างสม่ำเสมอ และต่อเนื่อง ทั้งนี้เพื่อให้เด็กหญิง ข. ศรัทธาในตัวผู้ศึกษา กล้าที่จะระบายความรู้สึกที่แท้จริงออกมา ซึ่งจะทำให้เกิดแนวทางในการพัฒนาและช่วยเหลือ โดยการปรับพฤติกรรมได้อย่างถูกต้องต่อไป

นอกจากนี้ ผู้ศึกษาควรฝึกการใช้เทคนิคต่าง ๆ ในการให้คำปรึกษา และควรฝึกการประชุมปรึกษารายกรณีให้เกิดความชำนาญ เพื่อการนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด

กรณีศึกษาตอนที่ 3 เด็กหญิง ค. (ระยะเวลาตั้งแต่ 15 กันยายน 2540 ถึง วันที่ 20 ธันวาคม 2540 รวม 125 วัน)

ลักษณะทั่วไป เด็กหญิง ค. เป็นเด็กหญิงไทยวัย 14 ปี ผิวดำแดง รูปร่างท้วม ผอมตรง ทรงนักเรียน ยาวระดับคาง นัยน์ตากลมโตสีดำ ใบหน้ากลม ผิวหน้าเรียบ ไม่มีสิว แต่งกายสะอาด พุดจาสุภาพ เงียบขรึม พุดน้อย ยิ้มเก่ง เดินตัวตรง เชื่องช้า

จากการรวบรวมข้อมูลโดยใช้เทคนิค 9 เทคนิค สามารถสรุป และวิเคราะห์ได้ดังนี้

1. การสังเกตและการบันทึกการสังเกต

การสังเกตทั้งที่อยู่ในห้องเรียน ชั่วโมงคาบอิสระ และวิชาสุขศึกษา นอกห้องเรียนวิชาลูกเสือ และกิจกรรมพัฒนา จำนวน 4 ครั้ง ครั้งละ 30 นาที พบว่า เด็กหญิง ค. เป็นคนเงียบขรึม อารมณ์ดี ยิ้มเก่ง พุดน้อย ตั้งใจเรียน มีสมาธิในการเรียน พุดจาสุภาพ มีความรับผิดชอบ แต่ไม่กล้าแสดงออก

ในขณะที่มีสัมพันธภาพกับผู้อื่น เด็กหญิง ค. จะยิ้มแย้ม คล้อยตามเพื่อน ให้ความร่วมมือกับเพื่อน ๆ ได้ดี

2. การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยสัมภาษณ์ทั้งผู้รับการศึกษา และผู้เกี่ยวข้องดังนี้

2.1 การสัมภาษณ์ เด็กหญิง ค. ทราบว่าเด็กหญิง ค. ได้ย้ายมาอาศัยอยู่กับตา ยาย เนื่องจากบิดามารดาทะเลาะกันมากขึ้น บิดาจึงย้ายไปอยู่ต่างจังหวัด ส่วนมารดาได้ไปอาศัยบ้านญาติที่จังหวัดนนทบุรี ส่วน เด็กหญิง ค. กับน้องชาย 1 คน มาอยู่ในความอุปการะของตา ยาย ยายรักให้การดูแลอย่างดี ยายสอนและให้กำลังใจว่าไม่ต้องสนใจปัญหาของบิดามารดา ให้ตั้งใจเรียนเพียงอย่างเดียว เด็กหญิง ค. สงสัยว่าบิดามารดาจะหย่าขาดจากกัน แต่ก็ไม่กล้าถามจากมารดาหรือยาย บิดาของ เด็กหญิง ค. จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ส่วนมารดาก็จบการศึกษาในระดับเดียวกัน บิดาเป็นคนเฉย ๆ พูดน้อย ส่วนมารดาเป็นคนโมโห ร้ายและเกรี้ยวกราดมาก เด็กหญิง ค. มีปัญหาขัดแย้งกับน้องชายเสมอ ๆ เนื่องจากมารดารักและตามใจน้องชายมาก และน้องชายไม่ช่วย เด็กหญิง ค. ทำงานบ้าน เด็กหญิง ค. ได้เงินค่าใช้ จ่ายวันละ 30 บาท เท่ากับน้องชาย มารดาจะมาเยี่ยมเดือนละ 2-4 ครั้ง ส่วนบิดาไม่มาเยี่ยมนานแล้ว เวลามารดามาเยี่ยมมักจะเล่าปัญหาชีวิตครอบครัวของตนให้ยายฟัง จะไม่เล่าอะไรให้ เด็กหญิง ค. ฟัง เด็กหญิง ค. ไม่สบายใจ รู้สึกกังวล และต้องการให้บิดาพูดคุยกับลูกบ้าง ส่วนมารดา ควรจะลดการเกรี้ยวกราดลง เพราะ เด็กหญิง ค. รู้สึกเบื่อ รำคาญ และอับอายเพื่อนบ้านมาก

2.2 การสัมภาษณ์ผู้ปกครองแสดงความคิดเห็นว่า เด็กหญิง ค. ขยัน มีความรับผิดชอบ ช่วยงานบ้านทุกอย่าง อยู่ในโอวาท ไม่ชอบเที่ยวนอกบ้าน จะอยู่ดูโทรทัศน์ ทำงานบ้าน เวลาทำงานไม่ชอบให้ใครมาพูดว่ากล่าว จะแสดงอาการไม่พอใจ เด็กหญิง ค. มีปัญหาขัดแย้งกับน้องชายประจำ เนื่องจากคิดว่ามารดา ยาย และตารักน้องชายมากกว่าอีกทั้งน้องชายไม่ช่วยทำงานบ้านเลย บิดาของ เด็กหญิง ค. ไม่เคยมาเยี่ยม เด็กหญิง ค. นานแล้ว แต่มารดาจะมาเยี่ยมเดือนละ 2-4 ครั้ง ทุกครั้งที่มารดามาเยี่ยมก็จะให้เงินไว้กับยาย เพื่อใช้เป็นค่าใช้จ่ายของเด็กหญิง ค. กับน้อง แต่บางครั้งมารดาของ เด็กหญิง ค. ก็ไม่มีเงินพอที่จะให้ไว้กับยาย ตายายต้องการให้ เด็กหญิง ค. เรียนให้จบชั้นสูงสุดของโรงเรียน ถ้า เด็กหญิง ค. ต้องการเรียนต่อในระดับสูงขึ้น ตายายยินดีที่จะส่ง เด็กหญิง ค. ตามกำลังความสามารถ ยายบอกว่า เด็กหญิง ค. ต้องการเป็นครู ในอนาคต

2.3 การสัมภาษณ์อาจารย์แนะแนว แสดงความคิดเห็นว่า เด็กหญิง ค. เป็นคนขยัน สนใจเรียน มีความรับผิดชอบ พูดน้อย ไม่กล้าแสดงออก อึดแอ้ง เรียนร้อย แต่บางครั้งจะแสร้งนอน เอาแต่ใจตนเอง และขาดเรียนบ่อย

2.4 การสัมภาษณ์อาจารย์ประจำวิชา ภาษาไทย สังคมศึกษา ภาษาอังกฤษ แสดงความคิดเห็นว่า เด็กหญิง ค. เป็นคนขยัน ตั้งใจเรียน มีความรับผิดชอบ มีสมาธิในการ

เรียนดี แต่ขาดเรียนบ่อย นอกจากนี้ เด็กหญิง ค. เป็นคนเก็บตัว พูดน้อย ขาดความมั่นใจในตนเอง ไม่กล้าแสดงออก อารมณ์ดี ยิ้มเก่ง ไม่ขัดใจเพื่อน

2.5 การสัมภาษณ์เพื่อนสนิท ชื่อ เด็กหญิงสมใจ ศรีวิวัลลภ แสดงความคิดเห็นว่า เด็กหญิง ค. เป็นคนจริงจัง รักเพื่อน เอาแต่ใจตนเอง โกรธง่าย หายเร็ว ขยัน รับผิดชอบสนใจการเรียนดี มักขาดเรียนบ่อยเนื่องจากเจ็บป่วย เด็กหญิง ค. กังวลใจเรื่องน้องชายมาก ต้องการให้น้องชายเป็นอย่างที่ เด็กหญิง ค. ต้องการ เด็กหญิง ค. เคยมีปัญหากับเพื่อน เรื่องไม่ยอมให้เพื่อนลอกการบ้าน เพื่อนโกรธต่อว่า เด็กหญิง ค. โกรธเพื่อนคนนั้น แต่หายโกรธเร็ว

3. การเยี่ยมบ้าน ผู้วิจัยได้ไปเยี่ยมบ้าน 2 ครั้ง ในวันที่ 24 ตุลาคม 2540 และ 22 พฤศจิกายน 2540 ผู้วิจัยได้สังเกตและสัมภาษณ์ผู้รับการศึกษาและผู้ปกครองมีดังนี้

3.1 จากการสังเกตพบว่า สถานที่พักอยู่บริเวณริมคลองชลประทาน หมู่ที่ 3 ตำบลคลองหนึ่ง เป็นบ้านไม้ชั้นเดียว ปลูกสร้างด้วยไม้ฉำฉาที่ใช้ทำเป็นฝาผนังวัสดุ มีประตูเข้าออกทางเดียว บริเวณทางเดินเข้าบ้านเป็นป่าหญ้า มีทางเดินเป็นคันดินแยกมาจากถนนซอย มีสะพานไม้ข้ามคลองก่อนถึงบ้าน ภายในบ้านกันแบ่งเป็นห้องนอน 3 ห้อง และห้องครัว ห้องน้ำอยู่นอกตัวบ้านด้านข้าง ภายในบ้านมีเครื่องอำนวยความสะดวก ได้แก่ โทรทัศน์ วิทยุ พัดลม ตู้เย็น และหม้อหุงข้าว ห้องครัวอยู่ด้านซ้ายของบ้าน เด็กหญิง ค. นอนห้องยายทางด้านขวา ภายในห้องนอนมีโทรทัศน์ พัดลม ที่นอน ผ้าห่มและหมอน ไม่มีโต๊ะเขียนหนังสือ ตู้เสื้อผ้า และราวแขวนผ้าอยู่หลังบ้าน น้องชายของ เด็กหญิง ค. จะนอนห้องตาซึ่งอยู่ตรงกลางของบ้าน ภายในบ้าน ห้องนอน ห้องครัว จัดไว้อย่างเรียบร้อย สะอาด มีระเบียบ ยายจะคอยดูแลให้ เด็กหญิง ค. ทำความสะอาดบ้าน ห้องน้ำอยู่นอกตัวบ้านทางด้านขวาดัดกับริมคลอง ซึ่งใช้เป็นที่พักล้างของบ้าน บริเวณที่อยู่ไม่มีเสียงรบกวน เพราะเป็นบริเวณริมคลองชลประทาน รถพาหนะต่าง ๆ ไม่สามารถเข้าถึงหรือแล่นผ่าน

3.2 การสัมภาษณ์พบว่าในการสนทนา เด็กหญิง ค. ไม่ค่อยพูด จะตอบคำถามเมื่อมีผู้ถาม และบางครั้งก็ใช้การพยักหน้าแทนการตอบคำถาม ยายจะเป็นผู้พูดและเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ของบิดามารดา เด็กหญิง ค. ส่วนตาจะมีเวลาทำงานไม่แน่นอนจึงไม่ค่อยมีเวลาอยู่บ้าน พบปะเด็กหญิง ค. มากนัก ยายจะเป็นผู้ดูแลทั้งหมด

จากการเยี่ยมบ้านครั้งนี้ พอสรุปได้ว่า สถานที่พักอาศัยอยู่ในที่อากาศเย็นสบาย ภายในบ้านและบริเวณบ้านจัดเป็นระเบียบเรียบร้อย สะอาด ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกที่อาศัยอยู่ด้วยกันระหว่างตายายและน้องชายรวมทั้ง เด็กหญิง ค. ดี ตายายให้ความรักเอาใจใส่ เด็กหญิง ค. เป็นอย่างดี เด็กหญิง ค. เป็นคนเรียบร้อย อารมณ์ดี ขยัน ทำงานบ้านทุกอย่าง โดย

ที่ตายายไม่ต้องคอยบอก เด็กหญิง ค. จะมีปัญหาความขัดแย้งบ้างด้วยเรื่องน้องชายไม่ช่วยทำงานบ้าน แต่ เด็กหญิง ค. ก็รักน้องชายมากเช่นกัน มารดาจะมาเยี่ยมในวันหยุด ส่วนบิดาไม่มาเยี่ยมนานแล้ว เด็กหญิง ค. ไม่มีความรู้สึกผูกพันกับบิดา แต่จะมีความรู้สึกสงสารมารดา

4. อัตตชีวประวัติ

อัตตชีวประวัติ ทราบว่า เด็กหญิง ค. เกิดในครอบครัวขนาดเล็กที่ประกอบด้วย บิดา มารดา และน้องชาย 1 คน รวมสมาชิกในครอบครัว 4 คน จากการวิเคราะห์ข้อมูล สรุปได้ดังนี้

4.1 ชีวิตในเยาว์วัย ของ เด็กหญิง ค. เคยอยู่กับบิดามารดา และน้องชาย 1 คน ทะเลาะกับน้องชายบ่อยครั้งเรื่องแย่งของ แต่บิดามารดาก็สอนให้รักและสามัคคีกันอยู่เสมอ ยายดูแลมาตั้งแต่เกิด จนทำให้ เด็กหญิง ค. รู้สึกผูกพันกับยายมาก ในวัยเด็ก เด็กหญิง ค. ย้ายโรงเรียนบ่อย เพราะต้องย้ายตามบิดามารดา

4.2 ชีวิตในปัจจุบัน เด็กหญิง ค. ขณะนี้เรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ไม่ได้อยู่กับบิดามารดา ย้ายมาอยู่กับยาย เด็กหญิง ค. คิดว่าชีวิตในตอนนี้ตนเองมีความสุขดี เพราะยายรักและตามใจทุกอย่าง มีเพื่อนมาก เพื่อนรักและคอยให้คำปรึกษากับ เด็กหญิง ค. ในเรื่องต่าง ๆ เสมอ เด็กหญิง ค. มีความกังวลใจ และสงสัยว่า บิดามารดาหย่าขาดจากกันหรือไม่ เด็กหญิง ค. มีความตั้งใจจะเรียนให้จบชั้นสูงสุดจากสถานศึกษา และศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น

4.3 ชีวิตในอนาคต พบว่า เด็กหญิง ค. ต้องการเรียนให้จบ และเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้นเพื่อประกอบอาชีพเป็นครู มารดาคาดหวังให้ เด็กหญิง ค. เป็นพยาบาล เด็กหญิง ค. ไม่แน่ใจว่ามารดาจะสามารถส่งให้ตนเรียนต่อได้ตามต้องการหรือไม่ แต่ เด็กหญิง ค. ก็ได้ตั้งใจว่าถ้ามารดาไม่สามารถส่งให้เรียนต่อได้ เด็กหญิง ค. คิดว่าจะหางานทำและศึกษาต่อไปด้วย

จากการวิเคราะห์อัตตชีวประวัติ ของ เด็กหญิง ค. จุดที่เป็นข้อสังเกตที่น่าจะเป็นปัญหามากที่สุด คือ มีความรู้สึกน้อยใจว่าบิดาไม่มาเยี่ยมนานแล้ว และมีความสงสัยว่าบิดามารดาคงหย่าขาดจากกันแล้ว และบิดาก็คงมีผู้หญิงใหม่แล้วเช่นกัน

5. บันทึกประจำวัน

การทำบันทึกประจำวันเป็นเวลา 1 สัปดาห์ ตั้งแต่วันที่ 28 พฤศจิกายน 2540 ถึง วันที่ 4 ธันวาคม 2540 ทำให้ทราบว่า เด็กหญิง ค. มีกิจวัตรประจำวันคล้ายคลึงกัน คือ เด็กหญิง ค. จะตื่นนอนเวลา 06.00-06.30 น. ในตอนเช้าวันปกติ ส่วนวันหยุดจะตื่นนอนประมาณ 07.30 น. หลังจากตื่นนอนทำภารกิจส่วนตัว แล้วไปโรงเรียน เข้าเรียนหนังสือ จะกลับถึงบ้านประมาณ

16.00 น. หลังจากกลับถึงบ้านจะทำงานบ้าน ซักผ้า ล้างจาน ดูโทรทัศน์ ทำการบ้าน รีดผ้า แล้วจึงเข้านอนเวลาประมาณ 21.30 น. ส่วนในวันหยุด เด็กหญิง ค. จะตื่นนอนประมาณ 7.00-7.40 น. หลังจากตื่นนอนจะทำภารกิจส่วนตัวแล้วจะดูโทรทัศน์จนถึงเวลา 9.30 น. รับประทานอาหารเช้า ดูโทรทัศน์ต่อ นอนพักผ่อนตื่นทำงานบ้าน คือ ทำกับข้าว กินข้าว อาบน้ำ ดูโทรทัศน์ แล้วจึงเข้านอนเวลาประมาณ 21.40 น.

6. สังคมมิติ

การทำสังคมมิติ 2 สถานการณ์ การไปทัศนศึกษาเชียงใหม่ เด็กหญิง ค. ไม่ได้เป็นทั้ง Star และ Rejectee โดยได้รับเลือกเป็นอันดับ 1 จากการเลือกของเพื่อนทั้ง 2 คน และได้เลือกเป็นอันดับ 2 จากการเลือกของเพื่อน 1 คน ส่วนสถานการณ์การทำรายงานกลุ่ม เด็กหญิง ค. เป็น Neglectee โดยได้รับเลือกเป็นอันดับ 1 จากการเลือกของเพื่อน 1 คน และได้รับเลือกเป็นอันดับ 2 จากเพื่อน 2 คน ซึ่งเป็นการเลือกของสมาชิกกลุ่มเดียวกับสถานการณ์ไปทัศนศึกษา ซึ่งมีสมาชิกในกลุ่ม 4 คน แสดงให้เห็นว่า เด็กหญิง ค. มีเพื่อนสนิทในกลุ่ม 4 คน เป็นคนตั้งใจทำงาน มีความรับผิดชอบ ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของเพื่อนในห้องเรียนว่า เด็กหญิง ค. มีความรับผิดชอบ ตั้งใจทำงาน พุดน้อย และขี้มก่ง

7. แบบสอบถามและแบบสำรวจ

แบบสอบถาม และแบบสำรวจ ปรากฏผลดังนี้

7.1 แบบสอบถาม "ใครเอ่ย"

แบบสอบถาม "ใครเอ่ย" พบว่า เด็กหญิง ค. ได้รับการประเมินจากเพื่อน เป็นผู้ใจน้อย แสงนอน ผู้ที่ดูมีอาการเศร้า ผู้ที่ไม่ไหวง่าย และผู้ที่มีเหตุผลในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ดี

7.2 แบบสอบถาม แบบกรอกข้อมูลส่วนบุคคล

แบบสอบถามแบบกรอกข้อมูลส่วนบุคคล พบว่า เด็กหญิง ค. อาศัยอยู่กับบิดา มารดา และน้องชาย 1 คน รวมสมาชิกในครอบครัว 4 คน เป็นบ้านของตนเอง บิดารับราชการทหาร มารดามีอาชีพรับจ้าง เด็กหญิง ค. ได้รับเงินค่าใช้จ่าจากมารดาวันละ 30 บาท มีโรคประจำตัว คือ โรคหอบ เด็กหญิง ค. ตรวจสุขภาพปีละ 2 ครั้ง ในด้านสังคม พบว่าเด็กหญิง ค. รู้สึกชอบที่อยู่อาศัย มีความสุขเมื่ออยู่กับเพื่อน เพื่อนๆ ไม่เคยมาเที่ยวบ้าน เด็กหญิง ค. เลย เด็กหญิง ค. ชอบอ่านหนังสือประเภท ผจญภัย กีฬา และประวัติศาสตร์ นอกจากนี้ เด็กหญิง ค. ชอบเล่นกีฬา กีฬาที่ชอบมากที่สุด คือ วอลเลย์บอล เด็กหญิง ค. ใช้เวลาอ่านหนังสือ ศึกษาบทเรียนที่บ้านวันหนึ่งประมาณครึ่งชั่วโมง ในด้านการศึกษาพบว่า เด็กหญิง ค. ไม่ได้ทำตาราง

กำหนดเวลาดูหนังสือ ต้องการคำแนะนำเกี่ยวกับวิธีเรียน เด็กหญิง ค. ตั้งความหวังไว้ว่าในอนาคตต้องการเป็นหมอ แต่ไม่แน่ใจว่าจะเรียนให้จบชั้นสูงสุดของโรงเรียนนี้หรือไม่

7.3 แบบสอบถามเพื่อรวบรวมข้อเท็จจริงจากผู้ปกครอง

แบบสอบถามเพื่อรวบรวมข้อเท็จจริงจากผู้ปกครอง พบว่า เด็กหญิง ค. อาศัยอยู่กับคุณตาคุณยาย เนื่องจากตอนนี้ บิดามารดา ของ เด็กหญิง ค. ทะเลาะวิวาท มีปัญหาขัดแย้งกันมากขึ้น บ้านที่อาศัยเป็นบ้านของคุณตาคุณยาย เด็กหญิง ค. มีน้องชาย 1 คน เด็กหญิง ค. มีความรู้สึกว่าคุณตาคุณยาย บิดามารดารักน้องชายมากกว่าตน และน้องชายไม่เคยช่วยทำงานบ้านเลย ในครอบครัวของคุณยายมีสมาชิกอยู่ด้วยกัน 8 คน คุณยายต้องอุปการะทางการเงินจำนวน 2 คน สำหรับ เด็กหญิง ค. ได้รับเงินจากคุณยายประมาณเดือนละ 950 บาท คุณยายพูดถึงบิดาของ เด็กหญิง ค. ว่าเป็นคนเจ้าชู้ ไม่ส่งเสียเลี้ยงดูลูก มารดา เด็กหญิง ค. รับจ้างเย็บผ้า มีรายได้ประมาณเดือนละ 5,700 บาท มารดามาเยี่ยมลูกเดือนละ 2-4 ครั้ง และจะแบ่งรายได้ของตนให้กับยายไว้ ซึ่งบางครั้งก็มาก บางครั้งก็น้อย เด็กหญิง ค. ช่วยเหลืองานบ้านที่ได้รับมอบหมายด้วยความเต็มใจ งานที่ เด็กหญิง ค. ได้รับมอบหมาย คือ ซักผ้า ถูบ้าน ล้างจาน และทำกับข้าวเป็นบางครั้ง เมื่อเด็กหญิง ค. เรียนจบจากโรงเรียนนี้แล้ว คุณยาย ให้ตัดสินใจศึกษาต่อในสาขาที่ตนเองถนัด ผู้ปกครอง เด็กหญิง ค. ยินดีจะพาโรงเรียน ถ้าทางโรงเรียนต้องการพบผู้ปกครอง เด็กหญิง ค. ไม่มีที่ปรึกษาให้คำแนะนำในการทำการบ้าน งานอดิเรกของ เด็กหญิง ค. ชอบฟังวิทยุ และดูโทรทัศน์ ด้านสุขภาพ เด็กหญิง ค. สุขภาพไม่ดี เจ็บป่วยบ่อย คุณยายคิดว่าโรงเรียนสามารถสอน ให้ เด็กหญิง ค. มีความรู้และเป็นคนดี ต้องการให้ เด็กหญิง ค. เรียนให้จบชั้นสูงสุดของโรงเรียนนี้

7.4 แบบสอบถามปัญหาการปรับตัวในครอบครัว

แบบสอบถามปัญหาการปรับตัวในครอบครัว พบว่า เด็กหญิง ค. มีปัญหาการปรับตัวในครอบครัวระดับปานกลาง กล่าวคือ

ในด้านการทะเลาะวิวาทกับพี่น้องพบว่า เด็กหญิง ค. ถ้าจำเป็นต้องแบ่งสิ่งของที่บิดามารดาซื้อมาให้กับน้องก็จะให้ทั้งที่ไม่พอใจ เมื่อกลับบ้านผิดเวลาถูกพี่สาวซักถามเด็กหญิง ค. จะไม่พอใจและต่อว่าพี่สาวว่าก้าวร้าวเรื่องส่วนตัว ในขณะที่ถูกมารดาดูว่า น้องสาวเข้ามาถามการบ้าน เด็กหญิง ค. จะไล่น้องออกไปให้พ้น ๆ เวลาที่ถูกบิดามารดาดูว่า จะรู้สึกหงุดหงิดพอพี่ชายเข้ามาถามถึงสาเหตุที่ถูกดู เด็กหญิง ค. จะเสียงดังใส่พี่ชายไม่ให้มายุ่ง นอกจากนี้ถ้าพี่ชายนำเสื้อผ้าของ เด็กหญิง ค. ไปใส่ เด็กหญิง ค. จะหาเสื้อผ้าใหม่มาใส่ แต่ตั้งใจว่าจะต่อว่าพี่ชาย เด็กหญิง ค. มีปัญหาในด้านนี้ระดับมาก

ในด้านการแยกตัวตามลำพัง พบว่า เด็กหญิง ค. จะเข้าห้ามบิดามารดาขณะกำลังทะเลาะกันเสียงดัง เวลามีปัญหาส่วนตัวจะปรึกษากับเพื่อนบ้านที่สนิทมาก ขณะที่สมาชิกในครอบครัวสนทนากันอยู่ด้วยกัน เด็กหญิง ค. จะร่วมวงสนทนาด้วย และถ้ามีปัญหาขัดแย้งกับพี่ชาย เด็กหญิง ค. รู้สึกเสียใจแล้วจึงไปไหว้พระที่วัดกับมารดา เด็กหญิง ค. มีปัญหาในด้านนี้ระดับปานกลาง

ในด้านการไม่ช่วยเหลืองานบ้าน พบว่า เด็กหญิง ค. มักจะถูกดุว่าด้วยเรื่องกิริยาการทำงานบ้านอย่างไม่เต็มที่ ขณะที่สมาชิกในครอบครัวช่วยกันทำความสะอาดบ้านเพื่อเตรียมการทำบุญบ้าน เด็กหญิง ค. จะอยู่ใกล้ ๆ เมื่อว่าบิดามารดาจะเรียกใช้ เด็กหญิง ค. ยินดีทำงานบ้านตามที่มารดาสั่งต่อเมื่อตนได้ดูรายการโทรทัศน์ที่ตนสนใจจบเสียก่อน ถ้าจำเป็นต้องทำงานบ้านแทนสมาชิกคนอื่นก็จะทำทั้ง ๆ ที่ไม่ต้องการทำ นอกจากนี้ถ้ามีญาติจะมาพักที่บ้าน เด็กหญิง ค. จะร่วมกับสมาชิกคนอื่น ๆ เตรียมการต้อนรับ เด็กหญิง ค. มีปัญหาในด้านนี้ระดับปานกลาง

ในด้านเมื่อบรรยากาศในครอบครัวจนอยากหนีออกจากบ้าน พบว่า เด็กหญิง ค. จะปรึกษาเพื่อนว่าจะทำอย่างไรกับที่บิดามารดาทะเลาะกันรุนแรง และเด็กหญิง ค. มีความคิดว่าการที่สมาชิกในครอบครัวของตนมีเรื่องทะเลาะกันเสมอ ๆ นั้นเป็นเรื่องปกติของการอยู่ร่วมกัน เวลาที่มีปัญหากับพี่สาวมารดาพูดว่าตนเองซ้ำ เด็กหญิง ค. รู้สึกเสียใจแต่คิดว่าต้องอดทนเพื่อครอบครัว ถ้ามีปัญหาทะเลาะกับน้องก็จะถูกบิดาว่ากล่าวว่าเป็นพี่ต้องยอมอภัยให้น้อง เด็กหญิง ค. จะพยายามอธิบายให้บิดายอมรับว่าน้องผิด นอกจากนี้ถ้ามารดาขอร้องให้หยุดเรียนเนื่องจากปัญหาเศรษฐกิจโดยให้พี่ชายเรียนเพียงคนเดียว เด็กหญิง ค. ยินดีทำตามที่มารดาขอร้องแต่จะคิดหาทางเรียนต่อในภายหลัง เด็กหญิง ค. มีปัญหาในด้านนี้ระดับปานกลาง

ในด้านขาดความรัก ความอบอุ่น ความสุข เมื่ออยู่ในบ้าน พบว่า เด็กหญิง ค. สามารถทำความเข้าใจในเหตุผลที่บิดามารดาไม่สามารถไปร่วมกิจกรรมของทางโรงเรียนได้เพราะติดภาระกิจ และถึงแม้ว่าบิดามารดาจะไม่ช่วยจัดสิ่งของเพื่อเตรียมไปอยู่ค่ายพักแรม เด็กหญิง ค. ก็สามารถเตรียมได้ด้วยตนเอง ถ้าบิดามารดาให้เงินใช้อย่างจำกัด เด็กหญิง ค. ไม่พอใจแต่ก็รับเงินไว้และพยายามใช้จ่ายอย่างประหยัด นอกจากนี้ เด็กหญิง ค. มีความคิดว่าครอบครัวของตนควรจะพูดจากันด้วยถ้อยคำที่สุภาพ จึงปรึกษามารดาในครอบครัวเพื่อหาทางแก้ไข กับมีความคิดว่าครอบครัวของตนถึงจะจนแต่ก็มีความสุขดีแล้ว เด็กหญิง ค. มีปัญหาในด้านนี้ระดับปานกลาง

7.5 แบบสอบถามแบบเติมประโยคให้สมบูรณ์

แบบสอบถามแบบเติมประโยคให้สมบูรณ์ ทั้งสิบห้าด้าน ซึ่งได้แก่ด้าน มารดาบิดา ครอบครัว สัมพันธภาพกับเพื่อนต่างเพศ เพศสัมพันธ์ เพื่อนทั่วไป ผู้ที่เหนือกว่า ผู้ที่ด้อยกว่า เพื่อนร่วมกลุ่ม ความกลัว ความรู้สึกผิด ความสามารถ อดีต อนาคต และเป้าหมาย พบว่า เด็กหญิง ค. มีปัญหาทางด้าน ด้านความกลัว ด้านความรู้สึกผิด และด้านอดีต ดังนี้

ด้านความกลัว เด็กหญิง ค. กลัวจะไม่มีคนรักตนเอง กลัวเพื่อนไม่คบ กลัวการแสดงออก และกลัวว่าจะต้องทำในสิ่งที่ไม่ต้องการทำ

ด้านความรู้สึกผิด เด็กหญิง ค. รู้สึกผิดที่เคยด่าบิดามารดา เคยทำผิด และรู้สึกผิดมากที่สุด คือ การพูดโกหกมารดา

ด้านอดีต เด็กหญิง ค. เคยป่วยเป็นปอดบวม และ หอบ เป็นเด็กที่ซุกซนมากในวัยเด็ก และเคยได้รับอุบัติเหตุเนื่องจากการตกบันได

7.6 แบบสำรวจความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อตนเอง

แบบสำรวจความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อตนเอง พบว่า เด็กหญิง ค. มีความรู้สึกนึกคิดต่อตนเองว่า เป็นคนโกรธง่าย หายเร็ว มีโรคประจำตัวไม่สามารถ เล่นกีฬาบางชนิดได้ เด็กหญิง ค. ชอบการเล่น เรียน และการค้นคว้า มีความภูมิใจในเรื่องการเรียนของตน รู้สึกกลัวการไปหาหมอ นอกจากนี้เมื่อถึงเวลาแข่งขันกับผู้อื่นจะคิดว่าตนเองด้อยกว่าผู้อื่น

คนอื่นมองเด็กหญิง ค. ว่าเป็นคนสนุกสนาน ร่าเริง พูดเก่ง เอาแต่ใจตนเอง ชอบคนที่มีความจริงใจ รักเพื่อน ไม่ชอบคนที่เอาเปรียบเพื่อน รู้สึกโกรธเมื่อทะเลาะกับน้อง ไม่สบายใจเมื่อตนเองทำผิด รู้สึกมีความสุขมากถ้าอยู่กับครอบครัวและกับเพื่อน จะรู้สึกประหม่าและกังวลใจเมื่อถึงเวลาสอบ และทำการบ้านไม่เสร็จ พยายามจะเรียนให้ดียิ่งขึ้น นอกจากนี้เมื่อถึงเวลาต้องตัดสินใจเด็กหญิง ค. จะตัดสินใจโดยไม่ลังเล

การที่เด็กหญิง ค. มองตนเองและคนอื่นมอง พบว่ามีความสอดคล้องกัน คือ เด็กหญิง ค. เป็นคนโกรธง่ายหายเร็ว เอาแต่ใจตนเอง มีความสนใจและตั้งใจในเรื่องการเรียนมาก

8. แบบทดสอบ

จากแบบทดสอบปรากฏผลดังนี้

8.1 แบบทดสอบเชาวน์ปัญญา แบบโปรเกรสซีฟ แมทริซิส (Progressive Matrices)

แบบทดสอบเชาวน์ปัญญาแบบโปรเกรสซีฟ แมทริซิส พบว่า เด็กหญิง ค. มีผลการทดสอบดังนี้ ได้คะแนนดิบ = 33 เทียบเป็น I.Q. = 95 ซึ่งมีเชาวน์ปัญญาอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง (Average)

จากผลการทดสอบพบว่า เด็กหญิง ค. มีเชาวน์ปัญญาอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง

8.2 แบบทดสอบแบบเดอร์เกสทอลท์ (Bender Gestalt Test)

แบบทดสอบแบบเดอร์เกสทอลท์ พบว่า เด็กหญิง ค. มีทัศนคติที่ไม่ดีต่อเพศตรงข้าม ชอบการชมเพศตรงข้าม ใจร้อน มีความเชื่อมั่นในตนเอง ค่อนข้างระแวง ดื้อ เงียบ มีปัญหาในการควบคุมอารมณ์ รู้สึกไม่ปลอดภัย บุคลิกภาพไม่มั่นคง ขาดความอบอุ่น

8.3 แบบทดสอบวาดภาพคน (Draw a Person Test)

แบบทดสอบวาดภาพคน พบว่า เด็กหญิง ค. มีความวิตกกังวล ไม่พอใจในตนเอง ตระหนักถึงสังคม ย้ำคิด คำนิ่งถึงแต่ตนเอง ต้องการพึ่งพาผู้อื่น มีมโนธรรม ก้าวร้าว สร้างสัมพันธภาพยาก

8.4 แบบทดสอบวาดภาพครอบครัว (My Family Test)

แบบทดสอบวาดภาพครอบครัว พบว่า เด็กหญิง ค. ต้องการใกล้ชิดบิดา ต้องการให้บิดามีเวลาให้กับตน เด็กหญิง ค. รู้สึกห่างเหิน และไม่ชอบน้องชาย เด็กหญิง ค. รู้สึกว่าน้องชายต้องการจะใกล้ชิดบิดามากกว่าตนเอง ในครอบครัว เด็กหญิง ค. มารดาเป็นผู้มีอำนาจในการตัดสินใจ หรือจัดการสิ่งต่าง ๆ ของครอบครัว นอกจากนี้ เด็กหญิง ค. ยังเป็นคนชอบจินตนาการ

8.5 แบบทดสอบวาดภาพบ้าน ต้นไม้ คน (Kinetic House - Tree - Person Test)

แบบทดสอบวาดภาพบ้าน ต้นไม้ คน พบว่าเด็กหญิง ค. มีความตึงเครียด ทะเยอทะยาน มีความเชื่อมั่นในตนเอง ไม่ยืดหยุ่น ซึมเศร้า มีความกังวล หวาดระแวง และต้องการความเป็นส่วนตัว รู้แนวทางชีวิตตนเอง มารดาเป็นผู้รับผิดชอบครอบครัว รู้สึกว่าตนเองอยู่ระหว่างบิดาและมารดา

9. ระเบียบสละสม

ระเบียบสละสมพบว่า เด็กหญิง ค. เคยเป็นเจ้าหน้าที่โครงการอาหารกลางวัน มีความสนใจกีฬาบอลเลย์บอล ต้องการศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เด็กหญิง ค. มีความประพฤติ ความซื่อสัตย์ ความมีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ ความกตัญญูกตเวที ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความสามารถในการแก้ปัญหา และมีมนุษยสัมพันธ์อยู่ในเกณฑ์ดี และพบว่า เด็กหญิง ค. เป็นผู้มีความมานะอดสาหัส และมีความร่วมมือและเสียสละอยู่ในเกณฑ์ดีมาก นอกจากนี้ เด็กหญิง ค. มีผลการเรียน ได้เกรดเฉลี่ย 2.90

ในด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับนักเรียน ครูประจำชั้น และผู้ปกครอง มีความคิดเห็นสอดคล้องกัน คือ เด็กหญิง ค. มีความรับผิดชอบ ใช้เวลาว่างทำกิจกรรมได้เหมาะสมดี มี

มนุษย์สัมพันธ์กับผู้อื่นดี และมีสุขภาพแข็งแรง นอกจากนี้ครูประจำชั้นและผู้ปกครอง มีความคิดเห็นไม่สอดคล้องกัน คือ ความเอาใจใส่การเรียนรู้ ครูประจำชั้นมีความคิดเห็นว่า เด็กหญิง ค. สนใจ ตั้งเรียนดี แต่ผู้ปกครองมีความคิดเห็นว่า สนใจ ตั้งใจเรียนไม่ดีเท่าที่ควร

การวินิจฉัย

ข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมข้อมูล ทั้ง 8 เทคนิค ดังกล่าว วินิจฉัยได้ว่า เด็กหญิง ค. มีปัญหาการปรับตัวในครอบครัว จากสาเหตุ ดังนี้

1. สาเหตุจากตัวแปรด้านส่วนตัว มีดังนี้

1.1 เกิดจากบุคลิกภาพไม่เหมาะสม

จากการสังเกต การสัมภาษณ์ แบบสอบถามและแบบสำรวจ อัตชีวประวัติ และแบบทดสอบต่าง ๆ มีผลสอดคล้องกันว่า เด็กหญิง ค. มีบุคลิกภาพไม่เหมาะสม คือ เป็นคนมีความวิตกกังวล ไม่พอใจในตนเอง ระวัง มีความตึงเครียด ต้องพึ่งพาผู้อื่น มีปัญหาในการควบคุมอารมณ์ สร้างสัมพันธภาพยาก และชอบจินตนาการ ทั้งนี้เนื่องมาจากการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว และความสัมพันธ์ในครอบครัว

2. สาเหตุจากตัวแปรด้านสิ่งแวดล้อม มีดังนี้

2.1 ด้านครอบครัว

จากการสังเกต การสัมภาษณ์ การเยี่ยมบ้าน แบบสอบถามและแบบสำรวจ และอัตชีวประวัติ ทำให้สรุปได้ว่า ครอบครัวเป็นสาเหตุประการหนึ่งที่ทำให้มีผลต่อปัญหาการปรับตัวในครอบครัวของเด็กหญิง ค. ดังต่อไปนี้

2.1.1 สัมพันธภาพในครอบครัว เด็กหญิง ค. มีปัญหาการปรับตัวในครอบครัวเนื่องจากเด็กหญิง ค. ต้องแยกจากครอบครัวบิดามารดา มาโดยกระทันหัน ต้องย้ายที่อยู่มาอยู่ในความปกครองของยาย สมาชิกในครอบครัวของยายมีจำนวนมาก ทำให้บ้านรู้สึกคับแคบขาดความเป็นส่วนตัว เด็กหญิง ค. ต้องรับผิดชอบงานทุกอย่างในบ้าน จึงรู้สึกเหนื่อยและเครียด ประกอบกับ เด็กหญิง ค. เป็นคนเก็บตัว ไม่พูดคุยนุ้ย ทำให้ เด็กหญิง ค. สร้างสัมพันธภาพกับสมาชิกในครอบครัวได้ยาก ตลอดทั้ง เด็กหญิง ค. มีความรู้สึกน้อยใจตลอดเวลาว่า บิดามารดา ยายตา และสมาชิกคนอื่น ๆ รักน้องชายมากกว่าตน เลยทำให้ เด็กหญิง ค. รู้สึกขาดความรักความอบอุ่น ขาดคนเข้าใจ

2.1.2 ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว ตายายมีรายได้เพียงเล็กน้อย บิดามารดาของ เด็กหญิง ค. ก็ไม่สามารถส่งเงินกับยายได้ตามปกติ ทุกคนในครอบครัวต้องประกอบอาชีพเลี้ยงตนเอง ทุกคนต้องออกทำงาน เวลาเข้าทำงานของแต่ละคนไม่เหมือนกัน จึงทำให้

สมาชิกทุกคนขาดเวลาในการทำกิจกรรมร่วมกันในครอบครัว ส่งผลให้ เด็กหญิง ค. รู้สึกว่าขาดความรัก ความอบอุ่น รู้สึกโดดเดี่ยว จึงเป็นผลให้เด็กหญิง ค. มีปัญหาการปรับตัวในครอบครัว

2.1.3 ระดับการศึกษาของบิดามารดา จัดอยู่ในระดับต่ำ ขาดความรู้เกี่ยวกับการอบรมดูแลลูกที่ถูกต้องและเหมาะสม บิดามารดาไม่สามารถให้คำแนะนำคำปรึกษาแก่บุตรในเรื่องต่าง ๆ เช่น เรื่องปัญหาส่วนตัว หรือการศึกษา นอกจากนี้บิดามารดายังขาดความเอาใจใส่ในเรื่องความต้องการทางด้านร่างกายหรือจิตใจของเด็กหญิง ค. จึงเป็นผลให้เด็กหญิง ค. มีปัญหาการปรับตัวในครอบครัว

2.2 ด้านสังคม

จากการสังเกต การสัมภาษณ์ และการเยี่ยมบ้าน ทำให้สรุปได้ว่า สังคมเป็นสาเหตุประการหนึ่งที่ทำให้มีผลต่อการปรับตัวในครอบครัว ของ เด็กหญิง ค. ดังต่อไปนี้

2.2.1 สภาพความเป็นอยู่ของที่อยู่อาศัย ได้แก่ ชุมชนแออัด ครอบครัวของเด็กหญิง ค. อาศัยอยู่ มีสภาพเป็นบ้านหลังเล็ก ๆ ปลุกสร้างง่าย ๆ ด้วยไม้ผาลัง อยู่บนที่ชลประทาน มีสภาพคับแคบมาก มีสมาชิกอยู่จำนวนมาก ทำให้ เด็กหญิง ค. ซึ่งทำหน้าที่รับผิดชอบงานบ้านทั้งหมด รู้สึกหนักใจ และเหนื่อยต่อการทำงานบ้าน ประกอบกับน้องชายไม่เคยช่วยงานบ้านเลย เด็กหญิง ค. จึงมีกิริยาการทำงานที่ไม่เต็มใจ และบางครั้งเกรี้ยวกราดใส่สมาชิกอื่น ๆ จึงเป็นผลให้ เด็กหญิง ค. มีปัญหาการปรับตัวในครอบครัว

การช่วยเหลือ ป้องกัน และส่งเสริม

ผู้วิจัยได้ให้การช่วยเหลือ ดังนี้

1. ให้การช่วยเหลือโดยตรง ปฏิบัติดังนี้

1.1 ให้คำปรึกษาแก่ เด็กหญิง ค. 6 ครั้ง โดยใช้เทคนิคการให้คำปรึกษาแบบผสมให้คำปรึกษาในเรื่องการปฏิบัติตนต่อบิดา ความรับผิดชอบ หน้าที่ในครอบครัว การกลับบ้านให้ตรงเวลา การปฏิบัติตนในการอยู่ร่วมกันในครอบครัว เพื่อให้เด็กหญิง ค. มีความเข้าใจตนเอง ตรงตามความเป็นจริง ยอมรับสภาพชีวิตของตนได้ตรงตามความเป็นจริง มีความรู้สึกที่ตนเองมีคุณค่า มีการตั้งเป้าหมายชีวิตที่ถูกต้อง และพัฒนาตนเองในเรื่องการปรับตัว ในครอบครัว

นอกจากนั้นเทคนิคสำคัญที่นำมาใช้ในการให้คำปรึกษา เช่น การยอมรับ (Acceptance) การสะท้อนความรู้สึก (Reflection of feeling) การทำให้เกิดความกระจ่าง (Clarification) การเงียบและการฟัง (Silence and Listening) การตั้งคำถาม (Questioning) เป็นต้น

จากการใช้เทคนิคดังกล่าว ปรากฏว่า เด็กหญิง ค. สามารถยอมรับความจริงในเรื่องครอบครัว และสามารถปรับตัวในครอบครัวได้ดีขึ้น

1.2 ให้ความรัก ความสนใจเด็กหญิง ค. อย่างสม่ำเสมอ เพื่อช่วยให้ เด็กหญิง ค. เกิดความรู้สึกอบอุ่น ปลอดภัย ไม่โดดเดี่ยว อันจะทำให้ เด็กหญิง ค. สามารถพัฒนาตนเอง พร้อมทั้งจะสามารถปรับตนเองให้อยู่ในสภาพแวดล้อมที่เผชิญอยู่ได้

2. ให้การช่วยเหลือโดยทางอ้อม ปฏิบัติดังนี้

2.1 ผู้วิจัยทำการประชุมปรึกษาหารือ (Case Conference) 1 ครั้ง ในวันที่ 9 มกราคม พ.ศ. 2541 เวลา 14.30 น. ถึง 15.30 น. ซึ่งประกอบด้วยผู้บริหารโรงเรียน อาจารย์แนะแนว อาจารย์ประจำชั้น อาจารย์ผู้สอนรายวิชา และผู้ปกครองนักเรียน เพื่อขอความช่วยเหลือในการเอาใจใส่ ให้กำลังใจ และความเข้าใจในพฤติกรรมที่เกิดขึ้น และช่วยกันแก้ไขเพื่อเป็นการส่งเสริมให้ เด็กหญิง ค. มีการปรับตัวในครอบครัวที่ดีขึ้น

2.2 ปรึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นกับบิดามารดาที่บ้านของผู้รับการศึกษา เพื่อให้เกิดความเข้าใจในตัวของเด็กหญิง ค. มากขึ้น และขอความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาของเด็กหญิง ค.

การทำนายผล

เนื่องจากปัญหาของ เด็กหญิง ค. เป็นปัญหาที่มีสาเหตุมาจากหลายองค์ประกอบ กล่าวคือ ปัญหาเกิดจากผู้รับการศึกษา ปัญหาจากครอบครัว และปัญหาจากสังคม ซึ่งผู้วิจัยพิจารณาแล้วเห็นว่าสาเหตุดังกล่าวสามารถแก้ไขได้ถ้า เด็กหญิง ค. รวมทั้งบิดามารดาและบุคลากรในโรงเรียนมีความตั้งใจจริงที่จะแก้ปัญหานี้อย่างจริงจัง ผู้วิจัยทำนายผลว่าสาเหตุดังกล่าวไม่รุนแรงมากนัก ถ้าหาก เด็กหญิง ค. ได้รับความรัก ความอบอุ่น และการดูแลเอาใจใส่ อย่างที่แท้จริง ก็สามารถช่วยเหลือได้ นอกจากนี้ เด็กหญิง ค. ให้ความร่วมมือในการแก้ปัญหาเป็นอย่างดีอีกด้วย

การติดตามผล

หลังจากได้ให้การช่วยเหลือ ผู้วิจัยได้ติดตามผลเป็นระยะ ๆ ได้ปรากฏผลดังนี้

1. จากการสังเกต การสัมภาษณ์ และการเยี่ยมบ้าน เด็กหญิง ค. สรุปได้ว่า เด็กหญิง ค. มีพฤติกรรมปรับตัวในครอบครัว เปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น มีทัศนคติที่ดีต่อครอบครัวมากขึ้นและรู้สึกรักครอบครัว มีความสุขมากขึ้นเมื่ออยู่ในครอบครัว

2. จากการสัมภาษณ์ผู้ปกครองเด็กหญิง ค. และสมาชิกคนอื่น ๆ ในครอบครัว สรุปได้ว่าเด็กหญิง ค. มีพฤติกรรมปรับตัวในครอบครัวดีขึ้น

3. จากการตอบแบบสอบถามปัญหา การปรับตัวในครอบครัว พบว่า คะแนนการตอบแบบสอบถามก่อนและหลังการให้คำปรึกษา ผลการตอบแบบสอบถาม พบว่าเด็กหญิง ค. มีการปรับตัวในครอบครัวดีขึ้น เนื่องจากคะแนนการตอบแบบสอบถาม ในครั้งหลังลดลงจากเดิม (ดังตารางในหน้า 196)

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะสำหรับ เด็กหญิง ค. มีดังนี้

เด็กหญิง ค. ควรเข้าใจตนเองมากขึ้น ยอมรับความจริงที่เกิดขึ้นกับชีวิต มีความรักและภูมิใจในตนเองและครอบครัว และแก้ไขข้อบกพร่องของตนเอง

2. ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้อง มีดังนี้

2.1 บิดามารดา หรือผู้ปกครอง ควรให้ความรัก ความอบอุ่น ดูแลเอาใจใส่บุตรอย่างใกล้ชิด ให้กำลังใจ ให้ความสนใจในด้านความเป็นอยู่ภายในครอบครัว และในเรื่องการศึกษา

2.2 อาจารย์ประจำชั้น อาจารย์ประจำวิชา ควรให้กำลังใจ ให้ความสนใจ และให้คำแนะนำในการจัดแบ่งเวลาสำหรับการทำกิจกรรมที่บ้านและที่โรงเรียน อีกทั้งให้ความเข้าใจเวลาที่ผู้รับการศึกษามาเรียนและขาดการส่งงาน

3. ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ที่จะศึกษาต่อไป ดังนี้

ผู้ที่จะศึกษาต่อไป ควรจะต้องสร้างสัมพันธภาพ ความเป็นกันเอง ยอมรับและเข้าใจในตัวเด็กหญิง ค. โดยการแสดงความรัก ความเอาใจใส่ สนใจและห่วงใยเด็กหญิง ค. อย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง ทั้งนี้เพื่อให้เด็กหญิง ค. ศรัทธาในตัวผู้ศึกษา กล่าวที่จะระบายความรู้สึกที่แท้จริงออกมา ซึ่งจะทำให้เกิดแนวทางในการพัฒนาและช่วยเหลือ โดยการปรับพฤติกรรมได้อย่างถูกต้องต่อไป

นอกจากนี้ ผู้ศึกษาควรฝึกการใช้เทคนิคต่าง ๆ ในการให้คำปรึกษา และควรฝึกการประชุมปรึกษารายกรณีให้เกิดความชำนาญ เพื่อการนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด

กรณีศึกษารายที่ 4 เด็กหญิง ง. (ระยะเวลาตั้งแต่ 15 กันยายน 2540 ถึง วันที่ 20 ธันวาคม 2540 รวม 125 วัน)

ลักษณะทั่วไป เด็กหญิง ง. เป็นเด็กหญิงไทยวัย 14 ปี ผิวขาวเหลือง รูปร่างสูงท้วม ผมหยิกเป็นคลื่น ขาวระดับคาง ทรงนักเรียน นัยน์ตาสีดำ ใบหน้าค่อนข้างกลม ผิวหน้าเรียบ ไม่มีสิว มีลักยิ้มเวลายิ้ม แต่งกายสะอาด พุดจาสุภาพ เดินหลังโก่ง เชื่องช้า พุดน้อย จากการรวบรวมข้อมูลโดยใช้เทคนิค 9 เทคนิค สามารถสรุป และวิเคราะห์ได้ดังนี้

1. การสังเกตและการบันทึกสังเกต

การสังเกตทั้งที่อยู่ในห้องเรียน ชั่วโมงคาบอิสระ และวิชาสุขศึกษา นอกห้องเรียนวิชา ลูกเสือ และกิจกรรมพัฒนา จำนวน 4 ครั้ง ครั้งละ 30 นาที พบว่า เด็กหญิง ง. เป็นคนเงียบ ขรึม ไม่จาเจิง พุดน้อย พุดจาสุภาพ ขยันและตั้งใจเรียน มีความรับผิดชอบ มีสมาธิในการเรียนใน ขณะที่สัมผัสพันภาพกับผู้อื่นเด็กหญิง ง. พุดน้อยคล้อยตามเพื่อน ให้ความร่วมมือกับผู้อื่นดี

2. การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยสัมภาษณ์ทั้งผู้รับการศึกษาและผู้เกี่ยวข้อง ดังนี้

2.1 การสัมภาษณ์เด็กหญิง ง. ทราบว่า เด็กหญิง ง. อาศัยอยู่กับมารดาและยาย บิดาจะมามาหารดาเป็นครั้งคราว เด็กหญิง ง. มีพี่น้องทั้งหมด 5 คน เป็นพี่น้องบิดาเดียวกัน 4 คน พี่สาวคนโตเป็นพี่ต่างบิดา เด็กหญิง ง. เป็นบุตรคนที่ 4 ของทั้งหมด มีน้องชาย 1 คน บิดาเป็นคนไทยอิสลาม ปัจจุบันมารดาของ เด็กหญิง ง. กับบุตรได้กลับมานับถือศาสนาพุทธ มารดาของ เด็กหญิง ง. ได้พาครอบครัวมาอาศัยอยู่กับญาติ มีอาชีพรับจ้างเป็นแม่ครัวร้านอาหารตามสั่ง มีรายได้ประมาณ 6,000-7,000 บาทต่อเดือน เด็กหญิง ง. ช่วยมารดาทำงานในร้านอาหารทุกวันหลังจากเลิกเรียน เด็กหญิง ง. ได้รับค่าใช้จาจ่ายจากมารดาวันละ 30 บาท เด็กหญิง ง. รักและสงสารมารดามาก เพราะบิดาไม่รับผิดชอบครอบครัว ครอบครัวของ เด็กหญิง ง. จึงประสบกับความลำบาก เด็กหญิง ง. ไม่พอใจบิดาที่มามาหารดาเป็นครั้งคราว ทุกครั้งที่เห็นบิดา เด็กหญิง ง. จะเดินหนี ไม่พุดคุยกับบิดา เด็กหญิง ง. เคยอาศัยอยู่กับลุงชั่วคราว ในช่วงที่บิดามารดาทะเลาะกันมากขึ้น ๆ รู้สึกอึดอัดและไม่มีความสุขเลยในขณะที่อาศัยอยู่กับลุง จึงได้ย้ายกลับมาอยู่กับมารดาและยายที่ตลาดไท เด็กหญิง ง. รู้สึกมีความสุขที่ได้กลับมาอยู่กับมารดา และตั้งใจว่าเมื่อโตขึ้นมีงานทำ เด็กหญิง ง. จะเลี้ยงดูมารดาอย่างดี

2.2 การสัมภาษณ์ผู้ปกครองเด็กหญิง ง. ผู้ปกครองได้แสดงความคิดเห็นว่า เด็กหญิง ง. เป็นคนขยัน ช่วยมารดาขายอาหารทุกวันหลังเลิกเรียน สนใจเรียนดี มีปัญหาขัดแย้งกับน้องชายเรื่องน้องเที่ยวगे ไม่ช่วยทำงานบ้าน เด็กหญิง ง. กับพี่สาวมีปัญหาขัดแย้งกันด้วย

เรื่อง พี่สาวชอบเที่ยวกลางคืน และใช้เงินเปลือง เด็กหญิง ง. ไม่พอใจพี่สาวและน้องชายมีความประพฤติเช่นนั้น เด็กหญิง ง. รู้สึกสงสารมารดา เด็กหญิง ง. เป็นคนพูดน้อย ชอบทำงานเงียบ ๆ ไม่ชอบให้ใครมารบกวน สิ่งที่เด็กหญิง ง. ชอบทำเมื่ออยู่ที่บ้านคือ ช่วยญาติตัดนามบัตร เด็กหญิง ง. และมารดาอาศัยบ้านญาติอยู่ ญาติเป็นเจ้าของบ้านจะรับเขียนป้ายโฆษณา และรับทำนามบัตร เด็กหญิง ง. ตัดนามบัตร มารดาต้องการให้ เด็กหญิง ง. เรียนจบชั้นสูงสุดของโรงเรียน และศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น มารดามุ่งหวังที่จะให้ เด็กหญิง ง. ประกอบอาชีพทางธุรกิจ แต่ เด็กหญิง ง. ต้องการเป็นทหาร เพราะคิดว่าอาชีพทหารจะได้รับการฝึกเรื่องระเบียบวินัย ซึ่งเป็นสิ่งที่ เด็กหญิง ง. ชอบ เด็กหญิง ง. ชอบความเป็นระเบียบ มารดาของเด็กหญิง ง. บอกว่า เด็กหญิง ง. ไม่ต้องการพบบิดา ถ้าเห็นบิดา เด็กหญิง ง. จะเดินหนี

2.3 การสัมภาษณ์อาจารย์แนะแนว แสดงความคิดเห็นว่า เด็กหญิง ง. เป็นคนเงียบขรึม พูดน้อย ดูเก็บกด ไม่ร่าเริง คล้ายมีอะไรในใจ ไม่กล้าแสดงออก ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง ขาดเรียนบ่อย แต่ถ้ามาเรียนจะตั้งใจ และมีสมาธิในการเรียนดี ไม่เคยมีปัญหาเกี่ยวกับเพื่อน จะมีเพื่อนร่วมกลุ่มอยู่ 5 คน มีอัยยาศัยดีกับครูและเพื่อน

2.4 การสัมภาษณ์อาจารย์ประจำวิชา ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ สังคมศึกษา แสดงความคิดเห็นว่า เด็กหญิง ง. เป็นคนเงียบขรึม พูดน้อย ดูเก็บกด พูดจาสุภาพ แต่งกายถูกระเบียบ ไม่กล้าแสดงออก ขาดเรียนบ่อย แต่ให้ความสนใจในทุกวิชาที่เข้าเรียน มีสมาธิในการเรียนดีมาก ไม่เคยมีปัญหาเกี่ยวกับเพื่อน

2.5 การสัมภาษณ์เพื่อนสนิท ชื่อ ด.ญ. ณัฐพร โพธิ์ทอง แสดงความคิดเห็นว่า เด็กหญิง ง. สนใจการเรียนดี มีปัญหาอะไรก็จะปรึกษาเพื่อน เด็กหญิง ง. จะไม่ชอบให้เพื่อนมารบกวนในขณะที่ทำงาน ถ้าเพื่อนมารบกวนในขณะที่ทำงานจะตวาดใส่เพื่อน ณัฐพร ชอบ เด็กหญิง ง. มาก เพราะเป็นคนเรียนร้อยและเฉย ๆ เด็กหญิง ง. จะคุยกับเพื่อนเรื่องการเรียน ดารา และมารดา แต่เด็กหญิง ง. ไม่เคยคุยถึงบิดาเลย

3. จากการเยี่ยมบ้าน ผู้วิจัยได้ไปเยี่ยมบ้าน 2 ครั้ง ในวันที่ 1 พฤศจิกายน 2540 และ 1 ธันวาคม 2540 ผู้วิจัยได้สังเกตและสัมภาษณ์ ผู้รับการศึกษาและผู้ปกครอง มีดังนี้

3.1 การสังเกต พบว่า สถานที่พักอยู่ในหมู่บ้านจัดสรรธนทรัพย์ เป็นบ้านตึกสองชั้น มีประตูเข้าออกสองทาง รั้วเหล็กดัดสีน้ำตาลด้านซ้ายของบ้านติดกับบ้านหลังถัดไป ด้านขวาติดกับกำแพงที่กั้นเป็นบริเวณของหมู่บ้าน บริเวณหน้าบ้านเป็นถนนซีเมนต์ ภายในรั้วบ้านมีแผ่นป้ายโฆษณาวางฟุ้งอยู่หลายแผ่น บ้านชั้นล่างเป็นห้องโถง ไม่มีเครื่องอำนวยความสะดวก เครื่องอำนวยความสะดวกจะจัดวางไว้ห้องชั้นบน ได้แก่ วิทยุ คอมพิวเตอร์ พัดลม ตู้เย็น หม้อหุงข้าว

ภายในบ้านจะไม่มีห้องครัว เนื่องจากทุกคนจะออกไปทานอาหารที่ร้านอาหารซึ่งมารดาของเด็กหญิง ง. เป็นผู้ทำขาย หลังบ้านเป็นลานซักล้างและห้องน้ำ เด็กหญิง ง. จะนอนรวมกับมารดา พี่สาว และน้องชาย การจัดวางสิ่งของภายในบ้านมีระเบียบพอใช้ บริเวณที่อยู่อาศัยไม่มีเสียงรบกวน อากาศเย็นสบาย เพราะบริเวณที่ตั้งของหมู่บ้านอยู่ไกลจากถนนมาก และอยู่กลางทุ่งนา

3.2 การสัมภาษณ์ พบว่า ในการสนทนา เด็กหญิง ง. พูดคุยเล็กน้อยจะตอบคำถามเมื่อมีผู้ถาม จะยิ้ม และใช้อากักรพยักหน้าแทนคำตอบในบางครั้ง มารดาจะเป็นผู้พูดคุยมากที่สุด รองลงมาจะเป็นพี่สาวคนที่ 1 ที่พูดคุยมาก ส่วนบิดาไม่ได้อยู่ที่บ้านทุกวัน บิดาเข้าบ้านอยู่ต่างหาก จะมาหาครอบครัวบางโอกาส มารดาจะเป็นผู้ดูแลความเป็นอยู่ทั้งหมดของสมาชิกครอบครัว และให้การศึกษากับบุตรตามกำลังความสามารถของมารดาเอง

การเยี่ยมบ้านครั้งนี้พอสรุปได้ว่า สถานที่พักอาศัยกว้างขวาง อากาศเย็นสบาย ความเป็นระเบียบปานกลาง ค่อนข้างสะอาด ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกที่อาศัยอยู่ด้วยกันระหว่างมารดา พี่สาว น้องชาย รวมทั้ง เด็กหญิง ง. ไม่ดี เนื่องจากสมาชิกทุกคนมีลักษณะการอยู่อาศัยแบบต่างคนต่างอยู่ มารดาไม่มีเวลาใกล้ชิดกับบุตร เพราะต้องประกอบการค้าทั้งกลางวันและกลางคืน เด็กหญิง ง. ไม่มีปฏิสัมพันธ์กับบิดา เพราะบิดาไม่เคยมีเวลาให้กับครอบครัว และไม่เคยรับผิดชอบครอบครัวเลย นอกจากนี้สัมพันธ์ภาพระหว่าง เด็กหญิง ง. กับพี่สาว และน้องชาย ไม่ดีเช่นกัน เนื่องจากพี่สาวและน้องชายมีความประพฤติไม่ดี ชอบออกเที่ยวกลางคืน มารดาไม่สามารถควบคุมได้ เด็กหญิง ง. จึงพยายามจะขัดขวางการกระทำของพี่สาวและน้องชาย จนทำให้เกิดความขัดแย้งอยู่เสมอ เด็กหญิง ง. จึงมีปัญหาเรื่องสัมพันธ์ภาพกับบิดา พี่สาว และน้องชาย

4. อดีตชีวิตประวัติ

จากอดีตชีวิตประวัติ ทราบว่า เด็กหญิง ง. เกิดในครอบครัวขนาดกลางที่ประกอบด้วย บิดา มารดา พี่สาว 2 คน และน้องชาย 1 คน รวมสมาชิกในครอบครัว 4 คน จากการวิเคราะห์ข้อมูลพอสรุปได้ ดังนี้

4.1 ชีวิตในเยาว์วัยของ เด็กหญิง ง. มีชีวิตอยู่อย่างสุขสบาย ไม่เคยลำบาก ครอบครัวอบอุ่น บิดามารดาไม่เคยมีปัญหาขัดแย้งทะเลาะวิวาทกัน

4.2 ชีวิตในปัจจุบัน พบว่า เด็กหญิง ง. กำลังศึกษาอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 สนใจเรียน มีความตั้งใจที่จะเรียนในระดับที่สูงขึ้นเท่าที่สามารถจะทำได้ เด็กหญิง ง. รู้สึกว่าชีวิตของตนตอนนี้ลำบากมาก เพราะบิดามารดามีปัญหาขัดแย้งกันตลอดเวลา เริ่มต่างคนต่างอยู่ เด็ก

หญิง ง. รู้สึกขาดความอบอุ่นรู้สึกทว่าชีวิตของตนมีเพียงมารดาและยายเท่านั้น เด็กหญิง ง. ไม่มีความรู้สึกผูกพันกับพี่สาวและน้องชายเลย เด็กหญิง ง. เป็นคนขยันคิดจะอยู่ช่วยมารดาและยายไปตลอด ไม่คิดที่จะไปอยู่ที่อื่น เพราะรู้สึกสงสารมารดาและยาย

4.3 ชีวิตในอนาคต พบว่า เด็กหญิง ง. ต้องการเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้นเพื่อต้องการจะประกอบอาชีพเป็นทหารหญิง เด็กหญิง ง. ชอบชีวิตการเป็นทหาร เพราะว่าการเป็นทหารจะทำให้ตนได้รับการฝึกให้เป็นคนดี มีระเบียบ เพื่อจะได้รับมิตรชอบเลี้ยงดูมารดาและยายให้สุขสบาย เพราะชีวิตของมารดาและยายพบแต่ความลำบากมามากแล้ว

การวิเคราะห์อดีตชีวิตประวัติของ เด็กหญิง ง. จุดที่เป็นข้อสังเกตที่น่าจะเป็นปัญหามากที่สุด คือ มีความรู้สึกขาดความอบอุ่น น้อยใจว่ามารดารักน้องชายมากกว่าตน รู้สึกท้อแท้กับชีวิต รู้สึกว่าตนเองลำบากเพราะต้องช่วยงานทำร้านอาหารทุกวัน

5. บันทึกประจำวัน

การบันทึกประจำวันเป็นเวลา 1 สัปดาห์ ตั้งแต่วันที่ 28 พฤศจิกายน 2540 ถึงวันที่ 4 ธันวาคม 2540 ให้ทราบว่า เด็กหญิง ง. มีกิจวัตรประจำวันคล้ายคลึงกัน คือ เด็กหญิง ง. จะตื่นนอนเวลา 06.00-06.30 น. ในตอนเช้าวันปกติ ส่วนวันหยุดจะตื่นนอนประมาณ 09.00-10.00 น. หลังจากตื่นนอนทำภารกิจส่วนตัว แล้วไปโรงเรียน เข้าเรียนหนังสือ จะกลับถึงบ้านจะช่วยมารดาขายของ ทำการบ้าน แล้วจึงอาบน้ำเข้านอน ส่วนในวันหยุด เด็กหญิง ง. จะตื่นนอนสายกว่าปกติ ช่วยมารดาขายของ เลี้ยงหลาน ไปช่วยซื้อผักมาจัดเตรียมไว้ทำอาหาร แล้วจึงเข้านอนเวลาประมาณ 21.30 น.

6. สังคมมิติ

การทำสังคมมิติ 2 สถานการณ์ การไปทัศนศึกษาเชียงใหม่ เด็กหญิง ง. ไม่ได้เป็น ทั้ง Star และ Rejectee แต่เป็น Neglectee โดยได้รับเลือกเป็นอันดับ 2 จากเพื่อน 1 คน ส่วนสถานการณ์ การทำรายงานกลุ่ม เด็กหญิง ง. เป็น Neglectee เช่นกัน โดยไม่ได้รับการเลือกเลย แสดงให้เห็นว่า เด็กหญิง ง. ไม่มีเพื่อนสนิท และไม่ได้รับความไว้วางใจกับเพื่อนในการทำงาน ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของเพื่อนในห้องเรียนว่า เด็กหญิง ง. ขาดเรียนบ่อย ชอบอยู่ตามลำพัง ไม่ชอบให้ใครมารบกวนขณะทำงาน เป็นคนเก็บกด และเงียบขรึม

7. แบบสอบถามและแบบสำรวจ

แบบสอบถาม และแบบสำรวจ ปรากฏผลดังนี้

7.1 แบบสอบถาม "ใครเอ่ย"

แบบสอบถาม "ใครเอ่ย" พบว่า เด็กหญิง ง. ได้รับการประเมินจากเพื่อน ๆ ดังนี้ เป็นผู้ที่มีอาการเศร้า ผู้ที่ดูกังวลใจไม่มีความสุข ผู้ที่แยกตัวออกจากกลุ่มเพื่อน ผู้ที่ใช้อารมณ์มากกว่าเหตุผล เป็นผู้ที่มีอารมณ์เย็น และชอบคุยเรื่องครอบครัว

7.2 แบบสอบถาม แบบกรอกข้อมูลส่วนบุคคล

แบบสอบถามแบบกรอกข้อมูลส่วนบุคคล พบว่า เด็กหญิง ง. อาศัยอยู่กับบิดามารดา พี่สาว 2 คน และน้องชาย 1 คน รวมสมาชิกในครอบครัว 4 คน เป็นบ้านของญาติ บิดาไม่มีอาชีพแน่นอน มารดาค้าขาย เด็กหญิง ง. ได้รับเงินค่าใช้จ่ายจากพี่สาวประมาณวันละ 20-30 บาท เคยเป็นโรคปอดบวมตอนที่อายุได้ 8 ปี นอกจากนี้ เด็กหญิง ง. เคยเป็นลมเวียนศีรษะบ้าง และรู้สึกวิตกกังวลเกี่ยวกับสุขภาพของตนเองบ้างเป็นบางครั้ง ในด้านสังคม พบว่า เด็กหญิง ง. ชอบให้เพื่อนมาเที่ยวบ้านเป็นบางครั้ง แต่เพื่อนไม่เคยมาเที่ยวบ้านเลย เด็กหญิง ง. รู้สึกไม่ชอบที่อยู่อาศัย รู้สึกสบายใจเมื่ออยู่กับเพื่อนมากกว่าอยู่กับบิดามารดา และพี่น้อง เด็กหญิง ง. ได้รับอนุญาตให้ตัดสินใจด้วยตนเอง เด็กหญิง ง. ชอบอ่านหนังสือประเภท รักใคร่ กีฬา ชีวิตประวัติ และประวัติศาสตร์ ชอบกีฬา วอลเลย์บอล งานอดิเรกคือ ดูโทรทัศน์ ในด้านการศึกษาพบว่า เด็กหญิง ง. ไม่ค่อยมีสมาธิในการดูหนังสือ ต้องการคำแนะนำเกี่ยวกับวิธีเรียน ตามปกติ เด็กหญิง ง. ชอบเรียนหนังสือ ผลการเรียนอยู่ในระดับปานกลาง ต้องการเป็นทหาร แต่บิดาต้องการให้เป็นพนักงานบัญชี ส่วนมารดาต้องการให้ประกอบอาชีพค้าขาย นอกจากนั้น เด็กหญิง ง. มีความรู้สึกเกี่ยวกับทางบ้านว่าไม่ค่อยดีนัก ความรู้สึกเกี่ยวกับความเป็นอยู่ทางโรงเรียนรู้สึกมีความสุขมากที่สุด เรื่องปัญหาหรือความไม่สบายใจที่ต้องการได้รับความช่วยเหลือ คือ ไม่ต้องการให้พ่อแม่ทะเลาะกัน หรือ พี่น้องทะเลาะกัน

7.3 แบบสอบถามเพื่อรวบรวมข้อเท็จจริงจากผู้ปกครอง

แบบสอบถามเพื่อรวบรวมข้อเท็จจริงจากผู้ปกครอง พบว่า เด็กหญิง ง. อาศัยอยู่กับบิดามารดา พี่สาว 2 คน และน้องชายอีก 1 คน ภายในบ้านญาติ โดยบิดาจะมาอยู่ด้วยบางขณะ บิดามีอาชีพรับจ้างทั่วไป มีรายได้ประมาณเดือนละ 3,000-4,000 บาท มารดามีอาชีพค้าขาย มีรายได้ประมาณเดือนละ 6,000 บาท มารดาต้องอุปการะทางการเงินกับบุตร 2 คน สำหรับเด็กหญิง ง. มารดาให้ค่าใช้จ่ายเดือนละ 900 บาท บิดามารดา เด็กหญิง ง. ไม่มีบ้านของตนเองต่างอาศัยบ้านญาติอยู่ทั้งสองฝ่าย เด็กหญิง ง. เชื่อฟังสิ่งที่บิดามารดาว่ากล่าวตักเตือนเป็นบางครั้ง และช่วยงานบ้านเป็นครั้งคราว เด็กหญิง ง. ชอบอ่านหนังสือนิตยสารต่าง ๆ ไม่ชอบการไป

เที่ยวนอกบ้าน เด็กหญิง ง. รักและไว้วางใจทุกคนในบ้าน เมื่อเด็กหญิง ง. เรียนจบชั้นสูงสุดของโรงเรียนนี้แล้ว มารดาให้ตัดสินใจเลือกเรียนต่อตามความถนัดของ เด็กหญิง ง. เอง แต่มารดาคาดหวังว่า เด็กหญิง ง. จะประกอบอาชีพธุรกิจค้าขาย เพราะคิดว่า เด็กหญิง ง. มีความถนัดทางด้านนี้

7.4 แบบสอบถามปัญหาการปรับตัวในครอบครัว

แบบสอบถามปัญหาการปรับตัวในครอบครัว พบว่า เด็กหญิง ง. มีปัญหาการปรับตัวในครอบครัวระดับปานกลาง กล่าวคือ

ในด้านการแยกตัวตามลำพัง พบว่า เด็กหญิง ง. จะออกจากบ้านไปหาที่นั่งคนเดียวในเวลาที่ยังมารดาทะเลาะกันเสียงดัง ขณะที่สมาชิกในครอบครัวสนทนากันอยู่ด้วยกัน เด็กหญิง ง. จะเข้าไปทักทายทุกคนแล้วจึงไปทำงานประจำตามปกติ และถ้ามีปัญหาไม่เข้าใจกับพี่ชาย เด็กหญิง ง. จะรู้สึกเสียใจแยกตัวเข้าห้องนอนทำกิจกรรมส่วนตัว นอกจากนี้ถ้ามีปัญหาส่วนตัวต้องการหาที่ปรึกษา เด็กหญิง ง. จะคิดหาทางแก้ปัญหาด้วยตนเอง เด็กหญิง ง. มีปัญหาในด้านนี้ระดับมาก

ในด้านเบื่อบรรยากาศในครอบครัวจนอยากหนีออกจากบ้าน พบว่า เด็กหญิง ง. จะปรึกษาเพื่อนว่าจะทำอย่างไรกับที่ยังมารดาทะเลาะกันรุนแรง จากการที่ในครอบครัวมีปัญหาเกิดขึ้นเสมอ ๆ ทำให้เด็กหญิง ง. คิดว่าชีวิตและครอบครัวของตนเองน่าเบื่อ ถ้ามีปัญหาขัดแย้งกับพี่สาว มารดาไม่เข้าใจดูว่าซ้ำ เด็กหญิง ง. คิดอยากจะตายหรือไปไหนเสียให้พ้น ๆ และถ้ามีเรื่องขัดแย้งกับน้องบิดาจะต้องบอกให้ภักย์ให้น้อง เด็กหญิง ง. จะพยายามอธิบายให้บิดายอมรับให้ได้ว่าน้องเป็นฝ่ายผิด นอกจากนี้ถ้ามารดาขอร้องให้หยุดเรียนเนื่องจากปัญหาเศรษฐกิจ โดยให้พี่ชายเรียนคนเดียว เด็กหญิง ง. ยินดีทำตามที่ยังมารดาขอร้อง แต่คิดหาทางเรียนต่อภายหลัง เด็กหญิง ง. มีปัญหาในด้านนี้ระดับมาก

ในด้านไม่ช่วยเหลืองานบ้าน พบว่า เด็กหญิง ง. ถูกบิดามารดาดูว่าในเรื่องกิจการงานบ้านอย่างไม่เต็มใจ ขณะที่สมาชิกทุกคนในบ้านทำความสะอาดบ้านเพื่อเตรียมการทำบุญเลี้ยงพระ เด็กหญิง ง. จะช่วยเลี้ยงน้อง และยินดีจะทำงานตามที่ยังมารดาสั่งต่อเมื่อชมรายการโทรทัศน์ที่ตนสนใจจบก่อน ถ้าต้องการทำงานแทนสมาชิกอื่นในบ้าน เด็กหญิง ง. จะทำทั้ง ๆ ที่ไม่ต้องการทำ เด็กหญิง ง. มีปัญหาในด้านนี้ระดับปานกลาง

ในด้านการทะเลาะวิวาทกับพี่น้องพบว่า เด็กหญิง ง. ถูกมารดาดูว่าแล้วมักจะพาลทะเลาะกับบุคคลอื่น เช่น น้องสาวเข้ามาให้สอนการบ้าน เด็กหญิง ง. จะอธิบายการบ้านให้น้องด้วยการใช้เสียงดัง ๆ และในเวลาที่ยังเด็กหญิง ง. รู้สึกหงุดหงิดจากการถูกบิดามารดา ดูเมื่อพี่

ชายเข้ามาถามถึงสาเหตุที่ถูกดู เด็กหญิง ง. จะเสียงดังใส่พี่ชายว่าไม่ต้องมายุ่ง เด็กหญิง ง. มีปัญหาในด้านนี้ระดับปานกลาง

ในด้านขาดความรัก ความอบอุ่น ความสุข เมื่ออยู่ในบ้าน พบว่า เด็กหญิง ง. สามารถทำความเข้าใจในเหตุผล ที่บิดามารดาช่วยกิจกรรมของทางโรงเรียนไม่ได้ เพราะติดภาระกิจ ถ้าบิดามารดาช่วยน้องเตรียมของไปเข้าค่ายพักแรม เด็กหญิง ง. จะรู้สึกว่าบิดามารดารักน้องมากกว่าตน บิดามารดาให้เงินใช้อย่างจำกัด เด็กหญิง ง. ไม่พอใจแต่ก็รับเงินได้และพยายามใช้เงินอย่างจำกัด เด็กหญิง ง. จะปรึกษาสมาชิกในครอบครัวเพื่อหาทางแก้ไข ให้สมาชิกในครอบครัวมีการพูดจากันด้วยถ้อยคำที่สุภาพ และคิดว่าถึงครอบครัวของตนจะยากจน แต่ก็มีความสุขดีแล้ว เด็กหญิง ง. มีปัญหาในด้านนี้ระดับปานกลาง

7.5 แบบสอบถามแบบเติมประโยคให้สมบูรณ์

แบบสอบถามแบบเติมประโยคให้สมบูรณ์ ทั้งสิบห้าด้าน ซึ่งได้แก่ด้าน มารดา บิดา ครอบครัว สัมพันธภาพกับเพื่อนต่างเพศ เพศสัมพันธ์ เพื่อนทั่วไป ผู้ที่เหนือกว่า ผู้ที่ด้อยกว่า เพื่อนร่วมกลุ่ม ความกลัว ความรู้สึกผิด ความสามารถ อดีต อนาคต และเป้าหมาย พบว่า เด็กหญิง ง. มีปัญหาทางด้านบิดา ด้านครอบครัว ด้านเพศสัมพันธ์ ด้านความรู้สึกผิด ด้านความสามารถ และด้านอดีต ดังนี้

ด้านบิดา เด็กหญิง ง. รู้สึกว่าบิดาไม่สนใจตนเอง เป็นคนเจ้าชู้ และเด็กหญิง ง. มีปัญหาทางด้านสัมพันธภาพกับบิดา

ด้านครอบครัว เด็กหญิง ง. รู้สึกว่าครอบครัวของตนไม่มีความสุข ทุกคนในครอบครัว ปฏิบัติต่อเด็กหญิง ง. เหมือนกับคนรับใช้ในบ้าน และเด็กหญิง ง. จดจำได้ว่าขณะที่ยังเป็นเด็ก บิดาเคยทอดทิ้งมารดาไปมีภรรยาใหม่

ด้านเพศสัมพันธ์ เด็กหญิง ง. รู้สึกเบื่อเมื่อเห็นผู้หญิงผู้ชายอยู่ด้วยกัน กับคิดว่าเรื่องชีวิตการแต่งงานเป็นเรื่องที่น่ากลัว นอกจากนี้เมื่อมีความรู้สึกทางเพศจะรู้สึกวุ่นวายและน่ากลัว

ด้านความรู้สึกผิด เด็กหญิง ง. ต้องการลืมบิดา เคยหนีออกจากบ้าน รู้สึกละอายเวลาที่มีใครมาต่อว่าคนในครอบครัว นอกจากนี้เด็กหญิง ง. จะรู้สึกผิดมากที่เคยโกหกมารดาเพื่อหนีไปเที่ยว

ด้านความสามารถ เด็กหญิง ง. จะออกจากบ้านเมื่อมีเคราะห์ร้ายประดังกันเข้ามา เป็นคนเก็บกด และรู้สึกว่าตนเองด้อยกว่าผู้อื่น

ด้านอดีต เด็กหญิง ง. จำได้ว่าบิดามารดาทะเลาะกันบ่อยมาก

7.6 แบบสำรวจความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อตนเอง

แบบสำรวจความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อตนเอง พบว่า เด็กหญิง ง. มีความรู้สึกนึกคิดต่อตนเองว่า เป็นคนดี ไม่สามารถทำกิจกรรมบางอย่างได้ถ้าอยู่กับผู้อื่น รู้สึกกลัวเวลาบิดามารดาทะเลาะกัน รู้สึกชอบคนที่น่ารัก นิสัยดี มีความภูมิใจเกี่ยวกับ ผลการเรียนของตน ความคาดหวังในอนาคต เด็กหญิง ง. รู้สึกยังไม่มีอะไรแน่นอน แต่ก็ต้องการเรียนให้เก่ง มีงานทำที่ดี ๆ นอกจากนี้เมื่อถึงเวลาต้องแข่งขันกับผู้อื่น เด็กหญิง ง. คิดว่าตนต้องเป็นผู้ชนะ

คนอื่นมองเด็กหญิง ง. ว่า เป็นคนน่ารัก แต่มีความประพฤติไม่ดี มีความรู้สึกไม่สบายใจ กังวลใจ และรู้สึกประหม่า เมื่อบิดามารดาทะเลาะตบตีกัน เด็กหญิง ง. จะรู้สึกโกรธเมื่อถูกบิดามารดา หรือตายายว่ากล่าว เด็กหญิง ง. ชอบคนที่มีนิสัยดี ไม่ชอบคนที่เอาแต่ใจตนเองต้องการรู้จักเพื่อน เด็กหญิง ง. มีความพยายามที่จะเลี้ยงดูมารดาอย่างมีความสุข นอกจากนี้เมื่อถึงเวลาต้องตัดสินใจเด็กหญิง ง. ตัดสินใจด้วยตนเองไม่ได้

การที่เด็กหญิง ง. มองตนเอง และคนอื่นมอง พบว่า มีความสอดคล้องกัน คือ เด็กหญิง ง. ชอบคนที่น่ารัก นิสัยดี รู้สึกกลัวไม่มีความสุขในเวลาที่บิดามารดาทะเลาะกัน ต้องการเรียนให้เก่ง มีงานทำ สามารถเลี้ยงดูมารดาอย่างมีความสุข

8. แบบทดสอบ

แบบทดสอบปรากฏผลดังนี้

8.1 แบบทดสอบเชาว์ปัญญา แบบโปรเกรสซีฟ แมทริซิส (Progressive Matrices)

แบบทดสอบเชาว์ปัญญาแบบโปรเกรสซีฟ แมทริซิส พบว่า เด็กหญิง ง. มีผลการทดสอบดังนี้ ได้คะแนนดิบ = 27 เทียบเป็น I.Q. = 88 ซึ่งมีเชาว์ปัญญาอยู่ในเกณฑ์ต่ำกว่าปกติ (Low Average)

ผลการทดสอบพบว่า เด็กหญิง ง. มีเชาว์ปัญญาอยู่ในเกณฑ์ต่ำกว่าปกติ

จากผลการทดสอบที่พบว่า เด็กหญิง ง. มีเชาว์ปัญญาอยู่ในเกณฑ์ต่ำกว่าปกตินั้น อาจเป็นเพราะว่าในขณะที่ทำการทดสอบ เด็กหญิง ง. มีปัญหาในเรื่องเวลาการทำแบบทดสอบ เพราะเด็กหญิง ง. รีบร้อนไปปฏิบัติภารกิจในการปฏิบัติเวรประจำวัน และเด็กหญิง ง. กำลังอยู่ในสภาวะความเศร้าโศกจากการสูญเสียญาติผู้ใหญ่

8.2 แบบทดสอบ เบนเดอร์เกสตัลท์ (Bender Gestalt Test)

แบบทดสอบเบนเดอร์เกสตัลท์ พบว่า เด็กหญิง ง. ซึมเศร้า มีพฤติกรรมในการรับรู้และการตอบสนองค่อนข้างช้า เปลี่ยนใจง่าย มีความกังวล รู้สึกไม่ปลอดภัย ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง ขาดความอบอุ่น กลัวความไม่แน่นอน ใจร้อน มีอคติต่อเพศชาย มีความระแวง ไม่ยอมเสียเปรียบใคร

8.3 แบบทดสอบวาดภาพคน (Draw a Person Test)

แบบทดสอบวาดภาพคน พบว่า เด็กหญิง งาม. มีลักษณะตัดสินใจด้วยอารมณ์ คำนึงถึงแต่ตนเอง ความรู้สึกขาด ไม่พอใจในตนเอง มีความวิตกกังวล ย้ำคิด ฟังพาผู้อื่น มีความขัดแย้งในใจ มีความอ่อนไหว รักความสวยงาม คิดมาก มีความต้องการทางเพศสูง ทุเบา ชอบเข้าสังคม แต่สร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่นยาก

8.4 แบบทดสอบวาดภาพครอบครัว (My Family Test)

แบบทดสอบวาดภาพครอบครัว พบว่า เด็กหญิง งาม. มีความสนิทสนมกับมารดา และพี่สาวคนที่ 1 เด็กหญิง งาม. ไม่ต้องการพี่สาวทั้ง 2 คน และน้องชาย ต้องการให้ครอบครัวอยู่ที่ต่างจังหวัดที่มีธรรมชาติ

8.5 แบบทดสอบวาดภาพบ้าน ต้นไม้ คน (Kinetic House - Tree - Person Test)

แบบทดสอบวาดภาพบ้าน ต้นไม้ คน พบว่า เด็กหญิง งาม. มีชีวิตที่ยุ่งยาก รู้สึกไม่ปลอดภัย โดดเดี่ยว ต้องการแยกตัว รู้สึกผิด มีปมด้อย พยายามปกป้องตนเอง มีความกังวล หวาดระแวง เป็นคนอ่อนโยน ความเป็นหญิง ใกล้ชิดกับมารดามากกว่าบิดา

9. ระเบียบสะสม

ระเบียบสะสม พบว่า เด็กหญิง งาม. สนใจกีฬาบอลเลย์บอล มีความประพฤติดี มีความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ ความกตัญญูทดแทน อยู่ในเกณฑ์ดี และมีระเบียบวินัย มีความมานะอุตสาหะ มีความร่วมมือและเสียสละ มีความคิดริเริ่มและสร้างสรรค์ มีความสามารถในการแก้ปัญหา และมีมนุษยสัมพันธ์ อยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างดี นอกจากนี้ เด็กหญิง งาม. มีผลการเรียนเกรดเฉลี่ย 2.4

ในด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับนักเรียน ครูประจำชั้น และผู้ปกครอง มีความคิดเห็นสอดคล้องกัน คือ เด็กหญิง งาม. มีความรับผิดชอบดีมาก ใช้เวลาทำกิจกรรมได้เหมาะสมดี สนใจเรียนดี มีมนุษยสัมพันธ์กับผู้อื่นดี และมีสุขภาพแข็งแรง นอกจากนี้ครูประจำชั้น และผู้ปกครอง มีความคิดเห็นไม่สอดคล้องกัน คือ อุปนิสัย และบุคลิกภาพ ครูประจำชั้นมีความคิดเห็นว่า เด็กหญิง งาม. เป็นคนเรียบร้อย เจียมเคย แต่ผู้ปกครองมีความคิดเห็นว่า เด็กหญิง งาม. เป็นคนเรียบร้อย คุยเก่ง

การวินิจฉัย

จากข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมข้อมูล ทั้ง 9 เทคนิค ดังกล่าว วินิจฉัยได้ว่า เด็กหญิง ง. มีปัญหาการปรับตัวในครอบครัว จากสาเหตุ ดังนี้

1. สาเหตุจากตัวแปรด้านส่วนตัว มีดังนี้

1.1 เกิดจากบุคลิกภาพไม่เหมาะสม

จากการสังเกต การสัมภาษณ์ แบบสอบถามและแบบสำรวจ อดีตชีวิตประวัติ และแบบทดสอบต่าง ๆ มีผลสอดคล้องกันว่า เด็กหญิง ง. มีบุคลิกภาพไม่เหมาะสม คือ เป็นคนขี้น้ำใจ มีความวิตกกังวล หวาดระแวง ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง มีลักษณะการตัดสินใจด้วยอารมณ์ มีพฤติกรรมในการเรียนรู้และการตอบสนองค่อนข้างช้า คำนึงถึงแต่ตนเอง ไม่พอใจในตนเอง และสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่นได้ยาก ทั้งนี้เนื่องมาจากการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัวและความสัมพันธ์ในครอบครัว

2. สาเหตุจากตัวแปรด้านสิ่งแวดล้อม มีดังนี้

2.1 ด้านครอบครัว

จากการสังเกต การสัมภาษณ์ การเยี่ยมบ้าน แบบสอบถามและแบบสำรวจ และอดีตชีวิตประวัติ ทำให้สรุปได้ว่า ครอบครัวเป็นสาเหตุประการหนึ่งที่ทำให้มีผลต่อปัญหาการปรับตัวในครอบครัวของเด็กหญิง ง. ดังต่อไปนี้

2.1.1 สัมพันธภาพในครอบครัว เด็กหญิง ง. มีปัญหาการปรับตัวในครอบครัวเนื่องจากสภาพครอบครัวของเด็กหญิง ง. เป็นครอบครัวที่ทุกคนมุ่งทำงาน และการทำงานไม่มีวันหยุดหรือเวลาหยุดที่แน่นอน สมาชิกในครอบครัวจึงไม่มีเวลาให้แกกัน ไม่มีโอกาสได้ทำกิจกรรมร่วมกัน ทำให้สัมพันธภาพระหว่างสมาชิกในครอบครัวไม่ดี นอกจากนี้ เด็กหญิง ง. มีทัศนคติที่ไม่ดีต่อบิดา พี่สาว และน้องชาย

2.1.2 ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว เนื่องจากบิดามีอาชีพไม่แน่นอนและไม่เคยรับมิดชอบครอบครัว จึงทำให้เศรษฐกิจของครอบครัวไม่ดี มารดาของเด็กหญิง ง. และสมาชิกคนอื่น ๆ จึงต้องช่วยกันหารายได้ช่วยครอบครัว สมาชิกของครอบครัวจึงไม่มีเวลาพบปะเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจอันดีต่อกัน ทุกคนจะรู้สึกเหนื่อย เครียด จึงทำให้มารดาและพี่สาวไม่มีเวลาดูแลเอาใจใส่ในความเป็นอยู่ของเด็กหญิง ง. ทำให้ เด็กหญิง ง. รู้สึกโดดเดี่ยว ไม่ปลอดภัย ขาด ความอบอุ่น จึงเป็นผลให้เด็กหญิง ง. มีปัญหาการปรับตัวในครอบครัว

2.1.3 ระดับการศึกษาของบิดามารดา จัดอยู่ในระดับต่ำ ขาดความรู้ความสนใจในการอบรมเลี้ยงดู บิดามารดาหรือผู้ปกครองไม่สามารถให้คำแนะนำ คำปรึกษาแก่บุตรในเรื่องส่วนตัว และเรื่องการศึกษาได้ นอกจากนี้บิดามารดา ไม่มีเวลาให้ความสนใจในความเป็นอยู่ทั่ว ๆ ไปของเด็กหญิง ง. จึงเป็นผลให้เด็กหญิง ง. มีปัญหาการปรับตัวในครอบครัว

2.2 ด้านสังคม

จากการสังเกต การสัมภาษณ์ และการเยี่ยมบ้าน ทำให้สรุปได้ว่า สังคมเป็นสาเหตุประการหนึ่งที่ทำให้มีผลต่อการปรับตัวในครอบครัว ของ เด็กหญิง ง ดังต่อไปนี้

2.2.1 สภาพความเป็นอยู่ของที่อยู่อาศัย ชุมชนแออัด สภาพที่อยู่อาศัยของเด็กหญิง ง. ค่อนข้างคับแคบ ไม่มีความเป็นส่วนตัว เนื่องจากมารดา เด็กหญิง ง. ได้พาครอบครัวมาอาศัยบ้านญาติอยู่ ลักษณะที่อยู่อาศัยเป็นตึกแถว 2 ชั้น ชั้นบนเจ้าของบ้านจะใช้เป็นที่อยู่อาศัยส่วนครอบครัวของเด็กหญิง ง. จะอาศัยชั้นล่างที่เป็นห้องโถงอาศัย ทุกคนจะกลับเข้าบ้านหลังจากทำงานเสร็จ ซึ่งก็ตีึกมาก เมื่อเด็กหญิง ง. กลับเข้าบ้านไม่พบใคร เด็กหญิง ง. จะรู้สึกเหงา ว้าเหว่ ไม่ปลอดภัย จึงส่งผลให้ เด็กหญิง ง. มีปัญหาการปรับตัวในครอบครัว

การช่วยเหลือ ป้องกัน และส่งเสริม

ผู้วิจัยได้ให้การช่วยเหลือ ดังนี้

1. ให้การช่วยเหลือโดยตรง ปฏิบัติดังนี้

1.1 ให้คำปรึกษาแก่ เด็กหญิง ง. 6 ครั้ง โดยใช้เทคนิคการให้คำปรึกษาแบบผสมในเรื่องการปฏิบัติตนต่อบิดามารดา และสมาชิกอื่นในครอบครัว ความรับผิดชอบในหน้าที่การแบ่งเวลาในการทำกิจกรรมทางบ้านและทางโรงเรียน การปฏิบัติตนในการอยู่ร่วมกัน การรู้จักเป็นผู้ให้และผู้รับ การรู้จักแบ่งปันซึ่งกันและกัน เพื่อให้เด็กหญิง ง. มีความเข้าใจตนเองตามความเป็นจริง ยอมรับสภาพชีวิตของตนได้ตรงตามความเป็นจริง มีความรู้สึกที่ตนเองมีคุณค่า มีการตั้งเป้าหมายชีวิตที่ถูกต้อง และพัฒนาตนเองในเรื่องการปรับตัวในครอบครัว

นอกจากนั้นเทคนิคสำคัญที่นำมาใช้ในการให้คำปรึกษา เช่น การยอมรับ (Acceptance) การสะท้อนความรู้สึก (Reflection of feeling) การทำให้เกิดความกระจ่าง (Clarification) การเงียบและการฟัง (Silence and Listening) การตั้งคำถาม (Questioning) เป็นต้น จากการใช้เทคนิคดังกล่าว ปรากฏว่า เด็กหญิง ง. สามารถยอมรับความจริงในเรื่องครอบครัว และสามารถปรับตัวในครอบครัวได้ดีขึ้น

1.2 ให้ความรัก ความสนใจ เด็กหญิง ง. อย่างสม่ำเสมอ เพื่อช่วยให้ เด็กหญิง ง. เกิดความรู้สึกอบอุ่น ปลอดภัย ไม่โดดเดี่ยว อันจะทำให้ เด็กหญิง ง. สามารถพัฒนาตนเองพร้อมที่จะสามารถปรับตนเองให้อยู่ในสภาพแวดล้อมที่เผชิญอยู่ได้

2. ให้การช่วยเหลือโดยทางอ้อม ปฏิบัติดังนี้

2.1 ผู้วิจัยทำการประชุมปรึกษารายกรณี (Case Conference) 1 ครั้งในวันที่ 20 มกราคม พ.ศ. 2541 เวลา 14.30 น. ถึง 15.30 น. ซึ่งประกอบด้วยผู้บริหารโรงเรียน อาจารย์

แนะแนว อาจารย์ประจำชั้น อาจารย์ผู้สอนรายวิชา และผู้ปกครองนักเรียน เพื่อขอความช่วยเหลือในการเอาใจใส่ ให้กำลังใจ และความเข้าใจในพฤติกรรมที่เกิดขึ้น และช่วยกันแก้ไขเพื่อเป็นการส่งเสริมให้ เด็กหญิง ง. มีการปรับตัวในครอบครัวที่ดีขึ้น

2.2 ปรีกษาปัญหาที่เกิดขึ้นกับบิดามารดาที่บ้านของผู้รับการศึกษา เพื่อให้เกิดความเข้าใจในตัวของเธอ เด็กหญิง ง. มากขึ้น และขอความร่วมมือในการแก้ไขปัญหามาของ เด็กหญิง ง.

การทํานายผล

เนื่องจากปัญหาของ เด็กหญิง ง. เป็นปัญหาที่มีสาเหตุมาจากหลายองค์ประกอบ กล่าวคือ ปัญหาเกิดจากผู้รับการศึกษา ปัญหาจากครอบครัว และปัญหาจากสังคม ซึ่งผู้วิจัยพิจารณาแล้วเห็นว่าสาเหตุดังกล่าวสามารถแก้ไขได้ถ้าเด็กหญิง ง. รวมทั้งบิดามารดาและบุคลากรในโรงเรียนมีความตั้งใจจริงที่จะแก้ปัญหานี้อย่างจริงจัง ผู้วิจัยทำนายผลว่าสาเหตุดังกล่าวไม่รุนแรงมากนัก ถ้าหาก เด็กหญิง ง. ได้รับความรัก ความอบอุ่น และการดูแลเอาใจใส่อย่างแท้จริง ก็สามารถช่วยเหลือได้ นอกจากนี้ เด็กหญิง ง. ให้ความร่วมมือในการแก้ปัญหาเป็นอย่างดีอีกด้วย

การติดตามผล

หลังจากได้ให้การช่วยเหลือ ผู้วิจัยได้ติดตามผลเป็นระยะ ๆ ได้ปรากฏผลดังนี้

1. จากการสังเกต การสัมภาษณ์ และการเยี่ยมบ้าน เด็กหญิง ง. สรุปได้ว่า เด็กหญิง ง. มีพฤติกรรมปรับตัวในครอบครัว มีทัศนคติต่อครอบครัว เปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น เช่น ลดการขัดแย้งกับสมาชิกในครอบครัว และรู้สึกมีความสุข ความอบอุ่นเมื่ออยู่ในครอบครัว
2. จากการสัมภาษณ์ผู้ปกครองเด็กหญิง ง. และสมาชิกคนอื่น ๆ ในครอบครัว สรุปได้ว่าเด็กหญิง ง. มีพฤติกรรมปรับตัวในครอบครัวดีขึ้น
3. จากการตอบแบบสอบถามปัญหาการปรับตัวในครอบครัว พบว่าคะแนนการตอบแบบสอบถามก่อนและหลังการให้คำปรึกษา ผลการตอบแบบสอบถามในครั้งหลังลดลงจากเดิม (ดังตารางในหน้า 196)

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะสำหรับ เด็กหญิง ง. มีดังนี้

เด็กหญิง ง ควรเข้าใจตนเอง ยอมรับความจริงที่เกิดขึ้นกับชีวิต พอใจในความเป็นอยู่ของตนเอง มีความรักและภูมิใจในตนเองและครอบครัว และแก้ไขข้อบกพร่องของตนเอง

2. ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้อง มีดังนี้

2.1 บิดามารดา หรือผู้ปกครอง ควรให้ความรัก ความอบอุ่น ดูแลเอาใจใส่บุตรอย่างใกล้ชิด ให้กำลังใจ ให้ความสนใจในด้านความเป็นอยู่ภายในครอบครัว และในเรื่องการศึกษาตลอดทั้งปัญหาส่วนตัวของบุตร

2.2 อาจารย์ประจำชั้น อาจารย์ประจำวิชา ควรให้กำลังใจ ให้ความสนใจ และให้คำแนะนำในการจัดแบ่งเวลาสำหรับการทำกิจกรรมที่บ้านและที่โรงเรียน

3. ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ที่จะศึกษาต่อไป ดังนี้

ผู้ที่จะศึกษาต่อไปควรจะต้องสร้างสัมพันธภาพ ความเป็นกันเอง ยอมรับและเข้าใจในตัวเด็กหญิง ง. โดยการแสดงความรัก ความเอาใจใส่ สนใจและห่วงใยเด็กหญิง ง. อย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง ทั้งนี้ เพื่อให้เด็กหญิง ง. ศรัทธาในตัวผู้ศึกษา กล้าที่จะระบายความรู้สึกที่แท้จริงออกมา ซึ่งจะทำให้เกิดแนวทางในการพัฒนาและช่วยเหลือ โดยการปรับพฤติกรรมได้อย่างถูกต้องต่อไป

นอกจากนี้ ผู้ศึกษาควรมีการใช้เทคนิคต่าง ๆ ในการให้คำปรึกษาและควรมีการประชุมปรึกษารายการกรณีให้เกิดความชำนาญ เพื่อการนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด

กรณีศึกษาตอนที่ 5 เด็กหญิง จ. (ระยะเวลาตั้งแต่ 15 กันยายน 2540 ถึงวันที่ 20 ธันวาคม 2540 รวม 125 วัน)

ลักษณะทั่วไป เด็กหญิง จ. เป็นเด็กหญิงไทยวัย 14 ปี ผิวค่อนข้างขาวเหลือง รูปร่างท้วม ผอมทรวงนักเรียน นัยน์ตาโตสีดำ ใบหน้ารูปไข่ ผิวหน้าเรียบไม่มีสิว มีลักยิ้มเวลายิ้ม แต่งกายสะอาดเรียบร้อย พูดจาสุภาพ เดินตัวตรงคล่องแคล่ว มีอัธยาศัยดี พูดคุยสนุก

จากการรวบรวมข้อมูลโดยใช้เทคนิค 9 เทคนิค สามารถสรุป และวิเคราะห์ได้ดังนี้

1. การสังเกตและการบันทึกสังเกต

การสังเกตทั้งที่อยู่ในห้องเรียน ชั่วโมงคาบอิสระ และวิชาสุขศึกษา นอกห้องเรียน วิชาลูกเสือ และกิจกรรมพัฒนา จำนวน 4 ครั้ง ครั้งละ 30 นาที พบว่าเด็กหญิง จ. เป็นคนร่าเริง อารมณ์ดี พูดเก่ง พูดคุยสนุก เสียง พูดจาสุภาพ ตั้งใจเรียน แต่ขาดเรียนบ่อย และไม่มีความเชื่อมั่นในตนเอง

ในขณะที่มีสัมพันธภาพกับผู้อื่น เด็กหญิง จ. พุดจาสุภาพ สุนทรสนาน รำเรง ยิ้มแย้มแจ่มใส ให้ความร่วมมือกับเพื่อน ๆ ดี

2. การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยสัมภาษณ์ทั้งผู้รับการศึกษาและผู้เกี่ยวข้อง ดังนี้

2.1 การสัมภาษณ์เด็กหญิง จ. ทราบว่าเด็กหญิง จ. อาศัยอยู่กับบิดามารดา ซึ่งมีบุตร 5 คน พี่น้องบิดาเดียวกัน 4 คน พี่คนโตเป็นพี่ต่างบิดา เด็กหญิง จ. เป็นบุตรคนที่ 4 ของทั้งหมด เป็นครอบครัวชาวไทยอิสลาม บิดามารดามีอาชีพขายเนื้อวัว รายได้ประมาณ 6,000-8,000 บาท ต่อเดือน มารดาเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายประจำวันในครอบครัว เด็กหญิง จ. ได้เงินเป็นรายวันประมาณ วันละ 30 บาท เด็กหญิง จ. ใกล้ชิดกับมารดามากกว่าบิดา เพราะบิดาไม่ค่อยอยู่บ้าน บิดาเป็นคนใจดี แต่ไม่โง่งาย เมื่อเด็กหญิง จ. ทำผิด บิดามารดาจะว่ากล่าวตักเตือนไม่ลงโทษรุนแรง เวลาเด็กหญิง จ. มีปัญหาจะปรึกษามารดา แต่ถ้าเป็นปัญหาเรื่องการเรียนจะปรึกษาบิดาเด็กหญิง จ. มักมีเรื่องขัดแย้งกับพี่สาวและน้องสาวเสมอ เด็กหญิง จ. มักขัดแย้งกับพี่สาวเรื่องพี่สาวใช้ชักผ้า รีดผ้าให้ แต่เด็กหญิง จ. ไม่ยอมทำ ส่วนปัญหาขัดแย้งกับน้องสาว คือเรื่องน้องสาวไม่ช่วยทำงานบ้าน เด็กหญิง จ. รู้สึกว่าตนเองทำงานหนักมากกว่าคนอื่นในครอบครัว เพราะหลังเลิกเรียน เด็กหญิง จ. จะต้องนั่งรถไปกับบิดาเพื่อขายส่งเนื้อในตลาดทั่วไป เด็กหญิง จ. จะกลับเข้าบ้านพร้อมบิดาอีกครั้งในตอนใกล้เช้า เด็กหญิง จ. ต้องนอนในรถที่ส่งเนื้อบ่อยครั้ง ทำให้ทำการบ้านไม่ทันอยู่เป็นประจำ เด็กหญิง จ. รู้สึกรำคาญกับการทะเลาะวิวาทกันของบิดามารดา บิดามารดาจะทะเลาะกันด้วยเรื่องที่บิดาเก็บเงินค่าเนื้อไม่ได้ มารดาจะเครียดเพราะต้องรับผิดชอบเรื่องการเงินค่าใช้จ่ายในการผ่อนบ้าน ผ่อนรถ และใช้จ่ายในครอบครัว ตลอดเวลาที่อยู่บ้าน เด็กหญิง จ. รู้สึกว่าบิดามารดาไม่รัก ตนต้องทำงานหนักกว่าคนอื่น ๆ รู้สึกน้อยใจ ต้องการให้บิดามารดามีความยุติธรรมกับตนบ้าง สิ่งที่เด็กหญิง จ. ต้องการมากขณะนี้ คือ ต้องการให้บิดามีเวลาให้กับครอบครัวมากขึ้น และต้องการให้ทุกคนในครอบครัวอยู่กันอย่างมีความสุข ไม่มีเสียงทะเลาะกัน ไม่ต้องการให้คนใดคนหนึ่งในครอบครัวแยกออกจากบ้านไป หรือบางครั้งก็จะไปเที่ยวบ้านเพื่อนซึ่งอยู่ใกล้ๆ กับบ้านของตน

2.2 การสัมภาษณ์ผู้ปกครองของเด็กหญิง จ. ได้ แสดงความคิดเห็นว่า เด็กหญิง จ. มักจะมีปัญหาขัดแย้งกับพี่สาวเป็นประจำ เนื่องจาก เด็กหญิง จ. จะไม่ยอมเสียเปรียบใครเลย และจะเสียงดังเมื่อมีปัญหากับพี่น้อง เด็กหญิง จ. จะทำงานในบ้านทุกอย่าง น้องสาวจะไม่ช่วยงานบ้าน บิดามารดาว่ากล่าวแล้วก็ไม่ทำ เด็กหญิง จ. จึงต้องทำงานบ้านแทนน้องสาว เวลาบิดามารดาทะเลาะกัน เด็กหญิง จ. จะไม่พอใจ เสียงดังใส่บิดามารดาให้หยุดการทะเลาะวิวาท เด็กหญิง จ. เป็นคนพุดเก่ง กล้าพูด กล้าแสดงความคิดเห็น เด็กหญิง จ. มีความรู้สึกที่บิดามารดาไม่

รักตนเอง รักน้องสาวมากกว่า เด็กหญิง จ. รู้สึกน้อยใจตลอดเวลาว่า บิดามารดาไม่ส่งเสริมให้ตน เข้าเรียนในโรงเรียนที่มีชื่อเสียง เหมือนกับน้องสาว บิดามารดาบอกว่า เด็กหญิง จ. ไม่สนใจเรียน ขาดเรียนบ่อย จนไม่คิดจะตกเดือนแล้ว จะเรียนหรือไม่เรียนก็ตามใจ เพราะว่า บิดามารดารู้สึก รำคาญที่ต้องบอกให้ไปเรียนอยู่เสมอ

2.3 การสัมภาษณ์อาจารย์แนะแนว แสดงความคิดเห็นว่า เด็กหญิง จ. เป็น เด็กจำเริญ ยิ้มง่าย อัจฉริยะดี ตั้งใจเรียน มีสมาธิในการเรียนดี แต่ขาดเรียนบ่อย และส่งงานช้า

2.4 การสัมภาษณ์อาจารย์ประจำวิชา ภาษาไทย สังคมศึกษา ภาษาอังกฤษ แสดงความคิดเห็นว่า เด็กหญิง จ. เป็นเด็กน่ารัก หน้าตาดี จำเริญ กล้าแสดงออก ชอบแสดง ความคิดเห็น พูดจาสุภาพ แต่งกายสุภาพเรียบร้อย ไม่เคยมีปัญหาเกี่ยวกับเพื่อน เป็นที่สนใจของ เพื่อนชายหลายคน ผลการเรียนดีปานกลาง มีความตั้งใจเรียน มุ่งมั่นที่จะศึกษาต่อในระดับสูง แต่ขาดเรียนบ่อยมาก ส่งงานไม่ทันเป็นประจำ

2.5 การสัมภาษณ์เพื่อนสนิท ชื่อ เด็กชายภานุรัตน์ รักสวน แสดงความคิดเห็น ว่า เด็กหญิง จ. เป็นคนคุยสนุก จำเริญ จะพูดคำหยาบบ้างกับเพื่อนผู้ชาย ขาดเรียนบ่อย ส่งงาน ไม่ทัน เด็กหญิง จ. ไม่มีเวลาทำการบ้าน เพราะหลังจากเลิกเรียนแล้วตอนกลางคืนต้องไปช่วยบิดา ขายส่งเนื้อ จะกลับเข้าบ้านตอนเช้ามืด เวลาพักผ่อนน้อย ทำให้ตื่นไปโรงเรียนไม่ทัน แต่ถ้าเข้า เรียนทัน จะตั้งใจเรียนดี สนใจทำงานที่ได้รับมอบหมาย และมีอัธยาศัยกับเพื่อนดี เคยมีปัญหา ทะเลาะวิวาทกับเพื่อนอย่างรุนแรง ตอนอยู่ชั้นเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1

3. จากการเยี่ยมบ้าน ผู้วิจัยได้ไปเยี่ยมบ้าน 2 ครั้ง ในวันที่ 30 ตุลาคม 2540 และ 30 พฤศจิกายน 2540 ผู้วิจัยได้สังเกตและสัมภาษณ์ ผู้รับการศึกษาและผู้ปกครอง มีดังนี้

3.1 การสังเกต พบว่า สถานที่พักอาศัยของ เด็กหญิง จ. เป็นบ้านตึก 2 ชั้น บริเวณกว้างขวางเนื้อที่ประมาณ 80 ตารางวา มีรั้วเหล็กดัดสีฟ้า ตัวบ้านทาสีขาวและสีฟ้าสวยงาม ลักษณะเป็นบ้านปลูกใหม่ มี 4 ห้องนอน 2 ห้องน้ำ ภายในบ้านมีเครื่องอำนวยความสะดวก ได้แก่โทรทัศน์ เครื่องเสียง พัดลม เครื่องปรับอากาศ ตู้เย็น และเครื่องครัว ชั้นล่างเป็นห้องรับแขก ห้องครัว ห้องน้ำ และลานซักล้าง บริเวณรอบ ๆ บ้านมีไม้ดอกวางเรียงจำนวนมาก ภายในบ้านการจัดวางสิ่งของดูไม่เป็นระเบียบ ค่อนข้างรกและสกปรก ด้านหน้าบ้านติดคลองหนึ่ง ด้านหลังติดกับสุเหร่าแขกและคอกเลี้ยงสัตว์ก่อนที่จะนำไปฆ่าเพื่อจำหน่าย บริเวณรอบ ๆ บ้านโดยเฉพาะหลังบ้านมีขยะกองเป็นจำนวนมาก ส่งกลิ่นเหม็นปนกับกลิ่นเหม็นจากคอกสัตว์ บริเวณที่อยู่ไม่มีเสียงรบกวน เพราะบ้านอยู่ไกลจากถนนมาก

3.2 การสัมภาษณ์ พบว่า ในการสนทนา เด็กหญิง จ. จะพูดคุยหยอกล้อมารดา และเข้ามาอยู่ใกล้ๆ มารดาอยู่ตลอดเวลา มารดาจะพูดคุยด้วยอวัชยาศัยอันดี จากการสังเกต มารดาจะพูดคุยด้วยอาการเหนื่อย พี่สาวจะมองมารดาและเด็กหญิง จ. ด้วยสายตาที่ไม่ค่อยพอใจ ส่วนบิดาไม่ค่อยพูด เพียงยิ้ม ๆ แล้วจึงขอตัวออกไปทำธุระกิจนอกบ้าน น้องสาวจะไม่สนใจใคร ทั้งสิ้นนอกจากการนั่งดูโทรทัศน์อยู่เพียงลำพัง

การเยี่ยมบ้านครั้งนี้พอสรุปได้ว่า สถานที่พักอาศัยกว้างขวาง ไม่ถูกสุขลักษณะ ขาดความเป็นระเบียบเรียบร้อย ค่อนข้างสกปรก และมีกลิ่นเหม็นรบกวนมาก ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกที่อาศัยอยู่ด้วยกันระหว่างบิดามารดา พี่สาว น้องสาว และ เด็กหญิง จ. ไม่ดี เนื่องจากทุกคนต้องรับผิดชอบทำงานค้าขายของครอบครัว ขาดคนดูแลทำความสะอาดบ้าน ทุกคนจะมีสภาพต่างคนต่างอยู่ ทุกคนในบ้านจะผลัดเปลี่ยนกันออกไปค้าขาย ผลัดเปลี่ยนกันเข้ามาพักเวลาที่ทุกคนจะพบปะกันจึงมีน้อยมาก เด็กหญิง จ. จึงมีปัญหาเรื่องสัมพันธภาพกับบิดามารดา และสมาชิกคนอื่น ๆ ในครอบครัว

4. อดตชีวประวัติ

อดตชีวประวัติ ทราบว่า เด็กหญิง จ. เกิดในครอบครัวขนาดใหญ่ที่ประกอบด้วย บิดามารดา พี่สาว 3 คน เด็กหญิง จ. และน้องสาว 1 คน รวมสมาชิกในครอบครัว 7 คน จากการวิเคราะห์ข้อมูลพอสรุปได้ ดังนี้

4.1 ชีวิตในเยาว์วัยของ เด็กหญิง จ. บิดามารดาส่งไปอยู่กับป้า เด็กหญิง จ. จะรู้สึกว่ บิดามารดาไม่รักตนเอง รักน้องสาวมากกว่าตนเอง พอโตขึ้นกลับมาอยู่กับบิดามารดาเด็กหญิง จ. ช่วยบิดามารดาทำงานทุกอย่างในครอบครัว เด็กหญิง จ. รู้สึกว่างานหนักไม่เคยทำงานหนักขนาดนี้มาก่อน น้องสาวสบายไม่เคยทำอะไรเลย แต่ก็มีพี่สาวช่วยทำงานบ้าง

4.2 ชีวิตในปัจจุบัน เด็กหญิง จ. กำลังศึกษาอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ในขณะเรียนต้องรับผิดชอบช่วยบิดามารดาค้าขายไปด้วย และเมื่อกลับจากโรงเรียนแล้วจะช่วยทำงานบ้าน ซักผ้า รีดผ้า ถูบ้าน แล้วออกไปขายของ กลับบ้านอีกครั้งเวลาเลยเที่ยงคืนไปแล้ว ไม่มีเวลาอ่านหนังสือ เด็กหญิง จ. มีเพื่อนสนิทชื่อ สาวิตรี เพื่อนที่โรงเรียน รัก และเป็นห่วงให้คำปรึกษากับ เด็กหญิง จ. ตลอดมา

4.3 ชีวิตในอนาคต พบว่า เด็กหญิง จ. ต้องการศึกษต่อเพื่อประกอบอาชีพเป็นอาจารย์ ส่วนญาติมีความต้องการให้ เด็กหญิง จ. เป็นนางพยาบาล และศึกษาต่อทางด้านวิชาชีพ เด็กหญิง จ. ยังไม่ตัดสินใจแน่นอนว่าจะเลือกอะไรดี

การวิเคราะห์อัตชีวประวัติของ เด็กหญิง จ. จุดที่เป็นข้อสังเกตที่น่าจะเป็นปัญหามากที่สุด คือ มีความรู้สึกน้อยใจว่าบิดามารดาไม่รัก รักน้องสาวมากกว่าตน และอีกปัญหาหนึ่ง คือ เด็กหญิง จ. ไม่มีเวลาในการทำกิจกรรมทางการเรียนของตนเอง เด็กหญิง จ. ไม่สามารถแบ่งเวลาให้กับการเรียนได้

5. บันทึกประจำวัน

การบันทึกประจำวันเป็นเวลา 1 สัปดาห์ ตั้งแต่วันที่ 28 พฤศจิกายน 2540 ถึงวันที่ 4 ธันวาคม 2540 ทำให้ทราบว่า เด็กหญิง จ. มีกิจวัตรประจำวันคล้ายคลึงกัน คือ เด็กหญิง จ. จะตื่นนอนเวลา 06.20-06.30 น. ในตอนเช้าวันปกติและวันหยุด หลังจากตื่นนอนทำภารกิจส่วนตัวแล้วไปโรงเรียน เข้าเรียนหนังสือ จะกลับถึงบ้านประมาณ 16.00 น. ทำงานบ้าน รับประทานอาหาร แล้วออกไปขายของที่ตลาด จะกลับเข้าบ้านประมาณ 01.00 น. ทุกวัน ถ้าเป็นวันหยุด เด็กหญิง จ. ต้องออกไปขายของเพิ่มในตอนเช้า ตั้งแต่เวลา 07.30-12.00 น.

6. สังคมมิติ

การทำสังคมมิติ 2 สถานการณ์ การไปทัศนศึกษาเชียงใหม่ เด็กหญิง จ. ไม่ได้เป็นทั้ง Star และ Rejectee แต่เป็น Neglectee โดยได้รับการเลือกเป็นอันดับ 1 จากการเลือกของเพื่อน 1 คน และได้รับเลือกเป็นอันดับ 2 จากการเลือกของเพื่อน 1 คน ซึ่งมีสมาชิกในกลุ่ม 3 คน ส่วนสถานการณ์ การทำรายงานกลุ่ม เด็กหญิง จ. เป็น Neglectee โดยได้รับเลือกเป็นอันดับ 2 จากการเลือกของเพื่อน 1 คน ซึ่งเป็นเพื่อนสนิทกลุ่มเดียวกันกับสถานการณ์การไปทัศนศึกษา แสดงให้เห็นว่า เด็กหญิง จ. มีเพื่อนสนิท 2 คน เป็นคนคุยสนุก ร่าเริง แต่ไม่ได้รับความไว้วางใจจากเพื่อนในเรื่องการทำงาน ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของเพื่อนในห้องเรียนว่า เด็กหญิง จ. ขาดเรียนบ่อย ส่งงานไม่ทัน

7. แบบสอบถามและแบบสำรวจ

แบบสอบถาม และแบบสำรวจ ปากกฏผลดังนี้

7.1 แบบสอบถาม "ใครเอ่ย"

แบบสอบถาม "ใครเอ่ย" พบว่า เด็กหญิง จ. ได้รับการประเมินจากเพื่อน ๆ ดังนี้ ผู้ที่หยุดเรียนบ่อย ผู้ที่ไม่ชอบทำกิจกรรมกับเพื่อน ผู้ที่ชอบเรียกร้องความสนใจและขอบคุณเรื่องครอบครัว

7.2 แบบสอบถาม แบบกรอกข้อมูลส่วนบุคคล

แบบสอบถามแบบกรอกข้อมูลส่วนบุคคล พบว่า เด็กหญิง จ. อาศัยอยู่กับบิดามารดา พี่สาว 2 คน น้องสาว 1 คน และหลานชาย 1 คน รวมสมาชิกในครอบครัว 7 คน เป็นครอบครัวชาวไทย-อิสลาม มีบ้านของตนเอง บิดามารดามีอาชีพค้าขาย พี่สาว 2 คน ช่วยบิดามารดาทำการค้า เด็กหญิง จ. กับน้องสาวกำลังศึกษาอยู่ เด็กหญิง จ. ได้รับเงินค่าใช้จ่ายจากมารดาวันละ 30 บาท สุขภาพดี ไม่มีโรคประจำตัว เคยป่วยเป็นไข้มาลาเรีย และเป็นลมเวียนศีรษะบ่อยครั้ง ไม่เคยตรวจสุขภาพ ด้านสังคมพบว่า เด็กหญิง จ. มีความพอใจในเรื่องที่อยู่อาศัย สามารถตัดสินใจด้วยตนเอง เด็กหญิง จ. ชอบอ่านหนังสือประเภทลึกลับ ตลกขบขัน กีฬา และชอบเล่นกีฬา วอลเลย์บอล งานอดิเรกคือ การอ่านหนังสือ ในด้านการศึกษา พบว่า เด็กหญิง จ. ต้องการคำแนะนำเกี่ยวกับวิธีการเรียน ไม่ชอบเรียนหนังสือ ผลการเรียนอยู่ในระดับปานกลาง อนาคตต้องการประกอบอาชีพเป็นครู แต่บิดาต้องการให้เป็นหมอ ส่วนมารดาไม่ได้คาดหวังว่าจะต้องเป็นอะไร นอกจากนั้น เด็กหญิง จ. มีความรู้สึกเกี่ยวกับความเป็นอยู่ทางบ้านว่าน่าเบื่อ บิดามารดามักจะทะเลาะวิวาทกันเป็นประจำ ส่วนความรู้สึกเกี่ยวกับความเป็นอยู่ในโรงเรียน เด็กหญิง จ. รู้สึกสนุก สบายใจ มีเพื่อนมาก เพื่อนรัก เด็กหญิง จ. มีปัญหาหรือความไม่สบายใจที่ต้องการความช่วยเหลือ คือ ต้องการมีที่ปรึกษาเวลาตนเองมีปัญหา และต้องการให้บิดามารดามีความเข้าใจ หรือรับรู้ถึงความรู้สึกของลูก

7.3 แบบสอบถามเพื่อรวบรวมข้อเท็จจริงจากผู้ปกครอง

แบบสอบถามเพื่อรวบรวมข้อเท็จจริงจากผู้ปกครองพบว่า เด็กหญิง จ. อาศัยอยู่กับบิดามารดา พี่สาว 2 คน น้องสาว 1 คน และหลานชาย 1 คน รวมสมาชิกในครอบครัว 7 คน เป็นบ้านของตนเอง บิดานับถือศาสนาพุทธ มารดานับถือศาสนาอิสลาม บิดามารดาอาชีพค้าขาย มีรายได้ประมาณเดือนละ 8,000-10,000 บาท มารดาทำหน้าที่ดูแลกิจการต่าง ๆ ของครอบครัว มารดาอุปการะทางการเงินกับบุตร 2 คน คือ เด็กหญิง จ. และน้องสาว เด็กหญิง จ. ทำงานบ้านที่ได้รับมอบหมาย คือ กวาดบ้าน ถูบ้าน ซักผ้า และนำเนื้อบรรจุใส่ถุง เด็กหญิง จ. ทำงานด้วยความรับผิดชอบอย่างเต็มที่ ขณะอยู่บ้าน เด็กหญิง จ. เชื้อพังบิดามารดาเป็นบางครั้ง เด็กหญิง จ. ไม่สนใจการเรียนขณะอยู่บ้าน เด็กหญิง จ. ได้รับค่าใช้จ่ายวันละ 30 บาท เด็กหญิง จ. ชอบการแสดงออก และไม่ชอบคนไม่รับผิดชอบ และการใช้อารมณ์ใส่กัน เด็กหญิง จ. จะไว้ใจมารดาและปรึกษามารดาเมื่อมีปัญหา เมื่อเด็กหญิง จ. จบจากโรงเรียนนี้แล้ว มารดาไม่แน่ใจว่าเด็กหญิง จ. ต้องการเรียนต่อหรือไม่ ถ้าทางโรงเรียนต้องการพบปะกับผู้ปกครอง มารดา เด็กหญิง จ. บอกว่าไม่ค่อยมีเวลาร่าง ให้เป็นธุระของโรงเรียน งานอดิเรกของ เด็กหญิง จ. คือ

อ่านหนังสือ ดูโทรทัศน์ เด็กหญิง จ. มีสุขภาพโดยทั่วไปดี ผู้ปกครองไม่มีความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะใด ๆ กับทางโรงเรียน

7.4 แบบสอบถามปัญหาการปรับตัวในครอบครัว

แบบสอบถามปัญหาการปรับตัวในครอบครัว พบว่า เด็กหญิง จ. มีปัญหาการปรับตัวในครอบครัวระดับปานกลาง กล่าวคือ

ในด้านเบื่อบรรยากาศในครอบครัวจนอยากหนีออกจากบ้าน พบว่า เด็กหญิง จ. จะปรึกษาเพื่อนว่าจะทำอย่างไรกับที่บิดามารดาทะเลาะกันรุนแรง เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นในครอบครัวเสมอ ๆ เด็กหญิง จ. จะคิดว่าครอบครัวของตนเองน่าเบื่อ และถ้ามีปัญหาขัดแย้งกับน้องแล้วถูกบิดาดุว่าให้อยู่ในห้อง เด็กหญิง จ. จะรู้สึกท้อใจที่บิดาพูดเช่นนั้นมาหลายครั้งแล้ว นอกจากนี้เมื่อมารดาขอร้องให้หยุดเรียนเนื่องจากปัญหาทางเศรษฐกิจโดยให้พี่ชายเรียนเพียงคนเดียว เด็กหญิง จ. ยอมทำตามที่มารดาขอร้องแต่จะคิดหาทางเรียนต่อภายหลัง เด็กหญิง จ. มีปัญหาในด้านนี้ระดับมาก

ในด้านการทะเลาะวิวาทกับพี่น้องพบว่า ถ้าจำเป็นต้องแบ่งสิ่งของที่บิดามารดาซื้อมาให้ตนให้น้อง เด็กหญิง จ. ก็จะแบ่งให้ทั้งที่ไม่พอใจ เด็กหญิง จ. ถูกดุจะรู้สึกหงุดหงิดน้องเข้ามาถามการบ้านจะอธิบายการบ้านให้น้องด้วยการใช้เสียงดัง ๆ นอกจากนี้เวลาที่พี่ชายนำเสื้อของ เด็กหญิง จ. ไปใส่เด็กหญิง จ. จะโกรธพี่ชายมากและตั้งใจจะต่อว่าพี่ชาย เด็กหญิง จ. มีปัญหาในด้านนี้ระดับปานกลาง

ในด้านการแยกตัวตามลำพัง พบว่า เด็กหญิง จ. จะออกไปหาที่นั่งคนเดียวขณะที่บิดามารดาทะเลาะกันเสียงดัง เวลาที่สมาชิกในครอบครัวสนทนากันอยู่ด้วยกัน เด็กหญิง จ. จะเข้าไปทักทายทุกคนแล้วจึงแยกตัวไปทำงานประจำของตน และเวลามีปัญหาขัดแย้งกับพี่ชายจะแยกตัวเข้าห้องนอนทำกิจกรรมส่วนตัว นอกจากนี้เด็กหญิง จ. จะปรึกษาบิดามารดาเมื่อมีปัญหา เด็กหญิง จ. มีปัญหาในด้านนี้ระดับปานกลาง

ในด้านการไม่ช่วยเหลืองานบ้าน พบว่า เด็กหญิง จ. ถูกบิดามารดาว่าในเรื่องกิริยาการทำงานบ้านอย่างไม่เต็มใจ ขณะที่สมาชิกทุกคนในบ้านช่วยกันทำความสะอาดบ้านเพื่อเตรียมงานทำบุญ เด็กหญิง จ. จะนั่งอยู่ใกล้ ๆ เพื่อว่าบิดามารดาจะเรียกใช้ เด็กหญิง จ. ยินดีทำงานตามที่มารดาสั่งต่อเมื่อชมรายการโทรทัศน์ที่ตนสนใจก่อน นอกจากนี้ถ้าต้องการทำงานแทนสมาชิกคนอื่น ๆ ในครอบครัวก็จะทำทั้ง ๆ ที่ไม่ต้องการทำ เด็กหญิง จ. มีปัญหาในด้านนี้ระดับปานกลาง

ในด้านขาดความรัก ความอบอุ่น ความสุข เมื่ออยู่ในบ้าน พบว่า เด็กหญิง จ. สามารถทำความเข้าใจในเหตุผลที่บิดามารดามาร่วมกิจกรรมของทางโรงเรียนไม่ได้เพราะติดภาระกิจ ขณะที่บิดามารดาช่วยน้องจัดของเพื่อไปเข้าค่ายพักแรม เด็กหญิง จ. จะรู้สึกว่บิดามารดา รักน้องมากกว่าตน เมื่อบิดามารดาให้เงินใช้อย่างจำกัด เด็กหญิง จ. ไม่พอใจแต่ก็รับเงินไว้และพยายามใช้เงินอย่างจำกัด เมื่อมีปัญหาต่อกันด้วยถ้อยคำที่ไม่สุภาพ เด็กหญิง จ. ต้องการให้ครอบครัวตนเหมือนครอบครัวคนอื่น เด็กหญิง จ. มีปัญหาในด้านนี้ระดับปานกลาง

7.5 แบบสอบถามแบบเติมประโยคให้สมบูรณ์

แบบสอบถามแบบเติมประโยคให้สมบูรณ์ ทั้งสิบห้าด้าน ซึ่งได้แก่ด้าน มารดา บิดา ครอบครัว สัมพันธภาพกับเพื่อนต่างเพศ เพศสัมพันธ์ เพื่อนทั่วไป ผู้ที่เหนือกว่า ผู้ที่ด้อยกว่า เพื่อนร่วมกลุ่ม ความกลัว ความรู้สึกผิด ความสามารถ อดีต อนาคต และเป้าหมาย พบว่า เด็กหญิง จ. มีปัญหาทางด้าน มารดา บิดา ครอบครัว เพศสัมพันธ์ ความรู้สึกผิด ความสามารถ และอนาคต ดังนี้

ด้านมารดา เด็กหญิง จ. รู้สึกว่ามารดา รักน้องสาวมากกว่าตน มารดาและเด็กหญิง จ. อาจจะไม่รักกันมาก และคุณแม่ไม่ค่อยใช้น้องทำงานบ้าน

ด้านบิดา เด็กหญิง จ. รู้สึกว่าบิดาไม่สนใจตนเอง จะสนใจเฉพาะในเรื่องที่ไร้สาระ นอกจากนี้บิดา รักน้องมากกว่าตน ไม่สนิทกับเด็กหญิง จ. มากนัก

ด้านครอบครัว เด็กหญิง จ. รู้สึกว่าครอบครัวของตนไม่ค่อยดีเท่าที่ควร บุคคลในครอบครัวปฏิบัติต่อกัน เด็กหญิง จ. เหมือนกับคนรับใช้ และเด็กหญิง จ. มีความน้อยใจอยู่ตลอดเวลาว่า ตอนที่ตนเองเป็นเด็กบิดามารดาไม่ได้เลี้ยงตนเองมา โดยให้ตนเองไปอยู่กับญาติ

ด้านเพศสัมพันธ์ เด็กหญิง จ. รู้สึกอึดใจเมื่อเห็นผู้ชายและผู้หญิงอยู่ด้วยกัน ตนเองไม่ต้องการมีเพศสัมพันธ์ เพราะคิดว่าเป็นเรื่องไม่ดี เป็นเรื่องที่น่าอาย

ด้านความรู้สึกผิด เด็กหญิง จ. รู้สึกผิดที่ได้ขัดคำสั่งบิดามารดา ประพฤติไม่ดีมีคนมาต่อว่า และเคยออกจากบ้านไม่ยอมเข้าบ้าน จนบิดามารดาต้องออกตามหา

ด้านความสามารถ เด็กหญิง จ. จะออกจากบ้านเมื่อเคราะห์ร้ายประดังกันเข้ามา เป็นคนเก็บกด และรู้สึกว่าตนเองมีความสามารถด้อยกว่าผู้อื่น

ด้านอนาคต เด็กหญิง จ. รู้สึกว่าอนาคตของตนไม่มีอะไรแน่นอน ไม่แน่ใจว่าผลการเรียนของตนจะดีหรือไม่ และเด็กหญิง จ. คาดหวังว่าในอนาคต ชีวิตของตนทั้งทางด้านการเรียน และครอบครัวคงจะดีกว่านี้

7.6 แบบสำรวจความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อตนเอง

แบบสำรวจความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อตนเอง พบว่า เด็กหญิง จ. มีความรู้สึกนึกคิดต่อตนเองว่า เป็นเด็กมีปัญหาทางครอบครัว ไม่สามารถทำให้บิดามารดาหยุดทะเลาะกันได้ รู้สึกกลัวเรื่องเหตุร้ายที่เกิดขึ้นกับตนเอง มีความผิดหวังในด้านอนาคตว่าต้องการเรียนให้ดี เพื่อจะเป็นหมอ เพราะอาสนับสนุน เด็กหญิง จ. มีความรู้สึกภูมิใจ เวลาที่ทำอะไรได้ดีที่สุด นอกจากนี้ เด็กหญิง จ. ชอบคนที่รักและเป็นห่วงตนเอง และจะรู้สึกสนุกเมื่อได้แข่งขันกับผู้อื่น

คนอื่นมองเด็กหญิง จ. ว่า เป็นคนนิสัยดี น่ารัก มีความสามารถไม่น้อยกว่าคนอื่น รู้สึกไม่สบายใจ เมื่อบิดามารดาทะเลาะกัน รู้สึกมีความสุข เมื่อบิดามารดารักและเข้าใจกัน สิ่งที่ทำให้เด็กหญิง จ. กังวลมากที่สุด คือ บิดามารดาตบตีกันในเวลาที่มีการสอบ เด็กหญิง จ. ต้องการรู้จักกับศิลปินดัง ๆ ชอบคนที่มีความรับผิดชอบ น่ารัก ไม่ชอบคนที่ไม่มีความรับผิดชอบ และใช้อารมณ์ นอกจากนี้ เมื่อถึงเวลาต้องตัดสินใจว่าจะอยู่กับบิดามารดา เด็กหญิง จ. จะตัดสินใจไม่ได้

การที่เด็กหญิง จ. มองตนเองและคนอื่นมอง พบว่า มีความสอดคล้องกัน คือ เด็กหญิง จ. รู้สึกไม่สบายใจ เมื่อบิดามารดาทะเลาะกัน รู้สึกมีความสุขเมื่อบิดามารดารักและเข้าใจกัน และเด็กหญิง จ. ชอบคนที่น่ารัก มีความรับผิดชอบ

8. แบบทดสอบ

แบบทดสอบปรากฏผลดังนี้

8.1 แบบทดสอบเชาวน์ปัญญา แบบโปรเกรสซีฟ แมทริซิส (Progressive Matrices)

แบบทดสอบเชาวน์ปัญญาแบบโปรเกรสซีฟ แมทริซิส พบว่า เด็กหญิง จ. มีผลการทดสอบดังนี้ ได้คะแนนดิบ = 34 เทียบเป็น I.Q. = 96 ซึ่งมีเชาวน์ปัญญาอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง (Average)

จากผลการทดสอบพบว่า เด็กหญิง จ. มีเชาวน์ปัญญาอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง

8.2 แบบทดสอบ เบนเดอร์เกสตัลท์ (Bender Gestalt Test)

แบบทดสอบเบนเดอร์เกสตัลท์ พบว่า เด็กหญิง จ. มีความวิตกกังวล มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีปัญหาในการควบคุมอารมณ์ บุคลิกภาพไม่มั่นคง รู้สึกไม่ปลอดภัย ขาดความอบอุ่น ต้องการชมเชย ขาดความกระตือรือร้น ค่อนข้างก้าวร้าว

8.3 แบบทดสอบวาดภาพคน (Draw a Person Test)

แบบทดสอบวาดภาพคน พบว่า เด็กหญิง จ. ถดถอย มีความวิตกกังวล ตระหนกถึงสังคม ย้ำคิด เชื่อมั่นในตนเอง รู้สึกไม่ปลอดภัย มีความรู้สึกผิด มีแนวโน้มชอบ ความเป็นชายมากกว่าเป็นหญิง คิดมาก เก็บตัว มีความต้องการทางเพศ

8.4 แบบทดสอบวาดภาพครอบครัว (My Family Test)

แบบทดสอบวาดภาพครอบครัว พบว่า เด็กหญิง จ. รู้สึกว่าตนเองและมารดา ต้องรับผิดชอบงานของครอบครัว พี่สาวและน้องสาวสบาย ไม่ต้องช่วยเหลืองานบ้าน เด็กหญิง จ. ต้องทำงานบ้านแทนน้องบ่อยครั้ง พี่สาวคนโตทำหน้าที่เป็นแม่บ้านแทนมารดา บิดารับผิด ชอบเรื่องการเงิน

8.5 แบบทดสอบวาดภาพบ้าน ต้นไม้ คน (Kinetic House - Tree - Person Test)

แบบทดสอบวาดภาพบ้าน ต้นไม้ คน พบว่า เด็กหญิง จ. มีชีวิตไม่ค่อยราบรื่น ต้องการแยกตัว รู้สึกโดดเดี่ยว รู้สึกไม่ปลอดภัย เป็นคนเชื่อมั่นในตนเอง ไม่ยืดหยุ่น มี คุณธรรม รู้สึกผิด รู้สึกมีปมด้อย มารดาเป็นผู้รับผิดชอบครอบครัว ต้องการใกล้ชิดบิดา

9. ระเบียบสละสม

จากระเบียบสละสม พบว่า เด็กหญิง จ. เคยเป็นหัวหน้าชั้นในระดับประถมศึกษา สนใจ กีฬาวอลเลย์บอล ว่ายน้ำ เป็นนักกีฬาของโรงเรียน งานอดิเรกชอบอ่านหนังสือ ต้องการศึกษา ต่อทางด้านอาชีพ เด็กหญิง จ. มีความประพฤติดี ความซื่อสัตย์ ความมีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ ความกตัญญูต่เวที ความร่วมมือและเสียสละ และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ อยู่ใน เกณฑ์ดี ส่วนความมานะอดทน และความสามารถในการแก้ปัญหาอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างดี นอกจากนี้พบว่า เด็กหญิง จ. เป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ อยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างดีมาก เด็กหญิง จ. มี ผลการเรียนเกรดเฉลี่ย 2.13

ในด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับนักเรียน ครูประจำชั้น และผู้ปกครองมีความคิดเห็นสอดคล้องกัน คือ เด็กหญิง จ. มีความรับผิดชอบดีพอสมควร ไม่รู้จักแบ่งเวลาในการทำกิจกรรมได้ มี มนุษยสัมพันธ์กับผู้อื่นดี อุปนิสัยร่าเริง และสุขภาพแข็งแรง

การวินิจฉัย

จากข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมข้อมูล ทั้ง 9 เทคนิค ดังกล่าว วินิจฉัยได้ว่า เด็กหญิง จ. มีปัญหาการปรับตัวในครอบครัว จากสาเหตุ ดังนี้

1. สาเหตุจากตัวแปรด้านส่วนตัว มีดังนี้

1.1 เกิดจากบุคลิกภาพไม่เหมาะสม

จากการสังเกต การสัมภาษณ์ แบบสอบถามและแบบสำรวจ อัตชีวประวัติ และแบบทดสอบต่าง ๆ มีผลสอดคล้องกันว่า เด็กหญิง จ. มีบุคลิกภาพไม่เหมาะสม คือ เป็นคนมีความวิตกกังวล ถดถอย ต้องการแยกตัว ไม่ยืดหยุ่น มีปัญหาในการควบคุมอารมณ์ บุคลิกภาพไม่มั่นคง มีแนวโน้มชอบความเป็นชายมากกว่าเป็นหญิง รู้สึกผิด ไม่ปลอดภัย และค่อนข้างก้าวร้าว ทั้งนี้เนื่องมาจากการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว และความสัมพันธ์ในครอบครัว

2. สาเหตุจากตัวแปรด้านสิ่งแวดล้อม มีดังนี้

2.1 ด้านครอบครัว

จากการสังเกต การสัมภาษณ์ การเยี่ยมบ้าน แบบสอบถามและแบบสำรวจ และอัตชีวประวัติ ทำให้สรุปได้ว่า ครอบครัวเป็นสาเหตุประการหนึ่งที่ทำให้มีผลต่อปัญหาการปรับตัวในครอบครัวของเด็กหญิง จ. ดังต่อไปนี้

2.1.1 สัมพันธภาพในครอบครัว เด็กหญิง จ. มีปัญหาการปรับตัวในครอบครัว เนื่องจากสภาพครอบครัวของเด็กหญิง จ. เป็นครอบครัวที่ทุกคนต่างคนต่างอยู่ ทุกคนต้องช่วยกันทำงานค้าขายให้กับครอบครัว โดยใช้เวลาลดเปลี่ยนกันพักผ่อน ทุกคนจึงไม่มีเวลาให้แกกัน ขาดเวลาในการทำกิจกรรมร่วมกัน และบิดามารดาไม่ค่อยมีเวลาอยู่กับครอบครัว ปลดปล่อยให้มารดาเป็นผู้ดูแลเพียงลำพัง มารดาซึ่งเหนื่อยกับการทำงานนอกบ้าน จึงปล่อยปละละเลยในเรื่องการดูแลความเป็นอยู่ของสมาชิกในครอบครัว เด็กหญิง จ. จะรู้สึกว่าเหงา ขาดความรัก ความอบอุ่นประกอบกับ เด็กหญิง จ. มีความรู้สึกน้อยใจว่าบิดามารดา รักน้องสาวมากกว่าตน

2.1.2 ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว รายได้ของครอบครัวของ เด็กหญิง จ. ไม่เพียงพอกับรายจ่าย ถึงแม้ว่าครอบครัว เด็กหญิง จ. จะทำการค้าทั้งกลางวันกลางคืน แต่รายได้ต้องนำมาใช้จ่ายในการผ่อนซื้อที่อยู่อาศัย และพาหนะในการทำการค้า ตลอดทั้งค่าใช้จ่ายในครอบครัว ทุกคนในครอบครัวจะรู้สึกเครียดต่อการทำงานมาก โดยเฉพาะมารดาจะเครียดแสดงอารมณ์ฉุนเฉียวใส่ลูก ๆ อยู่เสมอ จึงเป็นผลให้ เด็กหญิง จ. มีปัญหาการปรับตัวในครอบครัว

2.1.3 ระดับการศึกษาของบิดามารดา จัดอยู่ในระดับต่ำ ขาดความรู้ความเข้าใจในการอบรมดูแลลูก บิดามารดาไม่สามารถให้คำแนะนำคำปรึกษาแก่บุตรในเรื่องต่าง ๆ เช่น เรื่องส่วนตัว และเรื่องการศึกษา จึงเป็นผลให้เด็กหญิง จ. มีปัญหาการปรับตัวในครอบครัว

2.2 ด้านสังคม

การสังเกต การสัมภาษณ์ และการเยี่ยมบ้าน ทำให้สรุปได้ว่า สังคมเป็นสาเหตุประการหนึ่งที่ทำให้มีผลต่อการปรับตัวในครอบครัว ของ เด็กหญิง จ. ดังต่อไปนี้ โดยพบ

ว่าสภาพความเป็นอยู่ของที่อยู่อาศัย ได้แก่ ชุมชนแออัด บริเวณบ้านของเด็กหญิง จ. อยู่ใกล้กับคลองลัดร์ โรงฆ่าสัตว์ ที่ทิ้งขยะ และที่ประกอบพิธีทางศาสนาชาวอิสลามทุกครอบครัวที่อยู่ในบริเวณนี้จะมีสภาพต่างคนต่างอยู่ ออกทำมาหากิน ไม่มีเวลาดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมในบริเวณที่อยู่อาศัย และพูดจากันด้วยถ้อยคำที่ไม่สุภาพ เด็กหญิง จ. จะคล้อยตามเพื่อนบ้านส่งผลให้ เด็กหญิง จ. ไม่สนใจทำงานบ้าน และค่อนข้างก้าวร้าว จึงเป็นผลให้ เด็กหญิง จ. มีปัญหาการปรับตัวในครอบครัว

การช่วยเหลือ ป้องกัน และส่งเสริม

ผู้วิจัยได้ให้การช่วยเหลือ ดังนี้

1. ให้การช่วยเหลือโดยตรง ปฏิบัติดังนี้

1.1 ให้คำปรึกษาแก่เด็กหญิง จ. 6 ครั้ง โดยใช้เทคนิคการให้คำปรึกษาแบบผสม ให้คำปรึกษาในเรื่องการปฏิบัติตนต่อบิดามารดา และสมาชิกของครอบครัว ความรับผิดชอบหน้าที่ในครอบครัว การแบ่งเวลาในการทำกิจกรรมทางบ้านและทางโรงเรียน การปฏิบัติตนในการอยู่ร่วมกัน การรู้จักเป็นผู้ให้และผู้รับ เพื่อให้เด็กหญิง จ. มีความเข้าใจตนเองตามความเป็นจริง ยอมรับสภาพชีวิตของตนได้ตรงตามความเป็นจริง มีความรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า มีการตั้งเป้าหมายชีวิตที่ถูกต้องและพัฒนาตนเองในเรื่องการปรับตัวในครอบครัว

นอกจากนั้นเทคนิคสำคัญที่นำมาใช้ในการให้คำปรึกษา เช่น การยอมรับ (Acceptance) การสะท้อนความรู้สึก (Reflection of feeling) การทำให้เกิดความกระจ่าง (Clarification) การเงียบและการฟัง (Silence and Listening) การตั้งคำถาม (Questioning) เป็นต้น จากการใช้เทคนิคดังกล่าว ปรากฏว่า เด็กหญิง จ. สามารถยอมรับความจริงในเรื่องครอบครัว และสามารถปรับตัวในครอบครัวได้ดีขึ้น

1.2 ให้ความรัก ความสนใจ เด็กหญิง จ. อย่างสม่ำเสมอ เพื่อช่วยให้ เด็กหญิง จ. เกิดความรู้สึกอบอุ่น ไม่โดดเดี่ยว และมีกำลังใจ อันจะทำให้ เด็กหญิง จ. สามารถพัฒนาตนเองพร้อมที่จะสามารถปรับตนเองให้อยู่ในสภาพแวดล้อมที่เผชิญอยู่ได้

2. ให้การช่วยเหลือโดยทางอ้อม ปฏิบัติดังนี้

2.1 ผู้วิจัยทำการประชุมปรึกษารายกรณี (Case Conference) 1 ครั้ง ในวันที่ 21 มกราคม พ.ศ. 2541 เวลา 14.30 น. ถึง 15.30 น. ซึ่งประกอบด้วยผู้บริหารโรงเรียน อาจารย์แนะแนว อาจารย์ประจำชั้น อาจารย์ผู้สอนรายวิชา และผู้ปกครองนักเรียน เพื่อขอความช่วยเหลือในการเอาใจใส่ ให้กำลังใจ และความเข้าใจในพฤติกรรมที่เกิดขึ้น และช่วยกันแก้ไขเพื่อเป็นการส่งเสริมให้ เด็กหญิง จ. มีการปรับตัวในครอบครัวที่ดีขึ้น

2.2 ปรีกษาปัญหาที่เกิดขึ้นกับบิดามารดาที่บ้านของผู้รับการศึกษา เพื่อให้เกิดความเข้าใจในตัวของ เด็กหญิง จ. มากขึ้น และขอความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาของเด็กหญิง จ

การทํานายผล

เนื่องจากปัญหาของ เด็กหญิง จ. เป็นปัญหาที่มีสาเหตุมาจากหลายองค์ประกอบ กล่าวคือ ปัญหาเกิดจากผู้รับการศึกษาเอง ปัญหาจากครอบครัว และปัญหาจากสังคม ซึ่งผู้วิจัยพิจารณาแล้วเห็นว่าสาเหตุดังกล่าวสามารถแก้ไขได้ถ้า เด็กหญิง จ. รวมทั้งบิดามารดาและบุคลากรในโรงเรียนมีความตั้งใจจริงที่จะแก้ปัญหานี้อย่างจริงจัง ผู้วิจัยทำนายผลว่าสาเหตุดังกล่าวไม่รุนแรงมากนัก ถ้าหาก เด็กหญิง จ. ได้รับความรัก ความอบอุ่น และการดูแลเอาใจใส่อย่างแท้จริง ก็สามารถช่วยเหลือได้ นอกจากนี้ เด็กหญิง จ. ให้ความร่วมมือในการแก้ปัญหาเป็นอย่างดีอีกด้วย

การติดตามผล

หลังจากได้ให้การช่วยเหลือ ผู้วิจัยได้ติดตามผลเป็นระยะ ๆ ได้ปรากฏผลดังนี้

1. จากการสังเกต การสัมภาษณ์ และการเยี่ยมบ้าน เด็กหญิง จ. สรุปได้ว่า เด็กหญิง จ. มีพฤติกรรมปรับตัวในครอบครัว เปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น มีทัศนคติที่ดีต่อครอบครัว เช่น ลดการทะเลาะวิวาทกับสมาชิกในครอบครัวลง และรู้สึกมีความสุข เมื่ออยู่ในครอบครัว
2. จากการสัมภาษณ์ผู้ปกครองเด็กหญิง จ. และสมาชิกคนอื่น ๆ ในครอบครัว สรุปได้ว่าเด็กหญิง จ. มีพฤติกรรมปรับตัวในครอบครัวดีขึ้น
3. จากการตอบแบบสอบถามปัญหาการปรับตัวในครอบครัว พบว่า คะแนนการตอบแบบสอบถามก่อนและหลังการให้คำปรึกษา ผลการตอบแบบสอบถามในครั้งหลังลดลงจากเดิม (ดังตารางในหน้า 196)

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

- 1 ข้อเสนอแนะสำหรับ เด็กหญิง จ. มีดังนี้

เด็กหญิง จ. ควรเข้าใจตนเอง ยอมรับความจริงที่เกิดขึ้นกับชีวิต มีความรักและภูมิใจในตนเองและครอบครัว และแก้ไขข้อบกพร่องของตนเอง

2. ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้อง มีดังนี้

2.1 บิดามารดา หรือผู้ปกครอง ควรให้ความรัก ความอบอุ่น ดูแลเอาใจใส่บุตร อย่างใกล้ชิด ให้กำลังใจ ให้ความสนใจในด้านความเป็นอยู่ภายในครอบครัว และในเรื่องการศึกษาตลอดทั้งปกครองดูแลบุตรด้วยความยุติธรรม

2.2 อาจารย์ประจำชั้น อาจารย์ประจำวิชา ควรให้กำลังใจ ให้ความสนใจ และให้คำแนะนำในการจัดแบ่งเวลาสำหรับการทำงานกิจกรรมที่บ้านและที่โรงเรียน อีกทั้งให้ความเข้าใจเวลาที่ผู้รับการศึกษา ขาดเรียน ขาดการส่งงาน

3. ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ที่จะศึกษาต่อไป ดังนี้

ผู้ที่จะศึกษาต่อไปควรจะต้องสร้างสัมพันธภาพ ความเป็นกันเอง ยอมรับและเข้าใจในตัวเด็กหญิง จ. โดยการแสดงความรัก ความเอาใจใส่ สนใจและห่วงใยเด็กหญิง จ. อย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง ทั้งนี้ เพื่อให้เด็กหญิง จ. ศรัทธาในตัวผู้ศึกษา กล่าวที่จะระบายความรู้สึกที่แท้จริงออกมา ซึ่งจะทำให้เกิดแนวทางในการพัฒนาและช่วยเหลือ โดยการปรับพฤติกรรมได้อย่างถูกต้องต่อไป

นอกจากนี้ ผู้ศึกษาควรมีการใช้เทคนิคต่าง ๆ ในการให้คำปรึกษา และควรมีการฝึกการประชุมปรึกษารายกรณีให้เกิดความชำนาญ เพื่อการนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด

บทที่ 5

บทย่อ สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ

บทย่อ

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาในครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษารายกรณีของนักเรียนที่มีปัญหาการปรับตัวในครอบครัว จำนวน 5 คน

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้านี้เป็นนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่มีปัญหาการปรับตัวในครอบครัว โรงเรียนชุมชนวัดบางชัน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ปีการศึกษา 2540 จำนวน 5 คน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้านี้เป็นนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่มีปัญหาการปรับตัวในครอบครัว โรงเรียนชุมชนวัดบางชัน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ปีการศึกษา 2540 จำนวน 5 คน ได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจงจากประชากร

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

1. การสังเกตและการบันทึกการสังเกต
2. การสัมภาษณ์
3. การเยี่ยมบ้าน
4. อัตตชีวประวัติ
5. บันทึกประจำวัน
6. สังคมมิติ
7. แบบสอบถาม และแบบสำรวจ
- 7.1 แบบสอบถาม "ใครเอ่ย"
- 7.2 แบบสอบถาม แบบกรอกข้อมูลส่วนบุคคล

- 7.3 แบบสอบถามข้อเท็จจริงจากผู้ปกครอง
- 7.4 แบบสอบถามปัญหาการปรับตัวในครอบครัว
- 7.5 แบบสำรวจความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อตนเอง

8. แบบทดสอบ

- 8.1 แบบทดสอบเชาว์ปัญญา ใช้แบบทดสอบ Progressive Matrices
- 8.2 แบบทดสอบวัดบุคลิกภาพ ใช้แบบทดสอบ ดังนี้
 - 8.2.1 Bender Gestalt Test
 - 8.2.2 Draw A Person Test
 - 8.2.3 My Family Test
 - 8.2.4 Kinetic House Tree Person
 - 8.2.5 Sentence Completion Test

9. ระเบียบวิธี

วิธีดำเนินการ

1. ทำการศึกษากลุ่มตัวอย่างทั้ง 5 คน เป็นรายกรณี โดยใช้กระบวนการศึกษาเป็นรายกรณี 7 ขั้นตอน ดังนี้
 - 1.1 กำหนดปัญหาและตั้งสมมติฐาน
 - 1.2 รวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล
 - 1.3 วินิจฉัย
 - 1.4 การช่วยเหลือ การป้องกัน และการส่งเสริม
 - 1.5 ทำนายผล
 - 1.6 ติดตามผล
 - 1.7 สรุปผลและข้อเสนอแนะ

สรุปผลและอภิปรายผลการศึกษา

1. กรณีศึกษาของเด็กหญิง ก.

1.1 ประวัติ

เด็กหญิง ก. เป็นบุตรคนแรกในจำนวน 2 คน ของครอบครัวที่มีฐานะยากจน บิดาขับรถรับจ้าง มีนิสัยเจ้าชู้ และชอบเล่นการพนัน มารดามีอาชีพเป็นแม่บ้าน ในสนามกอล์ฟ เป็นคนมีอัธยาศัยดี เจ็บป่วยบ่อยด้วยโรคปวดศีรษะ เด็กหญิง ก. เติบโตมาจากครอบครัวของ ตายายที่จังหวัดฉะเชิงเทรา ได้ย้ายมาอยู่กับบิดามารดาตอนอายุได้ 11 ปี ได้เข้าเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่โรงเรียนชุมชนวัดบางขัน จนปัจจุบัน อายุ 14 ปี เรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่โรงเรียนเดิม เป็นคนที่มีสุขภาพดี รูปร่างสูงใหญ่ ผอมตรงยาวระดับคาง แสกกลาง นัยน์ตากลมโต ผิวหน้ามีสิ่ว ทำทางไม่ค่อยแจ่มใส ดูเครียด เก็บกด วิตกกังวล อารมณ์ไม่มั่นคง ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง หวาดระแวง ขาดความอบอุ่น ต้องการได้รับความช่วยเหลือและสนับสนุนจากบุคคลอื่น ถดถอย มีความขัดแย้งในใจ มีลักษณะก้าวร้าว มีความทะเยอทะยาน ชอบเพื่อน มีทัศนคติไม่ดีกับบิดา และผู้ชายว่าเจ้าชู้ ขาดความรับผิดชอบต่อครอบครัว ไม่รัก ไม่เข้าใจตน รักน้องสาวมากกว่าตน แต่เด็กหญิง ก. มีความรับผิดชอบสูง คือ จะช่วยบิดามารดาหารายได้พิเศษในวันหยุด และรู้สึกว่าการครอบครัวของตนด้อยกว่าครอบครัวคนอื่น ๆ มีโอกาสในชีวิตน้อยกว่าบุคคลอื่น ความต้องการในขณะนี้คือ เรียนให้จบ และเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้น หางานทำเพื่อเลี้ยงมารดาและน้องสาว คิดว่าอนาคตไม่มีอะไรแน่นอน แต่ก็คิดว่าชีวิตตนเองคงมีความหวังบ้างเล็กน้อย มองสังคมปัจจุบันนี้ว่า เป็นสังคมที่น่าใจ มีการช่วยเหลือผู้ที่ได้รับความเดือดร้อน ในขณะนี้ต้องการเพียงว่าให้ครอบครัวมีความสุข อยู่กันพร้อมหน้าด้วยความเข้าใจ

1.2 ปัญหา

จากการศึกษาพบว่า เด็กหญิง ก. มีปัญหาในครอบครัวเนื่องจากขาดความรัก ความอบอุ่น และการเอาใจใส่ดูแลจากบิดามารดา และรู้สึกเบื่อ ไร้ค่า ญ อับอายเพื่อนบ้าน จากการทะเลาะวิวาทกันของบิดามารดา เวลารู้สึกเบื่อครอบครัวจะแยกตัวอยู่ตามลำพัง ต้องการไปให้พ้นจากบ้าน บางครั้งคิดอยากจะทำอะไรให้พ้น นอกจากนี้ เด็กหญิง ก. จะรู้สึกท้อใจว่า ไม่ได้รับความยุติธรรมเวลาที่มีปัญหากับน้องสาว จากปัญหาเหล่านี้ จึงทำให้ เด็กหญิง ก. เกิดความไม่สบายใจ ไม่มีความสุข วิตกกังวล คิดมาก และเกิดความเครียดความกดดันทางอารมณ์ จนไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมในครอบครัวที่เผชิญอยู่ได้

1.3 การวินิจฉัย

จากการศึกษาพบว่าเด็กหญิง ก. มีปัญหาเกี่ยวกับการขาดความรัก ความอบอุ่น และการเอาใจใส่จากบิดามารดา และรู้สึกเบียดเบียนรบกวนในครอบครัว จนต้องการหนีออกจากบ้าน

1.4 การช่วยเหลือ

ความช่วยเหลือที่ให้แก่ เด็กหญิง ก. คือ การให้คำปรึกษาแบบผสม 6 ครั้งนอก จากนั้นยังให้คำแนะนำแก่บิดามารดา และขอความร่วมมือในการดูแลให้กำลังใจแก่เด็กหญิง ก. ต่อไป

1.5 สรุปและการติดตามผล

หลังจากให้คำปรึกษา เด็กหญิง ก. มีความเข้าใจในสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในครอบครัวของตน และมีการยอมรับความจริง ยอมรับตนเองและผู้อื่นได้มากขึ้น มีทัศนคติที่ดีต่อครอบครัว บิดามารดาและสมาชิกอื่น ๆ ของครอบครัว มีการปรับตัวในครอบครัวได้ดีขึ้น สามารถกล้าเผชิญ ปัญหา และอุปสรรคที่เกิดขึ้นกับตนเองได้อย่างเหมาะสม

2. กรณีศึกษาของ เด็กหญิง ข.

2.1 ประวัติ

เด็กหญิง ข. เป็นบุตรคนที่ 4 ในจำนวน 4 คน ของครอบครัวที่มีฐานะค่อนข้างยากจน บิดาทำงานรับจ้างทั่วไป เป็นคนใจดี รักลูก พุดเก่ง เจ้าชู้ ไม่เคยลงโทษลูกด้วยวิธีรุนแรง มารดาเป็นแม่บ้าน เป็นคนใจดีไม่โง่งาย แต่หายเร็ว เฉย ๆ พุดน้อย ชอบเล่นการพนัน เด็กหญิง ข. จะสนิทกับมารดามากกว่าบิดา เวลามีปัญหาอะไรจะปรึกษามารดา และจะคอยปลอบใจมารดาในเวลาที่บิดามารดามีปัญหาทะเลาะกัน เข้าเรียนชั้นประถมศึกษาที่จังหวัดร้อยเอ็ด เข้าเรียนในระดับมัธยมศึกษาที่โรงเรียนชุมชนวัดบางชั้น จ.ปทุมธานี ปัจจุบัน อายุ 14 ปี เรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เป็นคนที่มีสุขภาพดี รูปร่างสูงท้วม ผมตรงแสงกลางยาวระดับคาง ทำทางไม่ค่อยแฉ่มใส จะรำเงิ พุดคุย เมื่ออยู่ในกลุ่มเพื่อนเท่านั้น พุดจาสุภาพ แต่งกายมิดระเบียบบ่อยครั้ง ค่อนข้างก้าวร้าว ใจร้อน คือ เอาแต่ใจตนเอง มีความวิตกกังวล หวาดระแวง คิดมาก ซึมเศร้า รู้สึกมีปมด้อย ไม่พอใจในตนเอง มีความรู้สึกขาด สร้างสัมพันธ์ภาพกับผู้อื่นได้ยาก ขาดการควบคุมอารมณ์ ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง ขาดความอบอุ่น พยายามปกป้องตนเอง และมีความรู้สึกผิด มีทัศนคติไม่ดีกับบิดา และพี่ชาย และมีความรู้สึกว่าบิดาไม่รัก ไม่มีเวลา ไม่เอาใจใส่ตนเอง และตนเองก็ไม่สามารถรู้สึกรักบิดาได้ เบื่อบ้าน รู้สึกว่าในบ้านไม่มีความรักความอบอุ่น ต้องการให้คนในบ้านพุดจากันด้วยถ้อยคำที่สุภาพ ไม่มีการทะเลาะวิวาท

กันในครอบครัว รู้สึกผิดที่เคยได้เถียงบิดามารดา ความต้องการในขณะนี้คือ เรียนให้จบในระดับสูงเพื่อประกอบอาชีพที่มั่นคงตามที่ตนใฝ่ฝันไว้ เมื่อทำงานแล้วจะเก็บเงินไว้หาที่อยู่อาศัยใหม่ เช่น ซ่อมบ้านที่ต่างจังหวัด และคิดจะเลี้ยงดูมารดาและหลานชายให้มีชีวิตอยู่อย่างสุขสบาย มองสังคมปัจจุบันนี้ว่า ไม่น่าอยู่มีแต่คนที่คอยเอาเปรียบ คำนึงถึงผลประโยชน์ของตนเองโดยไม่นึกถึงคนอื่น ในขณะนี้พยายามทำทุกอย่างเพื่อให้สิ่งที่ตนคิดฝันไว้เป็นความจริง

1.2 ปัญหา

จากการศึกษาพบว่า เด็กหญิง ข. มีปัญหาในครอบครัวเนื่องจากขาดความรัก ความอบอุ่น และการเอาใจใส่ดูแลจากบิดามารดา มีทัศนคติที่ไม่ดีต่อบิดา และที่อยู่อาศัยไม่สามารถรู้สึกรักบิดาและพี่ชายได้ รู้สึกเบื่อ ไม่มีความสุข เมื่อบิดามารดาทะเลาะวิวาทกัน ต้องการให้ครอบครัวของตนอยู่กันอย่างมีความสุขเหมือนครอบครัวคนอื่น ๆ เวลารู้สึกเบื่อครอบครัวหรือมีปัญหากับสมาชิกจะแยกตัวอยู่ตามลำพัง และออกไปเที่ยวนอกบ้าน จากปัญหาเหล่านี้จึงทำให้ เด็กหญิง ข. เกิดความไม่สบายใจ ไม่มีความสุข วิตกกังวล คิดมาก และเกิดความเครียดความกดดันทางอารมณ์ จนไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมในครอบครัวที่เผชิญอยู่ได้

1.3 การวินิจฉัย

จากการศึกษาพบว่า เด็กหญิง ข. มีปัญหาเกี่ยวกับการขาดความรัก ความอบอุ่น การเอาใจใส่ดูแลจากบิดามารดา มีทัศนคติที่ไม่ดีต่อบิดา และที่อยู่อาศัย

1.4 การช่วยเหลือ

ความช่วยเหลือที่ให้แก่ เด็กหญิง ข. คือ การให้คำปรึกษาแบบผสม 6 ครั้ง นอกจากนั้นยังให้คำแนะนำแก่บิดามารดา และสมาชิกอื่น ๆ ในครอบครัว และขอความร่วมมือในการดูแลและให้กำลังใจแก่เด็กหญิง ข. ต่อไป

1.5 สรุปและการติดตามผล

หลังจากให้คำปรึกษาดังกล่าวแล้ว เด็กหญิง ข. มีความเข้าใจในสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในครอบครัวของตน มีการยอมรับความจริง ยอมรับตนเองและผู้อื่นได้มากขึ้น มีทัศนคติที่ดีต่อครอบครัว บิดามารดา และสมาชิกอื่นของครอบครัว มีการปรับตัวในครอบครัวได้ดีขึ้น สามารถกล้าเผชิญ ปัญหา และอุปสรรคที่เกิดขึ้นกับตนเองได้อย่างเหมาะสม

3. กรณีศึกษาของ เด็กหญิง ค.

3.1 ประวัติ

เด็กหญิง ค.เป็นบุตรคนแรก ในจำนวน 2 คน ของครอบครัวที่มีฐานะค่อนข้างยากจน บิดาเป็นคนเฉย เยียบ พูดน้อย มีอาชีพเป็นลูกจ้างประจำที่กระทรวงกลาโหม มารดาเป็นคนไม่ให้อภัย และค่อนข้างเกรี้ยวกราด เจ้าระเบียบ มีอาชีพรับจ้างเย็บผ้า เด็กหญิง ค. เข้าเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่โรงเรียนชุมชนวัดบางชัน จังหวัดปทุมธานี จนถึงปัจจุบัน ขณะนี้อายุ 14 ปี เป็นนักเรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ของโรงเรียนชุมชนวัดบางชัน มีผลการเรียนอยู่ในเกณฑ์ดีปานกลาง มีสุขภาพไม่ค่อยดีนัก มีโรคประจำตัว คือ หอบ รูปร่างค่อนข้างท้วม ผิวดำแดง ผสมตรงเสกกลางยาวระดับคาง นัยน์ตาโต ผิวหน้าเรียบ แต่งกายสะอาด พูดจาสุภาพ ขยัน มีความรับผิดชอบ ทำทางเย็บชริมเก็บกด วิตกกังวล หวาดระแวง ตึงเครียด ถอยหนี ซึมเศร้า รู้สึกว่าตนขาดความอบอุ่น ไม่ปลอดภัย ไม่พอใจในตนเอง สนใจตนเอง เชื้อมั่นในตนเอง ไม่ยืดหยุ่น มีปัญหาในการควบคุมอารมณ์ และสร้างสัมพันธภาพยาก มีทัศนคติไม่ดีกับบิดามารดา และเพศตรงข้าม มักจะแสงอน ใจน้อย เอาแต่ใจตนเองเมื่ออยู่กับเพื่อน ไม่แน่ใจว่าจะเรียนจบจากโรงเรียนที่กำลังศึกษาอยู่หรือไม่ เนื่องจากมีปัญหาทางเศรษฐกิจ ความต้องการในขณะนี้ คือ ต้องการเรียนให้จบ ศึกษาต่อในระดับสูงขึ้น และประกอบอาชีพเป็นครูในอนาคต มองสังคมในปัจจุบันนี้ว่า มีคนดี ๆ อยู่มากในสังคม ยังมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันอยู่ มีน้ำใจให้แก่นกัน

3.2 ปัญหา

จากการศึกษาพบว่า เด็กหญิง ค. มีปัญหาในครอบครัวเนื่องจากเด็กหญิง ค. มีความรู้สึกขาดความอบอุ่น ไม่ปลอดภัย ไม่ได้ได้รับความรักความเอาใจใส่จากบิดามารดา เหมือนน้องชาย ความสัมพันธ์ในครอบครัวไม่ดี มีทัศนคติไม่ดีต่อบิดามารดา น้องชาย และเพศตรงข้าม ต้องการให้บิดามีเวลาให้กับลูก ๆ บ้างและต้องการให้มารดาลดการเกรี้ยวกราดลง และให้ความยุติธรรมกับตนบ้าง จากปัญหาดังกล่าวจึงทำให้ เด็กหญิง ค. เกิดความไม่สบายใจ ห่อเหี่ยว คิดมาก และเกิดความเครียดความกดดันทางอารมณ์ จนไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมในครอบครัวที่เผชิญอยู่ได้

3.3 การวินิจฉัย

จากการศึกษาพบว่า เด็กหญิง ค. มีปัญหาเกี่ยวกับรู้สึกขาดความรัก ความอบอุ่น ไม่ปลอดภัย ไม่ได้ได้รับความรักความเอาใจใส่จากบิดามารดา มีทัศนคติที่ไม่ดีต่อครอบครัว

3.4 การช่วยเหลือ

ความช่วยเหลือที่ให้แก่ เด็กหญิง ค. คือ การให้คำปรึกษาแบบผสม 6 ครั้ง นอกจากนั้นยังให้คำแนะนำกับผู้ปกครองที่ดูแล เด็กหญิง ค. และขอความร่วมมือในการดูแลให้กำลังใจแก่เด็กหญิง ค. ต่อไป

3.5 สรุปและการติดตามผล

หลังจากให้คำปรึกษา เด็กหญิง ค. มีความเข้าใจสภาพของชีวิต และเข้าใจในสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นกับครอบครัวของตนได้ดีขึ้น มีความเข้าใจผู้อื่นมากขึ้น มีทัศนคติที่ดีต่อบุคคลในครอบครัว มีการปรับตัวในครอบครัวได้ดีขึ้น สามารถใช้ชีวิตและกล้าเผชิญปัญหาที่เกิดขึ้น กับตนเองได้

4. กรณีศึกษาของ เด็กหญิง ง.

4.1 ประวัติ

เด็กหญิง ง. เป็นบุตรคนที่ 4 ในจำนวน 5 คน ของครอบครัวที่มีฐานะค่อนข้างยากจน บิดามีอาชีพไม่แน่นอน บิดาเป็นคนดู เศษ พุดน้อย มารดาใจดี พุดน้อย ชยัน เด็กหญิง ง. เข้าเรียนชั้นประถมศึกษาเมื่ออายุ 5 ปี ที่จังหวัดนครนายก ปัจจุบันอายุ 14 ปี อยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่โรงเรียนชุมชนวัดบางขัน จังหวัดปทุมธานี เป็นคนที่มีสุขภาพไม่สมบูรณ์นัก รู้สึกวิตกกังวลกับสุขภาพของตน เคยป่วยเป็นปอดบวม และเป็นลมเวียนศีรษะบ้าง รูปร่างสูงท้วม ผิวขาวเหลือง ผมหยิกเป็นคลื่นแสงกลางยาวระดับคาง ทำทางเยียบขีมิ ไม่ร่าเริง คล้ายมีอะไรในใจค่อนข้างเก็บกด ไม่กล้าแสดงออก มีความวิตกกังวล มีความขัดแย้งในใจ ไม่พอใจในตนเอง คิดมาก หวาดระแวง รู้สึกไม่ปลอดภัย โดดเดี่ยว ขาดความอบอุ่น รู้สึกผิด มีปมด้อย ต้องการแยกตัว มีลักษณะพึ่งพาผู้อื่น กลัวความไม่แน่นอน มีอคติต่อเพศตรงข้าม ใจร้อน ไม่ยอมเสียเปรียบใคร ตัดสินใจด้วยอารมณ์ และสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่นยาก นอกจากนี้มีทัศนคติที่ไม่ดีต่อบิดาว่าไม่รับผิดชอบครอบครัว ทำให้มารดาและลูก ๆ เดือดร้อน อีกทั้งมีความรู้สึกที่มารดารักน้องชายมากกว่าบุตรคนอื่น ๆ รู้สึกสงสารมารดาและยายที่เลี้ยงดูตนและพี่น้องมาด้วยความยากลำบาก ตั้งใจจะเรียนให้จบในระดับที่สูง เพื่อจะไปประกอบอาชีพเป็นทหารหญิง ความต้องการขณะนี้ต้องการมีงานทำเพื่อจะได้เลี้ยงดูมารดาและยายให้สุขสบาย มีความคิดว่าถ้าตนไม่มีบิดาตนคงจะมีความสุขมากกว่านี้ มองสังคมปัจจุบันว่า คนส่วนใหญ่เห็นแก่ตัว ไม่มีการแบ่งปัน ไม่มีการช่วยเหลือผู้ที่เดือดร้อน ในขณะนี้ต้องการเรียนให้จบมีงานทำที่สามารถเลี้ยงดูมารดาและยายได้

4.2 ปัญหา

จากการศึกษาพบว่า เด็กหญิง ง. มีปัญหาเรื่องครอบครัวเนื่องจากความสัมพันธ์ในครอบครัวไม่ดี บิดามารดาเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย มีความรู้สึกลึกซึ้งความรักความอบอุ่น ไม่ปลอดภัยจากครอบครัว มีทัศนคติที่ไม่ดีต่อบิดา พี่สาวทั้งสองคน และน้องชาย คิดว่าชีวิตของตนมีเพียงมารดากับยายเท่านั้น เวลามีปัญหาต่าง ๆ เกิดขึ้นในครอบครัว เด็กหญิง ง. จะรู้สึกอับอายเพื่อนบ้าน และแยกตัวไปอยู่ตามลำพัง และมีความคิดว่าครอบครัวของตนน่าเบื่อ ต้องการจะหนีไปให้พ้น ๆ จากครอบครัว จากปัญหาเหล่านี้จึงทำให้ เด็กหญิง ง. ไม่สบายใจ เครียดคิดมาก มักจะแยกตัวเพื่อหลีกเลี่ยงปัญหา จนไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมในครอบครัวที่เผชิญอยู่ได้

4.3 การวินิจฉัย

จากการศึกษาพบว่า เด็กหญิง ง. มีปัญหาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ในครอบครัวไม่ดี มีความรู้สึกลึกซึ้งความรัก ความอบอุ่น ไม่ปลอดภัยจากครอบครัว บิดามารดาเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย มีทัศนคติที่ไม่ดีต่อบิดาและสมาชิกอื่น ๆ ในครอบครัว

4.4 การช่วยเหลือ

ความช่วยเหลือที่ให้แก่ เด็กหญิง ง. คือ การให้คำปรึกษาแบบผสม 6 ครั้ง นอกจากนั้นยังให้คำแนะนำแก่บิดามารดาและผู้ปกครอง และขอความร่วมมือในการช่วยดูแล และให้กำลังใจแก่ เด็กหญิง ง. ต่อไป

4.5 สรุปและगरติดตามผล

หลังจากการให้คำปรึกษา เด็กหญิง ง. มีความเข้าใจสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในครอบครัวของตน เข้าใจสภาพชีวิตของตนเองได้มากขึ้น และยอมรับตนเองและผู้อื่นได้มากขึ้น มีทัศนคติที่ดีต่อสมาชิกในครอบครัว มีการปรับตัวในครอบครัวได้ดีขึ้น สามารถใช้ชีวิตและกล้าเผชิญปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเองได้

5. กรณีศึกษาของ เด็กหญิง จ.

5.1 ประวัติ

เด็กหญิง จ. เป็นบุตรคนที่ 3 ในจำนวน 5 คน ของครอบครัวที่มีฐานะค่อนข้างยากจน บิดามารดามีอาชีพค้าขาย เป็นคนใจดี มีเหตุผล ส่วนมารดาก็เป็นคนใจดี แต่ไม่ให้อารมณ์เสียเป็นประจำในเรื่องของบิดาไม่ค่อยอยู่บ้าน เด็กหญิง จ. เข้าเรียนชั้นอนุบาลเมื่ออายุ 5 ปี ที่โรงเรียนชุมชนวัดบางขัน จังหวัดปทุมธานี ปัจจุบันอายุ 14 ปี กำลังศึกษาอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่โรงเรียนเดิม เป็นคนที่มีสุขภาพดี เคยป่วยเป็นไข้มาลาเรีย และเป็นลมเวียนศีรษะ

รูปร่างค่อนข้างท้วม ผิวขาว ผอมตรง แสกกลาง ยาวระดับคาง ใบหน้ารูปไข่ มีลักยิ้มทั้งสองข้าง เป็นคนร่าเริง พูดคุยสนุก เสียงดัง มีความวิตกกังวล อารมณ์กระเจิดกระเจิง ถดถอย คิดมาก เก็บตัว รู้สึกไม่ปลอดภัย ขาดความอบอุ่น รู้สึกโดดเดี่ยว รู้สึกผิด มีปมด้อย มีชีวิตไม่ค่อยราบรื่น ค่อนข้างก้าวร้าว ไม่ยืดหยุ่น และมีความเชื่อมั่นในตนเอง มีทัศนคติที่ไม่ดีต่อบิดามารดาว่าไม่รักและไม่ให้ความยุติธรรมกับตน ตนต้องทำงานหนักกว่าคนอื่น ๆ ในครอบครัว ขาดความรักความอบอุ่นจากครอบครัว ไม่อยากอยู่บ้าน ความต้องการขณะนี้ คือ ต้องการเรียนต่อให้จบในระดับสูงเพื่อประกอบอาชีพเป็นครู และต้องการให้บิดามารดามีความเข้าใจ หรือรับรู้ถึงความรู้สึกของลูก มองสังคมในปัจจุบันว่ายังพอมีคนมีน้ำใจที่ยินดีจะช่วยเหลือผู้ที่เดือดร้อนอยู่บ้างในสังคม ในขณะนี้พยายามทำทุกอย่างให้สมาชิกในครอบครัวอยู่กันอย่างมีความสุข ไม่มีเสียงทะเลาะวิวาท ด่าทอกัน

5.2 ปัญหา

จากการศึกษาพบว่า เด็กหญิง จ. มีปัญหาเรื่องครอบครัวเนื่องจากเด็กหญิง จ. มีความรู้สึกขาดความรัก ความอบอุ่น โดดเดี่ยว รู้สึกว่าตนไม่ได้รับความยุติธรรมจากบิดามารดา มีความรู้สึกน้อยใจว่าตนทำงานในครอบครัวหนักกว่าสมาชิกคนอื่น ๆ เด็กหญิง จ. จะขัดแย้งกับพี่สาวและน้องสาวอยู่เสมอ ทำให้เด็กหญิง จ. ไม่มีความสุข เบื่อบ้าน ท้อแท้ชีวิตของตนเอง เก็บตัว จากปัญหาเหล่านี้จึงทำให้ เด็กหญิง จ. เกิดความไม่สบาย คิดมาก ท้อแท้ และเกิดความเครียด ความกดดันทางอารมณ์ จนไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมในครอบครัวที่เผชิญอยู่ได้

5.3 การวินิจฉัย

จากการศึกษาพบว่า เด็กหญิง จ. มีปัญหาเกี่ยวกับมีความรู้สึกขาดความรัก ความอบอุ่น โดดเดี่ยวจากครอบครัว และรู้สึกว่าตนไม่ได้รับความยุติธรรมจากบิดามารดา

5.4 การช่วยเหลือ

ความช่วยเหลือที่ให้แก่ เด็กหญิง จ. คือ การให้คำปรึกษาแบบผสม 6 ครั้ง นอกจากนั้นยังให้คำแนะนำแก่บิดามารดาและสมาชิกอื่นของครอบครัว และขอความร่วมมือในการดูแลให้กำลังใจแก่ เด็กหญิง จ. ต่อไป

5.5 สรุปและการติดตามผล

หลังจากให้คำปรึกษา เด็กหญิง จ. มีความเข้าใจสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในครอบครัวของตน และมีการยอมรับความจริง ยอมรับตนเองและสมาชิกอื่นในครอบครัวได้มากขึ้น มีทัศนคติที่ดีต่อครอบครัว บิดามารดาและสมาชิกอื่น ๆ ของครอบครัว มีการปรับตัวในครอบครัวได้ดีขึ้น สามารถกล้าเผชิญปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นกับตนเองได้อย่างเหมาะสม

การวินิจฉัย

จากการวินิจฉัยว่าผู้รับการศึกษาทั้ง 5 ราย มีปัญหาการปรับตัวในครอบครัว ซึ่งผลจากการศึกษารายกรณีพอจะสรุปสาเหตุได้ดังนี้

จากการศึกษา พบว่าสาเหตุของปัญหาการปรับตัวในครอบครัวเกิดเมื่อบุคคลนั้นเกิดความไม่สบายใจ มีความวิตกกังวล รู้สึกท้อแท้ คิดมาก และความเครียด ซึ่งเกิดจากการที่ไม่สามารถตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของตนได้ ซึ่งอาจเป็นเพราะอุปสรรคที่เนื่องมาจากตัวเอง ผู้อื่น หรือสิ่งแวดล้อม ดังที่ Maslow (อารี พันธุ์มี, 2534 : 187 - 189) ได้กล่าวถึงเรื่องความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ไว้ดังนี้

1. ความต้องการทางด้านร่างกาย
2. ความต้องการความปลอดภัย
3. ความต้องการความรัก และความเป็นเจ้าของ เช่น ต้องการความรัก ความอบอุ่น มีส่วนร่วมรับผิดชอบในกิจการต่าง ๆ
4. ต้องการได้รับการยกย่องนับถือ เช่น ต้องการชื่อเสียง เกียรติยศ การยอมรับนับถือตนเอง และการยอมรับจากสังคม
5. ต้องการสัจจการแห่งตน คือ ต้องการเข้าใจในตนเองอย่างถ่องแท้ เข้าใจความเป็นจริงของชีวิต

นอกจากนี้ ปัญหาการปรับตัวในครอบครัวที่เกิดจากสิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูที่ไม่ถูกต้องก็เป็นปัจจัยสำคัญต่อการปรับตัวในครอบครัวของเด็กเป็นอย่างยิ่ง จากกรณีศึกษาทั้ง 5 ราย ปัญหาที่พบสอดคล้องกันทั้งหมด คือ ปัญหาเกิดจากความสัมพันธ์ในครอบครัวไม่ดี และการเลี้ยงดูที่เด็กรู้สึขาดความรัก ความอบอุ่น รู้สึกโดดเดี่ยว ไม่ปลอดภัย ปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาที่มาจากการอบรมเลี้ยงดูที่ไม่ถูกต้องทั้งสิ้น ดังที่ Hamachek (จันทร์ฉาย พัทธศิริกุล, 2523 : 24, อ้างอิงมาจาก Hamachek, 1978 : 159) ได้อธิบายถึงวิธีการอบรมเลี้ยงดูที่ไม่ถูกต้องไว้ดังนี้

วิธีการอบรมเลี้ยงดูบุตรเป็นตัวแปรสำคัญที่มีผลต่อสุขภาพจิต หรือแนวความคิดของเด็กได้ซึ่งอาจแบ่งวิธีการเลี้ยงดูบุตรได้ 3 แบบ ดังนี้

1. แบบใช้อำนาจบังคับ หรือควบคุมดูแลมากเกินไป พ่อแม่ประเภทนี้จะยึดมั่นในกฎระเบียบต่าง ๆ มาก และจะบังคับควบคุมให้เด็กปฏิบัติตาม หากฝ่าฝืนก็จะลงโทษโดยไม่รับฟังเหตุผล จะยึดมั่นในความคิดของตนเอง เด็กต้องเชื่อฟังหรือพ่อแม่ที่ควบคุมดูแลเอาใจใส่ปกป้องมากเกินไป จนทำให้เด็กรู้สึกขาดอิสระ ขาดความเป็นตัวของตัวเอง

2. แบบมีเหตุผล ให้ความอบอุ่น จะเป็นพ่อแม่ที่มีเหตุผล เอาใจใส่ต่อลูก ใช้อำนาจตามบทบาทของตนอย่างเหมาะสม โดยเน้นการให้รางวัลมากกว่าการลงโทษ มีความยืดหยุ่น เพื่อให้เด็กรู้สึกว่ามีอิสระ รู้สึกมั่นคงและปลอดภัย

3. แบบปล่อยปละละเลย จะเป็นพ่อแม่ที่ไม่บังคับ ไม่ก้าวร้าว ยอมรับการกระทำของเด็กเกือบทุกอย่าง เด็กสามารถจะแสดงความคิดเห็นต่อการตัดสินใจ สามารถกำหนดกิจกรรมของตนเองได้ โดยที่พ่อแม่ไม่ได้สนับสนุนให้เด็กประพฤติตนตามมาตรฐานของสังคมภายนอก พ่อแม่จึงมักจะมีความเห็นใจ ห่างเหินกับเด็ก

จะเห็นได้ว่าวิธีการเลี้ยงดูแบบใช้อำนาจบังคับ หรือควบคุมดูแลมากเกินไป และแบบปล่อยปละละเลย จะทำให้เด็กขาดความเป็นตัวของตัวเองไม่มั่นใจในตนเอง มีความรู้สึกขาดความรัก ความอบอุ่น ขาดคนเข้าใจ มีความเครียด ไม่มีความสุข วิตกกังวล ท้อแท้ เกิดความไม่สบายใจ ไม่สามารถที่จะเผชิญสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเองได้

การช่วยเหลือ การป้องกัน และการส่งเสริม

การช่วยเหลือ

ผู้วิจัยได้ให้การช่วยเหลือ ผู้รับการศึกษทั้ง 5 ราย ปฏิบัติดังนี้

1. ให้คำปรึกษาโดยใช้เทคนิคการให้คำปรึกษาแบบผสม คนละ 6 ครั้ง
2. การให้ความสนใจ ได้แก่การเอาใจใส่ให้ความรัก ความสนใจ ให้การยอมรับ

ให้ความเข้าใจอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ผู้รับการศึกษทั้ง 5 ราย เกิดความรู้สึกอบอุ่น เกิดความมั่นใจในตนเอง พร้อมทั้งจะแก้ไขปัญหาที่ตนเผชิญ

การป้องกัน

แนะนำวิธีปฏิบัติตนในการอยู่ร่วมกันในครอบครัว การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การสร้างความสัมพันธ์ภายในครอบครัว การรู้จักเป็นผู้ให้และผู้รับ

การส่งเสริม

การประชุมปรึกษารายกรณี (Case Conference) ผู้ที่เกี่ยวข้องกับผู้รับการศึกษประกอบด้วยผู้วิจัย อาจารย์แนะแนว อาจารย์ประจำชั้น อาจารย์ประจำวิชา เพื่อทำความเข้าใจถึงสาเหตุของปัญหาที่ผู้รับการศึกษประสบอยู่ และหาแนวทางแก้ไขร่วมมือกันเพื่อแก้ปัญหา และส่งเสริมให้ผู้รับการศึกษสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างแท้จริง

การทำนายผล

จากการศึกษารายกรณี ทั้ง 5 ราย พบว่าการทำนายผลอยู่ในเกณฑ์ดี ทั้งนี้ เนื่องจากผู้รับการศึกษายังอยู่ในวัยที่สามารถแก้ไขปรับปรุง เปลี่ยนแปลงได้ และให้ความร่วมมือในการช่วยเหลือหรือแก้ไขเป็นอย่างดี นอกจากนั้นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอันได้แก่ อาจารย์แนะแนว อาจารย์ฝ่ายปกครองและผู้ปกครอง ยินดีให้ความช่วยเหลือ และให้ความร่วมมือในการปรับปรุงเป็นอย่างดี

การติดตามผล

จากการติดตามผลเป็นระยะ ๆ ตลอดเวลาของการศึกษา พบว่าผู้รับการศึกษามีการพัฒนาขึ้น มีความมั่นใจในอนาคต มีความสุข สุขภาพจิตดี มีการปรับตัวในครอบครัวดีขึ้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ผู้รับการศึกษามีความสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างแท้จริง

2. ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องกับผู้รับการศึกษ

2.1 บิดามารดาหรือผู้ปกครอง

บิดามารดาควรตระหนักถึงการอบรมเลี้ยงดู ทั้งทางด้านร่างกาย และจิตใจ เพราะครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานที่สำคัญที่สุดในการส่งเสริมให้เด็กปรับตัวได้อย่างมีความสุขในสังคม ครอบครัวมีบทบาทสำคัญในการหล่อหลอมบุคลิกภาพของเด็กตั้งแต่เกิดจนเป็นผู้ใหญ่ เด็กที่มีความสัมพันธ์กับบิดามารดาดี ได้รับการเลี้ยงดูอย่างอบอุ่น มีเหตุผล มักจะมีพฤติกรรมที่เหมาะสมไม่ก่อให้เกิดปัญหาสังคม ในกรณีของผู้รับการศึกษทั้ง 5 ราย เป็นตัวอย่างให้เห็นว่าการเลี้ยงดูแบบทอดทิ้งปล่อยปละละเลย ก่อให้เกิดปัญหาได้อย่างไร ดังนั้นบิดามารดาจึงต้องคำนึงถึงความรู้สึกของบุตร ยอมรับบุตรอย่างไม่มีเงื่อนไข ให้การสนับสนุนช่วยเหลือในทุก ๆ ด้าน ให้การตอบสนองทางด้านจิตใจ เป็นกำลังใจให้กับบุตร

2.2 อาจารย์แนะแนว อาจารย์ประจำชั้น อาจารย์ประจำวิชา และอาจารย์ฝ่ายปกครอง

อาจารย์ที่เกี่ยวข้องดังกล่าว ควรให้ความสนใจติดตาม เอาใจใส่ดูแลผู้รับการศึกษายอย่างสม่ำเสมอ และต่อเนื่อง ให้กำลังใจและชี้แนะในสิ่งที่ดีงาม ให้ผู้รับการศึกษาก่อความรู้สึกว่าครู-อาจารย์ รัก ห่วงดี จริงใจ ห่วงใยในตัวสิทธิ์ จะทำให้ผู้รับการศึกษาก่อความรู้สึกอบอุ่นเกิดความรู้สึกไว้วางใจ และพร้อมที่จะมาขอรับคำปรึกษามากขึ้น เป็นการช่วยให้สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างถูกต้องต่อไป

3. ผู้ที่จะศึกษาต่อไป

ผู้ที่จะศึกษาต่อไป ควรจะต้องสร้างสัมพันธภาพ ความเป็นกันเอง ยอมรับ และเข้าใจในตัวผู้รับการศึกษ โดยการแสดงความรัก ความเอาใจใส่สนใจ และห่วงใยผู้รับการ ศึกษาอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง ทั้งนี้เพื่อให้ผู้รับการศึกษาศรัทธาในตัวผู้ศึกษา กล้าที่จะ ระบายความรู้สึกที่แท้จริงออกมา ซึ่งจะทำให้เกิดแนวทางในการพัฒนาและช่วยเหลือ โดยการ ปรับพฤติกรรมได้อย่างถูกต้องต่อไป

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กมลรัตน์ หล้าสูงษ์. การศึกษานุเคราะห์กรณี. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร , 2527.
- กมลรัตน์ หล้าสูงษ์. สุขภาพจิตในโรงเรียน. กรุงเทพฯ : ภาควิชาแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร , 2524.
- กระทรวงศึกษาธิการ. คู่มือการวัด ประเมินผล. กรุงเทพฯ : 2533.
- กันยา สุวรรณแสง. การพัฒนานุคลิกภาพและการปรับตัว. กรุงเทพฯ : บำรุงสาส์น , 2533.
- กุลวรรณ วิทยาวงศ์จุ. ความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพในครอบครัวกับการปรับตัว.
ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2526.
อัดสำเนา.
- จกมล หงสุพันธ์. ผลของการให้คำปรึกษาแบบโรเจอร์สที่มีต่อการปรับตัวในครอบครัวของ
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนโพธิ์สัณฑ์พิทยาคาร เมืองพัทธยา จังหวัด
ชลบุรี. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร,
2534. อัดสำเนา.
- จรรยา เกษศรีสังข์. วิธีการเผชิญปัญหาของนักเรียนนายร้อยตำรวจ. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม.
กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร , 2527. อัดสำเนา.
- จันทร์ฉาย พัทธกะศิริกุล. ผลของการจัดโปรแกรมการฝึกความกล้าแสดงออกต่อความรู้สึกเห็นคุณค่า
ในตนเอง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. วิทยานิพนธ์ ค.บ. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2532. อัดสำเนา.
- จิราภรณ์ เอมเยี่ยม. ความสัมพันธ์ระหว่างการปรับตัวทางสังคมกับสุขภาพจิตของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 กรมสามัญศึกษา จังหวัดเชียงใหม่. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม.
พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2536. อัดสำเนา.
- จำเนียร ชวงโชติ และนวลศิริ เปาโรหิตย์. เทคนิคการให้คำปรึกษา. กรุงเทพฯ : ภาควิชา
จิตวิทยา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง , 2522.
- ชยาภรณ์ ชื่นรุ่งโรจน์. เด็กและวิกฤตการณ์ในครอบครัว. เชียงใหม่ : ภาควิชามนุษย์สัมพันธ์
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ , 2529.
- ชลธิ์ กุลประดิษฐ์. ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติที่มีต่อวัฒนธรรมกับการปรับตัวทางสังคม
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในเขตเมืองพัทธยา. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2527. อัดสำเนา.

ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจันต์จันท์. ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวกับสุขภาพจิต และจริยธรรมนักเรียนวัยรุ่น. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2524.

ดารณี ประคองศิลป์. การศึกษาการปรับตัวของนักศึกษาแพทย์ มหาวิทยาลัย สงขลานครินทร์ วิทยาณิพนธ์ ค.บ. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.

ธัชกรรณ์ พิมพ์งาม. การศึกษารายกรณีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่มีปัญหาการปรับตัว โรงเรียนวินิตศึกษา ในพระราชูปถัมภ์ฯ จังหวัดลพบุรี. ปริญญาณิพนธ์ กศ.ม.

กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2538. อัดสำเนา.

ธีระวุฒิ ประทุมทรัพย์. การเก็บข้อมูลเป็นรายบุคคล. กรุงเทพฯ : โอ.เอส.พรินติ้งเฮาส์, 2530.

นวนคร จำกัด. ประวัติการก่อตั้งบริษัท ปทุมธานี, 2539.

นันทิกา แย้มสรวล. การศึกษาเฉพาะกรณี. กรุงเทพฯ : ภาควิชาจิตวิทยาและการแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2529.

นิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย, การ ผลงาน - แผนงาน. กรุงเทพฯ : 2532.

นิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย, การ พระราชบัญญัติการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย. กรุงเทพฯ : 2532.

นิธิตา สุวณิช. การศึกษารายกรณีของวัยรุ่นที่ติดยาเสพติด คลินิกยาเสพติด 8 ศูนย์บริการสาธารณสุข. ปริญญาณิพนธ์ กศ. ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2538. อัดสำเนา.

นิภา นิธยาน. การปรับตัวและบุคลิกภาพ. จิตวิทยาเพื่อการศึกษาและชีวิต. กรุงเทพฯ : สารศึกษาการพิมพ์, 2520.

นิยม บุญมี. ครอบครัวสัมพันธ์. พิมพ์ครั้งที่ 4. (ฉบับปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติม) คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2534.

ประจิม เมืองแก้ว. การศึกษารายกรณีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ โรงเรียนทุ่งทรายวิทยา กิ่งอำเภอทุ่งทราย จังหวัดกำแพงเพชร. ปริญญาณิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2536. อัดสำเนา.

ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์. สุขภาพจิตเบื้องต้น. กรุงเทพฯ : บันทึกการพิมพ์, 2530.

พนม ลิ้มอารีย์. การเก็บข้อมูลเป็นรายบุคคล. มหาสารคาม : ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, ม.ป.ป.

พยอม วงษ์พยอม. ผลของการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มที่มีต่อการปรับตัวทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่มีครอบครัวอบอุ่น. โรงเรียนสัสดีวิทยากรุงเทพมหานคร. ปริญญาณิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2536. อัดสำเนา.

- พรจันทร์ เจียรอดิศักดิ์. เทคนิคการรวบรวมข้อมูลเพื่อการแนะแนว. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2529.
- พรรณราย หัพย์ประภา. จิตวิทยาอุตสาหกรรม. กรุงเทพฯ : O.S. Printing House, 2529.
- พรหมธิดา แสงคำเครือ. การแนะแนวเบื้องต้น. พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก, 2529.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เจริญผล, 2531.
- พวงสร้อย วรกุล. การเปรียบเทียบสภาพปัญหาในการปรับตัวของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในกรุงเทพมหานครและจังหวัดสงขลา. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2522. อัดสำเนา.
- ภรณ์ อรรฆาภรณ์พิลาส. การศึกษสาเหตุการหนีเรียนของนักเรียนห้าคน พร้อมทั้งวิธีให้คำปรึกษาเพื่อช่วยเหลือ. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2513. อัดสำเนา.
- มณฑิณี บุรณเขตต์. ลักษณะภูมิหลังและสภาวะทางจิตใจของหญิงที่ถูกข่มขืน. วิทยานิพนธ์ กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2532.
- มานะ จูทะประชากุล. สยามรัฐ. 19 ต.ค. 38. 4.
- มาลินี อยู่โพธิ์. การทดลองให้คำปรึกษาแบบกลุ่มต่อการพัฒนาการปรับตัวทางสังคมด้านสัมพันธภาพกับเพื่อน. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2525. อัดสำเนา.
- ราตรี พัฒนรังสรรค์. จิตวิทยาแนะแนว. คณะวิชาครุศาสตร์ วิทยาลัยครูจันทระเกษม, 2522.
- รุ่งทิพย์ ยอดประดู่. การศึกษารายกรณีของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีพฤติกรรมออกนอกในชั้นเรียน โรงเรียนนาหลวง สังกัดกรุงเทพมหานคร. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2537. อัดสำเนา.
- วจิราภรณ์ ไชยรัตน์. ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เขตคลองเตย สังกัดกรุงเทพมหานคร. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2539. อัดสำเนา.
- วรรัตน์ ประสิทธิ์ธัญกิจ. การศึกษากการปรับตัวของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนกีฬาจังหวัดสุพรรณบุรี สังกัดกรมพลศึกษา. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2537. อัดสำเนา.
- วัชราภรณ์ อภิวัชรางกุล. การศึกษารายกรณีของนักศึกษาพยาบาลวิทยาลัยพยาบาลสุภาพบุรุษธานี จังหวัดสุภาพบุรุษธานี ที่มีแนวโน้มกระทำอัตวินิบาตกรรม. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2535. อัดสำเนา.
- วีระ ไชยศรีสุข. สุขภาพจิต. กรุงเทพฯ : แสงศิลป์การพิมพ์, 2533.

เวก ศิริพิมลวาทิน. การประกอบการจัดตั้งสถานประกอบการ. กรุงเทพฯ : ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ, 2520

สงวน สุทธิเลิศอรุณ. จิตวิทยาทั่วไป. กรุงเทพฯ : อักษรวิพัฒน์, 2532

สถิติแห่งชาติ. สำนักงาน. รายงานการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคม. กรุงเทพฯ : สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2532.

สมเจตน์ ทิณพงษ์. 23 ปีการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย. กรุงเทพฯ : 2538.

สมนึก นนธิจันทร์. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2539.

สยามโพสต์. 29 มิถุนายน 2539. 17

สหภาพแรงงานไทยฯ. สารแรงงานสัมพันธ์. ปทุมธานี, 2539.

สาริกา กาญจนะ. การบำบัดด้วยหนังสือการศึกษาเด็กเป็นรายกรณีกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 7. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2518. อุดສຳເນາ.

สิริชัย ประณีปจาย. การพัฒนาบุคลิกภาพและการปรับตัว. จันทบุรี : วิทยาลัยระไพพรรณี, 2533.

สุชา จันทน์เอม. จิตวิทยาวัยรุ่น. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2529.

สุชา จันทน์เอม และสุรางค์ จันทน์เอม. จิตวิทยาเด็ก. กรุงเทพฯ : แพรวพิทยา, 2529.

สุชาติ โสมประยูร. "การปรับตัวเพื่อสุขภาพจิต" สุขภาพ-พลศึกษา สันทนาการ 10 (2) : 44 - 45 ; กันยายน 2527.

สุพัตรา สุภาพ. ปัญหาสังคม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2525.

สุภาวค์ จันทวานิช. วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531.

สุภาพรรณ โคตรจรัส. การศึกษาเฉพาะรายและการให้คำปรึกษา. กรุงเทพฯ : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528.

เสาวรัตน์ จุลรัตน์. ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดนครราชสีมา. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2536. อุดສຳເນາ.

อนนต์ อนันตรังสี. หลักการแนะแนว. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2514.

อรพินทร์ ชูชม และอัจฉรา สุขารมณ. องค์ประกอบที่สัมพันธ์กับการปรับตัวของนักเรียนวัยรุ่น. รายงานการวิจัย ฉบับที่ 48. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2536.

- อังศนา เปตะนันท์. การศึกษารายกรณีของนักเรียนชั้นประถมศึกษา โรงเรียนวัดบางโพธิ์มาวาส
สังกัดกรุงเทพมหานคร ที่มีพฤติกรรมสุดโต่งวาระเหย. ปริญญาโท กศ.ม.
 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2536. อุดลัสนา.
- อารี ดัณฑ์เจริญรัตน์. การรวบรวมข้อมูลเป็นรายบุคคล. พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
 พิษณุโลก, 2526.
- Delph Donna Josn. "The Relationship of personal and Social Adjustment and Acedemicelly
 Related Interest ot the School Sucess of Sixth Grade Children For Low Incomes
 Homes," Dissertation Abstract 31 : 5028 ; Apnl, 1971
- Elkind, D. Understanding the youg adolescent Goston , Allyn & Bacon : 1978.
- Evelyn, Mills Duvall. Family Living. New York : Macmillan Home Economics Series, 1955.
- Fingness. Thimas. A mental Health in the School. New York : Random House, 1968.
- Gill, L.J. "Some Nonintellectual Corillates of Academic Achievment among Maxican
 Secondary School Students," Journal of Educational Psychology. 53 : 144 - 149 ;
 March, 1962.
- Gilmer, B. and other. Industril and Organizational Psychology. New York : Mc Graw-Hill Book
 Company, 1971.
- Gronlund, Norman Edward. Sociometry in the Classroom. New York : Harper, 1959
- Havighurt, Robert J. "Condition Productive of Superior Children, Studies," In Adolescent
 New York . The Macmillan Company, 1963.
- Hurlock, Elizabeth. B. Develppment Psychology. New York : MCGraw - Hill Book Company, 1964
- Jerry, J. Bigner. Paient - Chird Relations. New York : Macmillan Publishing Company, 1989.
- Johnson, B. "Single mothers follwing Separation and divorce : Mark it on your own,"
Family Relation. 35, No. 1. January : 189 - 98, 1986.
- Kakkar, SB. "Adjustment and Self - Acceptance," The Psychological Abstraet.
 42 : 706 ; May, 1968
- Kaplan, Louis. Mental Health and Human Rilation in Education. New YorK : Harper and Rorthers,
 1958.
- Landis, Judson T. Personal adjustment, marriage, and family living. New York : Prentice - Hall,
 1966.

- Landis, Richard S. Patterns of Adjustment and Human Effectiveness. New York : Mc Graw - Hill Book Company, 1960 . 680 p.
- Lazarus, Richard S. Patterns of Adjustment and Human Effectiveness. New York : Mc Graw - Hill, 1969
- Muller, D.P. and P.W. Cooper. Children of Single Parent Families : How they fare as young adults. Family Relation. 1 : 169 - 176 ; January, 1986.
- Nelson, M.K. and D Dennoier. Aged heterogeneity : Fact or Fiction 2 The fate of Diversity in gerontological research. The gerontologist. 32 (1) : 17-23 ; 1992.
- Nutt, Monna La Velle. "Analysis of Student and Teacher Recordings of Oberteuffer, Delvert," School Mental Education. New York : Harper and Brothers, 1954.
- Parker, Clyde A. Counseling theories and Counselor Education. Boston : Houghton Mifflin, 1968.
- Ringness, Thimas. A mental Health in the School. New York : Random House, 1968.
- Roger, Carl R. and Jhon L. Wallen. Counseling with Returned Serviceman. New York : Mc Graw - Hill Book Company, 1946.
- Roy, Sister C. Introduction to Nursnig : An Adaptation Model. New Jersey : Prentice - Hall Inc., 1974.
- Sanders, G.F. and R.L. Mullis. Family influences on sexual attitudes and knowledge. as reported by coolege students. Adolescence : 837 - 846.; 1988.
- Smart, lawra. S. Families developing relationships. New York : Macmillan, 1976.
- Springer, N.N. "The In Fluence of General Social Status on the Emotional Stability of Children." Pedagog Sem. 4 - 76 - 82 ; July, 1955.
- Tindoll, R.H. Relationships among Measures of Adjustment. New York : Mc Graw - Hill Inc, 1959.
- Wilson Adrin. Family Activity. New York . Ltd, Salisbury Wishier, 1958.

ภาคผนวก

แบบสอบถามแบบกรอกข้อมูลส่วนบุคคล

คำชี้แจง ให้นักเรียนเติมข้อความในแบบสอบถามให้ตรงกับความเป็นจริงที่สุด การตอบตามความเป็นจริงย่อมจะเป็นประโยชน์แก่นักเรียนเอง แบบสอบถามนี้จะเก็บไว้เป็นความลับ

ก. ประวัติส่วนตัวและครอบครัวของข้าพเจ้า

1. ข้าพเจ้าชื่อ.....นามสกุล.....เพศ.....
กำลังเรียนอยู่ชั้น.....นับถือศาสนา.....เชื้อชาติ.....
สัญชาติ.....
เกิดวันที่.....เดือน.....พ.ศ.....อายุ.....ปี.....เดือน.....
2. สถานที่เกิด.....ถนน.....ตำบล.....
อำเภอ.....จังหวัด.....โทรศัพท์.....
อยู่บ้านตนเอง หรือบ้านเช่า.....มีห้องส่วนตัวหรือไม่.....
3. บิดาชื่อ.....ชื่อสกุล.....อายุ.....ปี
อาชีพ.....รายได้เฉลี่ยเดือนละ.....บาท
สถานที่ทำงาน.....โทรศัพท์.....
มารดาชื่อ.....ชื่อสกุล.....อายุ.....ปี
อาชีพ.....รายได้เฉลี่ยเดือนละ.....บาท
สถานที่ทำงาน.....โทรศัพท์.....
4. บิดามารดาของนักเรียน (เขียนเครื่องหมาย / หน้าข้อความ

..... อยู่ด้วยกัน	 บิดาสมรสใหม่
..... แยกกันอยู่	 บิดาถึงแก่กรรม
..... หย่ากัน	 มารดาสมรสใหม่
	 มารดาถึงแก่กรรม

5. นักเรียนอาศัยอยู่กับ

..... บิดามารดา บิดาและมารดาเลี้ยง
 บิดา มารดาและบิดาเลี้ยง
 มารดา บิดามารดานุญกรรม
 อื่น ๆ (ระบุ)

6. ผู้ปกครองชื่อ นามสกุล
 เกี่ยวข้องกับนักเรียน โดยเป็น อายุ ปี
 อาชีพ รายได้โดยเฉลี่ยเดือนละ บาท

7. ระดับการศึกษาของบิดา
 ระดับการศึกษาของมารดา

8. นักเรียนได้ค่าใช้จ่ายประจำวันจาก ประมาณวันละ บาท

9. นักเรียนมีพี่น้องเกิดจากบิดามารดาเดียวกัน คน ชาย คน หญิง คน
 นักเรียนมีพี่น้องต่างมารดา คน ชาย คน หญิง คน
 นักเรียนมีพี่น้องต่างบิดา คน ชาย คน หญิง คน

10. พี่น้องของนักเรียนรวมทั้งตัวนักเรียนเรียงตามลำดับดังนี้

คนที่	อายุ	เพศ	การศึกษา	อาชีพ

11. บุคคลอื่นในครอบครัวของนักเรียน คือ

คนที่	อายุ	เพศ	การศึกษา	อาชีพ

12 เพื่อนนักเรียนที่อยู่บ้านใกล้ที่สุดที่จะติดต่อได้สะดวก

ชื่อ.....นามสกุล.....ชั้น.....

ข. สุขภาพของข้าพเจ้า

ให้นักเรียนเขียนวงกลมล้อมรอบข้อความที่เหมาะสมกับนักเรียน และเติมข้อความลงในช่องว่างบางข้อ

1. สุขภาพของข้าพเจ้าในขณะนี้ () ดีมาก () ดี () พอใช้ () ไม่ดีเลย
2. ข้าพเจ้าเคยเจ็บป่วยอย่างหนักมาก่อน () เคย () ไม่เคย
ถ้าเคยเป็นโรค.....เมื่ออายุ.....ปี
3. ข้าพเจ้าเคยเป็นโรคเรื้อรังมาก่อน () เคย () ไม่เคย
ถ้าเป็นบอกชื่อโรค.....อายุขณะเป็นโรค.....ปี
4. ข้าพเจ้าเคยประสบอุบัติเหตุร้ายแรงมาก่อน () เคย () ไม่เคย
ถ้าเคย บอกด้วยว่าเป็นอุบัติเหตุอะไร.....
ได้รับบาดเจ็บอะไร.....
เมื่ออายุ.....ปี
5. ข้าพเจ้าเคยเป็นลมเวียนศีรษะ () เสมอ ๆ () เป็นบ้าง () ไม่เคยเป็น
6. ข้าพเจ้ามีปัญหาโรคประสาท () มี () ไม่มี
7. ข้าพเจ้าไม่เคยใช้แว่นสายตามาก่อนเลย แต่คิดว่าจำเป็นต้องใช้
() จำเป็นมาก () จำเป็น () ไม่จำเป็น
8. ในด้านการพูดข้าพเจ้ารู้สึก () พูดคล่อง () พูดไม่คล่องหรือพูดซ้ำ () พูดติดอ่าง
9. ข้าพเจ้าได้ยิน () ชัดเจนดี () ไม่ค่อยชัดเจน
10. ตามปกติข้าพเจ้านอนวันละ () 4-6 ชั่วโมง () 6-8 ชั่วโมง () 8-10 ชั่วโมง
11. โรคประจำตัวของข้าพเจ้าที่เป็นอยู่เสมอ คือ
12. ในบางครั้งข้าพเจ้าวิตกกังวลเกี่ยวกับสุขภาพขณะนี้
() วิตกมาก () วิตกปานกลาง () ไม่วิตก
13. ขณะนี้ข้าพเจ้าสูง.....ซม. น้ำหนัก.....ก.ก.

14. ข้าพเจ้าตรวจสอบสุขภาพปีละ.....ครั้ง ครั้งสุดท้ายได้ตรวจร่างกายเมื่อ.....
ตรวจที่

15.อื่น ๆ

(ที่ต้องการบอกเกี่ยวกับสุขภาพ.....
.....
.....
.....)

ค. การสังคมและกิจกรรมของข้าพเจ้า

ให้นักเรียนเขียนวงกลมล้อมรอบข้อความที่เหมาะสมกับนักเรียน และเติมข้อความลงในช่องว่างบางช่อง

1. ที่อยู่ของข้าพเจ้าคือ () บ้านบิดามารดา () บ้านญาติ () บ้านเช่า
และอื่น ๆ อธิบาย
2. ความรู้สึกของข้าพเจ้าที่มีต่อที่อยู่อาศัย () ชอบมาก () ชอบ () ไม่ชอบเลย
3. เพื่อน ๆ มาเที่ยวหรือเยี่ยมเยียนข้าพเจ้าที่บ้าน () บ่อย ๆ () มาบ้าง () ไม่มาเลย
4. ข้าพเจ้าชอบให้เพื่อนมาบ้าน () ชอบให้มาเสมอ () ชอบให้มาบ้างเป็นครั้งคราว
() ไม่ชอบให้มาเลย
5. ความรู้สึกของข้าพเจ้าเมื่ออยู่กับเพื่อน ๆ
6. ความรู้สึกของเพื่อนที่มีต่อข้าพเจ้า
7. ข้าพเจ้าได้รับอนุญาตให้ตัดสินใจด้วยตนเอง () ใช่ () ไม่ใช่
8. ข้าพเจ้าใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ () เป็นประจำ () ใช้น้าง () ไม่ใช่เลย
9. ข้าพเจ้าชอบอ่านหนังสือประเภท
() ฌกญภัย () ลึกกลับ () รักใคร่ () เครื่องยนต์กลไก
() ตลกขบขัน () วิทยาศาสตร์ () กีฬา () ชีวิตประวัติ
() ประวัติศาสตร์ () โคลงและบทละคร
10. ข้าพเจ้าชอบเล่นกีฬากลางแจ้ง () ชอบมาก () ชอบบ้าง () ไม่ชอบเลย
กีฬากลางแจ้งที่ข้าพเจ้าชอบมากที่สุดคือ

11. ข้าพเจ้าชอบเล่นกีฬาในร่ม () ชอบมาก () ชอบบ้าง () ไม่ชอบเลย
12. ข้าพเจ้า () ทำ () ไม่ทำ งานพิเศษหรือหารายได้ส่วนตัว
13. ตามปกติข้าพเจ้าใช้เวลาอ่านหนังสือหรือปรึกษาบทเรียนที่บ้านวันหนึ่ง ๆ
ประมาณ.....ชั่วโมง ข้าพเจ้า () มี () ไม่มี สถานที่เงียบสงบเหมาะสม
เหมาะสมแก่การอ่านหนังสือ และการทำการบ้าน
สถานที่ที่ข้าพเจ้าใช้ดูหนังสือ และการทำการบ้าน () เป็นที่แห่งเดียวกันทุกวัน
() ไม่เป็นที่แห่งเดียวกัน () บางทีในห้องนอน () สนามหญ้า

14. งานอดิเรกของข้าพเจ้า คือ

กิจกรรม การศึกษา และปัญหาของข้าพเจ้า

1. เมื่อปีที่แล้ว ข้าพเจ้าเข้าร่วมกิจกรรมที่โรงเรียนได้จัด คือ.....
กิจกรรมที่ข้าพเจ้าชอบมากที่สุด คือ
2. ปีนี้ข้าพเจ้าร่วมกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้นต่อไปนี้.....

กิจกรรมที่ข้าพเจ้าชอบมากที่สุดคือ.....

และข้าพเจ้าสมัครเป็นสมาชิก.....

3. ข้าพเจ้า () เคย () ไม่เคย เป็นหัวหน้ากลุ่มในการทำกิจกรรม
ข้าพเจ้า () เคย () ไม่เคย เป็นหัวหน้าชั้น
4. ในโรงเรียนนี้ข้าพเจ้ามี () เพื่อนมาก () เพื่อนน้อย () ไม่มีเพื่อนเลย
เพื่อนที่ดีที่สุดของข้าพเจ้า ชื่อ.....
สิ่งที่ข้าพเจ้าและเพื่อนที่ดีที่สุดของข้าพเจ้าทำด้วยเสมอ ๆ คือ.....

5. ความรู้สึกของข้าพเจ้าเกี่ยวกับวิชาที่เคยเรียน

ชอบมากที่สุด	ชอบน้อยที่สุด	ยากที่สุด	ง่ายที่สุด
(วิชา)	(วิชา)	(วิชา)	(วิชา)

.....

.....

6. วิชาที่ข้าพเจ้าต้องมักจะท่อง เอาใจใส่มากที่สุด คือ
7. ข้าพเจ้า () ทำ () ไม่ได้ทำ ตารางกำหนดเวลาดูหนังสือไว้
8. ข้าพเจ้าทำสมาธิในเวลาดูหนังสือ () ได้ง่าย () ได้ยาก
9. ข้าพเจ้า () ต้องการ () ไม่ต้องการ คำแนะนำเกี่ยวกับวิธีการเรียน
10. ตามปกติข้าพเจ้า () ชอบ () ไม่ชอบ เรียนหนังสือและเมื่อเทียบกับเพื่อน ๆ
ข้าพเจ้าเรียนหนังสืออยู่ในเกณฑ์ () ดี () ปานกลาง () ใช้ไม่ได้
11. เมื่อข้าพเจ้าเติบโตขึ้น บิดาต้องการให้มีอาชีพเป็น.....
มารดาต้องการให้มีอาชีพเป็น.....
ข้าพเจ้าต้องการเป็น.....
12. ข้าพเจ้าตั้งใจจะเรียนให้จบชั้นสูงสุดของโรงเรียนนี้
() ตั้งใจแน่วแน่ () ไม่แน่วแน่ () ไม่ตั้งใจเลย
13. เมื่อข้าพเจ้าเรียนจบชั้น ป.6 แล้วข้าพเจ้าตั้งใจจะศึกษาต่อ
ที่..... (ชื่อสถาบันที่จะศึกษาต่อ)
14. อาชีพที่ข้าพเจ้าเลือกตามความตั้งใจของข้าพเจ้าในขณะนี้เรียงตามลำดับดังนี้
1. 2.
3. 4.
15. ความรู้สึกของข้าพเจ้าเกี่ยวกับความเป็นอยู่ในโรงเรียน
.....
.....
16. ความรู้สึกของข้าพเจ้าเกี่ยวกับความเป็นอยู่ทางบ้าน
.....
.....
17. ปัญหาหรือความไม่สบายใจที่ข้าพเจ้าต้องการได้รับความช่วยเหลือ
1. 2.
3.

แบบสอบถามเพื่อรวบรวมข้อเท็จจริงจากผู้ปกครอง

แบบสอบถามผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนชุมชนวัดบางขัน จังหวัดปทุมธานี
เรียนผู้ปกครองนักเรียน

แบบสอบถามนี้ทางโรงเรียนมีวัตถุประสงค์เพื่อทราบข้อเท็จจริงและความคิดเห็นบางประการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนในความปกครองของท่าน เพื่อนำมาใช้ในการประกอบการช่วยเหลือแนะ และจัดเตรียมงานทางด้านการแนะแนวของโรงเรียนให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของผู้ปกครองให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

คำชี้แจงในการกรอกแบบสอบถาม

1. โปรดกรอกแบบสอบถามด้วยความจริงใจที่สุด และใส่เครื่องหมาย / ลงในช่องว่างหน้าข้อความที่ท่านต้องการ
2. ถ้าบิดา มารดา เป็นผู้ปกครองให้กรอกเฉพาะรายการของบิดามารดาเท่านั้น ถ้าบิดามารดาไม่ได้เป็นผู้ปกครองให้กรอกรายการทั้งของบิดา มารดาและผู้ปกครองด้วย
3. ทางโรงเรียนจะเก็บข้อมูลนี้เป็นความลับที่สุด จำนำไปใช้เฉพาะเกี่ยวกับเด็กของท่านเท่านั้น รายละเอียดสำหรับผู้ปกครอง (ในกรณีที่ท่านมิใช่บิดามารดาของนักเรียน)

1. ข้าพเจ้าเป็นผู้ปกครองของ.....เกี่ยวข้องโดยเป็น.....
2. ข้าพเจ้าชื่อ.....นามสกุล.....เชื้อชาติ.....
สัญชาติ.....ศาสนา.....อายุ.....ปี การศึกษาค้นครั้งสุดท้าย
คือ.....ปัจจุบันประกอบอาชีพ (กรุณาระบุให้ละเอียด
ถ้าค้าขายกรุณายกตัวอย่างว่า ค้าขายอะไร)
ถ้าทำงานกรุณาระบุตำแหน่งด้วย.....สถานที่ทำงาน.....
หมายเลขโทรศัพท์ (ถ้ามี) ที่บ้าน.....ที่ทำงาน.....
ที่อยู่อาศัยระบุโดยละเอียด.....

3. รายได้ของผู้ปกครองเดือนละ..... บาท
- ก. เป็นรายได้ประจำอย่างเดียว
- ข. เป็นรายได้ประจำและรายได้พิเศษรวมกัน
- ค. อื่น ๆ (โปรดระบุ)
4. ประเภทของบ้านที่อาศัย
- ก. บ้านส่วนตัว
- ข. บ้านเช่า โดยเสียค่าเช่าเดือนละ..... บาท
- ค. บ้านพักของทางราชการ
- ง. อื่น ๆ (โปรดระบุ)
5. สมาชิกในครอบครัวของท่านมีจำนวน..... คน
- ผู้ที่ท่านอุปการะทางการเงินมีจำนวน..... คน
- สำหรับเด็กผู้นี้ ท่านอุปการะทางการเงินด้วย หรือไม่
- ก. ใช่ เป็นจำนวนเงิน..... บาทต่อเดือน
- ข. ไม่ใช่
6. สถานภาพสมรสของท่าน
- ก. โสด ข. แต่งงานแล้ว
- ค. หม้าย ง. หย่าร้าง
- จ. อื่น ๆ (โปรดระบุ)

รายละเอียดสำหรับบิดามารดา

1. ข้าพเจ้าบิดา หรือมารดาของ
2. ชื่อบิดา.....นามสกุล.....อายุ.....ปี
- เชื้อชาติ..... สัญชาติ.....ศาสนา.....การศึกษาครั้งสุดท้าย.....
- บิดา..... ก. ยังมีชีวิตอยู่
- ข. ถึงแก่กรรม เมื่อใด.....
3. อาชีพของบิดา(ระบุโดยละเอียด)ถ้าค้าขายกรุณาระบุว่าขายอะไร
-

ถ้าทำงานกรณาระบุตำแหน่งด้วย.....สถานที่ทำงาน.....

หมายเลขโทรศัพท์ (ถ้ามี) ที่ทำงาน

4. รายได้ของบิดาประมาณเดือนละ.....บาท

..... ก. เป็นรายได้ประจำอย่างเดียว

..... ข. เป็นรายได้ประจำและรายได้พิเศษรวมกัน

..... ค. อื่น ๆ (โปรดระบุ)

5. ชื่อมารดา นามสกุล..... อายุ..... ปี

เชื้อชาติ..... สัญชาติ..... ศาสนา..... การศึกษาค้นคว้าครั้งสุดท้าย.....

มารดา..... ก. ยังมีชีวิตอยู่

..... ข. ถึงแก่กรรม เมื่อใด.....

6. อาชีพของมารดา (ระบุโดยละเอียด) ถ้าค้าขายกรณาระบุว่าขายอะไร.....

ถ้าทำงานกรณาระบุตำแหน่งด้วย.....สถานที่ทำงาน.....

หมายเลขโทรศัพท์ (ถ้ามี) ที่ทำงาน

7. รายได้ของมารดาประมาณเดือนละ.....บาท

..... ก. เป็นรายได้ประจำอย่างเดียว

..... ข. เป็นรายได้ประจำและรายได้พิเศษรวมกัน

..... ค. อื่น ๆ (โปรดระบุ)

8. ปัจจุบันบิดาอาศัยอยู่บ้านเลขที่..... ถนน..... ตำบล.....

อำเภอ..... จังหวัด.....

ปัจจุบันมารดาอาศัยอยู่บ้านเลขที่..... ถนน..... ตำบล.....

อำเภอ..... จังหวัด.....

9. ประเภทบ้านที่บิดาอาศัยอยู่ ประเภทบ้านที่มารดาอาศัยอยู่

..... ก. บ้านส่วนตัว

..... ก. บ้านส่วนตัว

..... ข. บ้านเช่าโดยอาศัยค่าเช่า

..... ข. บ้านเช่าโดยอาศัยค่าเช่า

เดือนละ..... บาท

เดือนละ..... บาท

- ค. บ้านพักของทางราชการ ค. บ้านพักของทางราชการ
 ง. อื่น ๆ (โปรดระบุ) ง. อื่น ๆ (โปรดระบุ)

10. สถานภาพของบิดามารดา

- ก. อยู่ด้วยกัน ข. แยกกันอยู่
 ค. หย่าร้างกัน ง. อื่น ๆ (โปรดระบุ)

11. ถ้าบิดามารดาแยกกันอยู่

- ก. อยู่ด้วยกัน ข. แยกกันอยู่
 ค. แต่งงานใหม่ทั้งคู่ ง. ทั้งบิดามารดาไม่แต่งงาน
 จ. อื่น ๆ โปรดระบุ ใหม่ทั้งคู่

12. งานทางบ้านที่มอบหมายให้นักเรียนช่วยทำ คือ.....

13. นักเรียนช่วยเหลืองานทางบ้านด้วย

- ก. ความเต็มใจ ข. ทำบ้างไม่ทำบ้าง
 ค. ทำด้วยความไม่เต็มใจ ง. อื่น ๆ โปรดระบุ

14. ความประพฤตินักเรียนขณะอยู่บ้าน

- ก. อยู่ในโอวาท ข. เชื้อพังเป็นบางครั้ง
 ค. ไม่ค่อยเชื้อพัง ง. อื่น ๆ โปรดระบุ

15. เมื่ออยู่บ้าน นักเรียนมีความสนใจการเรียนอย่างไรบ้าง

- ก. สนใจดีมาก ข. ไม่สนใจเลย
 ค. สนใจพอประมาณ ง. อื่น ๆ โปรดระบุ

16.

ท่านให้เงินแก่เด็กของท่านวันละ.....บาท

17. เด็กของท่านมีรายได้พิเศษหรือไม่

- ก. มี ได้จาก
 ข. ไม่มี

รายละเอียดเกี่ยวกับตัวนักเรียน

1. สิ่งที่ได้รักชอบและสนใจมากที่สุด คือ
 สิ่งที่ได้รักไม่ชอบและไม่สนใจมากที่สุด คือ
2. ผู้ที่ได้รักและไว้วางใจมากที่สุดในบ้าน คือ
3. เมื่อเด็กของท่านจบชั้น ม.3 แล้วท่านต้องการให้
 ก. ออกไปประกอบอาชีพ (โปรดระบุ)
 ข. ศึกษาต่อชั้น ม. ปลาย
 ค. ศึกษาต่อระดับ ปวช.
 ง. ยังไม่ทราบ เพราะ
 จ. ขึ้นอยู่กับความสามารถและความถนัดของเด็ก
 ฉ. อย่างอื่น (โปรดระบุ)
4. ท่านต้องการให้นักเรียนในปกครองของท่านประกอบอาชีพเป็น
 เพราะ
5. ในกรณีที่โรงเรียนต้องการพบปะกับผู้ปกครอง เพื่อปรึกษาหารือหรือทางด้านการเรียนหรือการ
 วางแนวทางอนาคตให้แก่เด็กของท่าน หรือเพื่อช่วยแก้ปัญหาใดๆ ก็ตาม
 ก. ข้าพเจ้ายินดีมาด้วยตนเอง หรือจะส่งผู้อื่นมาแทน
 ข. ให้เป็นธุระของโรงเรียน เพราะไม่ค่อยมีเวลาว่าง
 ค. โรงเรียนควรจะตัดสินใจเองโดยไม่ต้องปรึกษาแก่ผู้ปกครอง
6. เด็กของท่านชอบทำงาน
 ก. ตามลำพัง ข. รวมกับผู้อื่น
 ค. อื่น ๆ โปรดระบุ
7. เด็กของท่านชอบเล่น
 ก. กับผู้อื่น ข. เล่นคนเดียว
 ค. อื่น ๆ โปรดระบุ
8. ผู้ที่ให้คำปรึกษาแนะนำแก่เด็กเวลาทำการบ้าน คือ
9. งานอดิเรกที่เด็กชอบทำ คือ

10. เด็กใช้เวลาว่างส่วนใหญ่โดย

- ก. อ่านหนังสืออ่านเล่น ข. ฟังวิทยุ
 ค. ดูโทรทัศน์ ง. เล่น หรือพูดคุย
 จ. อื่น ๆ โปรดระบุ

11. สุขภาพของเด็กโดยทั่วไป คือ

- ก. ดี
 ข. ไม่ดีเพราะ

12. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับโรงเรียน

.....

.....

.....

.....

.....

13. ข้อเสนอแนะหรือความคิดเห็นอื่น ๆ

.....

.....

.....

.....

.....

แบบสอบถามปัญหาการปรับตัวในครอบครัว

คำชี้แจง

1. ขอให้นักเรียนอ่านสถานการณ์แต่ละข้อแล้วเลือกตอบให้ตรงกับความคิด ความรู้สึก และแนวโน้มที่นักเรียนจะกระทำให้มากที่สุด โดยเขียนเครื่องหมาย (X) ทับตัวอักษรที่ต้องการเพียงข้อเดียว

2. คำตอบของนักเรียนจะไม่เป็นผลเสียต่อผลการเรียนของนักเรียนเด็ดขาด และจะรักษาไว้เป็นความลับ จะนำไปใช้เป็นประโยชน์ต่อตัวนักเรียนเอง

ทะเลาะวิวาทกับพี่น้อง

1. พ่อแม่ของนักเรียนไปเที่ยวต่างจังหวัด ได้ซื้อของมาฝากนักเรียนกับน้องคนละหนึ่งอย่าง น้องของนักเรียนต้องการทั้งสองอย่างจึงร้องไห้งอแง พ่อแม่รู้สึกรำคาญจึงบอกนักเรียนว่าให้น้องไปก่อนแล้วพ่อแม่จะซื้อให้ใหม่ นักเรียนจะทำอย่างไร

- ก. ให้น้องด้วยความเต็มใจ
- ข. ให้น้องทั้งที่ไม่พอใจ
- ค. ให้น้องแต่คอยหาทางแย่งคืนทีหลัง

2. พ่อแม่ของนักเรียนต้องทำงานหนัก ไม่มีเวลาดูแลจึงมอบให้พี่สาวดูแลน้อง ๆ พี่สาวนักเรียนจะซักถามทุกครั้งที่ยากนออกบ้าน หรือกลับบ้านผิดเวลา นักเรียนรู้สึกรำคาญใจมาก นักเรียนจะทำอย่างไร

- ก. ตอบคำถามของพี่สาวอย่างไม่ค่อยเต็มใจ
- ข. พังเฉย ๆ แล้วแยกตัวเข้าห้อง
- ค. โกรธและต่อว่าพี่สาวก้าวท้าวเรื่องส่วนตัว

3. นักเรียนเป็นคนโกรธง่าย ใจร้อน ขาดเหตุผล เวลาที่นักเรียนโกรธจะหาเรื่องพาลทะเลาะกับบุคคลอื่นเป็นประจำ วันหนึ่งนักเรียนถูกแม่ดูโดยนักเรียนคิดว่าตนเองไม่ผิด น้องสาวมาหานักเรียนเพื่อให้สอนการบ้าน นักเรียนจะอย่างไร

- ก. ไล่น้องออกไปให้พ้น ๆ ก่อน
- ข. อธิบายการบ้านให้น้องด้วยการใช้เสียงดัง ๆ
- ค. เดินหนีจากน้อง

4. ครอบครัวของนักเรียนมีสมาชิกหลายคน มีปัญหาขัดแย้งระหว่างสมาชิกบ่อยครั้ง นักเรียนเป็นคนอารมณ์ร้อน เสียงดัง วันหนึ่งนักเรียนถูกพ่อแม่ดู นักเรียนรู้สึกหงุดหงิดที่ถูกพ่อแมดู พี่ชายของนักเรียนกลับจากโรงเรียนเข้ามาถามว่า ถูกพ่อแมดูด้วยสาเหตุอะไร นักเรียนจะอย่างไร

- ก. เฉย ๆ ไม่พูด ไม่อธิบายอะไรทั้งสิ้น
- ข. อธิบายสาเหตุที่ถูกดู
- ค. เสียงดังใส่พี่ชายว่าไม่ต้องมายุ่ง

5. นักเรียนนัดกับเพื่อนจะไปเที่ยวทะเลในวันสุดสัปดาห์ นักเรียนได้เตรียมเสื้อผ้าสำหรับไปเที่ยวไว้ แต่พอถึงเวลาจะไปกับเพื่อน พบว่าเสื้อผ้าที่เตรียมไว้พี่ชายได้นำไปใส่แล้ว นักเรียนจะอย่างไร

- ก. รับหาเสื้อตัวใหม่ใส่ โดยไม่นึกโกรธพี่ชาย
- ข. รับหาเสื้อตัวใหม่ใส่ โดยนึกโกรธพี่ชายมาก
- ค. รับหาเสื้อตัวใหม่ใส่ และตั้งใจว่ากลับจากเที่ยวจะต้องต่อว่าพี่ชาย

แยกตัวตามลำพัง

6. เวลาที่พ่อแม่ทะเลาะกันเสียงดัง นักเรียนรู้สึกอับอายเพื่อนบ้าน เพราะฟังดูรู้สึกว้า พ่อแม่ทะเลาะกันเรื่องเดิม ๆ ซึ่งนักเรียนได้ยินบ่อยครั้งแล้ว นักเรียนจะอย่างไร

- ก. ออกจากบ้านไปหาที่นั่งคนเดียว
- ข. เข้าไปช่วยห้ามปรามพ่อแม่
- ค. ออกไปเล่นกับเพื่อน ๆ

7 ครอบครัวนักเรียนมีพ่อแม่ พี่ชาย น้องสาว และนักเรียน ในขณะที่นักเรียนกลับจากโรงเรียน นักเรียนเห็น พ่อแม่ พี่ชาย น้องสาว สนทนาร่วมกัน นักเรียนคิดว่าตนเองจะทำอย่างไร

- ก. เลี่ยงไปอยู่ตามลำพัง
- ข. ทักทายทุกคนแล้วจึงไปทำงานประจำตามปกติ
- ค. ร่วมวงสนทนาด้วย

8. นักเรียนคิดว่ามีปัญหาไม่เข้าใจกันกับพี่ชาย นักเรียนรู้สึกเสียใจร้องไห้ หลังจากนักเรียนร้องไห้ ถ้ามีกิจกรรมเหล่านี้ให้ทำ นักเรียนจะเลือกทำกิจกรรมข้อใด

- ก. ไปไหว้พระที่วัดกับแม่
- ข. ไปเดินห้างสรรพสินค้ากับเพื่อน
- ค. เข้าห้องนอนของตนทำกิจกรรมส่วนตัว

9. ครอบครัวของนักเรียนมีสมาชิกอยู่หลายคนบางวันก็มีปัญหาขัดแย้งกันรุนแรง บางวันก็มีการขัดแย้งกันเล็กน้อย เมื่อนักเรียนมีปัญหาส่วนตัวต้องการหาที่ปรึกษา นักเรียนคิดว่าจะปรึกษากับใคร

- ก. ปรึกษาพ่อแม่
- ข. ปรึกษากับเพื่อนบ้านที่สนิทมาก
- ค. คิดหาทางแก้ปัญหาด้วยตนเอง

10. เวลาที่พ่อแม่เลิกจากการทำงาน พ่อแม่ก็จะตั้งวงสนทนาดื่มเหล้ากับเพื่อนบ้าน พ่อแม่ดื่มเหล้าเมาพ่อแม่ก็เสียงดัง และแม่ไม่พอใจ จนบางครั้งมีการโต้เถียงระหว่างพ่อกับแม่ และวันนี้พอนักเรียนกลับจากโรงเรียน ก็พบว่าพ่อตั้งวงสนทนาและดื่มเหล้ากับเพื่อน ๆ ใกล้เวลาแม่กลับจากนอกบ้าน นักเรียนจะทำอย่างไร

- ก. หลบไปอยู่นอกบ้านก่อน
- ข. ทำงานบ้านกับน้องตามปกติ
- ค. ไปดูโทรทัศน์บ้านเพื่อน

ไม่ช่วยเหลืองานบ้าน

11. ในเวลาที่อยู่บ้าน นักเรียนถูกพ่อแม่ดูว่าในเรื่องใดมากที่สุด

- ก. ไม่ยอมช่วยงานบ้าน
- ข. หาทงหลบหลีกงานบ้าน
- ค. กิริยาการทำงานบ้านอย่างไม่เต็มใจ

12. ในวันขึ้นปีใหม่ ที่บ้านนักเรียนมีการทำบุญเลี้ยงพระ สมาชิกทุกคนช่วยกันทำความสะอาดบ้าน และเตรียมการรับรองแขก นักเรียนคิดว่านักเรียนจะทำอย่างไร

- ก. ช่วยเลี้ยงน่อง
- ข. นั่งอยู่ใกล้ ๆ เพื่อพ่อแม่จะเรียกใช้
- ค. เล่นกับพวกเด็ก ๆ ด้วยกัน เพราะเป็นงานของผู้ใหญ่

13. นักเรียนไม่ทำงานตามที่แม่สั่ง เพราะกำลังดูรายการโทรทัศน์ที่ตนสนใจ แม่จึงดูนักเรียนขอร้องแม่ว่า ขอให้รายการโทรทัศน์จบก่อน แม่จึงบอกนักเรียนว่าจะไปธุระต่างจังหวัดดูโทรทัศน์จบให้ทำงานบ้านด้วย พอรายการโทรทัศน์จบ และแม่ก็ออกจากบ้านไปแล้ว นักเรียนคิดว่านักเรียนจะทำอย่างไร

- ก. ทำงานตามแม่สั่ง
- ข. คิดว่าไม่ต้องทำก็ได้ เพราะแม่ไม่อยู่
- ค. ดูโทรทัศน์ต่อไปอีก จนกว่าจะหมดรายการแล้วจึงทำ

14. นักเรียนได้รับมอบหมายให้ดูบ้าน น้องล้างจาน วันหนึ่งฝนตกหนักนักเรียนกลับถึงบ้านแล้วจึงดูบ้านตามหน้าที่ของตน แต่น้องยังกลับไม่ถึงบ้าน จานใส่อาหารที่ยังไม่ได้ล้างมีมาก ใกล้เวลาจะรับประทานอาหารเย็นแต่ยังไม่มีจานใส่อาหาร น้องก็ยังไม่กลับ นักเรียนจะทำอย่างไร

- ก. ดูโทรทัศน์คอยน้องเพราะหน้าที่ของตนเสร็จแล้ว
- ข. ล้างจานแทนน้อง ทั้ง ๆ ที่ไม่ต้องการทำ
- ค. ตั้งใจจะคอยอีกสักครู่ ถ้าแม่เรียกจึงจะทำ

15. วันนี้ญาติมาจากต่างจังหวัดมาพักที่บ้านของนักเรียน แม่เตรียมอาหารไว้เลี้ยงญาติๆ พ่อออกไปหาซื้อของ พี่สาวช่วยแม่จัดเตรียมอาหาร น้องสาวก็ทำความสะอาดบ้าน นักเรียนคิดว่านักเรียนจะอย่างไร

- ก. อ่านหนังสือเตรียม สอบอยู่ในห้อง
- ข. ร่วมทำกิจกรรมกับพี่สาวและน้องสาว
- ค. ไปเล่นกับเพื่อน ๆ เพราะมีคนทำงานมากแล้ว

เป็อบรรยากาศในครอบครัวจนอยากหนีออกจากบ้าน

16. ขณะที่นักเรียนเล่นอยู่กับเพื่อนในวันหยุด เพื่อนมาบอกว่าพ่อแม่ทะเลาะกันรุนแรง นักเรียนจะอย่างไร

- ก. เล่นต่ออยู่กับเพื่อน เพราะคิดว่าเรื่องปกติ
- ข. รู้สึกรำคาญอยากไปให้พ้นจากบ้าน แต่ไม่ทราบจะไปไหน
- ค. ปรึกษาเพื่อนที่เล่นด้วยกันว่าจะทำอย่างไรดี

17. ครอบครัวของนักเรียนมีปัญหาต่าง ๆ เกิดขึ้นเสมอ ๆ โดยเฉพาะพี่น้องทะเลาะกันเป็นประจำ นักเรียนจะมีความรู้สึกอย่างไร

- ก. คิดว่าเป็นเรื่องปกติของการอยู่ร่วมกัน
- ข. คิดว่าคงเป็นเหมือน ๆ กันทุกครอบครัว
- ค. คิดว่าชีวิตและครอบครัวของตนเองน่าเบื่อ

18. นักเรียนทะเลาะกับพี่สาว เพราะพี่สาวเอาเปรียบไม่ช่วยเหลืองานบ้าน แม่มักจะพูดให้นักเรียนหยุดทะเลาะกัน และทำงานต่อเพื่อเป็นการยุติปัญหา นักเรียนอธิบายให้แม่ฟังถึงพฤติกรรมของพี่สาว แต่แม่ไม่ฟังกลับดุนักเรียนซ้ำ นักเรียนรู้สึกว่าแม่รักพี่สาวมากกว่าตนเอง นักเรียนจะอย่างไร

- ก. คิดอยากจะตายหรือไปไหนเสียให้พ้น ๆ
- ข. ร้องไห้เสียใจ แต่ก็คิดว่า ต้องอดทนเพื่อครอบครัว
- ค. ปรึกษาผู้ใหญ่ที่เป็นที่นับถือของครอบครัว

19. นักเรียนมีเรื่องทะเลาะกับน้อง แต่นักเรียนกลับถูกพ่อดุ ทั้ง ๆ ที่นักเรียนไม่ได้เป็นฝ่ายผิด โดยพ่อให้เหตุผลว่า เป็นพี่น้องต้องยอมอภัยให้น้อง นักเรียนจะทำอย่างไร

- ก. รู้สึกท้อใจที่พ่อพูดเช่นนั้นมาหลายครั้งแล้ว
- ข. พยายามอธิบายให้พ่อยอมรับว่าน้องผิด
- ค. พังเจย ๆ ไม่คิดอะไร

20. นักเรียนมีผลการเรียนดีมาก แต่ฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดี พ่อแม่มีปัญหาทะเลาะกันเป็นประจำ แม่บอกให้นักเรียนเรียนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 แล้วให้ออกมาช่วยแม่ค้าขาย โดยจะให้พี่ชายเรียนต่อเพียงคนเดียว นักเรียนจะทำ อย่างไร

- ก. ยินดีที่ได้ช่วยเหลือครอบครัว
- ข. ยอมทำตามที่แม่ขอร้อง แต่คิดหาทางเรียนต่อภายหลัง
- ค. รู้สึกเบื่อ ท้อใจ จนไม่นึกอยากจะทำอะไร

ขาดความรัก ความอบอุ่น ความสุข เมื่ออยู่ในบ้าน

21. โรงเรียนจัดกิจกรรมวันแม่ และเชิญผู้ปกครองมาร่วมงานทุกคน พ่อบอกนักเรียนว่าติดงานมาไม่ได้ ส่วนแม่บอกว่าต้องดูแลน้องเล็กมาไม่ได้ นักเรียนรู้สึกอย่างไร

- ก. นักเรียนไม่มีความหมายกับพ่อแม่เลย
- ข. พ่อแม่มาไม่ได้เพราะความจำเป็น
- ค. พ่อแม่จะมาหรือไม่มา นักเรียนก็รู้สึกปกติ

22. น้องของนักเรียนจะไปเข้าค่ายพักแรมเป็นเวลา 2 วัน พ่อแม่จัดเตรียมของเสื้อผ้า อาหาร ยา ให้กับน้องด้วยความเป็นห่วง และช่วยน้องถือกระเป๋าไปส่งขึ้นรถ นักเรียนเห็นพ่อแม่ช่วยเหลือน้องเป็นอย่างดี นักเรียนรู้สึกอย่างไร

- ก. พ่อแม่รักน้องมากกว่านักเรียน
- ข. น้องเป็นเด็กพ่อแม่ต้องดูแลใกล้ชิด
- ค. ถึงพ่อแม่จะไม่ช่วย นักเรียนก็เตรียมของได้ด้วยตนเอง

23. พ่อแม่ให้เงินนักเรียนใช้อย่างจำกัด เพราะมีรายได้น้อยและมีลูกหลายคน นักเรียนไม่พอใจกับจำนวนเงินที่ได้รับ นักเรียนจะทำอย่างไร

- ก. พยายามขอเงินเพิ่มให้ได้ตามต้องการ
- ข. รับเงินที่พ่อแม่ และพยายามใช้อย่างจำกัด
- ค. คิดอยากเกิดในครอบครัวที่ร่ำรวยบ้าง

24. ครอบครัวของนักเรียนมีการพุดจากันด้วยถ้อยคำที่ไม่สุภาพ มีปัญหาขัดแย้งด่าทอกันเป็นประจำ วันหนึ่งนักเรียนไปเที่ยวบ้านเพื่อน พบว่าบ้านเพื่อนมีความเป็นอยู่อย่างอบอุ่นสงบสุข ทุกคนในบ้านพุดจาสุภาพเรียบร้อย นักเรียนมีความรู้สึกอย่างไร

- ก. ต้องการให้ครอบครัวตนเหมือนครอบครัวเพื่อน
- ข. คิดว่าคงแก้ไขอะไรไม่ได้
- ค. ปรึกษาสมาชิกครอบครัวเพื่อหาทางแก้ไขให้ครอบครัวดีขึ้น

25. นักเรียนและนิตยาเป็นเพื่อนห้องเดียวกัน นิตยาจะคุยอวดนักเรียนเสมอว่า ทุกวันหยุดพ่อจะพาครอบครัวไปทานอาหารนอกบ้าน นักเรียนต้องการให้ครอบครัวตนเองเป็นอย่างนี้บ้าง นักเรียนจะทำอย่างไร

- ก. ขอร้องให้พ่อแม่พาไปรับประทานอาหารนอกบ้านบ้าง
- ข. คิดว่าถึงจะจนแต่ครอบครัวก็มีความสุขดีแล้ว
- ค. เสียใจที่ครอบครัวของตนไม่รวยเหมือนเพื่อน

เกณฑ์การให้คะแนนแบบสอบถามปัญหาการปรับตัวในครอบครัว

คะแนน 1 - 25	มีปัญหาเล็กน้อย
คะแนน 26 - 50	มีปัญหาปานกลาง
คะแนน 51 - 75	มีปัญหามาก

เกณฑ์การประเมินในแต่ละด้าน

ด้านการทะเลาะวิวาทกับพี่น้อง	ข้อทดสอบที่ 1 - 5
ด้านการแยกตัวอยู่ตามลำพัง	ข้อทดสอบที่ 6 - 10
ด้านไม่ช่วยเหลืองานบ้าน	ข้อทดสอบที่ 11 - 15
ด้านเบื่อบรรยากาศในครอบครัว	ข้อทดสอบที่ 16 - 20
ด้านขาดความรัก ความอบอุ่น	
ความสุขในครอบครัว	ข้อทดสอบที่ 21 - 25

คะแนน 1 - 5	มีปัญหาในด้านดังกล่าวระดับเล็กน้อย
คะแนน 6 - 10	มีปัญหาในด้านดังกล่าวระดับปานกลาง
คะแนน 11 - 15	มีปัญหาในด้านดังกล่าวระดับมาก

เกณฑ์การให้คะแนนแบบสอบถามปัญหาการปรับตัว

ข้อ / คะแนน	ก	ข	ค
1	1	2	3
2	2	1	3
3	2	3	1
4	2	1	3
5	1	2	3
6	3	1	2
7	3	2	1
8	1	2	3
9	1	2	3
10	3	1	2
11	3	1	2
12	1	2	3
13	1	3	2
14	3	1	2
15	2	1	3
16	1	3	2
17	1	2	3
18	3	2	1
19	3	2	1
20	1	2	3
21	3	2	1
22	3	1	2
23	2	1	3
24	3	2	1
25	2	1	3

**ตารางแสดงคะแนนแบบสอบถามปัญหาการปรับตัว
ในครอบครัว ก่อนและหลังให้คำปรึกษา**

ชื่อ	คะแนนก่อนให้ คำปรึกษา	คะแนนหลังให้ คำปรึกษา	ผลต่างคะแนนก่อนและ หลังให้คำปรึกษา
เด็กหญิง ก.	43	31	12
เด็กหญิง ข.	35	32	3
เด็กหญิง ค.	42	37	15
เด็กหญิง ง.	47	37	10
เด็กหญิง จ.	47	32	15

แบบทดสอบการเติมประโยคให้สมบูรณ์

ชื่อ - นามสกุล.....
 วัน เดือน ปี ที่ทำแบบสอบถาม.....
 วัน เดือน ปี เกิด.....

วิธีตอบแบบทดสอบ

จงเติมประโยคหรือข้อความต่อไปนี้ให้สมบูรณ์ โดยอ่านแต่ละประโยคหรือแต่ละข้อความแล้วเติมสิ่งแรกที่ผ่านสมองของท่านเพื่อให้ประโยคนั้นสมบูรณ์ โปรดทำให้เร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้ ถ้าไม่ทราบว่าจะเติมอะไร ให้เขียนวงกลมล้อมหมายเลขของข้อนั้น ๆ และพยายามเติมประโยคหรือข้อความนั้นในภายหลัง

1. ฉันรู้สึกว่าคุณพ่อของฉันไม่ค่อยจะ.....
2. เมื่อเคราะห์ร้ายประดังกันเข้ามา ฉัน.....
3. สิ่งที่คุณต้องการมากที่สุด.....
4. ถ้าฉันต้องรับผิดชอบ.....
5. สำหรับฉันต้องรับผิดชอบ.....
6. ผู้ที่มีอำนาจเหนือฉัน.....
7. ทั้งๆที่เห็นว่ามันไร้สาระ ฉันก็ยังกลัว.....
8. ฉันรู้สึกว่าเป็นเพื่อนที่แท้จริง.....
9. เมื่อตอนที่ฉันยังเป็นเด็กอยู่.....
10. ผู้ชายในอุดมคติของฉัน.....
11. เมื่อฉันเห็นผู้ชายและผู้หญิงอยู่ด้วยกัน.....
12. ถ้าเปรียบเทียบกับครอบครัวอื่นแล้ว ครอบครัวฉัน.....
13. ผู้ที่ฉันชอบทำงานร่วมกับเขามากที่สุดคือ.....
14. คุณแม่ของฉัน.....
15. ฉันจะทำทุกอย่างเพื่อให้.....
16. ถ้าคุณพ่อของฉันเพียงแต่.....
17. ฉันมั่นใจว่าฉันมีความสามารถที่จะ.....

- 18.ฉันคงมีความสุข ถ้า
- 19.ถ้าใครทำงานให้ฉัน.....
- 20.ฉันกำลังตั้งตาคอย.....
- 21.เพื่อนของฉันส่วนมากไม่ทราบว่าฉันกลัว.....
- 22.ครูที่โรงเรียน.....
- 23.ฉันไม่ชอบคนที่.....
- 24.ฉันจำได้เมื่อ.....
- 25.ฉันคิดว่าผู้ชายส่วนมาก.....
- 26.ความรู้สึกของฉันเกี่ยวกับชีวิตแต่งงาน.....
- 27.พวกที่บ้านทำกับฉันอย่างกับว่า.....
- 28.เพื่อนร่วมงานของฉันคือ.....
- 29.คุณแม่กับฉัน.....
- 30.ฉันได้ทำผิดอย่างมากที่.....
- 31.คุณพ่อของฉัน.....
- 32.จุดอ่อนของฉันก็คือ.....
- 33.ความทะเยอทะยานในชีวิตคือ.....
- 33.คนที่ทำงานให้ฉัน.....
- 34.สักวันหนึ่งฉันคง.....
- 35.เมื่อฉันเห็นครูเดินมา.....
- 36.ฉันอยากขจัดความกลัวในเรื่อง.....
- 37.คนที่ฉันชอบมากที่สุด.....
- 38.ฉันไม่เคยมีความสุขเท่า.....
- 39.เมื่อฉันคิดถึงผู้ชาย.....
- 40.เมื่อฉันมีความรู้สึกทางเพศ.....
- 41.ครอบครัวส่วนมากที่ฉันรู้จัก.....
- 42.ฉันชอบทำงานร่วมกับคนที่.....
- 43.ฉันชอบทำงานร่วมกับคนที่.....
- 44.ถ้าคุณแม่ของฉันเพียงแค่.....

45. บางครั้งฉันรู้สึกอาย.....
46. คุณพ่อและฉัน.....
47. เมื่อเปรียบเทียบกับคนอื่นแล้วฉัน.....
48. เมื่อฉันเป็นคนออกคำสั่ง.....
49. สิ่งที่ต้องการมากที่สุดในชีวิต.....
50. อีก 10 ปี ช่างหน้าฉัน.....
51. คนที่ฉันถือว่าเหนือกว่าฉัน.....
52. บางครั้งความกลัวก็บังคับให้ฉันต้อง.....
53. เมื่อฉันไม่อยู่เพื่อนจะ.....
54. สิ่งที่ฉันทำได้แม่นยำที่สุดในวัยเด็กของฉัน.....
55. สิ่งที่ฉันชอบน้อยที่สุดเกี่ยวกับบุรุษเพศ.....
56. ฉันรู้สึกว่าเป็นเรื่องเพศ.....
57. เมื่อฉันยังเป็นเด็กอยู่บิดาของฉัน.....
58. คนที่ทำงานร่วมกับฉันโดยมาก.....
59. คุณแม่ของฉันไม่ค่อยจะ.....
60. ฉันรู้สึกว่าเป็นความผิดใหญ่หลวงที่ฉันได้.....
61. ผู้หญิงในอุดมคติของฉัน.....
62. ฉันคิดว่าผู้หญิงส่วนมาก.....
63. เมื่อฉันคิดถึงผู้หญิง.....
64. สิ่งที่ฉันชอบน้อยที่สุดเกี่ยวกับสตรีเพศ.....

การแปลผล

ที่	หัวข้อ	ข้อที่
1	มารดา	14 29 44 59
2	บิดา	1 16 31 46
3	ครอบครัว	12 27 42 57
4	สัมพันธภาพกับเพื่อนต่างเพศ	10 25 40 55 61 62 63 64
5	เพศสัมพันธ์	11 26 41 56
6	เพื่อนทั่วไป	8 23 28 53
7	ผู้ที่เหนือกว่า	6 22 36 51
8	ผู้ที่ด้อยกว่า	4 19 34 48
9	เพื่อนร่วมกลุ่ม	13 38 43 58
10	ความกลัว	7 21 37 52
11	ความรู้สึกผิด	15 30 45 60
12	ความสามารถ	2 17 32 47
13	อดีต	9 24 39 54
14	อนาคต	5 20 35 50
15	เป้าหมาย	3 18 33 49

แบบสอบถาม “ใครเอ่ย”

คำชี้แจง ขอให้นักเรียนคิดถึงลักษณะของเพื่อนและตัวของตนเอง โดยพิจารณาอย่างรอบคอบในทุกแง่มุม เพื่อตอบคำถามว่าลักษณะดังกล่าวข้างล่างนี้ตรงกับลักษณะของเพื่อนท่านคนใด หรือตรงกับตัวท่านเอง แล้วใส่ชื่อของเพื่อนหรือชื่อของท่านทั้งนี้ขอให้ท่านพิจารณาตัดสินใจด้วยตัวท่านเองไม่อนุญาตให้ปรึกษากับเพื่อน คำตอบของท่านจะเป็นประโยชน์ต่อกลุ่มของท่านและจะเก็บเป็นความลับ

1. ผู้ที่ชอบแยกตัวออกจากกลุ่มเพื่อนมากที่สุดคือ.....
2. ผู้ที่มักใช้อารมณ์มากกว่าเหตุผลมากที่สุดคือ.....
3. ผู้ที่ชอบแก้ปัญหาความขัดแย้งโดยการใช้กำลังมากที่สุดคือ.....
2. ผู้ที่มักใช้อารมณ์มากกว่าเหตุผลมากที่สุดคือ.....
4. ผู้ที่ชอบนั่งคิดเหม่อลอยเงียบขรึมในห้องเรียนมากที่สุดคือ.....
5. ผู้ที่มักกังวลใจไม่มีความสุขมากที่สุดคือ.....
6. ผู้ที่เงียบขรึมขี้น้อยมากที่สุดคือ.....
7. ผู้ที่ใจน้อยแสนงอนมากที่สุดคือ.....
8. ผู้ที่หยุดเรียนบ่อยครั้งที่สุดคือ.....
9. ผู้ที่ไม่ชอบช่วยเหลืองานเพื่อนมากที่สุดคือ.....
10. ผู้ที่มาโรงเรียนสายเป็นประจำมากที่สุดคือ.....
11. ผู้ที่มีอารมณ์เย็นมากที่สุดคือ.....
12. ผู้ที่โมโหง่ายมากที่สุดคือ.....
13. ผู้ที่ชอบคุยเรื่องครอบครัวตัวเองมากที่สุดคือ.....
14. ผู้ที่สนุกแจ่มใส มีความสุขมากที่สุดคือ.....
15. ผู้ที่มีเหตุผลในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ดีที่สุดคือ.....
16. ผู้ที่ไม่ชอบร่วมทำกิจกรรมกับเพื่อนมากที่สุดคือ.....
17. ผู้ที่ชอบเรียกร้องความสนใจจากเพื่อนมากที่สุดคือ.....
18. ผู้ที่มีเรื่องทะเลาะกับเพื่อนบ่อยครั้งที่สุดคือ.....
19. ผู้ที่ชอบเอาเปรียบเพื่อนมากที่สุดคือ.....
20. ผู้ที่ดูมีอาการเศร้ามากที่สุดคือ.....

สังคัมมิติ

การทำสังคัมมิติครั้งที่ 1

ใช้บัตรขนาด 3 X 5 นิ้ว

ชื่อ.....นามสกุล..... สถานการณ์ : ไปทัศนศึกษา ผู้ที่ข้าพเจ้าจะเลือกนั่งด้วยในรถ : อันดับ 1 คือ..... อันดับ 2 คือ.....
--

การทำสังคัมมิติครั้งที่ 2

ใช้บัตรขนาด 3 X 5 นิ้ว

ชื่อ.....นามสกุล..... สถานการณ์ : การทำรายงานกลุ่ม ผู้ที่ข้าพเจ้าจะเลือกอยู่ในกลุ่ม : อันดับ 1 คือ..... อันดับ 2 คือ.....
--

แบบสำรวจความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อตนเอง

1. สิ่งที่คุณชอบข้าพเจ้าคือ.....
2. จุดมุ่งหมายในชีวิตของคุณข้าพเจ้าคือ.....
3. ข้าพเจ้ากลัวเมื่อ.....
4. ไม่มีอะไรที่ทำให้ข้าพเจ้าโกรธมากไปกว่า.....
5. ข้าพเจ้ารู้สึกไม่สบายใจเมื่อ.....
6. คนอื่นมักคิดว่าข้าพเจ้า.....
7. ข้าพเจ้าคิดว่าข้าพเจ้า.....
8. ข้าพเจ้ามีความสุขที่สุดเมื่อ.....
9. ข้าพเจ้าไม่สามารถ.....
10. ข้าพเจ้าประหม่าเมื่อ.....
11. ข้าพเจ้าชอบ.....
12. สิ่งที่ทำให้ข้าพเจ้ากังวลมากที่สุดคือ.....
13. ข้าพเจ้าคิดว่าอนาคตของคุณข้าพเจ้า.....
14. ข้าพเจ้าอยากรู้จัก.....
15. ข้าพเจ้าไม่ชอบคนที่.....
16. ข้าพเจ้าชอบคนที่.....
17. เมื่อถึงเวลาที่ต้องตัดสินใจ.....
18. ข้าพเจ้าพยายามอย่างเต็มที่ที่จะ.....
19. ข้าพเจ้าภูมิใจเกี่ยวกับ.....
20. เมื่อข้าพเจ้าแข่งขันกับผู้อื่นข้าพเจ้า.....

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ชื่อ	นางดวงกมล	ชื่อสกุล	วงศ์ศรีหัต
เกิดวันที่		14	กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2498
สถานที่เกิด			จังหวัดปราจีนบุรี
ที่อยู่ปัจจุบัน		481 หมู่บ้านสินธร ตำบลบางพูน อำเภอเมือง	
		จังหวัดปทุมธานี 12000 โทร 02 - 5673970	
ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน		อาจารย์ 2 ระดับ 7 โรงเรียนชุมชนวัดบางชัน	
สถานที่ทำงานปัจจุบัน		โรงเรียนชุมชนวัดบางชัน ตำบลคลองหนึ่ง	
		อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี 12120	
ประวัติการศึกษา			
พ.ศ. 2515		มัธยมศึกษาตอนต้น	
		จากโรงเรียนกัลยาณี จังหวัดปราจีนบุรี	
พ.ศ. 2520		ประกาศนียบัตรวิชาการชั้นสูง	
		จากวิทยาลัยครูพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	
พ.ศ. 2524		ค.บ. (ภาษาอังกฤษ)	
		จากวิทยาลัยครูจันทระเกษม กรุงเทพมหานคร	
พ.ศ. 2541		กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา)	
		จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร	
		กรุงเทพมหานคร	

การศึกษาอาการนี้ของนักเรียนที่มีปัญหาการปรับตัวในครอบครัว
ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนชุมชนวัดบางชัน
อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

บทคัดย่อ
ของ
ดวงกมล วงษ์ศรีหัตถ์

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกจิตวิทยาการศึกษา
มีนาคม 2541

การศึกษาครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษารายกรณีของนักเรียนที่มีปัญหาการปรับตัวในครอบครัว ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนชุมชนวัดบางชัน อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ปีการศึกษา 2540 จำนวน 5 คน เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การสังเกต การสัมภาษณ์ การเยี่ยมบ้าน อัตชีวประวัติและบันทึกประจำวัน สังคมมิติ แบบสำรวจและแบบสอบถาม แบบทดสอบและระเบียบสนทนา การวิเคราะห์ใช้วิธีวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการศึกษาปรากฏดังนี้

ปัญหาการปรับตัวในครอบครัวของนักเรียนมีสาเหตุมาจาก นักเรียนมีบุคลิกภาพไม่เหมาะสม การอบรมเลี้ยงดูที่ไม่ถูกต้อง ความสัมพันธ์ในครอบครัวไม่ดี ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวอยู่ในระดับต่ำ ระดับการศึกษาของบิดามารดาอยู่ในระดับต่ำ และปัญหาสิ่งแวดล้อมที่อยู่อาศัยไม่ดี นอกจากนั้นผลการศึกษาพบว่า การศึกษารายกรณีทำให้นักเรียนมีพฤติกรรมปรับตัวในครอบครัวเปลี่ยนแปลงไปในทางดีขึ้น มีทัศนคติที่ดีต่อครอบครัว รักและภูมิใจในครอบครัว สามารถสร้างสัมพันธ์ภาพกับสมาชิกในครอบครัว และสามารถเผชิญกับปัญหาได้อย่างเหมาะสม

A CASE STUDY OF FAMILY ADJUSTMENT PROBLEMS OF LOWER SECONDARY STUDENTS
OF CHUM CHON WAT BANGKHAN SCHOOL IN AMPHOE KLONGLUANG,
CHONGWAT PATUMTHANI

AN ABSTRACT
BY
DEOUNGKAMOL WONGSRIHUS

Presented in partial fulfillment of the requirements for the Master of
Education degree in Educational Psychology
at Srinakharinwirot University
March 1998

The purpose of this research was to study the students who had family adjustment problems of lower secondary students of Chum Chon Wat Bangkhan School in Amphoe Klong Luang, Changwat Pathumthani. The 5 subjects were Mathayom Suksa II students in the academic year 1997. The research instruments utilized in collecting data were an observation, an interview, home visit, an autobiography, diary, sociometry, questionnaires, tests and cumulative record. The data was analysed by description.

The results were as follows :

The cause of students who had family adjustment problems were related to the students unhealthy personality, inappropriate parental child - rearing, poor family relation, low financial status, low education and crowded environment. After they were treated by case study they improved their family adjustment problem appropriately.